

Et recordor. Hier. No possumus recordari sceleru nostrorum... Et atq; vitorum, nisi induci fuerimus in terram Israelis...

NIC. DE LY.

Et factus est sermo dñi ad me dicens: Fili hominis pone faciē tuā cōtra viā austru, & stilla ad Aphricū, & pphēta...

excusare de tali pronunciatione, ne à populo derideretur... Ipsi dicunt de me, me deridendo...

MORALITER.

Et ibi quæram primitias vestras, & tinitiu decimarū vestrarū in oib⁹ sanctificationib⁹ vris. In odore suavitatis suscipiā vos...

NIC. DE LYRA. CAP. XXI.

Et factus est. Hæc est pars sextarū qua arguitur populi malitia sub parabola gladii acuti...

CAP. XXI.

Et factus est sermo dñi ad me dicens: Fili hominis pone faciē tuam ad Ierusalē, & stilla ad sanctuaria, & propheta cōtra humum Israel...

MORALITER.

Et factus est. Hic describitur punitio Iudeorū sub metaphora gladii acuti, p quē ad Ierusalē signat rex Babylonis...

Babylone sunt ab austro est, quomodo econtrariū olla Ieremie quæ signat Ierusalē à facie aquilonis, i. Babylonis succenditur?

GLO. ORD. CAP. XXI.

Et factus est sermo dñi ad me dicens: Fili hominis, præcipitur prophætæ, vt tacentibus illis nec interrogantibus cur ista vaticinatus sit...

NIC. DE LYRA.

Et factus est sermo dñi ad me dicens: Fili hominis, præcipitur prophætæ, vt tacentibus illis nec interrogantibus cur ista vaticinatus sit...

MORALITER.

Et factus est. Hic describitur punitio Iudeorū sub metaphora gladii acuti, p quē ad Ierusalē signat rex Babylonis...

Inge. præ dolore cordis. Incontri. Homines. n. multū amaritati deficiunt in robore, qui deficiunt per contritionem lumborum designatur...

Et factus est sermo dñi ad me dicens: Fili hominis, præcipitur prophætæ, vt tacentibus illis nec interrogantibus cur ista vaticinatus sit...

MORALITER.

Et factus est. Hic describitur punitio Iudeorū sub metaphora gladii acuti, p quē ad Ierusalē signat rex Babylonis...

Vertical marginal notes on the right side of the page, including 'D' and 'E' sections with various annotations.

a Pone tibi du Qui egredietur quide vno itinere de terra Chal... dazorū, sed cū venerit per desertū & solitudinē ad biuiū ter...

in hoc, quod declinet ad Ierusalem, quae erat ad dexteram venientium...

indignationem meam. Ego dñs loquutus sum. Et factus est sermo dñi ad me dicens: Et tu fili...

r Ut po. aric. cōtra portas ad frangendū ear. s Ut compor. ad implendum fossata. t Ut aedi. mu. i. lignas torres, vnde interiora...

NIC. DE LY.

a Et factus est. Hic consequenter ponitur occasio qua Nabuchodonosor venit dire. c. e. contra Ierusalem. Ad cuius intellectum sciendum...

autē recordabitur iniquitatis ad capiendū. Idcirco hęc dicit dñs Deus: Pro eo quod recordati estis...

MORALITER.

seipsum, sed etiam per malos homines impellit iustos ad peccandum. Tripliciter autem, quando primò iustos impugnat...

De his loquitur Malach. Vos sacerdotes cōtaminastis. Et paulopost: Non est voluntas mea in vobis...

f Et tu fili. Hęc est pars incidentalis, in qua agit de destrūctione Ammonitarum per exercitum Chaldaeorum...

uit, & sublimem humiliavit? Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam. Et hoc nōn factum est, donec veniret cuius est iudicium, & tradam ei. Et tu fili hoīs propheta, & dic: Hęc dicit dominus Deus ad filios Ammon...

NIC. DE LY.

a Est subli. hu. quia Sedeciam de regno eiecit, sic Hebræi exponunt hanc dictionem: Videtur tamen mihi aliter dictionem secundam literam immedie...

GLO. ORD. CAP. XXII.

Et factum est verbum domini ad me dicens: &c. Non indicas. Q. Ostendit ei quia iustē iudicatur, & impenitentem capriuitatem merito iustinet, & multis languibus adduxit tempus ruinæ suæ.

NICOL. DE LY. CAP. XXII.

Et factum est. Hęc est pars septima, in qua exprimitur populi Iudæ malitia. Iste metapora multiplicis metalli quas diabolus venit ad subuertendum animam rationalem, quæ secundum allegoriam dicitur Ierusalem: & sunt viæ diuinae...

MORALITER.

Et factum est verbum domini ad me dicens: &c. Et tu fili. Non iudi. In hoc cap. literaliter intellecto

intellecto describitur malitia Iudeorum grauer puniēda sub metaphora multiplicis metalli in fornace confundi. Mysticē verò per hoc significatur punitio malitiæ plebis Christianæ. Ponuntur autem in processu huius capituli quinque metalla in Icoriam versa. scilicet argentum, æs, stannum, ferrum, & plumbum, vt patet in littera. Per argentum verò significatur mundicia castitatis, Pl. i. b. Eloquia dñi eloquia casta, argentū &c. Per æs, quod est sonorus, eloquiū veritatis, Per stannum, quod per se consumptionē defendit aurū, seruator charitatis, quo quis ponit animam pro amicis suis. Per ferrū, quod domat oia, fortitudo stabilitatis. Per plumbū, quod de facili liquefit, dulcor pietatis. Ista quinque tēpore ecclesie primitiue fuerunt excellēter in Christianis, vt patet Act. 4. & in pluribus alijs locis. Sed modo versa est in scoriā. Nā argentū munditia versa est in scoriā carnalitatē, & æris sonoritas in scoriā falsitatis, quod maxime patet in aduocatis, & stāni charitas in odiū fraternitatis, sicut patet per guerras existentes in Christianis, & ferri fortitudo in mollitiā pusillanimitatis, & plumbi pietas in duritiam crudelitatis: propter quod proiectur in fornacem gehennalis ardoris, non vt purgetur, sed vt aeternaliter crucietur, ideo dicitur in fine cap. In igne iræ &c.

D

Ad filios Ammon. Fueram enim in exercitu cum rege Assyriorum, & ex illa victoria neim de Iudæis dicebant opprobria eis. Mucro mucro. i. in Nabuchodonosor, & ponitur bis ad maiorem asseruationem, vel quia bis debellauit Ammonitas, vt dicitur aliqui. Euagina te. i. egredere de terra tua, s. de Chaldaea. Ad occidendum. s. Ammonitas. Lima te vt interfi. s. ful. ad terrendum eos. Fulgor enim armorum terret aduersarios. Cum tibi vi. va. &c. Nabuchodonosor enim procedendo contra Ammonitas, quasi sinit consilium ab idolis & diuinis, sicut fecerat veniendo contra Ierusalem: & responsum sibi fuit, quod securē procederet, quia haberet victoriā: & hoc non fuit mendacium nec falsum, quia sic contigit de facto, venientiam sacerdotum idolorum & diuini dicebant sibi quod fieret virtute idolorum & sortilegiorum: & sic creditū Nabuchodonosor, & hęc secundum hoc erant mendacia & falsa, quia victoria illa processit ex Dei sententia ad punitiōem malorum. Vt da. su. s. Ammonitarum. Quo. ve. s. punitiōnis iustæ. In tem. ini. in diuina sententia & nō in idolorum & sortilegiorum potentia. Reuer. Hic consequenter agit de destrūctione Chaldaeorum, cum dicitur: Reuer. ad va. i. in Chaldaeam post multarum Gentium stragem. In terra na. i. in Babylone. Iudi. te. & hoc fuit impletum in Nabuchodonosor, quando versus in amentiam inter feras fuit eiectus, & quantum ad posterioritatem eius & regnum tempore Balthasar nepotis sui, qui interfectus fuit à Mædis & Persis in Babylone & ciuitas successa. ideo dicitur: In ign. su. mci. Daboq; te &c. propter hoc enim Mædi & Persæ illa victoria fuerunt insipientes reputati: quia contemebant aurum & argentum, vt intenderent interfectioni hominum, vt habetur Isa. 13. ideo dicitur: Et fabricantium interitum. Vel dicebantur insipientes respectu Chaldaeorum, eò quod in Chaldaea vigeat astrologia & ars magica. Obluioni tradetis. quia ciuitas illa facta est inhabitabilis, Isa. tertio decimo.

2 Adduxisti tempus. quod scilicet multo ante precebat, & differebatur vt ageres penitentiam. Tu autem secundum duritiam tuam & impoeni. cor. tu. the. tui. in d. i. propterea &c.

risiorem Iudeorum fuit procul nunciata. b Scordida. ex multo crimine. c Nobilis. ex origine. quia primo fuit fundata a Melchisedech. & postea renouata & ampliata a David & Salomone. d Grandis interitu. id est paratus est tibi grandis interitus.

NICO. DE LYRA. Propterea dedi te. Ista enim destructio fuit tanta, quod ad revisionem

Et con. vos. Vnde Malachias: Quasi ignis coflatorij, & sicut herba lauantium, & sedebit confans quasi aurum & quasi argentum, & coflabit filios Levi. Et ista. Lauabit dominus fordes filiorum & filiaru Sio &c.

Quod aurum mentitur. b Quod argento simile. c Pondus iniquitatis. Quia omnia argentum violant. d Et plumbum in me. Carnales & lasciu. quia plumbum statim ad calorem ignis liquefit.

NICO. DE LY. Omnes isti aes &c. Habentes similitudinem auri. b Et stannum. Habentes similitudinem argenti, & tamen non sunt.

Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis dicit: Tu es terra immunda, & non compluta in die furoris.

† Ridebit

† frudu- lenti

† Fecit

† Turpitudinem

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

† Inimicitia

Viam eorum. Hier. propria peccata autoribus tribuens. vel in caput populi, duces scilicet principes, prophetas, quorum nullus ausus est domino iracundi resistere, quorum causa terra squalida & deserta imbrem domini suscipere non meruit.

NIC. DE LY.

Et non in. saltem enim, ut exponunt aliqui, sed hoc non videtur bene dicitur, quia ibi erat Teremias & Baruch, qui erant iusti, & orabant pro salute populi. Et sic dicitur est sup. in captione Ierusalem plures iusti cum impijs fuerunt occisi. de quibus non est verisimile, quin

& non inueni. Et effudi super eos indignationem meam, & in igne irae meae consumpsi eos. Viam eorum in caput eorum reddidi, ait dominus Deus.

Deum orantem pro liberatione civitatis & totius populi. Et ideo cum dicitur: Et quae sunt de vi. i. viros in numero sufficienti, ut pro illis deberem parcere toti civitati. unde & Abraham. Gen. 18. cum quatuordecim de domino speraret civitati Sodomorum pro decem iustis, non fuit ausus quærere de minori numero ulterius. Et ideo dicitur: Et inue. f. viros iustos in numero sufficienti. Iniquitas enim civitatis erat nimis gravis ex multiplicata enormitate, & diuturnitate, ut patet ex praedictis, & diffusis. 4. Reg. & 2. Paral. Per tale modum dicitur coiter: Non est vis in civitate, quando sunt ibi pauci viriles & animosi. ideo dicitur vindicta cum dicitur: Et effudi super eos indignationem meam &c. Et patet licet.

In cap. 22. ubi dicitur in postil. Vnum qui interponeret septem.

ADDITIO.

Quod dicitur hic: Quae sunt ab eis vi. qui &c. & non inveni: bene potest exponi de vno tantum, prout litera sonat planè. Ad quod sciendum, quod non oēs iusti sunt aequales in gradu iustitiae meriti. Vnde licet essent aliqui iusti tempore destructionis Ierusalem, ut Teremias & Baruch, non tamen erant tanti meriti, ut per eorum orationes placaretur, sicut per orationem Moysi placatus fuit Deus erga filios Ierusalem in deserto. Vnde Psal. Et dixit ut disperderet eos, si non Moyses electus eius stetit in conspectu eius. Vnde hic in litera non dicitur: Et quae sunt de eis virum iustum, & non inveni. sed dicitur: Et quae sunt de eis virum qui interponeret septem, & staret contra me oppositus. q. d. licet essent ibi iusti aliqui, non tamen aliquis eorum erat tanta iustitiae & meriti, quod posset quasi in oppositum stare contra divinam iram: & hoc more humano loquendo. Vnde gl. super istud verbum: Qui interponeret se. &c. qui irae meae posset resistere sicut Moyses & Aaron & Samuel. Vnde Moysi quasi resistenti & renitenti dicitur: Dimitte me, & delebo populum istum. Hæc in glo. Et ideo ex hoc quod talis resistens non inveniatur sicut Moyses, non sequitur quod ibi non erant aliqui iusti, minus tamen sufficientes. Quod autem dicitur de Abraham, quod non fuit ausus de minori numero quærere quid decem, non facit ad propositum: prout patet haberi supra Gen. 18. capitulo, in additione vltima.

REPLICATA.

In cap. 22. quia à primo cap. usque; ibi Burg. nihil ponderosum. Uer dignum pertractatione ubi Post. illum passum: Et quæ sunt de eis

GLO. ORD. CAP. XXXIII.

Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis duæ mulieres filie matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto. In adolescentia sua fornicatae sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fracta sunt mammae pubertatis earum. Nomina

Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis duæ mulieres filie matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto. In adolescentia sua fornicatae sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fracta sunt mammae pubertatis earum. Nomina

CAP. XXXIII.

Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis duæ mulieres filie matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto. In adolescentia sua fornicatae sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fracta sunt mammae pubertatis earum. Nomina

MORALITER.

Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis duæ mulieres filie matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto. In adolescentia sua fornicatae sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fracta sunt mammae pubertatis earum. Nomina

NIC. DE LY. CAP. XXIII.

Et factus est. Hæc est pars octava, in qua describitur malitia populi sub metaphora duarum fornicatarum turpiter fornicantium: minor post maiorem, per quas intelliguntur Samaria & Ierusalem, ut exprimitur in litera. Et per consequens regnum Israel & regnum Iuda, quorum fuerunt metropoles, quæ fornicatae sunt enormiter per idololatram, ut patet ex discursu. 3. & 4. Reg. & 2. Paral. Igitur præfens capitulum in tres partes dividitur. quia primò sub dicta metaphora de vtroque regno agitur coniunctim. Secundò diuisim, ibi: Fornicata est. Tertio iterum coniunctim, ibi: Et ait dominus. Circa primum dicitur: Duæ mulieres id est duo regna prædicta. Quæ dicuntur mulieres, quia erant ad omne bonum effeminatae.

In expositione Hosee plenè dictum est. De quibus dicitur: Fili Ephraim intendentes & mittentes arcum, capti sunt in die belli. Et alibi: Et repulit tabernaculum Ioseph, & elegit tribum Iuda. Elegit enim Deus domum confessionis i. ecclesiam, & repulit tabernaculum Ioseph, quod est augmentum. eos. f. qui prætermissa lege Dei aureos vitulos adierunt. Et dicitur Oolla. i. tabernaculum: nõ deus, sed erroris & demonum: sed for maior & senior propter multitudinem & captiuitatem ab Assyrijs fornicata est contra Deum. a maior. Propter multitudinem de cem tribuum, vel quia post mortem Moysi de tribu Ephraim Iesus filius Naue populo præfuit. unde & Ieroboam qui scidit eas à domo Dauid.

Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis duæ mulieres filie matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto. In adolescentia sua fornicatae sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fracta sunt mammae pubertatis earum. Nomina

NIC. DE LY.

Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis duæ mulieres filie matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto. In adolescentia sua fornicatae sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fracta sunt mammae pubertatis earum. Nomina

regi Assyriorum, quæ sunt amicitiam regis Aegypti. 4. Regum 17. & sic communicauit idololatrijs eius, ut maiorem fauorem inueniret apud eum. Propterea tra. ea in ma. &c. Et qui sunt illi subditur: In ma. filio. Assur. Isti fuerunt amatores tempore Manahen, ut dicitur est tempore Hosee. Salmansar rex Assyriorum cepit Hosee regem Israel, Samariam, & populum captiuauit, ut habetur ibidem.

Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis duæ mulieres filie matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto. In adolescentia sua fornicatae sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fracta sunt mammae pubertatis earum. Nomina

MORALITER.

Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis duæ mulieres filie matris vnus fuerunt, & fornicatae sunt in Aegypto. In adolescentia sua fornicatae sunt. Ibi subacta sunt vbera earum, & fracta sunt mammae pubertatis earum. Nomina

a Et misit nuncios. Hier. Ad Chaldaeos (qui quasi demones interpretantur) nuncios mittimus, quando pandimus eis & praebemus frangenda in peccatore vera: ubi mentis hospitium est, & saturati voluptatibus ab alijs ad alias transimus: & non tam fornicationem, quam meretricium numerum desideramus: & in tantam rabiem peruenimus, ut postquam diu deuotuerimus, in Aegyptum reuertamur, & faciamus quae in seculo non fecimus, antequam acciperemus nomen fidei. **b** Et uisitasti scelus. Non cessauit scelus scilicet adolescentie tuae postquam facta es mihi: sed in eremo, & in terra promissionis suspirasti ad antiquam libidinem, in qua demurata es, & contra facta sunt mammae pubertatis tuae. **c** Ecce ego sum Hieron. Tropicee, hoc de Ierusalem dicitur: sed ad animam refertur, quae uirtutibus iuncta Dei complexibus, postea adulterauit in uita, & ab eo recessit: & patrefactis sceleribus suis nudata est & turpata, & omnibus ostensa, ut a scelere suo desisteret: ne gloriaretur in nominis dignitate, sed pro mali conscientia, & recordatione Aegypti, ultra ad caelum oculos tollere non audeat: unde ei nasus praedicitur, aures ampuantur, quia odorem bonae fragrantiae uerberat in foetorem, & audierat iudicium sanguinis. Quod non solum de odore & de auditu, sed de visu quoque intelligimus: quo (quia male abusi) Samson & Sedecias sunt priuati. Surdum quoque Deus & mutum facit ne lingua pertranseat usque ad terram: Et omnis tactus auferatur in his qui vitam penitus perdidērunt. Et haec sicut, ut igruncula purgentur, & ut pereat Aegypti fornicatio, nec ultra ad mala eleuent oculos suos.

NIC. DE LY.

a Et auxit fornicationem, suas. **b** Cumque uidisset. Hic consequenter exprimitur eius malitia cum Chaldaeis, quorum audiens uerbosae quaesivit cum eis amicitias ex parua confidentia in Deum, & nimia in hominem. Et hoc est, quod dicitur: Cumque uidisset viros depictos in pariete. quia facta prohibitis uisus solent depingi in diuersis locis. **c** Et accinctos Baltheis. id est militibus cingulis in signum prohibitis. **d** Et thyras. In signum nobilitatis. **e** Infaniuit super eos, concupiscentia oculorum suo, querendo eorum amicitiam. **f** Et misit nuncios ad eos in Chaldaeam. De istis nuncijs habetur, si referatur ad nuncios tempore Sedecias, quia Nabuchodonosor rex instituit mittebat singulis annis nuncios deferentes ei tributum, & munera usque ad rebellionis suae tempus.

Cumque uenisset ad eam filij Baby. Rab. Sa. hoc exponit de nuncijs regis Babylonis, qui uenerunt ad Ezechiam, in quorum aduentu Ezechias nimis gloriatus ostendit eis omnia secreta regni, unde dominus sui iratus contra eum, ut patet. 4. Reg. 20. sed quia hic sequitur: **b** Polluerunt eam stupris suis, quod proprie dicitur de idololatrijs, quas Ezechias non recepit: imo eas quae ante erant in regno suo extirpauit. Ideo uidetur melius exponendum de Babylonij tempore Iacobum filij Iosue & tempore Sedecias uenientibus in Ierusalem: quia uterque rex pluribus annis seruauit Babylonij. Et sic Babylonij ueniebant ad Iudaeam ad quaerendum tributum. Et uisum est eis, quod Iudaei communicabant eis in idololatria ad captandam eorum beneuolentiam, maxime cum priuati essent ad omnem idololatriam. Et recessit anima mea, id est dilectio mea ab ea, sicut ipsa dicebat rat a cultu meo. **k** Multiplicauit enim for. Hic consequenter describitur eius malitia cum Aegyptijs, cum dicitur: Multi enim sor suas, id est idololatrias suas. **l** Recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patribus, uel per eorum limitationem, uel dicitur est supra. **m** Et infaniuit libidine super concubitum eorum. Et hoc fuit tempore Sedecias, qui ut liberaretur a tributo regis Babylonij, contra iramentum suum, amicitiam cum rege Aegypti contraxit, munera ei mittens, & eius idololatria communicans. **n** Quorum carnes sunt, ut carnes asinorum, & sicut flu. Per hoc designatur magnitudo idololatriae & multitudo tunc regentis in Aegypto, sicut haec animalia sunt excessiue luxuriosa. **o** Et uisitasti scelus adolescentie tuae, quando subacta sunt. Exponitur sicut supra. **p** Propterea Ooliba haec dicitur. Deus. Hic consequenter subditur correspondens pena, cum dicitur in persona Dei. **q** Ecce ego suscitabo. id est illos cum quibus communicasti in amicitia & idololatria. **r** Contra te. ut per eos puniam te. **s** De quibus facta est anima tua. Sedecias enim rebellans regi Babylonij, in hoc ostendit se factitatus amicitiam eius, & eorum aditum. **t** Nobiles tyrannosque, id est potentes, & uoluntarios ad te destruendum. **u** Et nominatos ascenso equo. Id est famulos equites. **x** Et uenient super te instructi curru, & rota. Id est curribus ad portandum exercitum necessarijs, & etiam ad pugnandum, quia antiquitus pugnabant aliqui in curribus. **y** Et dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te iudi. Id est faciam eos exequutores meae iustitiae in te. **z** Et ponam zelum meum in te. quem exer. id est zelum iustitiae quem quantum ad effectum. Ideo subditur: Quem exercent tecum in furore. **a** Nasum tuum, & aures tuas praedicient, & quae reman. Id est deformabunt te. Et hoc fuit potissimum in excoilatione regis Sedecias, & nobilium occisione. 4. Regum 20.

a In auro. Argentea quae tribus ceremonias templi dedi. quibus Ego dedi eis aurum & argentum, & ipsi fecerunt ea Baal. **b** Ereque. Quae omnia feci, ut perdidit pulchritudinem, & uoluit uenitico deturpato requiescere faciem scelus tuum. Hier. Vniuersa haec dicitur sub translatione adulterae, & propter adulterium deturpata, ut ultra non gloriaretur in decore suo, sed erubescat in se ditate quam meruit uoluptatum magnitudine. **c** Ecce ego. Non enim ante traditur, ut postquam penituerit, ueterum peccatorum purgetur supplicijs, ut perdat omnes labores quos arte meretricia acquirit, uideatque nuditatem suam & ignominiam, & sciat quia haec uenitico non ei fecerit dominus: sed fornicationes suae quibus post Gentes fornicata est, qua. sup. enumerat, ut earum coleret simulacra. **d** Dabo calicem. Penam. Unde: Calix in manu domini uini me &c. Qui in Iudaea, calix uiniae & poculum fororis dicitur: Et ad Ieremiam ait dominus: Accipe calicem uini mei de manu mea, & potabis omnes Gentes &c. Dabo calicem. Hic. Sicut enim quaedam cathartica dantur, ut noxius humor qui est in corporibus egeratur: sic & dominus calicem dat tormentorum meracissimum, ut quicquid fellis & amaritudinis inerat peccatoribus, auferatur, & pristinae sanitati reddantur. **e** Et bibes illud. Potest hoc super Ierusalem significanter intelligi, quae calicem fororis suae Samariae bibit nouissima, & quasi feces tormenti eius usque ad fundum epotauit. **f** Vbera tua. Lxx. Festiuitates & Neomenias eius auferat: quia ego solum, ut pro solemnitate, latque letitia aeternum placitum habeas atque moerorem. Quia Samariae, & Ierusalem adulteria separatim descripta, consequens erat, ut pariter eorum supplicia nunciaret. Omnia autem dicuntur, quasi ad adulteras, & facta Anacephalosi, breuiter eorum scelera proponuntur, ut recte iuxta legis imperium in adulteras iusta lapidatio populi sequeretur. **g** Polluerunt sanctuarium. Non haec fecerunt fors, non in montibus, non in lucis, sicut soliti erant, sed in templo meo statuum Baalis profuerunt. **h** Et sabata mea pro. ut nec loci nec temporis, apud eos seruaretur religio. **i** Misertus ad vi. Ut peregrinis uoluptatibus lasciuirent, Assyriorum. I. & Chaldaeorum simulacra venerantes.

NIC. DE LY.

a Et no. tuum deuo. igni. Quia fuerat ciuitatem, & templum combustum Chaldaei, sublati prius inde omnibus preciosis. Ideo subditur: Et denudabunt te uerimentis tuis. Et requiescere faciam scelus tuum de te. **b** Et non uocabis tibi idololatriam. Et fornicationem tuam de terra Aegypti, id est communicationem in idololatria & amicitia.

c Nec leuabis oculos tuos ad eos, Aegypti non recordaberis amplius. Sperando ab eis auxilijs, & ex tali spe uana rebellauit Sedecias, & destruxit ea sicut ciuitas. **d** Ecce ego tradam te in manu eorum quos odisti. id est Chaldaeorum quibus rebellasti. Catera patent ex dictis usque ibi: **e** In via fororis tuae, id est Samariae. **f** Ambulasti. Multipliciter idololatrando. **g** Et dabo ca. eius in manu tua, id est punitam te consimili pena, quae in scriptura nomine calicis designatur. **h** Bibes pro. & la. id est magnam partem intensius, & extensius sustinabis. **i** Quae es capacissima, id est afflictionis & ignominiae dignissima. **k** Et epotabis usque ad feces. Loquitur metaphorice quasi de homine qui potat nimis auidet: sic non solum bibit feces, quae sunt in fundo, sed etiam uidetur, quod uelit quodammodo cyphum deglutire, & per hoc designatur magnitudo penae. **l** Et uerbera tua lacerabis. Prae dolore, sicut homines in magna tristitia existentes trahunt capillos suos, & lacerant se unguibus. **m** Proiecasti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum. Loquitur de Ierusalem per modum adulterae inuenerunde, quae a corpore suo elongat uirum, & currit ad adulterum: sic populus Ierusalem elongauit se a Deo, & idola coluit. **n** Et ait dominus ad me. Hic iterum agitur de regno Iudae & Samariae coniunctum. Et primo ponitur culpa. Secundum pena. ibi: Viri ergo. Circa primum exprimitur culpa coniunctum, cum dicitur. **o** Nunquid iudicas Oollam & Oolibam. q. d. ad te pertinet iudicium condemnationis eorum nunciare. **p** Quia adul. sunt idololatria. **q** Et sanguis in manibus earum. Per homicidia. **r** Infuper & filios suos, quos genuerunt mihi. id est quos debuerunt applicare meo cultri. **s** Obtulerunt eis, id est idolis. **t** Ad deorandum. id est comburendum per modum superius frequenter dictum est pueris oblatis idolo Moloch. **u** Polluerunt sanctuarium meum in die illa. Id est tempore Manasse, qui in templo posita fuerunt idola. 4. Regum 21. **x** Cumque im. filios suos &c. Quia post talia nefanda eadem die uolebant intrare templum, & deo seruire, ut minus malum esset a sacro loco se retrahere. **y** Miserunt ad viros uenientes de longe ad se. Loquitur de populo ad modum mulieris libidine ardentis, quae aliquando mittit longe cum labiis, & sumptibus magnis pro adulteris aduocandis, & in aduentum eorum lauat se & ornatur ut eis placeat: sic Iudaei miserunt longe, & cum sumptibus magnis ad adducendum sacerdotes idololatriae. **z** Sed & hoc fecerunt mihi. Polluerunt sanctuarium meum in die illa, & sabata mea prophanauerunt. Cumque immolarent filios suos idolis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut polluerent illud, tertia haec fecerunt in medio domus meae. Misertus ad viros

MORALITER.

n Fili hominis: Nunquid iudicas Oollam & Oolibam? q. d. sic. Et ex- ingreditur templum, ut sit sensus: Fili hominis: Id est o tu Christe: Nunquid iudicas Oollam & Oolibam. Id est condamnans ad inferni penas malitiam praedictorum: quasi diceret sic.

Et cum venissent, et omni adultera habitum implevit super eis...

† pacificus, quietus

† inueterata

† inueterata

† fardas

† fardas

† motio

† motio

† penas, ppter idola vestra

† appropinquavit

ros venientes de longe, ad quos nuncios miserant. Itaque ecce venerunt quibus te lausisti...

quibus tunc auferent impietas, cum receperint scelera sua...

NIC. DE LY.

latris de nouo ab eis audite, et illis idolis offerebant bona, que debebant offerri...

ramentum, quod fecit Sedecias regi Babylonis, qui adiurauerat eum per dominum...

GLO. ORD. CAP. XXXIII.

Et factum est hier. Notandum autem, quo a principio prophetie usque ad presentem diem...

loris fanitas consequatur. Mirdus ergo q in maligno positus...

NIC. DE LY. CAP. XXIII.

Et factum est verbum domini ad me in anno nono in mense decimo, decima die mensis...

In qua con. est rex Baby. id est obfirmatus.

MORALITER.

Et factum est verbum do. c. hic ad litteram describitur multitudo populi iudei puniendi...

in die iudicii diuino igne succenditur, et ciuitas sanguinum ponit super carbonem ignis...

aduersum Ierusalem hodie: & dices per prouerbum ad domum iritricem parabolam, & loqueris ad eos...

NIC. DE LY.

Aduer. le ad eam destrucendam. Et dices per pro. id est parabolam que sequitur cum dicitur...

strues ossium sub ea. id est sic dispone frustra in olla, quod partes magis esse sicut desubtus quasi alias sustentantes...

aduersum Ierusalem hodie: & dices per prouerbum ad domum iritricem parabolam, & loqueris ad eos...

NIC. DE LY.

Aduer. le ad eam destrucendam. Et dices per pro. id est parabolam que sequitur cum dicitur...

MORALITER.

Pone olla, aeneam & c. propter malitiam eius ad modum aris induratum. Pinguis pecus asina...

a Nec parcam. Sicut medicus qui putribus non parcit carni- bus, vt sana membra seruentur: non parcit vt parcat, crudelis est vt misereatur, nec considerat patientis dolorem, sed vulneris sanitatem. Vnde: Melius est ad vitam ingredi debilem & claudum &c.

b Et factum est ver. Supra lebe tis succensio vrbis obfidione ostendit, nunc captā atq; delectam, & omnem populum, vel gladio interfectum, vel in captiuitatem ductū, prophetalis sermo testatur.

c Mortuo. In. Et si vxor tua moriatur, quā si bona fuerit, nihil viro amabilius: quā a Deo homini prouidet, & lege iungitur, & vnum corpus efficiunt. Corona tua. Hier. Aiunt Hebraei Babylonios magistros legis præcepta seruantes vsq; nunc decalogum scriptum in membranulis circumdare capiti suo, & hoc esse quod iubent ante oculos & in fronte pendere, vt semper videat quæ præcepta sunt. Et quia Ezechiel sacerdos erat, non debet eum deponere coronā gloriations, sed ligatum habere in capite. Non aut iuxta Lxx. coronam capillorum intelligimus. Hier. Alle. Veniamus ad Anagogē, si tamen violenta via non fuerit lectoris vigilantia: Fili hominis, Christus qui in vespera huius mundi vxorem pristinā perdidit, nec eā fleuit, nec amictu orauit, nec recepit vllam hominum consolationem: Et hec ventura prædixit mane, q̄ cōpleta sunt vesper, & rursum mane in secundo aduentu facta probauit, quæ vltura prædixerat. Sanctuarium Iudæorum, q̄ desiderabile habuerat in oculis, & super quo tredebant animæ eorū, esse pollutum: filios quoq; eorū & filias Romāo gladio cōcidisse.

d Corona tua. Hier. Aiunt Hebraei Babylonios magistros legis præcepta seruantes vsq; nunc decalogum scriptum in membranulis circumdare capiti suo, & hoc esse quod iubent ante oculos & in fronte pendere, vt semper videat quæ præcepta sunt. Et quia Ezechiel sacerdos erat, non debet eum deponere coronā gloriations, sed ligatum habere in capite. Non aut iuxta Lxx. coronam capillorum intelligimus. Hier. Alle. Veniamus ad Anagogē, si tamen violenta via non fuerit lectoris vigilantia: Fili hominis, Christus qui in vespera huius mundi vxorem pristinā perdidit, nec eā fleuit, nec amictu orauit, nec recepit vllam hominum consolationem: Et hec ventura prædixit mane, q̄ cōpleta sunt vesper, & rursum mane in secundo aduentu facta probauit, quæ vltura prædixerat. Sanctuarium Iudæorum, q̄ desiderabile habuerat in oculis, & super quo tredebant animæ eorū, esse pollutum: filios quoq; eorū & filias Romāo gladio cōcidisse.

e Ora tui. Quando confuetudo seruat in luctu, medius dolor est: Quando aut tanta malorū incūmbit necessitas, vt omni ploratu maior sit, vniuersi quoq; de sua nece solliciti, ad aliorum quis proximi sint, non ingemiscit miserias. f Corona ab. In ca. V. Non. n. debent lugere, & signa luctus affumere, quia per vmbra receperunt veritatem, & Nazarei quidā facti fuerunt, & vnusquisq; a fratre suo consolabatur, vt Ezechiel, quē Deus patet confortauit sit eis in portentum, ventura p̄nuncians, & postq̄ subuerfa fuerit Ierusalem, temp̄liq; succensum, & hoc totus mundus audierit, & dispersio Israel, quæ orbis terminos colit, tunc verba dñi opere completa habebit libertatem, & polluto sanctuario eius, & lege completa, vel destructa secundum occidentem literam aperiantur Euagēlia, & cognoscatur Israel, quod ipse sit dñs Deus, qui hæc mane ventura p̄dixit, vesper. Iam mundi consummatione esse completa suo probauit aduentu.

g Non potest fecisse quod insum est. Claiate. Mulro labore sudatum est, & non exiuit de ca nimia tribuio eius, neq; per ignem. Immunditia tua execrabilis, quia mundare te volui, & non es mundata a fordibus tuis. Sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te. Ego dominus loquutus sum. Venit & faciam, non transeam, nec parcam, nec placabor. Iuxta vias tuas, & iuxta adinventiones tuas iudicabo te dicit dominus. Et factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, ecce ego tollō a te desiderabile oculorum tuorum in plaga, & non planges neq; plorabis, neq; fluent lachrymæ tuæ. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata sit tibi, & calciamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu oravelabis, nec cibos lugentium comedes. Loquutus sum ergo ad populum mane, & mortua est vxor mea vesper. Feci q; mane sicut præceperat mihi. Et dixit ad me populus: Quare nō indicas nobis, quid ista significant quæ tu facis? Et dixi ad eos: Sermo domini factus est ad me, dicens: Loquere domui Israel. Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra, & filij vestri & filie vestrae quas reliquistis, gladio cadent: Et facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis. Coronas habebitis in capitibus vestris, & calciamenta in pedibus. Non plangetis, neq; flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnusquisq; gemet ad fratrem suum. Eritq; Ezechiel vobis

Sanctuarium meum. id est templum per Chaldeos destrudum. Superbiam, id est gloriam. Imperij vestri, scilicet Ierusalem, quæ metropolis erat in regno Iudæ, vnde translata fuerant isti. Et delide. &c. id est omne illud quod desideratis videre recedendo in Iudæam, & de cuius destructione timeatis. Et facietis sicut feci. vos continendo a gemitu, & luctu vaine pradiata. Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luctu mortem vxoris, sic nec vos audiebitis lugere & destructionem templi, & ciuitatis.

NIC. DE LYRA.

a Multo labore sudatum est. Ad amotionem dicit rubiginis per Ieremiam & alios prophetas populum arguentes, & ob hoc multas iniurias sustinentes. b Et

Medicij laborare fecit seipsum

retractabo p̄nitentem me

auferam

Alloger.

indulgentis animæ vestrae

alter ad alterum

a Cum eo qui fugit. Non ad ipsum, quia quæ ventura prædixit, ille nunciat iam perfecta: & vltra nō tacebis: sed argues eos, & dices omnia illis meritis accidisse, vt sis illis in portentum, secundum illud Zacharia: quo propheta viti portentes dicitur. Et dominus alibi dicit: In manibus prophetarum assimilatus sum.

GLOS. ORDIN. CAP. XXV.

Et factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, ecce ego tollō a te desiderabile oculorum tuorum in plaga, & non planges neq; plorabis, neq; fluent lachrymæ tuæ. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata sit tibi, & calciamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu oravelabis, nec cibos lugentium comedes. Loquutus sum ergo ad populum mane, & mortua est vxor mea vesper. Feci q; mane sicut præceperat mihi. Et dixit ad me populus: Quare nō indicas nobis, quid ista significant quæ tu facis? Et dixi ad eos: Sermo domini factus est ad me, dicens: Loquere domui Israel. Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra, & filij vestri & filie vestrae quas reliquistis, gladio cadent: Et facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis. Coronas habebitis in capitibus vestris, & calciamenta in pedibus. Non plangetis, neq; flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnusquisq; gemet ad fratrem suum. Eritq; Ezechiel vobis

Sanctuarium meum. id est templum per Chaldeos destrudum. Superbiam, id est gloriam. Imperij vestri, scilicet Ierusalem, quæ metropolis erat in regno Iudæ, vnde translata fuerant isti. Et delide. &c. id est omne illud quod desideratis videre recedendo in Iudæam, & de cuius destructione timeatis. Et facietis sicut feci. vos continendo a gemitu, & luctu vaine pradiata. Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luctu mortem vxoris, sic nec vos audiebitis lugere & destructionem templi, & ciuitatis.

Sanctuarium meum. id est templum per Chaldeos destrudum. Superbiam, id est gloriam. Imperij vestri, scilicet Ierusalem, quæ metropolis erat in regno Iudæ, vnde translata fuerant isti. Et delide. &c. id est omne illud quod desideratis videre recedendo in Iudæam, & de cuius destructione timeatis. Et facietis sicut feci. vos continendo a gemitu, & luctu vaine pradiata. Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luctu mortem vxoris, sic nec vos audiebitis lugere & destructionem templi, & ciuitatis.

bitemus Nabuchonosor Arabiam subuertisse capta Ierusalem, supra scriptura testatur: Et tu fili hominis pone tibi duas vias Ammon & Ierusalem, & veniat gladius regis Babylonis.

NICOL. DE LYRA.

a Ecce in die qua toll. id est viros bellatores de Ierusalem. b Et gaudium. id est regnum & sacerdotium. c Et desol. ocu. id est templum & alia que desiderant iterum videre. d Aperietur. id est tunc poteris secure loqui de ista destructione, que tunc pavet per effectum, de qua populus tuus nō vult modo tibi credere. e Et scietis. per experientiam vindicta mea.

NICO. DE LYRA. CAP. XXV.

Et factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, ecce ego tollō a te desiderabile oculorum tuorum in plaga, & non planges neq; plorabis, neq; fluent lachrymæ tuæ. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata sit tibi, & calciamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu oravelabis, nec cibos lugentium comedes. Loquutus sum ergo ad populum mane, & mortua est vxor mea vesper. Feci q; mane sicut præceperat mihi. Et dixit ad me populus: Quare nō indicas nobis, quid ista significant quæ tu facis? Et dixi ad eos: Sermo domini factus est ad me, dicens: Loquere domui Israel. Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra, & filij vestri & filie vestrae quas reliquistis, gladio cadent: Et facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis. Coronas habebitis in capitibus vestris, & calciamenta in pedibus. Non plangetis, neq; flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnusquisq; gemet ad fratrem suum. Eritq; Ezechiel vobis

Sanctuarium meum. id est templum per Chaldeos destrudum. Superbiam, id est gloriam. Imperij vestri, scilicet Ierusalem, quæ metropolis erat in regno Iudæ, vnde translata fuerant isti. Et delide. &c. id est omne illud quod desideratis videre recedendo in Iudæam, & de cuius destructione timeatis. Et facietis sicut feci. vos continendo a gemitu, & luctu vaine pradiata. Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luctu mortem vxoris, sic nec vos audiebitis lugere & destructionem templi, & ciuitatis.

MORALITER.

a Et factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, ecce ego tollō a te desiderabile oculorum tuorum in plaga, & non planges neq; plorabis, neq; fluent lachrymæ tuæ. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata sit tibi, & calciamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu oravelabis, nec cibos lugentium comedes. Loquutus sum ergo ad populum mane, & mortua est vxor mea vesper. Feci q; mane sicut præceperat mihi. Et dixit ad me populus: Quare nō indicas nobis, quid ista significant quæ tu facis? Et dixi ad eos: Sermo domini factus est ad me, dicens: Loquere domui Israel. Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra, & filij vestri & filie vestrae quas reliquistis, gladio cadent: Et facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis. Coronas habebitis in capitibus vestris, & calciamenta in pedibus. Non plangetis, neq; flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnusquisq; gemet ad fratrem suum. Eritq; Ezechiel vobis

gloriam eorum

culor

Difusa.

D

In ha-

a Pro eo. Hiero. Fabulantur Iudaei, quia urbe capta temploque referato, filij Ammon & Moab & Seir videntes Cherubim obumbrantia propitiatorium dixerunt: Sicut: oēs Gētes colūt simulacra, & sic Iudas habet suā religionis idola, & ideo iratus dñs tradidit eos captiuitati. Hiero. Allego. Moab ex patre, Seir pilosus & hispidus vsq; nunc despicit domum Iuda, in qua vera cōfessio: & putat tam facile subuerti, q̄ ceterarum urbū munitenta. vnde dñs cōminat aperturū se vel dissoluturum oēm fortitudinē Moabitam, vt citiatas h̄re desistant, & in dialēctica arte non confidant: sed cuncti illius termini quos pro illusione fluctuū vocant pronuntoria destruant: & inclytate atq; electae terrē Bethiesimoth. i. domus solitudinis, atq; deserta, & Beelmeon. i. hñs fontem, vel super fontē, & Carriathaim quā. Lxx. ciuitate maritimam trāstulerunt, pereant quous habent robur pugnatorū, & inclyti pergant ad praelium arte pugnaūdi & vndiq; muniti. Inclyta tñ terrarū eorum nō est domus habitatiōnis, sed solitudinis: sed quae putant h̄re fontem sciētiae, & urbē maritimā, quae oēs iustitiae possint seculi tempore, patientiā sibi & fortitudinē promittentes, tunc illuc cōuertentur, vt tradant filijs oriētis, veri luminis in Christo: sicut filij Ammon qui in haeretica multitudinē confidebant. Consideremus autē p̄fe ctū, & in ipsa cōminatiōne clementiā Dei, vt tradant cū filijs Ammon filijs ori in hereditate, vt nulla haeretis nominet in Gentibus, sed factis in Moab iudicij & vltionibus, pro arrogantiā rerū sine cognoscāt, dñm esse qui cūcta dispēsat. Quod aut per Moab philosophorum habeatur superbia, de quibus: Perdā sapiētiām sapientiū &c. Amos oīs dicit sic: Super tribus impietatis Moab &c. vsq; eo q̄ combussit ossa regis Idumae in cineres. Quidquid enim in seculo peruersorū dogmatum est, quidquid ad terrenā sciētiam pertinet, & putat esse robur istum, hoc dialēctica arte subuertit, & instat incēdij in cineres fauillae, quae dissoluitur, vt probeatur esse nihili quod p̄uarit esse fortissimū. vnde Iaias: Audiuius contumeliā Moab: contumeliosus est valde. **b** Pro eo. Hiero. Cū supra duo simul posuerit Moab & Seir, prius de Seir tacens contra Moab loquitur est, deinde ad Seir redit. Sciēdū aut qd idē, Edō, Seir, Esau dicitur est: & vna gens Idumae & Duma, & Edō & Esau & Seir. Seir, quia hispidus pilosus nomē accepit. Edom, quia sanguinarius, qui ob lenticulē rufae cōctiōne primogenita perdidit: & ab edulio fortisus est hoc vocabulū. Esau quoq; factura interpretat. **c** Extendam ma meam. Sciēdū aut qd in Hebræo nunq scribitur Idumaea, sed semper Edom, quae Idumaea expressit Græca translatio. Hier. Duæ legiones Dauid, altera Felethi, altera Cerethi. i. interfectōrū vocabant. **d** Et dabo. Hiero. In manu Iſrael ponit gladiū vt subuertatur Edom, & iram dñi sentiat & furorē, & intelligat vindictam eius ad hoc p̄fecisse, vt seruiat domui Iuda, vnde Iacob dilexi, Esau aut odio habui. Diligit aut Iacob, quia carnem & terrenum supplantat, & benedictiōnes illius meretur accipere. Prius enim

in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum, & sciētis quia ego dominus. **a** Quasi fuitiā p̄dici & impiet. **a** Non modo insultat q̄ dicitur: euge, euge. **b** Quia scilicet filiorum Ammon non est memoria ultra in Gentibus, sicut Moab facta. **c** Quia Iacob supplantatus in vtero a quo Iudas. **d** Extendam ma meam. Sciēdū aut qd in Hebræo nunq scribitur Idumaea, sed semper Edom, quae Idumaea expressit Græca translatio. Hier. Duæ legiones Dauid, altera Felethi, altera Cerethi. i. interfectōrū vocabant. **d** Et dabo. Hiero. In manu Iſrael ponit gladiū vt subuertatur Edom, & iram dñi sentiat & furorē, & intelligat vindictam eius ad hoc p̄fecisse, vt seruiat domui Iuda, vnde Iacob dilexi, Esau aut odio habui. Diligit aut Iacob, quia carnem & terrenum supplantat, & benedictiōnes illius meretur accipere. Prius enim

enim iuxta carnem, & postea iuxta spūm viuimus. Antē sunt vitia, deinde virtutes, quibus vitia subuertuntur. Cor enim hoīs appositū est ad malitiam: ad pueritia: erroressq; adolēcentiā matura etas cōdānat. vnde Delicta q̄ intelligit: Et ignorāntias meas ne memineris. Et notādū, qd Iacob primā accepit benedictiōnē, Esau secunda. & ad extremū dē de eo: Seruus eris fratris tui, vt postq̄ caro sp̄ritui subiecta fuerit & coniuſta illi, caro esse desinat: & Iuda mea transeat in Iudaeam. **a** Pro eo. **b** Et sciētis quia ego dominus. **c** Extendam ma meam. **d** Et dabo vltionem meam super Iudam. **e** Et dabo vltionem meam super Iudam. **f** Et dabo vltionem meam super Iudam. **g** Et dabo vltionem meam super Iudam. **h** Et dabo vltionem meam super Iudam. **i** Et dabo vltionem meam super Iudam. **j** Et dabo vltionem meam super Iudam. **k** Et dabo vltionem meam super Iudam. **l** Et dabo vltionem meam super Iudam. **m** Et dabo vltionem meam super Iudam. **n** Et dabo vltionem meam super Iudam. **o** Et dabo vltionem meam super Iudam. **p** Et dabo vltionem meam super Iudam. **q** Et dabo vltionem meam super Iudam. **r** Et dabo vltionem meam super Iudam. **s** Et dabo vltionem meam super Iudam. **t** Et dabo vltionem meam super Iudam. **u** Et dabo vltionem meam super Iudam. **v** Et dabo vltionem meam super Iudam. **w** Et dabo vltionem meam super Iudam. **x** Et dabo vltionem meam super Iudam. **y** Et dabo vltionem meam super Iudam. **z** Et dabo vltionem meam super Iudam.

a Pro eo quod fecerunt. Post filios Ammon & Moab & Seir (q̄ & ipsi sunt Iudaei, q̄ Loth & Esau populo Iſrael & domui Iude cognatione foctantur) venit ad Philisthim, qui sunt in litore & funiculo maris. Philisthim potione cadentes, qui de aereu Babylonis calice incubatū sequit, & toto animo insulcat, veterū inimicitiarum cōtra Iſrael recōdāt, quibus a Dei populo diuisi sunt. Cumq; dominus dicit: Mihi vindictā & ego re. ipsi se vltionem implescentes veteres inimicitias. **b** Philistim. Lxx. Altophylos. i. alienigenas transfulerunt, nō generaliter nomine Gentiu, quae non sunt de genere Iudeorū, sed specialiter nomine suar, quae nunc dicitur Palestina mutata, p̄he, licet iuxta Græcorū cōlētudinē in phī, sicut apud nos pro Hebraico

NICOL. DE LYRA.
C A P. XXVI.
Et factum est in vndecimo anno. Post palestinus succedit regio Phœnicis, cuius metropolis Tyrus, q̄ Hebraicē & Syriacē Sor dicitur. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit.

NICOL. DE LYRA.
C A P. XXVI.
Et factum est in vndecimo anno. Post palestinus succedit regio Phœnicis, cuius metropolis Tyrus, q̄ Hebraicē & Syriacē Sor dicitur. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit.

NICOL. DE LYRA.
C A P. XXVI.
Et factum est in vndecimo anno. Post palestinus succedit regio Phœnicis, cuius metropolis Tyrus, q̄ Hebraicē & Syriacē Sor dicitur. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit.

MORALITER.
C A P. XXVI.
Et factum est in vndecimo anno. Post palestinus succedit regio Phœnicis, cuius metropolis Tyrus, q̄ Hebraicē & Syriacē Sor dicitur. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit.

MORALITER.
C A P. XXVI.
Et factum est in vndecimo anno. Post palestinus succedit regio Phœnicis, cuius metropolis Tyrus, q̄ Hebraicē & Syriacē Sor dicitur. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit. Hiero. Sor interpretatur angustia, & signat animā quae perturbationibus est occupata, quae cum viderit vitij suis subuertit.

GEN. 25. 30.
GEN. 29. 4.
1. RO. 15. 4.
MAL. 1. 4.

Et sciant. Hiero. Qui Ierusalem pro peccatis patrum perendam reliquit, & Tyri pro insultatione & gaudio munita destruxit.

Et sciant, quia ego dominus. Quia haec dicit dominus Deus. Ecce ego adducam ad Tyrum Na-

patent usque ibi. Et comportabit aggerem in gy. Voluit enim a litore maris usque ad Tyrum ponere tantam con-

Psal. 32. d. Eno. 1. s. d. Tyrus fortitudinis tuae Inuenciu. Psal. 118. d.

NICO. DE LYRA.

Quia haec dicit. Hic consequenter ponitur huius destructionis causa effectiua, quae est duplex.

Et dabo te in limpidiissimam petram siccatio lagenarum eris, nec edificaberis ultra: quia ego loquutus sum, ait dominus Deus.

Et puluerem tuum in medio aquarum ponent & c. quia ventus eleuans puluerem de tuis proiecit eos in mare.

Quae lan-dabaris. f habitato-rem insula-rum in die ruinae

Intera uiuentium. De qua: Credo videre bona dñi in terra uiuentium. Et alibi: Beati mites, qm ipsi possidebunt terram.

GLOS. ORDIN. CAP. XXVII.

Et factum est uerbum domini ad me, dicens: Et c. Assone. Qui plagitur curae est plagenti: unde & Samuel plangebat Saul.

CAP. XXVII.

Et factum est uerbum domini ad me, dicens: Tu ergo filiois assume super Tyrum la-

NICOLAUS DE LYRA.

Et ad id est omnimodam destructionem. Et detraxit id est in mortem vel in infernum.

Porro cu. Electis in iudicio dicendo: Venite benedicti patris mei & c. C. In nihilum & c. Quia cessabit status mortalitatis vitae.

NICO. DE LYRA. CAP. XXVII.

Et fac. Hic ponitur secunda causa diste destructionis Tyri, quae fuit nimia opulencia. Unde Tyri fuerit Deo ingrati, & in superbiam eleuati.

MORALITER.

Et facta. Hic ad litera ponitur scda ca destructionis Tyri, q fuit superbia ex opulencia nimia, de qua no egit gras Deo, sed magis contra eu superbiuit, vn subditur.

Diuise. D. Regotia- trici. f. bona. f. d. Porro.

quatuor elementa significant, terram, aerem, igne & aqua, ex quibus sunt omnia quae sibi assumit Tyrus creatori ingratam, dicens: Perfeci decoris ego sum, a Habitatores Sido. Hiero. Sidonij, venatores, Haradij, deponentes: Dicimus Tyrum superbissimam ciuitatem, quae vento...

ibi: Dormitauerunt qui ascenderunt equos. Et Nolite fieri G. sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Vnde Doeg accusator & interfector sacerdotum praefectus malorum fuerunt. m Dedan, proprium nomen loci quod interpretatur cognatio, vt similitudinem diuinorum dogmatu in haereticis cognoscimus. Est autem Dedan Indiae regio, vel Idumaeorum.

NICOL. DE LYRA.

maris Ioni: de purpura enim & hyacintho crescente in illis insulis fiebat purpura ad faciendam inde operimenta nauium. contra calorem solis & intemperiem aeris: tamen super ista operimenta prociosa quae erant ad decorem habitationis in nauis, erant alia de materia vili, exposita ventis & pluuio, sicut in tabernaculo Moysi super operimenta de cortinis opere vario contextis, erant alia operimenta de pellibus & sagis. a Habitatores Sido. quae erat ciuitas sub dominio Tyri.

Vertical marginal notes on the left side of the page, including 'E', 'a', 'b', 'c', 'd', 'e', 'f', 'g', 'h', 'i', 'k', 'l', 'm', 'n', 'o', 'p', 'q', 'r', 's', 't', 'u', 'v', 'x', 'y', 'z' and various references to other parts of the text.

Shameos, Ex India, candorem, celo. quentia promittentes, sed hebenini & nigri coloris sunt, secundum illud: Si mutabit Aethiops pellem suam. b Syrus. Haran scilicet quod interpretatur excellens, qui tumet superbia, promittens sibi scientiam falsi nominis. c Senicum & cho. Hier. pro quo in Hebraeo Ramoth, quod interpretatur visio mortis. Omnia enim opera terrena ad interitum proferant.

deponentes: Venantur enim in huius seculi fluctibus animas ad mortem, quas in profunda deponunt. r Ventus. Au. etc. Hiero. Hoc vento Iacob exultus erat, non tamen coartus, qui ait, Fuit per diem exultus astra & gelu noctis. Illi quoque qui ab hora prima conducti sunt, totius diei calorem & aestus pertulerunt, & tamen denarium accipiunt, quia exultu non contriti. vnde: Nigra sum, sed formosa: quia decolorauit me sol. s In corde ma. di. tu. etc. i. fluctibus seculi, vbi nihil stabile, nihil perpetuum. vnde: Stulte hac nocte auferetur aia tua a te. Et illud Apostoli: Qui volunt diuites fieri, incidit in tetatione &c. Hiero. Manifesta est historia, ideo singulis

NICOLAUS DE LYRA.

a Dentes ebur. i. dentes elephatorum, de quibus sunt opera eburnea. b Ethe. Est autem hebenus arbor quae caesa duret in modum lapidis, & habet lignum nigrum: ideo frequenter conuenitur in operibus curiosis cum ebore, vt albam iuxta nigru magis appareat, & conuerso. Dicitur autem dentes hebenini, portiones ligni dicto modo indurati. c Syrus ne. i. ad utilitatem tuam. d Prop. min. Inte fieridiorum. e Gutta. i. tinturam pretiosam. f Et pur. i. pumos variis contextos ad modum scutorum. g Et se. Nomen est Hebraicum, & dicitur Hebraei, quod est nomen lapidis pretiosissimi, cuius autem sit non dicitur in speciali. h In fru. i. optimo quod crescit in Iudaea. Cetera patent vsque ibi: i In vi. In Heb. habetur. In vino albo & lana D alba. Vinum enim album assimilatur pinguedini in colore, color albus etiam tenet supremum gradum in coloribus. k Dan. & Gra. & Mo. Nomina sunt regionum orientaliu, vt dicitur aliqui. l Propolu. fet. etc. i. formatum in diuersa infirumenta. m Stacten. i. gutta myrrhae. n Et calam. Species aromatica, quae crescit iuxta Libanum. cetera patent vsque ibi. o Cum vni. pri. aro. i. precipuis. p Haran & Che. Nomina sunt regionum vnde veniebant mercatores ad Tyrum. q Inuo. id est fardellis. r Hiacinthi & po. Quia in eis pretiosi panni hiacinthini coloris & panni multicoloris, qui dicuntur hic polymiti a polys quod est pluralitas & mitos gutta. s Cedros quo. Quia ad mundinas Tyri non tantum apportabantur a mare panni & cetera supra dicta, sed etiam ligna cedrina. t Er repl. es. Multae diuites. u Et glori. etc. i. eleuata in superbia, ppositum difficilem & quasi inexpugnabilem. x In aq. Hic consequenter ponitur ipsius Tyri sequens miseria, & diuiditur in duas partes. quia primo ponitur ipsius Tyri destructio, secundo aliorum compassio, ibi: A soni. Circa primum describitur destructio Tyri sub metaphora nauis in medio mari existentis, & tempestate surgente conteritur, & diuites ibi existentes perduntur, & homines submerguntur, & hoc est quod dicitur: In aquis mult. i. tribulationibus magnis. y Addu. etc. i. reuoluit per ingratitude eoru & superbia, vt dictum fuit in prin. ca. z Ven. Au. i. exercitus Chaldaeoru, qui coparatur Austro, eo quod ventus est tempestuosus, a Contri. re. i. conuertit te, loquendo de futuro per modum praeteriti propter prophetia certitudinem. b In cor. Quia Chaldaei quidquid pretiosum erat ibi, abstraxerunt rapientes sibi.

De quibus: Qui facit Angelos suos spiritus, & m. l. i. v. Ut non solum Deus qui vocatur ignis consumens, sicut stipulam lignaq; consumat, sed & Angeli q; vocantur igniti lapides, vti: Ignem veni mittere in terram. &c.

In monte. Hier. Cherub generis masculini, numeri singularis, Cherubim pluralis, qui interpretantur multitudo scientiarum, in quibus requiescit & sedet Deus. Qui sedes super Cherubim m. c. E. B. Et alibi: Ascendit super Cherubim & v. c. Ante faciem Hier. v. l. tuo tercantur exemplo, vel bonorum regum, quorum cor in manu Dei est, vel malorum quorum regna ostendit diabolus Saluatori, qui occurrerunt regi Babylonio dicentes: Et tu captus es sicut & nos &c. Ante faciem vnde: Videbam Satanam sicut fulgur, d. c. v. vnde: Quomodo obsecravit dominus in ira sua filiam Sion: proiecit de celo terram gloriosam Israel?

minus domum Israel, eos scilicet qui sentu cernunt Deum, & sanctificatus fuerit in eis eo copio, quod scriptum est: Sancti estote, q. e. l. f. Hiero. Hac multitudo reperit Zorobabel, Eldra, & Nemeiz referunt, quando reuerfus est populus Israel, & habitauit in terra sua: Alij in vltimo tempore, & in mille annis sperant esse complendum.

NICOLAUS DE LYRA.

Et posui te in monte sancto Dei. In medio lapidum ignitorum ambulasti, perforatus in vjs tuis a die conditionis tue, donec inueta est iniquitas in te. In multitudine negociationis tue repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti, & reieci te de monte sancto Dei, & perdidisti Cherub proteges de medio lapidum ignitorum. Et eleuatum est cor tuum in decore tuo. Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo: in terram proieci te, ante faciem regum dedi te, vt cerneret te. In multitudine iniquitatum tuarum & iniquitate negociationis tue polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui, q; comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te. Omnes qui viderint te in Genibus, obstupefcent super te. Nihil factus es, & non eris in perpetuum. Et factus est sermo domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra Sidonem, & prophetaabis de ea, & dices: Hec dicit dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui. Et scierunt, quia ego dominus, cum fecero in ea iudicia, & sanctificatus fuero in ea. Et immittam ei pestilentiam, & sanguinem in plateis eius, & corrumpent interfecti in medio eius gladio per circumitum, & scierunt quia ego dominus. Et non erit ultra domni Israel offensiculum amaritudinis, & spina dolorem inferens tuis: quia ego dominus Deus. Hec dicit dominus Deus: Quando congregauero domum Israel de populis in quibus dispersi sunt, & sanctificabor in eis co-

Et habitabunt in ea. Regificata Ierusalem per Neemiam. Tunc quoniam Samaritanis & alij eorum aduersarij cessauerunt eos molestare. Et edificata. Quia post reedificationem murorum, edificauerunt domos intra ad habitandum. Cum fecero ius. i. punitiones debitas. In omni qui ad. Antequam. n. t. p. n. de Babylone Tyrj & Aegypti & Assyrii & ceteri qui molestantur Iudeos fuerunt captiuati per regem Babylonia, & postea Babylonia per Cyrum Darium: Dan. 5. Et post hoc per duos annos quibus regnauit Darius, & Cyrus quibus regnauit Darius, & Cyrus successores dedit populo Iudeum licentiam redendi in Iudam, vt habetur. i. i. In cap. xxviii. vbi dicitur in Postilla: Circa primum sciendum, quod aliqui capitulum istud exponunt de casu diaboli. ADDITIO. Istud capitulum literaliter exponitur de casu diaboli secundum septimam regulam

GLOSSA ORDIN. C A P. XXIX. Vnde in principio Genesios non dicitur decem, sed vna vt eandem diem reuolui semper doceat: eundem ad centenarium habet. x. quo ad victimam agnus assumitur, vt quar radecima die immolet, & sic vsq; ad mille, & x. milia, & c. milia: & vitra per decades suas numeroru ordo procedit. Post x. annum mensis duodecim mensis ponitur: vt perfectus. xij. Apostolorum & prophetarum qui in vno volumine continentur, numerus demonstratur. Contra Pharaonem apud Aegyptios hoc nomen regia dignitas significat: sicut apud Romanos, Celsares & Augusti reges eorum dicuntur: & apud Syrios Antiochij, apud Perlas Arsaes: & apud Philistinum Abimelech. & post Alexandrum in Aegyptio Ptolomei vsque ad Cleopatram: quia vna apud Accium, Aegyptus facta est Romana puincia. Hiero. Pharaon, lacerator, cuncta gladio coidens & diuidens, significat contraria potestatem, cui subiecta est Aegyptus. Homo. n. dicere non autem: Mea sunt flumina, & ego feci ea & hm. i. Aegyptus, Hebraice mizrajim dicitur, i. coangustans & tribulans subditos, nec permittens oculis ad coelum leuare expleo mulieris Euangelice, decet & octo annis a diabolo incurrate. Hier. Hec per metaphoram dicuntur, quasi ad regem Aegypti, quia illa non fuit aduersaria Israel, sed magna promittens, eos a Deo separauit: Draco enim in Anagogia diabolus vocat, qui & Pharaon dicitur, eo qd a Deo separata & diuidat. Aegyptus. i. mizrajim tribulantes & affligentes significat, eos. l. quos sibi pot subiuigare. De hoc dracone Iob plenissime loquitur. Et Dauid: Tu confregisti capita draconis. Hic draco magnus ad copationem minorum draconum dicitur. De quibus: Confregisti capita draconum in aquis. Et alibi: Hic draco magnus non est numerus, aialia pusilla magnus. Hic draco est rex omnium qui sunt in aquis. Sed autem & cubat in medio fluminum. i. h. x. flumina, per quas fluxit in Aegyptum huius seculi, & irrigauit animas seductorum non pluujs de celis, sed aquis turbidis de terra. v. l. Iere. Quid tibi & via Aegypti, vt bibas aquas Geon? pro quo in Hebraeo Syor, qd significat aquas turbidas & cenesas. His flumina contrariae aquae de quibus dicitur: Flumina de ventre eius sicut aquae viuae. Et alibi: Qui biberit aquam q; ego dederim, non sitiet in eternum, sed fiet in eo fons aquae salientis in vitam eternam. Hec flumina de celo veniunt vnde: Flumina impetuosae laetificat ciuitatem Dei, sanctificauit tabernaculum suum altissimum. Et ponam fre. Per ecclesiasticos viros. i. imponam tibi silentium, vt vniuersa dogmata tua dissoluantur. De me. i. Non vnum flumen habet draco iste Aegyptius sed multa, quibus irrigat Aegyptum humilem atque deic-

Et non habentem montes, non aquas Siloe, quae vadit cum silentio, sed turbidas & cenesas.

NICOLAUS DE LYRA. CAP. XXIX.

In anno decimo, duodecimo mense, vna die mensis factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem regem Aegypti, & prophetaabis de eo, & de Aegyptio vniuersa loquere, & dices: Hec dicit dominus Deus: Ecce ego ad te Pharaon rex Aegypti, & draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicitis: Meus est fluuius, & ego feci memetipsum. Et ponam frenum in maxillis tuis, & agglutinabo pisces fluminum tuorum, & extraham te de medio fluminum tuorum, & vniuersa pisces tui

MORALITER. In anno decimo. Hic Ezechiel incipit prophetare contra Aegyptum. Quam primo prophetat absolute in hoc cap. & seq. postea comparatiue, cap. 31. Circa primum dicitur: Fili hominis. Per nomen Pharaonis, qd interpretatur dissipans virum, significatur carnalitate vitium, qd dissipat mores viriles. Per offensiculum regni, potentia designatur. Et per hoc quod dicitur draco magnus, malitia: Quia sicut dicit Aug. leo aperte irascitur, draco autem occulte insidiatur. Et ideo per Pharaonem regem Aegypti significatur moraliter ho potes, q; ex potentia atq; malitia vltra modum in superbiam eleuatur, cuius deieccio designatur, cum subditur: Et postea in m. t. Auferedo a te potentia nocedi hominibus bonis. Et extraham te de flu. i. carnalium delictarum, & sequitur: Bestias

regulam Isidori de summo bono, quam etiam Postillator recitat in secundo prologo super Gene. & sumitur illa regula de diabolo & de eius corpore, quia cum diabolus omnium iniquorum sit caput, iuxta illud Iob. 41. d. Ipse est caput super oes filios superbiae, cuius capitis membra sunt omnes iniqui. Ideo propter connexionem capitis ad membra, scriptura loquens de vno, in eodem contextu transit ad loquendum de alio: sicut Isa. 14. loquens de rege Babylonis qui erat diaboli membrum, transit ad loquendum de principe demou, cum subditur ibi: Quo cecidisti de celo Lucifer q; mane orbis: Ezech. 28. loquens de principe Tyri transit ad loquendum de diabolo, cum dicit: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia & perfectus decore, in delictis Paradisi Dei fuisti. Hec ille. Vnde hoc capitulum literaliter de vtroq; praedictorum, capite & membro exponendum est, transcendendo de vno ad aliud modo praedicto.

Et non habentem montes, non aquas Siloe, quae vadit cum silentio, sed turbidas & cenesas.

NICOLAUS DE LYRA. CAP. XXIX.

In anno decimo, duodecimo mense, vna die mensis factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem regem Aegypti, & prophetaabis de eo, & de Aegyptio vniuersa loquere, & dices: Hec dicit dominus Deus: Ecce ego ad te Pharaon rex Aegypti, & draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicitis: Meus est fluuius, & ego feci memetipsum. Et ponam frenum in maxillis tuis, & agglutinabo pisces fluminum tuorum, & extraham te de medio fluminum tuorum, & vniuersa pisces tui

MORALITER. In anno decimo. Hic Ezechiel incipit prophetare contra Aegyptum. Quam primo prophetat absolute in hoc cap. & seq. postea comparatiue, cap. 31. Circa primum dicitur: Fili hominis. Per nomen Pharaonis, qd interpretatur dissipans virum, significatur carnalitate vitium, qd dissipat mores viriles. Per offensiculum regni, potentia designatur. Et per hoc quod dicitur draco magnus, malitia: Quia sicut dicit Aug. leo aperte irascitur, draco autem occulte insidiatur. Et ideo per Pharaonem regem Aegypti significatur moraliter ho potes, q; ex potentia atq; malitia vltra modum in superbiam eleuatur, cuius deieccio designatur, cum subditur: Et postea in m. t. Auferedo a te potentia nocedi hominibus bonis. Et extraham te de flu. i. carnalium delictarum, & sequitur: Bestias

MORALITER.

In anno decimo. Hic Ezechiel incipit prophetare contra Aegyptum. Quam primo prophetat absolute in hoc cap. & seq. postea comparatiue, cap. 31. Circa primum dicitur: Fili hominis. Per nomen Pharaonis, qd interpretatur dissipans virum, significatur carnalitate vitium, qd dissipat mores viriles. Per offensiculum regni, potentia designatur. Et per hoc quod dicitur draco magnus, malitia: Quia sicut dicit Aug. leo aperte irascitur, draco autem occulte insidiatur. Et ideo per Pharaonem regem Aegypti significatur moraliter ho potes, q; ex potentia atq; malitia vltra modum in superbiam eleuatur, cuius deieccio designatur, cum subditur: Et postea in m. t. Auferedo a te potentia nocedi hominibus bonis. Et extraham te de flu. i. carnalium delictarum, & sequitur: Bestias

a Ipse est Pharaon, Lxx. Sic est Pharaon & o. m. e. vt quo. supra...
b Ad terram vl. id est in gebennam.
c In me. incircuncis. &c. Qui cum hoc erant idololatria dediti.
d Ipse est. Istud ponitur vltimo, ad denotandum, quod ea que dicta sunt in hoc cap. dicta sunt propter eius deiectionem & populis sui.

sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam. In medio incircunciorum dormies cum eis qui interfecti sunt gladio. Ipse est Pharaon & omnis multitudo eius, dicit dominus Deus.
CAP. XXXII.
E T factum est duodecimo anno, in vnus mensis, factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis assume lametum super Pharaonem regem Egypti, & dices ad eum: Leoni Genitium assimilatus es, & draconi qui est in mari. Et vt ventitilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina eorum. Propterea hanc dicit dominus Deus: Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in sagena mea, & proijciam te in terram. Super faciem agri abijciam te, & habitare faciam super te omnia volatilia caeli, & saturabo de te bestias vniuersas terrae. Et dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos fanibus. Et irrigabo terram fectore sanguinis tui, & infundam super te aquas. Et operiam cum extindis fueris caelos, & nigrificabo faciem tuam, & nigrificabo faciem stellarum.

NIC. DE LY. CAP. XXXII.
E T fac. est. Postquam propheta denunciat regi Aegypti deiectionem, hic consequenter assumit super hoc lamentationem. Et diuiditur in duas partes, quia primo planctus incipit. Secundo, iterum resumitur sicut solent fieri in carmine lugubri. Secunda ibi: Et factum est. Prima in duas: quia primo recollitur eius precedentis sublimitas, secundo ponitur ipsius sequens calamitas, quia infelicissimum infortunium eius est fuisse felicem. 1. de consolatione. Secunda ibi: Propterea. Circa primum praemittitur tempus reuelationis cum dicitur: Et factum est. Transmigrationis Ioaichin. Cetera patent vt que ibi: f Leoni Gen. in fortitudine & crudelitate. g Et draco. id est ceto. vnde Gen. 1. vbi noster translatio habet: Cete grandia in Hebraeo habetur: Dracones magnos. h Et venti. id est potestate tua eleuatus. i In flumi. Hoc dicitur, quia terra Aegypti est fluuialis ex diuisione Nili, vt supra dictum est. k Et contur. Tyrannice regendo. l Propterea. Hic consequenter ponitur eius calamitas. & primo describitur haec miseria, secundo eius causa effectus, ibi: Quia haec dicit. Circa primum dicitur in persona Dei: Propterea, id est quia obusus es potestate a me tibi concessa. m Expandam super te. id est exercitum Chaldeen. n Et extraham. De loco praesentis vite. o Super fa. Quia cadauera sua & suorum bellatorum remanserunt insepulta bestiis & auibus laceranda. p Et imple. id est quocumque loco fueris occisus eris. q Et ope. Hoc dicitur ad designandum magitudinem

causae. Solis nube. Cui scilicet contra bit lumen suum. Omnia luminaria caeli merere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit dominus Deus: cum ceciderint vlnuerati in medio terra, ait dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum, cum introduxero contritionem tuam in Genibus super terras quas nescis, & stupescere faciam super te populos multos. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te propter vniuersas iniquitates, quas operatus es cum volare cepit rit gladius meus super facies eorum, & obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae suae. Quia haec dicit dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladius fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes Gentes habebunt super te, & dissipabitur multitudo eius, & perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas, & non conturbabit eas pes hominis vltra, neque vngula iumentorum turbabit eas. Tunc puriffimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait dominus Deus, cum dederō terram Aegypti desolatam: Deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius, & sciant quia ego dominus. Planctus est, & plangent eum filii Genitium super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait dominus Deus. Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti. Et detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram vltimam cum his qui descendunt in lacum. Quod pulchrior es, descendende, & dormi-

causae. Solis nube. Cui scilicet contra bit lumen suum. Omnia luminaria caeli merere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit dominus Deus: cum ceciderint vlnuerati in medio terra, ait dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum, cum introduxero contritionem tuam in Genibus super terras quas nescis, & stupescere faciam super te populos multos. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te propter vniuersas iniquitates, quas operatus es cum volare cepit rit gladius meus super facies eorum, & obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae suae. Quia haec dicit dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladius fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes Gentes habebunt super te, & dissipabitur multitudo eius, & perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas, & non conturbabit eas pes hominis vltra, neque vngula iumentorum turbabit eas. Tunc puriffimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait dominus Deus, cum dederō terram Aegypti desolatam: Deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius, & sciant quia ego dominus. Planctus est, & plangent eum filii Genitium super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait dominus Deus. Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti. Et detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram vltimam cum his qui descendunt in lacum. Quod pulchrior es, descendende, & dormi-

causae. Solis nube. Cui scilicet contra bit lumen suum. Omnia luminaria caeli merere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit dominus Deus: cum ceciderint vlnuerati in medio terra, ait dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum, cum introduxero contritionem tuam in Genibus super terras quas nescis, & stupescere faciam super te populos multos. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te propter vniuersas iniquitates, quas operatus es cum volare cepit rit gladius meus super facies eorum, & obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae suae. Quia haec dicit dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladius fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes Gentes habebunt super te, & dissipabitur multitudo eius, & perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas, & non conturbabit eas pes hominis vltra, neque vngula iumentorum turbabit eas. Tunc puriffimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait dominus Deus, cum dederō terram Aegypti desolatam: Deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius, & sciant quia ego dominus. Planctus est, & plangent eum filii Genitium super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait dominus Deus. Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti. Et detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram vltimam cum his qui descendunt in lacum. Quod pulchrior es, descendende, & dormi-

NICOLAUS DE LYRA.
a Ecce deductus es cum lig. vo. i. cum regibus iam defunctis.
b Ad

causae. Solis nube. Cui scilicet contra bit lumen suum. Omnia luminaria caeli merere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit dominus Deus: cum ceciderint vlnuerati in medio terra, ait dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum, cum introduxero contritionem tuam in Genibus super terras quas nescis, & stupescere faciam super te populos multos. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te propter vniuersas iniquitates, quas operatus es cum volare cepit rit gladius meus super facies eorum, & obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae suae. Quia haec dicit dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladius fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes Gentes habebunt super te, & dissipabitur multitudo eius, & perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas, & non conturbabit eas pes hominis vltra, neque vngula iumentorum turbabit eas. Tunc puriffimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait dominus Deus, cum dederō terram Aegypti desolatam: Deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius, & sciant quia ego dominus. Planctus est, & plangent eum filii Genitium super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait dominus Deus. Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti. Et detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram vltimam cum his qui descendunt in lacum. Quod pulchrior es, descendende, & dormi-

causae. Solis nube. Cui scilicet contra bit lumen suum. Omnia luminaria caeli merere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit dominus Deus: cum ceciderint vlnuerati in medio terra, ait dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum, cum introduxero contritionem tuam in Genibus super terras quas nescis, & stupescere faciam super te populos multos. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te propter vniuersas iniquitates, quas operatus es cum volare cepit rit gladius meus super facies eorum, & obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae suae. Quia haec dicit dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladius fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes Gentes habebunt super te, & dissipabitur multitudo eius, & perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas, & non conturbabit eas pes hominis vltra, neque vngula iumentorum turbabit eas. Tunc puriffimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait dominus Deus, cum dederō terram Aegypti desolatam: Deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius, & sciant quia ego dominus. Planctus est, & plangent eum filii Genitium super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait dominus Deus. Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti. Et detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram vltimam cum his qui descendunt in lacum. Quod pulchrior es, descendende, & dormi-

causae. Solis nube. Cui scilicet contra bit lumen suum. Omnia luminaria caeli merere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit dominus Deus: cum ceciderint vlnuerati in medio terra, ait dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum, cum introduxero contritionem tuam in Genibus super terras quas nescis, & stupescere faciam super te populos multos. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te propter vniuersas iniquitates, quas operatus es cum volare cepit rit gladius meus super facies eorum, & obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae suae. Quia haec dicit dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladius fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes Gentes habebunt super te, & dissipabitur multitudo eius, & perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas, & non conturbabit eas pes hominis vltra, neque vngula iumentorum turbabit eas. Tunc puriffimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait dominus Deus, cum dederō terram Aegypti desolatam: Deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius, & sciant quia ego dominus. Planctus est, & plangent eum filii Genitium super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait dominus Deus. Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti. Et detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram vltimam cum his qui descendunt in lacum. Quod pulchrior es, descendende, & dormi-

causae. Solis nube. Cui scilicet contra bit lumen suum. Omnia luminaria caeli merere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit dominus Deus: cum ceciderint vlnuerati in medio terra, ait dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum, cum introduxero contritionem tuam in Genibus super terras quas nescis, & stupescere faciam super te populos multos. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te propter vniuersas iniquitates, quas operatus es cum volare cepit rit gladius meus super facies eorum, & obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae suae. Quia haec dicit dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladius fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes Gentes habebunt super te, & dissipabitur multitudo eius, & perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas, & non conturbabit eas pes hominis vltra, neque vngula iumentorum turbabit eas. Tunc puriffimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait dominus Deus, cum dederō terram Aegypti desolatam: Deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius, & sciant quia ego dominus. Planctus est, & plangent eum filii Genitium super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait dominus Deus. Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti. Et detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram vltimam cum his qui descendunt in lacum. Quod pulchrior es, descendende, & dormi-

causae. Solis nube. Cui scilicet contra bit lumen suum. Omnia luminaria caeli merere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit dominus Deus: cum ceciderint vlnuerati in medio terra, ait dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum, cum introduxero contritionem tuam in Genibus super terras quas nescis, & stupescere faciam super te populos multos. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te propter vniuersas iniquitates, quas operatus es cum volare cepit rit gladius meus super facies eorum, & obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae suae. Quia haec dicit dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladius fortium deiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles omnes Gentes habebunt super te, & dissipabitur multitudo eius, & perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas, & non conturbabit eas pes hominis vltra, neque vngula iumentorum turbabit eas. Tunc puriffimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait dominus Deus, cum dederō terram Aegypti desolatam: Deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius, & sciant quia ego dominus. Planctus est, & plangent eum filii Genitium super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait dominus Deus. Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis, factum est verbum domini ad me, dicens: Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti. Et detrahe eam ipsam, & filias Gentium robustarum, ad terram vltimam cum his qui descendunt in lacum. Quod pulchrior es, descendende, & dormi-

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA
Logo of the University of Salamanca, featuring a shield with a book and a sun, surrounded by the text 'UNIVERSIDAD DE SALAMANCA' and 'FUNDADA EN 1134'.

Et Glu. ei. Scontrario, quem dominus venit mittere i terra. Sicut Christi gladius bonos a malis separavit dicens: Non veni pacem mittere super terram, sed gladium. Sic haereticorum gladius omnes populos truncat & vulnera totos deducit ad inferna.

Et Glu. ei. Scontrario, quem dominus venit mittere i terra. Sicut Christi gladius bonos a malis separavit dicens: Non veni pacem mittere super terram, sed gladium. Sic haereticorum gladius omnes populos truncat & vulnera totos deducit ad inferna.

Et Glu. ei. Scontrario, quem dominus venit mittere i terra. Sicut Christi gladius bonos a malis separavit dicens: Non veni pacem mittere super terram, sed gladium. Sic haereticorum gladius omnes populos truncat & vulnera totos deducit ad inferna.

NICO. DE LYRA. inferni, quia quomodo gradus alior, tanto casus grauior.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

Et tenam vel sanguinariam sonat, & reges eius & omnes duces terrenis operibus incubantes, & effundentes quotidie sanguinem eorum, quos fraude deceperunt.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA. GREDOS USA. Tu ergo

scilicet constitutus plurimis non ceat. Hier. Ex his discimus posse hominem quamvis iniquum & impium si magister verba au dierit, & penitentia sua impie tate, saluari; nec minus magi strum damari si non docuerit, vel timore dicriminis, vel de speratione peccantis: cum reus est etiam sanguinis eius qui po tuit liberari, & in vtroque libe rum seruari arbitrium: dum & in magistri voluntate est vel lo quere vel tacere, & in auditoris vel contempitu perire: Nec statim sequitur, ut quia propheta pre dicit, veniat quod pre dixit: Non enim pre dicit, ut veniat, sed mi nator ne veniat: Nec quia Deus loquitur, necesse est fieri quod minatur, sed ideo cominatur, ut poeniteat cui minatur, & non fiat quod futurum est, si verba domini contemnerit.

guine autem eius de manu speculatoris requi ra. Et tu fili hominis, speculatore dedit de do mu Israel. Audiens ergo ex ore meo sermo nem, annuntiabis eis ex me. Si me dicite ad impiu: impie, morte morieris, non fueris lo quutus ut se custodiat impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, sangui nem autem eius de manu tua requiram. Si autem annunciant te ad impiu, ut a vijs suis conuertatur, non fuerit conuersus a via sua, ipse in iniquitate sua morietur. Porro tu ani mam tuam liberaisti. Tu ergo fili hominis, dic ad domum Israel: Sic loquuti estis dicentes: Iniquitates nostrae & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabelimus: Quo modo ergo viuere poterimus? Dic ad eos: Vivo ego dicit dominus Deus: Non morietur impius, sed conuertatur impius a via sua, & viuat. Conuertimini a vijs vestris pessimis. Et quare morietur domus Israel? Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum in quacumque die peccauerit, & impietas impij non nocet ei in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua, & iustus non poterit viuere in iustitia sua in quacumque die peccauerit. Et si dixero iusto, quod vita viuatur, & confusus in iustitia sua fuerit, non est aequus illi iustus, quod est impossibile, cum sit regna iustitia. Cetera patet ex dictis, supra decimo octauo cap. Et factum, & c. Hic propheta de iudicis existentibus in Iudaea: & primum ponitur destructio Ierusalem, cum dicitur: Et factum est in 12. anno, scilicet transmigrationis Iosue.

NICOL. DE LYRA. Et dicitur. Consequenter parabola ad propositum applicatur, cum dicitur: Et tu fili hominis speculatore, & cetera. Et patet sententia ex supra dictis. 3. capitulo, ubi ponitur quasi eadem verba. Tu ergo fili hominis, & c. Hic consequenter ostenditur populi obstinatio: Et hoc ex duobus. Secundum ponitur: Et dixerunt: Primum autem est desperatio, qua est causa obstinationis in peccato. Quando enim homines desperant consequi veniam, non agunt penitentiam, & sic erat de Iudaeis quantum ad multos, qui erant cum Ezechiele in Chaldaea, ideo dicitur: Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel, id est ad Iudaeos tunc existentes. Si loquuti estis dicentes. Vnde ad alterum. Iniquitates nostrae, & c. erga primum. Et peccata nostra, erga Deum. Super nos sunt, id est tam graui, quod non possumus ea expiare. Et in ipsis nos tabelimus, deffirati posse in Iudaea reueri. Dic, & c. ad eos. error est istum im pundo nomine meo. Vivo, ego, id est, sicut verum est, quod som vita per essentiam, ita verum est quod sequitur. Nolo mortem impij. exponitur sicut supra. 18. capitulo hoc excepto quod s. b. dicitur. Etiam si dixero iusto, quod vita viuatur, & c. quia talis promissio Deum ligatur sub conditione, scilicet si iustus perseveret. Et dixerunt. Hic ponitur secundum ad ostendendum obstinationem populi: & est iniusta murmuratio contra Deum, & est effectus obstinationis: Ex hoc enim, q. homines sunt in malis obstinati prout per se solent blasphemiam Deo, & sic erat de Iudaeis, ideo dicitur. Et dixerunt si populus d. non sunt iam de populo meo secundum veritatem. Non est aequus illi iustus, quod est impossibile, cum sit regna iustitia. Cetera patet ex dictis, supra decimo octauo cap. Et factum, & c. Hic propheta de iudicis existentibus in Iudaea: & primum ponitur destructio Ierusalem, cum dicitur: Et factum est in 12. anno, scilicet transmigrationis Iosue.

MORALITER.

* Tu ergo fili hominis, dic ad domum Israel. Et subditur: Dic ad eos vivo ego, d. dominus Deus. Nolo mortem impij, sed conuertat. Debet etiam reprimere blasphemantes, quod notatur ibi. Et dixerunt filij populi tui, non est aequi ponderis via domini. Flagellam namque a Deo iuste, & hoc per se metipsum, vel per ministrum suu, scilicet iudicem iustum, communitate tamen dicunt se grauios esse ultra debitum modum, quod tamen est falsum: & hanc falsitatem debet praedicator ostendere & arguere, nam est quaedam blasphemia diuinae iustitiae. Et factum est in 12. anno. Sequitur.

Jerusalem, qui nunciavit urbem captam atque vastatam. Ante autem unum diem quam venisset vespere facta est manus domini ad Ezechielem, & aperuerit os eius, & quod dicitur clausum fuerat, & quod dicitur erat ille dicitur, hoc factum ante, replicauit, nec filius amplius, videns prophetiam suam opere completam, & non dubitare populum qui erat in Babilone, vel eos qui captiui erant, de vaticinio propheta. Tunc cum aperuit os prophetae, quando quod pronunciauit opere ostendit, & nota libertate proclamata, cum non futura, sed praesentia vel transacta demonstrat. Hiero. Allego. Ezechiele interpretat fortitudo Dei. Christus autem Dei virtus est & Dei sapientia. Intellegitur ergo quod capti Ierusalem, & euersa, quicunque perfidiam Iudaeorum potenter euadere (quales fuerunt apostoli & reliqua, quae saluae factae sunt) ipse Christo nunciauit omnes ceremonias Iudaeorum tubueras, quas illi vsque hodie seruandas putant. Non audietes illud Apostoli qui in lege iustificamini, a gratia excidistis. Capta ergo Ierusalem atque subuersa, aperuit os domini per apostolos & eos qui dicere possunt: Os meum apertum est ad vos o Corinthij, & experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus. Et illud: Os meum aperui & attraxi spiritum, quod non quam tacere poterit, nec audire cum Ierusalem. Audi Iudaei & tace, sed in oem terram exiit sonus eius. Vnde secundum hunc sensum vnde decimus annus ad 12. tribus reuertitur, decimus mensis ad tempus Iudaicae propitiationis, & quinta dies mensis, ad quing; sensus, quae omnia capta Ierusalem & Euan gelio succedente deleta esse demonstrantur: & vespere, i. in contuminatione mundi facta est manus domini ad Ezechielem, qui futuras ruinas urbis cecinerat per prophetas, & mane impletas esse monstrauit. Hiero. Allego. Omnis haereticus in ruinosis habitat, & putat se possidere terram Israel, dicitque sibi: Abraham vnus homo, hie sua meruit semine suum multiplicari sicut arena maris & altra caeli, quanto magis nos plures terram Israel, cernitium Deum & Iudaeam confessionis do minice possidebimus: Quibus do mina: Ille inquit fidei merito possedit, vestra autem infidelitas imo blasphemia terra Israel, id est ecclesiam possidere non poterit. Hiero. Q. Vnus Abraham terram pro fide possedit, vnde: Credidit Abraham Deo, & re. et ei ad iuuos crudelitate & scelere amittetis. Stetit. non superioribus contenti quotidie parati ad occidendum, sicut Elau qui stetit, & vixit in gladio suo. Stetit in gladijs ve. Hierony. peruerteris scilicet in prauitate sententiae parati ad eadem, & fecistis abominationes, agen tes scilicet ea in cubiculis quae turpe est etiam loqui. Et gladio ca. Hierony. Allego. Gladio cadent, ecclesiastico scilicet, de quo scriptum est: Et gl. anci. in ma. ca. Et alibi: Non veni mittere pacem, sed gladium. In praesidijs. & c. de quibus: Ciuitates firmissimas ascendit iustus, & destruxit munitiones earum.

NICOLAVS DE LYRA.

In deci. & sic patet quod hoc fuit post reuelationes postas in praecedenti cap. ser. per decem menses, quia ille facta sunt. 12. anno pri mo mense. Manus autem illi est eius potentia. Facta. & c. reuelando quod factum fuerat in Ierusalem.

Antequam hoc nunciaret qui fugerat. Aperuitque os, dando mihi constantiam loquendi de impletione prophetae mea de destructione Ierusalem, quam ipsi reputabant ante frivolum. Consequenter ponitur prophetia de remanentibus in terra post destructionem Ierusalem cum dicitur. Qui ha. in ruino. id est in Iudaea plena ruinis. Vnus erat Abraham, id est si ille qui erat vnus tantum habuit promissionem terra pro suo semine, nos qui multi sumus multo fortius debemus eam possidere. Ra. Sa. aliter exponit & melius: vt videtur dicens: Vnus erat Abraham, id est in vno precepto Deo confederatus, scilicet in precepto circumcisionis, Ge. 17. Nos autem multi sumus. Deo confederati in multis preceptis, vt patet in donatione legis quae committit multa precepta moralia, ceremonialia, & iudicialia: & ideo melius debet nos terra. Sic enim inter se loquebantur, sed hic error tollitur cum dicitur: Qui in san. co. i. viuatis de alieno, per rapinam & homicidium rapto. Per ocu. & c. i. ad idololatriam vel ad Sodomiam, vt exponit Ra. Sa. Et sanguis. innocens, vt patet de Ismaele. & socijs eius, qui interfecerunt Godoliam & plures alios innocentes, vt habetur Ierem. 41. Nunquid terram hie. possidebitis? q. d. non, quia non estis filij Abrahae per imitationem vite. Stetit in gla. ve. parati ad homicidium. Fecistis abominatio. id est turpia vitia. Et vnusquisque vxorem proximi sui polluit. per adulteria: ideo subditur pena eum dicitur: Qui in ru. ha. gla. quia Godolias & plures alij post ruinas ciuitatis fuerunt in Iudaea occisi, vt dicitur est: & post mortem eius alij fugerunt in Aegyptum timore Chaldaeorum, & ibi cum Aegyptijs occisi fuerunt ad Chaldaeos. Et qui in insidijs transibunt, Bestijs tradetur ad deuorandum. Qui autem in praesidijs, & in spe. sunt. pro sua tuitione. Peste. morie. id est corrupto aere & fame. Et dabo terram. Iudae. In soli. per defectum habitantium & cultorum.

MORALITER.

* b. P. em. ad me qui fuge. de Ierusalem di. va. Per ipsum qui fugit ad Ezechielem significatur ille qui confidens pericula vite praesentis refugit ad consilium prudentis & boni confessoris, qui debet ipsum in domino consolari: & quantum potest in bono proposito roborare, ideo subditur in persona confessoris. Et aperto ore meo non filii amplii. scilicet ad bonis exhortationibus, Sed de illis qui non timent pericula, propter quod non refugunt ad consilia bona, subditur: Fili hominis qui habitant in ruino. id est in occasionibus peccatorum, illi supple ruunt de peccato in peccatum, praesumentes saluari sine meritis, eo quod susceperunt baptismi sacramentum, ideo de ipsis subditur: Loquen. aiunt: Vnus erat Abraham, & haereditate possedit terram. Per Abraham qui parer multarum Gentium interpretatur, homo Christus signatur, qui iam possedit terram viuentium: Et quia baptizati dicuntur eius filij, ideo dicunt terram viuentium sibi debere, licet sint mali, dicentes quod subditur: Nobis data est terra. Sed hac falsitas reprobatum cum dicitur: Dices ad eos & c. qui in sanguine comeditis, de rapina viuendo. Et oculos vestros leuatis ad immunditias impudice respiciendo. Et sanguinem funditis, innocentes occidendo. Nunquid terram. scilicet viuentium. Haereditate possidebitis? quasi dicat non, sed magis terram e nebrarum, scilicet inferni.

Qui ha. in ruino. id est in Iudaea plena ruinis. Vnus erat Abraham, id est si ille qui erat vnus tantum habuit promissionem terra pro suo semine, nos qui multi sumus multo fortius debemus eam possidere. Ra. Sa. aliter exponit & melius: vt videtur dicens: Vnus erat Abraham, id est in vno precepto Deo confederatus, scilicet in precepto circumcisionis, Ge. 17. Nos autem multi sumus. Deo confederati in multis preceptis, vt patet in donatione legis quae committit multa precepta moralia, ceremonialia, & iudicialia: & ideo melius debet nos terra. Sic enim inter se loquebantur, sed hic error tollitur cum dicitur: Qui in san. co. i. viuatis de alieno, per rapinam & homicidium rapto. Per ocu. & c. i. ad idololatriam vel ad Sodomiam, vt exponit Ra. Sa. Et sanguis. innocens, vt patet de Ismaele. & socijs eius, qui interfecerunt Godoliam & plures alios innocentes, vt habetur Ierem. 41. Nunquid terram hie. possidebitis? q. d. non, quia non estis filij Abrahae per imitationem vite. Stetit in gla. ve. parati ad homicidium. Fecistis abominatio. id est turpia vitia. Et vnusquisque vxorem proximi sui polluit. per adulteria: ideo subditur pena eum dicitur: Qui in ru. ha. gla. quia Godolias & plures alij post ruinas ciuitatis fuerunt in Iudaea occisi, vt dicitur est: & post mortem eius alij fugerunt in Aegyptum timore Chaldaeorum, & ibi cum Aegyptijs occisi fuerunt ad Chaldaeos. Et qui in insidijs transibunt, Bestijs tradetur ad deuorandum. Qui autem in praesidijs, & in spe. sunt. pro sua tuitione. Peste. morie. id est corrupto aere & fame. Et dabo terram. Iudae. In soli. per defectum habitantium & cultorum.

a Desolabuntur mon. Hier. Motes Israel dicuntur, quia sub Christi noie decem...

eius, & desolabuntur montes Israel, & nullus sit qui p eos transeat...

decimo anno, 10. mense, quinta mensis captiuitatis lechonize, & c. q. d. eo...

In iudicio. Hieronymus. Diuinitas enim mansiones apud patrem sunt...

Et pascam eas in montibus Israel, in riuus & in cunctis...

Et pascam eas in montibus Israel, in riuus & in cunctis...

NICOL. DE LYRA. Et sciens quia per experientiam mee potestatis...

te populus meus, & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXIII. Et factum est verbum domini...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis...

Et cum puriss. Hierony. Hoc omnes heretici faciunt, sed & catholici, qui dogmatum non custodiunt veritatem: sed de corde suo confingunt, & habent magistrum presumptionem suam. Simili erore bacchantur, qui cum populo perfuaserint vera esse quae fingunt, & in theatrali modum plausus concitauerint & clamores, immemores imperitiae suae adducto su periculo suo, libratissimè sermonibus atque trutinatis, magistrorum sibi assumunt autoritatem.
b Pastor. Hierony. qui scilicet dicit: Ego sum pastor bonus.
c Et dabit lig. Hierony. Lignū scilicet sapientiae, de qua dicitur: Lignum vitae est his, qui apprehenderint eam, Hierony. Alij: ligna regionum, plurima sanctorum multitudo.

GLOS. ORDIN. CAP. XXXV.

Et factus est. Tota propheta huius caesi contra montem Seir, id est filiorum Elau & Edō, qui Græca lingua & nostra Idumæi vocantur: quia in tempore necessitatis & angustiae, quando Iudas capiebatur à Babylonijs, insultauerunt eis & cuncto populo Iudeorum & sibi pariter terram traditam ad possidendum: & non modo susceperunt filios suos, id est Iacob fratris sui, sed persequentes concluderunt in manus gladij. Quia Symmachus dicit apertus. Sanguinem tuum odisti, & sanguis tuus persequetur te. Hierony. Si semper in prophetis esset sermo dñi, & in pectore eorum continuum haberet hospitium, non Ezechiel tam crebro diceret: Factus est sermo domini a. m. sed ob humanā fragilitatem & vitæ huius ne cessitates sæpe recitat. vnde: Super quem videris spiritum descendentem & manentem in eo, ipse est &c. Non enim hoc Christo proprium esset, si semper in alijs maneret. Ad Moysen quoque dicitur: Aufere ram de spiritu qui in te est, quem vitæ non haberet nisi ad eum à domino descendisset. Hierony. Allegori. Montem Seir, non mirum si in hoc

NIC. DE LYRA.

a Pascua. bo. depasci: &c. id est melioribus bonis in presenti vita vi.
b Insuper & reliquias pa. ve. conculca. id est illa vnde deberet pauperes viuere deditis satellitibus vestris. Et eodem modo exponendum est quod dicitur: Et cum purissimam aquam &c.
c Propterea. &c. id est propter ta lem iniuriam simplicibus illatam.
d Ecce

pascua bona depasci? Insuper & reliquias pascuarum vestrarum conculcatis pedibus vestris, & cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis, & oues meae his quæ conculcata pedibus vestris fuerant pascuebantur, & quæ pedes vestri turbauerant, hæc bibeant. Propterea hæc dicit dñs Deus ad eos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue & macilentū. Pro eo quod lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras, saluabo gregem meum, & non erit ultra in rapinā, & iudicabo inter pecus & pecus. Et suscitabo super te eas pastorem vnum, qui pascat eas seruum meum Dauid, ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem dominus ero eis in Deum, & seruus meus Dauid princeps in medio eorum. Ego dominus loquutus sum. Et faciam cum eis pactum pæcis, & cessare faciam bestias pessimas de terra: & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus, & ponam eos in circumcimitu collis mei benedictionem, & deducam in eis erunt. Et dabit lignum agri fructum suum, & terra dabit germen suum, & erunt in terra sua absque timore. Et scietis, quia ego dñs cum contriuero faciem tuam iugi corū, & cruero eos de manu imperatorū sibi. Et non erunt ultra in rapinā Gētibūs, neque bestiarū terræ deorabunt eos, sed habitabunt confidenter absque villo terrore. Et suscitabo eis germen tuum in terra, & non erunt ultra imminuti fame in terra, neque portabunt amplius opprobria Gētiū. Et scietis, quia ego dñs Deus eorum cum eis, & ipsi populus meus domus Israel, ait dñs Deus. Vos autem greges mei greges pascuæ meæ homines estis, & ego dominus Deus vester, dicit dominus Deus.

CAP. XXXV.

Et factus est sermo dñi ad me, dicens: Fili hominis:

d Ecce ego. exponatur ut supra.
e Pro eo quod lateri. & humeris impingebatis. fortitudine vestra & potentia simplices impugnat.
f Saluabo. Hic incipit versus in Hebræo, ubi ostenditur per quem fieri debeat ista salus omnium, scilicet per pastorem Christum, cui subditur.
g Et suscitabo super ea pastorem Christum. secundum quod scriptum dicit Iob. 10. c. Et fiet vnum ouile, & vnus pastor.
h Seruum meum Da. id est regem de semine Dauid, ut dicitur Reg. 1. c. Et fiet vnus ouile, & vnus pastor.
i Ipse Da. verbo Evangelico & virtutis exemplo.
k Ego autem dom. ero. per Christianæ religionis cultum.
l Et seruus meus Dauid est Christus, qui dicitur seruus Dei ratione humanitatis assumptæ, in qua minor est patre, secundum quod dicitur Ioban. 1. q. d. Pater maior me est.
m Et faciam cum eis pactum pæcis. id est legem Evangelicam, quæ est lex amoris, & per consequens pacis.
n Et cessare faciam be. pesti. & minuendo demonum potentiam, quæ per mortem Christi sunt diminutæ.
o Et qui ha. in deserto. religioni. p. Securi dormient. à perturbatione demonum.
q In saltibus. locis religiosi preparatis à secularibus.
r Et ponam eos in circ. colli. i. clesie militantis.
s Bened. benedictos pro ceteris. Et deda scilicet gratia.
t In te. hoc potissimè fuit in primitiua ecclesia, quando spiritus sanctus descendit super Apostolos in signo visibili. Act. 2. c. postea datur alijs per impositionem manuum Apostolorum. Act. 8. c.
x Et da. quia ad hoc sequatur multiplicatio bonorum operum in ecclesia.
y Et erunt in ter. quia in contumelijs hominum gaudebant, & de montibus imperabant, ut patet in Actibus apostolorum in pluribus locis.
z Et susci. eis. id est Christum de semine Dauid nasciturum, in lege & prophetis presignatum, ut aperit nunciatum.
a Et non erunt. f. spirituali ex de festu verbi diuini.
b Neque por. am. quia Gentiles ad fidem conuersi non inferunt opprobria Christi discipulis, sed magis i. onorem.
c Et sci. quia e. do. Deus eo. cū per experientiam bonitatis meæ in beneficijs sibi collatis.

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXV.

Et factus est sermo dñi ad me, dicens: Fili hominis:
a Et factus est sermo domini ad me dicens

in hoc loco Seir, id est hispidus & pilosus in malam partem intelligitur, cum Elias quoque; vir pilosus dicitur sit: Elau enim rufus fuit, & quasi pellicis hispidus: Elias tantum pilosus describitur. In Esau qui & sanguinarius & cruentus pellicis hispidus comparatur mortalium operum & impius mortis indicium est. In Elia virilitatis augmentum: cuius habitatio in solitudine & vitæ austeritas non modo virum, sed & fortissimum demonstrat. Porro Iacob qui supplantauit Esau; & primogenita eius accepit: quia simpliciter habitabat domi; & non erat venator sicut gigas Nemroth, lenis vocatur & nitidus.
a Non habitabitur. Ut desinant in malam partem habere consensum, & diuidantur lingue eorum, ne turrem blasphemie contra Deum possint extruere, & redacta in solitudinem atque desertum cognoscant, quod ipse sit dominus.
b De montibus. Moysè, prophetis, & Apostolis, quos heretici & eorum princeps diabolus, sibi putant traditos ad deuorandum, quod auctarur aut nullus in ecclesia reperitur, qui possit pugna re pro montibus domini, & eorum lacerationem sua voce defendere.
c Et dero-

NICOL. DE LYRA.

colentibus Deum: Et diuiditur in duas partes secundum duas causas huius destructionis. secunda ibi: Eo quod dixeris. Prima causa est fraternum odium, quia sicut Esau odio habuit Iacob fratrem suum vterinum, ut habetur Genesi. 27. sic Idumæi descendentes ab Esau, Iudeos à Iacob descendentes: & hoc est quod dicitur in persona domini: Ecce ego ad te mons Seir, id est Idumæi, quæ est montuosa.
b Et extendam ma. meam. id est potentiam.
c Super te. &c. id est ad te destruendum.
d Eo quod fueris inimicus sempiternus. &c. populi Israel.
e Concluseris filios Israel. &c. sicut omnes Idumæi in obsidione Ierusalem cum Chaldeis.
f In tempore afflictionis eorum. &c. id est destructionis ciuitatis & templi, in quo fuerunt summi afflicti.
g In tempore iuquiqui. exte. &c. id est extreme punitionis Iudeorum pro suis impietatibus: Et accipitur hic extremum tempus propter destructionem cuius templi, ut dicitur est.
h Sanguini tradam &c. id est filijs Israel tibi con sanguineis: & hoc fuit in tempore Machabeorum, quando Iudas ad expugnandum filios Esau primo Machabeorum.
i Et cum sanguinem oderis. Id est quia edo habuisti Iudeos tibi con sanguineos.
k Sanguis persequetur te. Id est Iudæi populum tibi con sanguineus. Cetera verba vsque ibi: In solitudines sempiternas: Id est in desertum te. & ciuitates tuæ non habitabuntur. quia postea terra sua fuit deserta, sed non ita cito. Aliter exponitur illa littera, ut per sanguinem hic intelligatur homicidium, ut sit sensus, quod sicut Idumæi crudeliter occiderunt

MORALITER.
* d Et factus est sermo domini ad me dicens

cidemur Iudeos, ut dicitur est supra, ita propter hoc peccatum effusus est crudeliter sanguis eorum à Chaldeis, & terra eorum deserta vsque ad longum tempus. Et hæc expositio magis consonat precedentibus.
o Eo quod dixeris: due Gentes & due terræ meæ erunt, & hereditate possidebit eas. Hic ponitur secunda causa destructionis Idumæorum, quæ est cupiditas ambitiosa. Cupiebant enim hereditate terram Iudææ, quæ erat eis propinqua, & ideo inueniunt Chaldeos in obsidione Ierusalem, per hoc sperantes obtinere terram: & hoc est quod dicitur: Eo quod dixeris, due Gentes & due id est duo regna, scilicet Iudææ & Israelitarum mea.
p Cum do. esset ibi. Propterea viuo ego, dicit dom. Deus: quia in Ierusalem colebatur in templo, in quo erat propitiatorium quod dicebatur sedes Dei, ut dicitur fuit diffusè Exod. vigesimo quinto.
q Quia faciam iuxta iram tuam. &c. id est debite te puniendo de ira & inimicitia contra Iudeos.
r Et notus efficiat per eos, cum te iudicauero, & scies quia ego dominus in eorum liberatione de Babylonia captiuitate te in captiuitate remanente.
s Audiui vniuersa opprobria tua, quæ loquutus es de montibus Israel, &c. de destructione Iudææ.
g a Deserti

MORALITER.

* dicens: Fili hominis pone faciem tuam aduersus montem Seir. &c. denunciano deuastrationem eius. Per montem, significatur terrena potestas, per Seir, qui interpretatur hispidus, intelligitur feritas: Et istæ duæ conditiones frequenter in eodem homine coniunguntur: cuius destructio ex causa duplici nunciatur. Prima ponitur cum dicitur: Eo quod fueris inimicus sempiternus &c. Ad litteram Idumæi descendentes de Esau, qui alio nomine dicitur Seir, semper inimici fuerunt populi Israel, sicut Esau ipse Iacob. Et eodem modo potestas terrena crudelitas coniuncta, semper Deo seruentibus (qui per Israel significatur) est inimica. Et subditur per ea: h Propterea viuo ego dicit dom. Deus: quoniam sanguini tradam te. Id est damoni de quo dicitur Iohannis. 8. f. Ille homicida erat à principio. Secunda causa ponitur ibi: o Eo quod dixeris, due Gentes & due terræ meæ erunt &c. Ad litteram hoc dicebant Idumæi de Iudæa & Israel, per quas mysticè significari possunt duæ religiones in generali, quæ habent possessiones, scilicet monachi & canonici regulares: quorum temporalia bona frequenter viurpare nituntur terrena potestas crudelitate coniuncta, eo quod à prædecessoribus suis fuerit monasterijs donata, quod tamen est fallum, quia sicut per venditionem vel donationem homini factam ius rei transfertur, sic & magis per donationem factam monasterijs, quia fit principaliter ipsi Deo, ideo subditur: p Cum dominus. scilicet principalis possessor. Et istorum potentum crudelium pœna concluditur in fine capituli, cum dicitur:
* Dissipatus

Et derogat. Q. preces vestrae contra me blasphemiae sunt.

GLOS. ORDIN. CAP. XXXVI.

Autem, Hiero. Hec antifrastri- cos more Iudaico dicuntur, quae illi expectant in mille annorum regno...

Manus b.

Collibus. Inferioribus in monte ecclesiae constitutis per singulos gradus...

NICOL. DE LYRA.

Deserti. scilicet sunt montes Israel. Nobis ad deuorandum dati sunt. Quia comedemus bona ibi crescentia.

MORALITER.

Dispersus eris mons Seir & Idumea omnis. tales enim dispersantur in morte per separationem anime a corpore...

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXV.

Autem fili hominis. Sec. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: adiunxit tamen in fine. 34. ca. consolationem de liberatione eorum per Christum fienda...

dicens: Deserti nobis dati sunt ad deuorandum. Et, insurrexistis super me ore vestro, & derogastis aduersum me. Verba vestra ego audivi. Hec dicit dominus Deus: Leuauit manus suas super Idumeam...

CAP. XXXVI.

Autem fili hominis, propheta super montes Israel, & dices: Montes Israel audite verbum domini. Hec dicit dñs Deus: Eo quod dixerit inimicus de vobis, euge, altitudines sempiternae in hereditate dantes sunt vobis...

NICOL. DE LYRA.

Dispersus eris mons Seir & Idumea omnis. tales enim dispersantur in morte per separationem anime a corpore, & tunc caro tradetur vermibus corrodenda, & anima demonibus crucianda.

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXV.

Autem fili hominis. Sec. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: adiunxit tamen in fine. 34. ca. consolationem de liberatione eorum per Christum fienda...

In hereditatem dante sunt nobis. Hec enim dicebant Idumei, ut dictum est ca. precedenti. Et ascendistis super labium linguae. Quia extranei loquuntur de vobis deridendo & improperando...

CAP. XXXVI.

MORALITER. Tu autem fili hominis. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: hic dicitur consolabiliter: & hoc propter duo scilicet ad leuandum eorum miseria...

NICOL. DE LYRA.

Idcirco. propter confustionem quam vos Iudei sustulistis. Ego leuauit manus meas ad Idumeam, quia deridistis me, & derogastis aduersum me...

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXV.

Autem fili hominis. Sec. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: adiunxit tamen in fine. 34. ca. consolationem de liberatione eorum per Christum fienda...

Fructum. Hier. Lxx. vias calcandas scilicet in praelo domitae quibus multa funduntur quae inebriant, & vinu exprimitur quod latificat cor hominis, ut omnis fructus montium...

CAP. XXXVI.

MORALITER. Tu autem fili hominis. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: hic dicitur consolabiliter: & hoc propter duo scilicet ad leuandum eorum miseria...

NICOL. DE LYRA.

Idcirco. propter confustionem quam vos Iudei sustulistis. Ego leuauit manus meas ad Idumeam, quia deridistis me, & derogastis aduersum me...

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXV.

Autem fili hominis. Sec. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: adiunxit tamen in fine. 34. ca. consolationem de liberatione eorum per Christum fienda...

bylone usque ad tempus Christi non legitur populus Iudaeus fuisse in tanta prosperitate de multo, sicut fuerat ante captiuitatem Babylonicam.

CAP. XXXVI.

Idcirco. propter confustionem quam vos Iudei sustulistis. Ego leuauit manus meas ad Idumeam, quia deridistis me, & derogastis aduersum me...

CAP. XXXVI.

MORALITER. Tu autem fili hominis. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: hic dicitur consolabiliter: & hoc propter duo scilicet ad leuandum eorum miseria...

NICOL. DE LYRA.

Idcirco. propter confustionem quam vos Iudei sustulistis. Ego leuauit manus meas ad Idumeam, quia deridistis me, & derogastis aduersum me...

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXV.

Autem fili hominis. Sec. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: adiunxit tamen in fine. 34. ca. consolationem de liberatione eorum per Christum fienda...

torrentibus. id est non captiuitatem vltra de te: & quia postea fuerunt captiui a Romanis, dicuntur expositores aliqui quod hoc est referendum ad terram viuientium, figuram...

Idcirco. propter confustionem quam vos Iudei sustulistis. Ego leuauit manus meas ad Idumeam, quia deridistis me, & derogastis aduersum me...

CAP. XXXVI.

MORALITER. Tu autem fili hominis. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: hic dicitur consolabiliter: & hoc propter duo scilicet ad leuandum eorum miseria...

NICOL. DE LYRA.

Idcirco. propter confustionem quam vos Iudei sustulistis. Ego leuauit manus meas ad Idumeam, quia deridistis me, & derogastis aduersum me...

NICOL. DE LYRA. CAP. XXXV.

Autem fili hominis. Sec. Superius Ezechiel prophetauit Iudeis aspera: adiunxit tamen in fine. 34. ca. consolationem de liberatione eorum per Christum fienda...

a Pro sanguine. Prophetarum & aliorum iustorum. vnde: **E** Ierusalem que occidis prophetas, & la. eos qui ad te m.f. **Matt. 23. d.** & sanguis qui effusus est requiretur a generatione hac, a sanguine Abel iusti vique ad sanguinem Zachariae. Hieronym. Alij Ludæorum referunt hæc ad tempus Zorobabel, quando sub Cyro regis multi de Iuda & Benjamin in Iudæam rediit. Alij ad regnum mille annorum quando sub Christo (quem putant venturum) & ciuitas Ierusalem extruatur & templum, de quo in vitima parte huius prophetia agit.

b Spiritum nouum ponam in medio vestri. Hieronymus. Nota, quod spiritum nouum & cor nouum dat post effusionem aquæ.

NICOL. DE LYRA.

a Et effudi indignationem meam super eos. *puniendo pro peccatis.*
b Et dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terra. *Sec. captiuando in diuersis terris.*
c Et polluerunt nomen sanctum me. & cætera. *in quantum occasione eorum dicta sunt blasphemis contra eum. modis prædicitis ideo subditur:*

d Cum diceretur de. & cætera.
e Populus domini iste est & cætera. *Idem ex malitia aliquorum dicebatur dominus malus: & ex bonitate aliorum impotens, ut prædictum est. ideo quantum ad malos dicitur derisorie: Populus domini iste est, & de bonis quod subditur.*

f De terra eius egressi sunt. *quasi diceret: Non potuit ibi ees seruari.*

g Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gen. & cætera. *Hic consequenter ponitur ablatio huius blasphemie per reductionem populi de Babylone: & ablata fuit Gentibus occasio dicte blasphemie. Et hoc est quod dicitur in persona Dei: Et peperci nomini sancto meo. occasione dicte blasphemie subtrahendo.*

h Non propter vos ego faciam domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod polluitis in Gentibus ad quas intratis. *Id est non propter inuitiam vestram, sed propter nominis mei reuerentiam.*

i Et sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gen. & cætera. *Id est sanctum ostendam in liberatione vestra mirabili. ideo subditur:*

k Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vnuerfis ter. & cætera. *per Cyrum.*

l Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos. *Id est peccata vestra præterita remittam. Doctores autem nostri literam istam exponunt de reductione populi ad fidem Christi, & de Hebræos*

& effudi indignationem meam super eos pro sanguine quem fuderunt super terram. Et in idolis suis polluerunt eam, & dispersi eos in Gentes, & ventilati sunt in terras. Iuxta vias eorum & tradidisti eos in manu iudicauit eos. Et ingressi sunt ad Gentes ad quas introierunt, & polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis, populus domini iste est, & de terra eius egressi sunt. Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gentibus, ad quas ingressi sunt. Idcirco dices domui Israel: Hæc dicit dominus Deus: Non propter vos ego faciam domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod polluitis in Gentibus ad quas intratis. Et sanctificabo nomen meum magnum quod pollutum est inter Gentes, quod polluitis in medio earum: vt sciant Gentes, quia ego dominus, ait dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vnuerfis terris & adducam vos in terram vestram. Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vnuerfis idolis vestris mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciã vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini: & habitabitis in terra quã dedi patribus vestris, et eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum: & saluabo vos ex vnuerfis inquinamentis vestris, & vocabo frumentum & mul-

ablutione: baptisim, qua tollitur culpa & pena. Et hinc etiam expositio concordat quod dicitur in quodam libro Iudaico apud Hebræos autentico, qui dicitur Ioma Ierusalem. Quomodo admodum pelagus mundificat pollutos, ita Deus sanctus & medicinalis erit mundans in futuro Israel: & sic est dicens Ezechielus trigesimo sexto. Aspergam super vos aquas, & cætera. Quod autem dicitur in futuro, in originalibus, & glossis Hebræorum imper referunt ad tempus Messie.

m Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestris. *Id est vobis tatem beneficiendi: & hoc referendo ad tempus reditus de Babylone, quia postea melius vixerunt quam antè. Melius tamen exponitur referendo ad tempus Christi de ratione spiritus sancti. Apostolis & alijs credentibus.*

n Et auferam cor lapideum de carne vestra. *Id est in peccato obstinatum, dando veram contritionem de peccatis.*

o Et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris. *Id est in Iudæa, referendo ad populum de Babylone redeuntem, vel in ecclesia triumphante & militante, referendo ad populum in Christum credentem.*

p Et vocabo frumentum & multiplicabo. *Quod intelligitur ad litteram de multiplicatione temporum post reditum de Babylone. Vel per ista metaphoricè intelliguntur bona spiritalia tempore Christi data, vt Ezechielus quæ conficitur de frumento & alia Christi dona, quæ frequenter in scriptura signantur per uerba.*

a Confundimini & erubescite super vijs vestris. Cohortatur errantes, vt confundantur in vijs suis, & resituantur in vrbes ecclesiarum.

b In solentibus. Quibus comedatur Azymum sinceritatis & veritatis, & agni caro & sanguis, & in scripte hebdomadibus, & in tabernaculis huius seculi domini festa celebramus, vt ciuitates quondam deserat plene sunt gregebus hominum, & ratione cognoscatur, quod ipse sit dominus qui omnia præstat.

c Et scient diffimulans peccata hominum propter penitentiam.

NICOL. DE LYRA.

a Non propter vos, quia reditus de Babylone, & aduentus Christi processerunt ex mera bonitate diuina.

b Confundimini & erubescite. *Id est malis præteritis. Cætera patent vsque ibi:*

c Terra illa in referendo ad reditum captiuitatis Babylonicæ intelligitur de terra Iudæa que tempore captiuitatis fuit deserta propter cultorum absentiam: sed in reditu captiuitatis facta fuit fructifera & amena per cultorum penitentiam & diligentiam. Referendo autem ad tempus Christi intelligitur de Gentilitate, que ante aduentum Christi fuit quasi terra inculta, quia non habuit doctores legis diuine, nec prophetas qui eam excolerent ad fundamentum honorum operum: sed post aduentum Christi per prædicationem apostolorum & aliorum discipulorum facta est fructifera & amena per susceptionem fidei & morum. Et hinc expositio consonat quod subditur postea.

d Multipli. quantum ad bonos mores, qui prius erant belialiter viuentes.

e Vitregem. *Id est per susceptione fidei inuiscantur.*

f Vitregem. *Id est in quo designantur multitudine credentium de Gentilibus, sicut in foliatis maximè Pasche, Pentecostes & tabernaculorum, continebat in Ierusalem populus multus.*

MORALITER.

*** c** Et polluerunt nomen sanctum meum cum diceretur de. *Cætera. Hic ponitur secunda cautela dicte reuelationis, que fuit vt Christi blasphemia tolleretur. Circa quod sciendum, quod Christianorum, qui fuerunt tempore tyrannorum, aliqui fuerunt mali: & eorum malitiam Gentiles retorquebant in Christum, eo quod talem populum elegerat. Et hoc notatur cum dicitur: Et polluerunt nomen sanctum meum. cum diceretur de eis: Populus domini iste est, scilicet ironicè, ad significandum, quod non esset populus domini, sed magis deus diaboli. Alij erant valde boni pro fide Christi gratissima sustinendo. Et de illis dicebant aliqui Gentiles, quod Christus non poterat eos liberare, vt patet in legendis plurimum sanctorum: & ad illas & consimiles blasphemias tollendam subleuati sunt Christiani per Constantinum. ideo subditur: Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gentibus & cætera. & quod subditur post: Et sanctificabo nomen meum magnum quod polluitis in Gentibus, ad quas intratis.*

NICOL. DE LYRA.

a Non propter vos, quia reditus de Babylone, & aduentus Christi processerunt ex mera bonitate diuina.

b Confundimini & erubescite. *Id est malis præteritis. Cætera patent vsque ibi:*

c Terra illa in referendo ad reditum captiuitatis Babylonicæ intelligitur de terra Iudæa que tempore captiuitatis fuit deserta propter cultorum absentiam: sed in reditu captiuitatis facta fuit fructifera & amena per cultorum penitentiam & diligentiam. Referendo autem ad tempus Christi intelligitur de Gentilitate, que ante aduentum Christi fuit quasi terra inculta, quia non habuit doctores legis diuine, nec prophetas qui eam excolerent ad fundamentum honorum operum: sed post aduentum Christi per prædicationem apostolorum & aliorum discipulorum facta est fructifera & amena per susceptionem fidei & morum. Et hinc expositio consonat quod subditur postea.

d Multipli. quantum ad bonos mores, qui prius erant belialiter viuentes.

e Vitregem. *Id est per susceptione fidei inuiscantur.*

f Vitregem. *Id est in quo designantur multitudine credentium de Gentilibus, sicut in foliatis maximè Pasche, Pentecostes & tabernaculorum, continebat in Ierusalem populus multus.*

ADDITIO.

a Et que in hoc cap. principaliter ostenduntur, non possunt rationabiliter intelligi ad litteram de liberatione a Babylone captiuitate. In illa enim liberatione non leguntur aliqua miracula facta manifestè pro quibus postulat dicit: Sanctificabo nomen meum, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri, prout dicit Postillator. Licet enim data per Cyrum, licet fuerit deo voluntatem ipsius mouente, non tamen fuit miraculose facta, imo in hoc seculi consuetudinem ea que fuerit facta per inimicos quos debella. Vnde Cyrus qui dicitur Chalcedonem rationabiliter detulit destructionem Ierusalem per eos facta. Nec hoc debet inter miracula reputari. licet hoc sic a Deo misericorditer factum. Item hoc quod dicitur: Effundam super vos aquam mundam & c. Omnes Hebræi antiqui referunt ad tempus Messie in quo debeant purgari peccata. Similiter quod dicitur: Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum, & auferam cor lapideum, proprie referunt ad tempus reditus de Babylone, quia licet postea melius vixerunt quam

NICOL. DE LYRA.

a Et que in hoc cap. principaliter ostenduntur, non possunt rationabiliter intelligi ad litteram de liberatione a Babylone captiuitate. In illa enim liberatione non leguntur aliqua miracula facta manifestè pro quibus postulat dicit: Sanctificabo nomen meum, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri, prout dicit Postillator. Licet enim data per Cyrum, licet fuerit deo voluntatem ipsius mouente, non tamen fuit miraculose facta, imo in hoc seculi consuetudinem ea que fuerit facta per inimicos quos debella. Vnde Cyrus qui dicitur Chalcedonem rationabiliter detulit destructionem Ierusalem per eos facta. Nec hoc debet inter miracula reputari. licet hoc sic a Deo misericorditer factum. Item hoc quod dicitur: Effundam super vos aquam mundam & c. Omnes Hebræi antiqui referunt ad tempus Messie in quo debeant purgari peccata. Similiter quod dicitur: Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum, & auferam cor lapideum, proprie referunt ad tempus reditus de Babylone, quia licet postea melius vixerunt quam

MORALITER.

*** g** Facta est super me. In hoc capitulo literaliter intellecto significat subleuatio Iudæorum per visionem propheta significata, & per eandem visionem mysticè potest intelligi subleuatio populi Christiani ad cognitionem & amorem Dei, ideo subditur: Facta est super me, quia talis eleuatio fit virtute spiritus sancti.

h Et dimisit me in medio campi. Per campum qui est locus segregatus a tumultu secularium significatur religio sine elatione, ideo subditur: **Et erat autem multi valde super faciem capi sicque; vehemet. Et dixit m.** *quia religio præ cæteris debet esse ab humilitate*

& regnum Chaldaeorum in Medos Persasque translatus, vel in presentia Christi sui que expectant. Nos autem spiritaliter post crucem Salvatoris & quotidie fieri in his qui in instar Lazari peccatorum suorum fascijs colligati ad vocem domini suscitantur. Et verum domus Israel arens quondam, & nullam...

NICOL. DE LYRA.

Domine Deus tu nosti. qui habes scientiam non solum praeteritorum, sed etiam futurorum. Ossa arida. qui potest imperare vobis sicut viventes creaturis. Ecce ego. intromittam in vos spiritum. licet hoc ponatur primo tamen sunt ultimum: quia praesertim conuictio ossium ad iuncturas debuit, & extenso nervorum & carnis & cuius desuper, ut postea subditur: Et dabo super vos...

Et dixit, hic consequenter ponitur huius visionis intellectus. & hoc cum aliqui, qui visio ista intelligenda est de resurrectione generali temporis iudicij, sed saluo meliori iudicio non videtur hoc mihi, quia statim exponendo dicitur: Ossa haec resurrectio autem generalis non solum erit filiorum Israel...

ad me. Fili hominis, putaline viuent ossa ista? Et dixit: Domine deus tu nosti. Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis. Et dices eis: Ossa arida audite verbum domini: Haec dicit dominus deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & viuetis: & dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vobis cutem, & dabo vobis spiritum, & viuetis: & scietis quia ego dominus. Et prophetaui sicut praecipit mihi. Factus est autem sonitus prophetae ante me, & ecce comotio: Et accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad iuncturam suam. Et vidi, & ecce super ea nervi & carnes ascenderunt, & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant. Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare filii hominis, & dices ad spiritum: Haec dicit dominus deus: A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reviviscant. Et prophetaui sicut praecipit mihi. Et ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque super pedes suos, exercitus grandis nimis valde. Et dixit ad me: Fili hominis, ossa haec uniuersa domus Israel est. Ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, & perijt spes nostra, & abscisi sumus. Propterea vaticinare & dices ad eos: Haec dicit dominus deus: Ecce ego aperiam tuos mulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus, & inducam vos in terram vestram Israel, & scietis, quia ego dominus cum aperuero sepulchra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris, populus meus: & dederō spiritum meum in vobis, & vixeritis, & quiescere vos faciam super humum vestram, & scietis quia ego dominus loquutus sum & feci, ait dominus deus. Et factus est sermo domini ad me, dicens: Et tu...

MORALITER.

humiditate voluptuositas carnis desiccata, & imbidetur. Ossa arida. illi nanque qui sunt dispositi ad percipiendum veritatem reuelationis diuinae, ista. a. c. quem docent scientiam, & quem intelligere faciet auditu, & ablatos a lacte, a uuluis ab uerbibus. i. carnalibus voluptatibus. Ecce ego intro. i. gratia augmenti. Et dabo super. i. fortitudinem constantiae. Et succrescere faciam. id est tenentibus misericordiae. Et superextendam in. conuersationis honestate. Et dabo vobis spiritum. Repentio eius quod dictum est ad maiorem ascensionem. Et scietis quia ego dominus per experientiam sequitur. Et spiritum non habebant. scilicet esse: quod consequenter ostenditur, cum dicitur: A quatuor ventis veni spiritus. i. a quatuor orbibus partibus, per quas significantur quatuor Christi mysteria per quae venit in bonis hominibus spiritus sanctus. eius natiuitas, quae dicitur, oriens. & eius passio quae dicitur occidens. & eius ascensio quae est auster propter lucis & caloris augmentum. & eius aduentus ad iudicium qui dicitur aquilo, eo quod ex consideratione ipsius provenit timor spiritus.

Et factus est sermo ad me dicens. Et tu fili hominis. Per Ezechielem cui datus est supra. d. Speculatorem dedi te domui Israel, significat bonus praefatus stans ingit super custodiam domini. per duo lingua in sua manu coniungenda, sicut dicitur post.

neum hominem, & in unam gentem, ne polluantur ultra in idolis & abominationibus: sed Iachero mundi sint populus Dei, & imperet eis Christus, & habitet super terram viuētiā quā dedit seruo suo Iacob, qui populi Israel in matris utero supplantauit. Si autē voluerimus iuxta prophetiam...

fili hominis sume tibi lignum unum, & scribe super illud Iudae & filiorum Israel, & socij eius. Et tolle lignum. quia primus rex Ieroboam fuit de tribu Ephraim filij Ioseph. Et cunctae domus & cetera. id est aliarum tribuum. Eradiungit unum. conuisione, ita quod videatur lignum unum. Cum autem di. Hic consequenter ponitur expositio dicti signi, cum dicitur. Ecce ego. per hoc enim designabatur futurum, quod regnum Israel erat conuicendum regno Iudae sub uno rege Christo: non enim potest expom ad literam de Zorobabel, seu quocumque alio usque ad Christum, quia de semine David non fuit aliquis rex usque ad istum, ideo subditur postea. Et sermo. per quem intelligitur Messias, sive Christus, in lege & prophetis promissus, sicut fuit declaratum diffusius Iere. 30. & Hosee. 3. etiam secundum doctores Hebraeorum. Et postea scilicet Christus. secundum quod dicitur Iob. 10. c. Et fiet unum ouile & vnus pastor. Et scidim quod per regnum Israel non solum hic intelliguntur decem tribus, sed etiam omnes vocati ad fidem de Gentilibus, qui colebant idola ante susceptionem fidei, sicut regnum Israel coluit a principio regni sub Ieroboam, ut habetur. 3. Reg. 12. Vnde & conuersi de Gentilibus nomen Israel assequuntur, secundum quod dicitur Irai. 44. In ioh. seruando legē Euāgelicā. Et haec sunt scilicet vniuersi.

Quam dedi. id est datum promissum. Iudea enim non fuit terra principaliter promissa Abraham, Isaac & Iacob, quia praemium a Deo datur principaliter non est minus bonum quam meritum, sed maius. Opera autem virtutum propter quae facta sunt promissio patribus, sunt maiora bona quam meritum; materialis terra, & ideo in promissione materialis terrae intelligebatur principaliter promissio terrae viuificantis, ut dicitur Iob. 1. d. dicitur de ipsi: Nunc autem meliorem appetunt. scilicet patriam. & subditur, id est celestem. In qua ha. pa. ve. mente per fidem modo loquendi quo dicitur Phil. 3. d. Nostra autē conuersatio in caelis est, & habitatio corporalis ipsorum in materiali terra erat huius habitations figura. Et potest dici: In qua habi. id est habitabunt, loquendo de futuro per modum praetentii propter certitudinem prophetiae. Et tali modo loquendi vniuersi dabo eos vel sic faciunt eis quod...

erit vnus imperas, & non erit vltra dua Gentes, adducā eos ad humum suā, Et faciā eos in Gentem vnā in terra, in montibus Israel: & rex vnus erit oibus imperas, & non erit vltra dua Gentes, nec diuidentur amplius in duo regna, neque polluent vltra in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & saluos eos facia de vniuersis sedibus suis, in quibus peccauerunt, & mudabo eos. Et erunt mihi populus & ego ero eis deus, & seruis meus David rex super eos, & pastor vnus erit oium eorum. In iudicij meis ambulabūt, & madata mea custodiēt, & faciet ea. Et habitabūt super terram quā dedi seruo meo Iacob, in qua habitauerūt praesertim, & habitabunt super eā ipsi, & filij eorū, & filij filiorū eorū vsque in sempiternū, & David seruis meus princeps eorū in perpetuū. Et percutiam illos secundum pacis, pactū sempiternū erit eis. Et fundabo...

NICOLAVS DE LYRA.

ponitur tibi: cum autem dixerint. Circa primum sciendum, & prophetia ad magis mouendum corda audientium, aliquando prophetabat non solum verbis, sed etiam sensibilibus signis sicut iuit Iſaia nudus & effundit, Iſa. 20. a. c. Iere. portauit catenas ligneas in collo suo. Iere. 27. & eodem modo praecipitur hic Ezechiel, cum dicitur: Sume tibi lignum unum & scribe super illud Iudae. In Hebraeo li. Iude est datus casus. Et filiorum Israel socij eius. id est tribu Benjamin quae in diuisione regni adhaesit Ieroboam, sicut & tribus Iuda. propter quod illud regnum dicebatur duarum tribuum, tribus etiam Leuitica fuit illi adiuncta, eo quod Ieroboam primus rex Israel cultor vitulorum aurcorum sacerdotis & Tom. iij.

tes & Leuitas domini eiecit de regno suo, & sic venerunt in regnum Iude. Et tolle lignum. quia primus rex Ieroboam fuit de tribu Ephraim filij Ioseph. Et cunctae domus & cetera. id est aliarum tribuum.

Eradiungit unum. conuisione, ita quod videatur lignum unum. Cum autem di. Hic consequenter ponitur expositio dicti signi, cum dicitur. Ecce ego. per hoc enim designabatur futurum, quod regnum Israel erat conuicendum regno Iudae sub uno rege Christo: non enim potest expom ad literam de Zorobabel, seu quocumque alio usque ad Christum, quia de semine David non fuit aliquis rex usque ad istum, ideo subditur postea. Et sermo. per quem intelligitur Messias, sive Christus, in lege & prophetis promissus, sicut fuit declaratum diffusius Iere. 30. & Hosee. 3. etiam secundum doctores Hebraeorum. Et postea scilicet Christus. secundum quod dicitur Iob. 10. c. Et fiet unum ouile & vnus pastor. Et scidim quod per regnum Israel non solum hic intelliguntur decem tribus, sed etiam omnes vocati ad fidem de Gentilibus, qui colebant idola ante susceptionem fidei, sicut regnum Israel coluit a principio regni sub Ieroboam, ut habetur. 3. Reg. 12. Vnde & conuersi de Gentilibus nomen Israel assequuntur, secundum quod dicitur Irai. 44. In ioh. seruando legē Euāgelicā. Et haec sunt scilicet vniuersi.

Quam dedi. id est datum promissum. Iudea enim non fuit terra principaliter promissa Abraham, Isaac & Iacob, quia praemium a Deo datur principaliter non est minus bonum quam meritum, sed maius. Opera autem virtutum propter quae facta sunt promissio patribus, sunt maiora bona quam meritum; materialis terra, & ideo in promissione materialis terrae intelligebatur principaliter promissio terrae viuificantis, ut dicitur Iob. 1. d. dicitur de ipsi: Nunc autem meliorem appetunt. scilicet patriam. & subditur, id est celestem. In qua ha. pa. ve. mente per fidem modo loquendi quo dicitur Phil. 3. d. Nostra autē conuersatio in caelis est, & habitatio corporalis ipsorum in materiali terra erat huius habitations figura. Et potest dici: In qua habi. id est habitabunt, loquendo de futuro per modum praetentii propter certitudinem prophetiae. Et tali modo loquendi vniuersi dabo eos vel sic faciunt eis quod...

erit vnus imperas, & non erit vltra dua Gentes, adducā eos ad humum suā, Et faciā eos in Gentem vnā in terra, in montibus Israel: & rex vnus erit oibus imperas, & non erit vltra dua Gentes, nec diuidentur amplius in duo regna, neque polluent vltra in idolis suis, & abominationibus suis, & cunctis iniquitatibus suis: & saluos eos facia de vniuersis sedibus suis, in quibus peccauerunt, & mudabo eos. Et erunt mihi populus & ego ero eis deus, & seruis meus David rex super eos, & pastor vnus erit oium eorum. In iudicij meis ambulabūt, & madata mea custodiēt, & faciet ea. Et habitabūt super terram quā dedi seruo meo Iacob, in qua habitauerūt praesertim, & habitabunt super eā ipsi, & filij eorū, & filij filiorū eorū vsque in sempiternū, & David seruis meus princeps eorū in perpetuū. Et percutiam illos secundum pacis, pactū sempiternū erit eis. Et fundabo...

MORALITER.

Et e. in unio. significari possunt scientia & bona vita, quae in praetere debent esse iuncta, nam scientia sine vita aut parum aut nihil reputatur. Gre. Hom. 3. S. Cuius vita despicitur, refertur eius predicatio contemnat. Vita verò sine scientia de facili potest errare. ideo dicit Hier. in epistola ad Paulinum: Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest. Et quantum adificat ex vita merito ecclesiam Christi, tantum nocet si destituentibus non resistat: sed vtrūque simul iunctum multum fructificat ipsi prelato & populo sibi subiecto. Tom. iij.

vis & pericitur in patria. ubi pax & amor consummatur. Et dabo sanctis id est eos sanctos. Et erit tibi habitatio cum eis in presenti terra per gratiam & in celo per gloriam. Et scient Gentes. & id est cuiuslibet fidelis, qui nomine Israel nominatur. ut supra dictum est.

In cap. 37. ubi dicitur in Postill. Et dixit. Hic ponitur huius visionis intellectio.

ADDITIO.

Quod hanc visio Ezechielis exponatur de liberatione populi a Babylonica captivitate, videtur inconsonum littere. Tum quia licet servitus sit mors civilis, non tamen loca ubi servi sunt, dicuntur sepulchra, in tantum quod cum liberati serui dicantur tumuli aperiunt, & huiusmodi, quae in littera de hoc dicuntur. Tum quia licet fuerint liberati a servitute Babylonica, remanserunt tamen sub servitute Persarum & Medorum. unde post redemptionem a Babylonica captivitate. i. Esdras. 9. c. legitur Esdras dixisse: Servi sumus, & in servitute nostra non derelinquit nos Deus noster, etiam inclinabit super nos misericordiam. & sic adhuc remanebant mortui cruciati. Tum quia quod dicitur: Et dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, & extendam in vobis cutem, non videtur pertinere ad eductos de servitute ad libertatem, unde manifestum videtur, quod hanc visio pertinet ad resurrectionem generalem, in qua omnia praedicta requiruntur, prout littera plane sonat, secundum suam primariam significationem: a qua nunquam est recedendum secundum sensum litteralem, nisi necessitas cogat. Si autem dicatur, quod necesse est, ut non intelligatur de resurrectione generali propter obiectiones allegatas per Postillatorem, quarum prima est hoc quod dicitur: Ossa haec vniuersa domus Israel est, cum tamen resurrectio praedicta non solum sit filiorum Israel, sed generaliter. Secunda est de hoc quod dicitur: Aruerunt ossa nostra & perijt spes nostra, prout in Postilla. Ad primum dicendum, quod licet resurrectio generalis sit omnium generaliter, tam iustorum quam reproborum: quia tamen reprobi ad maius supplicium resurgunt, non dicuntur proprie resurgere. Unde Ps. 1. b. Ideo non resurgunt impij in iudicio, prout Postillator ibidem exposuit. & ideo propheta non fecit mentionem hic de filijs Israel, sub quorum nomine omnes iusti intelliguntur, prout in multis alijs locis. Ad secundum sciendum, quod hoc quod dicitur: Aruerunt ossa nostra &c. intelligit de iustis defunctis, quia licet habuerunt certam spem resurrectionis, quia tamen spes disperit affligit animam, ut Prou. 13. b. Ideo propheta dicit eos sic loquentes quasi secundum cursum hominum communem hoc dicere potuissent.

REPLICA.

In cap. 37. ubi Postillator motus duabus rationibus exponit visionem huius cap. ad litteram de liberatione a captivitate Babylonica, quam

GLOS. ORDINARIA. CAP. XXXVIII.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

CAP. XXXVIII.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

NICO. DE LYRA. CAP. XXXVIII.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

ca, quam quidam exponunt de resurrectione generali futura, scilicet bene secundum allegoriam, huic Burgen, valde contrarium prosequitur secundum expositionem motus debilibus rationibus. Prima quia dicitur hic liberati a sepulchris, quod non videtur habere locum in illa captivitate. Sed respondetur, quod licet servitus est mors civilis, ita loca talium servitorum, praesertim carceres merito dicuntur sepulchra ad instar quo a philosophis oecium dicitur viui hominis sepultura. Secundo Burgen, mouetur, quod licet fuerint liberati a servitute Babylonica, remanserunt tamen sub Persarum, Medorum, & Romanorum servitute. Ad quod dicitur quod quomvis remanserunt tributarij, non tamen captiui. Aliud enim est seruire sub tributo & captivitate. Seruiens enim sub tributo est totaliter sui iuris, non autem captiuus. Et propter defectum hunc, captiuus dicitur civiliter mortui & sepulti. Nec Burgen bene respondet ad motum Postillatorum. Cum enim Postillator mouerit ex eo, quia ex littera non innuitur nisi

de domo Israel, ideo inconuenienter dicitur de domo Israel quod est omnibus hominibus generale, scilicet resurrectio mortuorum. Ad hoc responderet Burgen, quod per domum Israel intelliguntur electi, qui solum solum proprie resurgunt, iuxta illud Psal. primo. b. Non resurgunt impij in iudicio. Et dicit Postillator sic citata auctoritatem allegatam sentire. Sed vtrunque falsum est. Primum, quia absolutum articulum fidei omni carni communem appropriari vni plusquam alteri, nam omnes secundum apostolum proprie resurgemus. Nec huic obstat illud Psal. allegatum: quia hoc allegatum non dicit resurrectionem impiorum tenent secundum quid & non proprie quemadmodum glosat Burgen. Quod patet ex eo, quia dicitur in iudicio, scilicet cessari iudicantes, quemadmodum in hac vita in cathedra pestilentiae sedere consueverunt. Et patet etiam ex eo quod sequitur. Neque peccatores in consilio iustorum. Quod patet totum dicere secundum quod quid, non proprie, quia argumentum tale. Peccatores non resurgunt in consilio iustorum: igitur non resurgunt. Tenet ad secundum quid ad simpliciter. Etiam falsum est, quod Postillator imponit, quia Postillator locum Psal. allegatum, quod non resurgunt iniusti ad suam exaltationem: ex quo etiam non sequitur proprie, sed solum secundum quid: igitur iniusti non resurgunt. Secundo Postillator mouetur quia dicitur: spes nostra perijt, quia de iustis maxime locum non habet, nam ipsi omnes habuerunt ab initio spe certam futurae beatitudinis. Ad quod dicit Burgen, quod quamuis habuerunt spem, spes tamen quae differtur affligit animam iustorum, Prou. 13. b. Ideo hoc non soluit: quia non sequitur. Ipsi differtur igitur portio. praua enim est expositio. Nec verum est dilationem resurrectionis iustorum esse afflictionem, quia afflictio non statim perfecta beatitudine, ut patet. 1. 2. b. super Gen. ad litteram: quis enim aliqua modo sperata retardatur, ut ibi dicitur, non tamen affligit.

rendi sibi. Huic et dicto consonat dictum Apostoli si referat ad se iam aditum Christi. 2. Tessa. 2. b. Quae dominus Iesus interfecit spiritu suo, & destruet illustratione aduentus sui. Similiter & dictum aliorum expositorum in quantum tpe Antichristi erit maxima persecutio fidelium. Et scilicet hanc suam primo agitur de persecutione ecclesiae ab Antichristo, & secundo de Antichristi destructione cum exitu suo, ibi: Conuocabo. Prima in diuisa, quia primo ponitur huius persecutionis preparatio, secundo eius executio, & post dies. Circa primum dicitur. b. Pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

MORALITER.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

Contra Gog & Magog. Hiero. Gog & Magog, contrariae sunt gentes & inimicae sanctorum, quae egrediuntur ab angulis terrae, rectam scilicet lineam relinquentes. Haec caput superbientis amentiae & omnium malorum. Iuxta illud: Mundus in maligno positus est. Hiero. Gog, rectum, Magog, de recto. Teatum haereticorum principes. De recto qui illorum suscipiunt doctrinas. Et pulchre post multas & mysticas in hoc volumine prophetias, extremam contra Magog & Gog dirigit. Si enim tempus iudicij est secundum Petrum ut incipiat a domo Dei, & Ezechiellem qui ait: A sanctis meis incipiet, & nouissimus inimicus destructur, mors. In ista quoque primus sermo fit contra Iudeam, in qua confusio contra mundi est. Et extremus contra quadrupes quae in deserto sunt. recte & hic nouissimus sermo fit contra Gog & Magog, qui pugnant contra ciuitatem Dei. id est ecclesiam, de qua: Fluminis impetus laetificabit ciuitatem Dei. Et, Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Et Ierusalem quae edificatur ut ciuitas. Magog de recto. Omnis superbia & falsi nominis scientia, quae erigit se contra notitiam veritatis his nominibus demonstratur. De talibus tectis Ilias ait: In visione contra vallem Sion ascendisti in tecta.

Et ego ad te Gog, principem capitis Mosoch & Tubal: & vaticinare de eo, & dices ad eum: Haec dicit dominus Deus: Ecce ego ad te Gog, principem capitis Mosoch & Tubal. Et circumagam te, & ponam ferrum in maxillis tuis, & educa te & omne exercitum tuum, equos & equites velitatos florificis vniuersos, multitudinem magnam, hantam & clypeum arripientium & gladium. Persa, Aethiopes & Libyes cum eis, omnes securati & galeati. Gomer & vniuersa agmina eius, domus Thogorma latera aquilonis, & totum robur eius, populiq; multi tecum. Prepara & instrue te, et omnem multitudinem tuam quae coaceruata est ad te, & esto eis in praecipitum. Post dies multos visitabis. In nouissimo annorum venies ad terram, quae treueria est a gladio, & congregata est de populis multis ad montes Israel, qui fuerunt in deserto iugiter. Haec de populis educa est, et habitauerunt in ea confederet vniuersi. Ascendens autem quasi tepesta venies, & quasi nubes ut operias terram, tu & omnia agmina tua, & populi multi tecum. Haec dicit dominus Deus: In die illa ascendent.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

NICOLAUS DE LYRA.

Principem capitis Mosoch & Tubal. Quia isti reges subijcientur ei. scilicet Cappadocia & Iberia.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

MORALITER.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

Et factus est sermo domini ad me dicens: Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & Magog, & loquere ad eos. Et dabo eos in manu tua, & educti erunt a terra, & congregati erunt in deserto.

Et egredientur... Hebraeis libertas datur... quies terrae tribuitur...

de Daniele. xij. d. ubi dicitur sic: Beatus qui expectat... quod licet hoc dicitur sit satis commune...

NICOLAUS DE LYRA.

Deus... Et egredientur... Quoniam arma... Quia ego dominus Deus eorum...

tu & omnia agmina tua, & populi qui sunt tecum... Et erit in die illa... Et egredientur habitatores...

MORALITER.

Et inmittam... Sicut in expositione literalis dixi per Magog... Et erit in die illa...

Gog, & sepelient eos domus Israel... Gog, & sepelient eos domus Israel, ut mundent terram...

NICO. DE LYRA.

Et mundent terram... Et erit in die illa... Et egredientur habitatores...

est loci ubi fiet sepultura... Tu ergo fili hominis... Et erit in die illa... Et egredientur habitatores...

In vicesimo & quinto anno. Hier. exordio anni decima mensis & cetera. Theodotio. In nono anno. Nonus annus apud Hebr. dicitur mensis septimus...

In vicesimo. Hec est ultima pars principalis libri in qua agit de renovatione bonorum usque ad finem libri...

Et cetera. In qua habitant videntes Deum. pietatē iacob, & miserabor oīs dōm...

Israel. Et assumam zelum pro nomine sancto meo: & portabit confuſionem...

suam, & omnē prauātionē qua prauaricati sunt in me, cū habitauerint in terra sua...

terā sua confidenter nēminē formidātes, & reduxerō eos de populis, & congregauerō de terris inimicorum suorum...

& sanctificatus fuero in eis in oculis gentium plurimarū. Et scient quia ego dñs Deus eorum...

rationem, & congregauerim eos super terram suam, & nō dereliqerim quemq̄ ex eis ibi...

Et non abscondam vltra factam meam ab eis, eō quod effuderim spiritum meum super omnē domum Israel...

CAP. XL.

In vicesimo et quinto anno transmigrationis nrae exordio anni, decima mensis, & quartodecimo anno post pūsa ē ciuitas...

in ipsa hac die facta est sup me manus dñi, & adduxit me illuc i visionib⁹ Dei...

Quia visus sum negligere huncq̄. Quod blasphemat in gentibus...

Confundatur & erubescat vnde vocat. Liberi. Confundatur & erubescat...

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

Conuincit dolor est cordi meo. quoniam persequutus sum ec. dei. D. Detestata catholica fide.

etiam aliorum que a veritate magis discrepare videntur exponendo...

Et assumam zelum scilicet vindicte mee contra Antichristum...

Et portabunt confuſionem suam. id est Christiani post mortem Antichristi...

Et reduxerō eos de populis. id est de erroribus populorum...

Et congregauerim eos super terram suam. id est in terra promissionis...

Et non dereliqerim quemq̄ ex eis ibi. Quia in patria videtur facie ad faciem...

Et non abscondam vltra factam meam ab eis. Quia in patria videtur facie ad faciem...

Et non abscondam vltra factam meam ab eis. Quia in patria videtur facie ad faciem...

MORALITER.

In vicesimo & quinto anno transmigrationis nostre. Ab iherosolima usque ad finem libri...

propheta cepit. Hieronymus. Alleg. Quatuordecim generationes significat. quibus completis usque ad David...

niculus lineus. Alij camentariorum. angelorum scilicet qui Dei imperio ministrant...

Et adduxit me in terram Israel, & dixit mihi... quod adduxit me in terram Israel...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

h Calamus mensuræ. Gregor. scriptura scilicet sancta in qua omnem virtutem nostram actionem metimur...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

Et ecce vir cuius erat quasi edificium nimirum super montem excelsum...

auditor ordo ceremoniarum, & sacerdotij, & terræ descri-
prio. Ostendit nihil theoria & scientia dulcius. vnde: Vnam
petiā a domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domi-
ni. Et addit: Domine dilexi decorem domus tuæ &c.

Annunciā omnia. Greg. vnde alibi:

Qui audit dicat, veri.

Et ecce murus, Symmachus & Lxx. peribolus, qui scilicet ex omni parte domum, id est templum domini circumdabat. Gregorius. Murus ipse Saluator. vnde: Saluator ponetur in ea murus & antemurale. propheta, scilicet qui primum dominus appareret in carne, ad constituendam fidem prophetando misit si sunt.

mūi Israel. Et ecce murus fornicus in circuitu domus vndique, & in manu viri calamus mensuræ sex cubito-

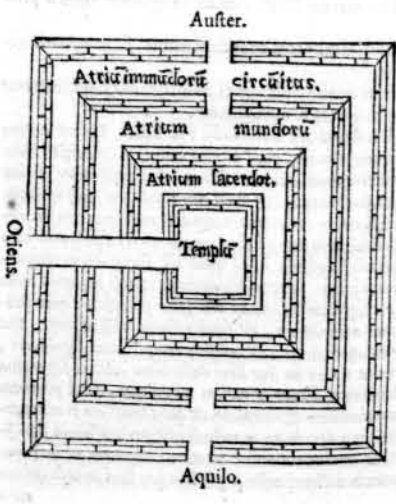
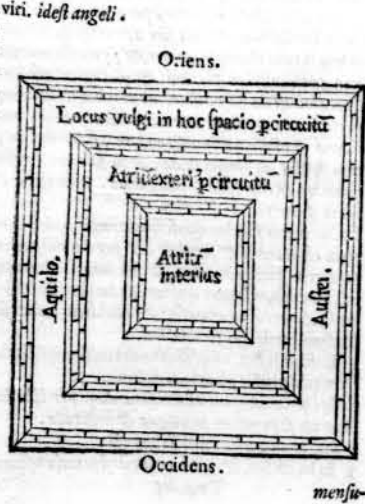
rum & palmō. Et mensus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinē

mensurabat, & erant isti cubiti sex signati distincte sicut in mensuris mensuratur panni, signantur distincte medietates, & quatuor ideo angelus aliquando mensurabat secundum partem calami, scilicet secundum unum cubitum tantum, vel duos vel tres. Hic autem vltimum dictum de signatione cubitorum, vel vltimum ex calamo satis apparet verum. Primum autem, scilicet non mensurabat secundum quantitatem palmi, non videtur verum, quia mensurantes pannos cum vna manu, vel longa, ita mensurant secundum quantitatem vine quam tenent in manu sicut secundum alias eius partes. Ideo ad intellectum huius partis sciendum quod apud Hebræos pondera & mensuræ sanctuarij maiores erant, quam in aliis rebus communibus, sicut habetur manifeste in libris Exodus, Leuiti, Nume, & Deuteronomo. & similiter erat de vna parte maior erat in sanctuario, qua mensurabantur tela, ex quibus fiebant vestes sacerdotum & Leuitarum, & cetera simili modo mensurabilia. Vna enim communis continebat quinque palmos: vna vero sanctuarij sex palmos. Et accipitur hic palmus non secundum quantitatem manus extensæ, sed clausæ, ita quod clausæ quantitate quatuor digitorum ex transuerso. Et vocatur hec quantitas Gallicè dour. Hebræicè cophac. & sic vna, vel vltimus sanctuarij continebat unum palmum vltra communem. Quæ vero palmi dicto modo accepti faciunt quasi magnitudinem cubitalem, ideo dixi quod vna communis Hebræica, & cubitus sunt quasi eadem mensura. & sic patet, quod vna vel cubitus sanctuarij continebat cubitum sine vna communem & palmum. & hoc probatur per illud quod dicitur infra 43. capitu. Mensuram mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habet cubitum, & palmum. Verissimum cubitum sine vna verissimam voca- nam, vel cubitum sanctuarij, & habet vltra vnam communem vel cubitum unum palmum prædicto modo acceptum. Et ipse sensus huius literæ. Et in manu viri calamus mensuræ sex cubito- rum & palmo, id est sex cubitorum communium, & palmo, scilicet addito cubitum sex cubitorum. tales enim sunt cubiti sanctuarij: vt dictum est secundum quod angelus mensurabat: & hoc clarius apparet in litera Hebræica, quæ talis est: Et in manu viri calamus mensuræ sex vinarum in vna & palmo, id est loquendo de his que continent vnam communem & palmum: ita quod hoc, & palmo, non refertur ad partem calami qua angelus calamus tenuit, sed est determinatio quod sex cubiti debent intelligi de cubitis vel de vlnis sanctuarij.

Et mensus est latitudinem ædificij calamo. Posita præfatione hic consequenter describitur ipsa visio, & diuiditur in tres partes: quia primò describitur templum, & ædificia ad ipsum pertinentia. secundò terra populo diuidenda. capitu. 45. tertio ciuitas ædificanda, vltimo capitu. ibi: Et ibi egressus. Prima adhuc in duas: quia primò describitur templum, & pertinentia ad ipsum, secundò, leges ministrantium, capitulo 44. ibi: Et adduxit me. Prima adhuc in duas, quia primò ponitur descriptio templi, secundò altaris holocausti: capitulo 43. ibi: Iste autem mensura altaris. Ad intellectum primæ partis notandum, quod totum templi ædificium erat situm in spacio quadrato, cuius vnus latus erat directè ad orientem, & oppositum latus ad occidentem, alia duo vnus ad aquilonem, alterum ad meridiem: & in hoc spacio erat triplex murus, vnus exterior, secundus medius, & tertius interior. & spacium contentum inter murum medianum, & interiore dicitur æ-

terius, & spacium contentum inter murum medianum & exterior, dicitur hoc pars anterior, quæ incipit à latere orientali muri exterioris, & protenditur vsque ad murum occidentalem atrij interioris. ita quod latus imaginariè protrahit à finibus illius muri versus aquilonem & versus austrum diuidit partem anteriorem à posteriore, quia posterior est versus occidentem. Secunda pars incipit in fine præsentis cap. ibi: Et introduxit me. Prima adhuc diuiditur in tres partes, quia primò describitur porta muri exterioris. secundò portæ mediæ, ibi: Et veni ad portam. tertio portæ muri interioris, ibi: Et introduxit me in antrum interius. Circa medianum sciendum quod in orientali parte muri exterioris in medio eius erat quedam apertura decem cubitorum latitudinis, in qua erat porta: Et similiter in secundo & tertio muro directè se respicientes. Quantam igitur ad primum murum dicitur: Et mensus est in latitudine ædificij calamo vno, altitudinem quoque calamo vno. & secundum Hebræos ædificium hic vocatur murus exterior, cuius spissitudo dicitur hic latitudo. & sic est æqualis altitudini. Sed hoc non videtur conuenienter dictum, nam intentio prophetæ est describere ædificium decentè dispositum: non est autem decens dispositio murus, cuius spissitudo est æqualis altitudini: Et ideo melius videtur dicere expositores alij dicentes, quod nomine ædificij hic intelligitur quedam domuscula super portam ædificata, cuius latitudo est vnus

NIC. DE LYRA.

Sciendum omnia propè verba hebraica & nomina quæ in Græca & Latina translatione sunt posita, nimia vetustate corrupta, & scriptorum vitio deprauata. Et venit ad portam. Grego. Ipse vir ipse, porta. Ipse intrat per sedam membra intrant per ipsum, & quiq; nobis ianuarum aperit cœli.

Ad portam qua respiciebat &c. Noluit per alias intrare, cū essent plurimæ.

NIC. DE LYRA. quòq; calamo vno. Et venit ad portam, quæ respiciebat viam orientalem,

quæ videtur pro nihilo poni. nisi in muro exteriori sint portæ correspondentes ad introcundum. propter quod alij videntur melius dicere, dicentes quod in latere muri exterioris aquilonari & australi sunt due portæ consimiles portæ orientali. Ad capiendum verò facilius quæ dicta sunt & dicenda, ponitur hic talis figura.

Et venit ad portam. Hic consequenter describitur portæ muri mediæ. Et diuiditur in tres partes: quia primò describitur portæ orientalis. secundò aquilonaris, ibi: Porta quoque, tertio australis, ibi: Et eduxit me. Prima adhuc in duas, quia primò describitur orientalis atrij exterioris, & idè intelligendū est de alijs duabus

vnus calami secundum spissitudinem muri, ista tamen mensura vnus calami accipienda est intra parietes domusculæ, sicut infra dicitur de thalamis & porticibus, & similiter altitudo. Longitudo autem eius secundum latitudinem portæ scilicet decem cubitorum. Sed non sic hic mentio de ista longitudine: quia tres portæ prædictæ se respicientes ab omnibus ponuntur eiusdem latitudinis: portæ autem muri mediæ & interioris describuntur infra decem cubitorum latitudinis, & per consequens ista. Item secundum Hebræos in muro exteriori describitur vna porta tantum, scilicet in latere orientali, & tamen in muro medio & interiori ponuntur duas portæ scilicet in latere aquilonari, & similiter in australi, quæ videtur pro nihilo poni.

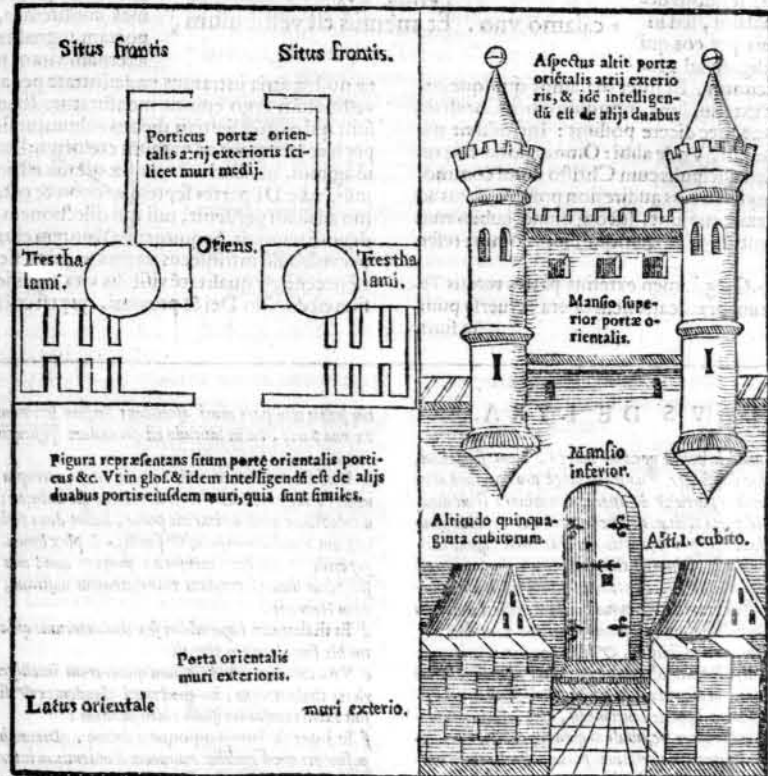
vnus calami, quia vnusquisq; anima quantum dilatatur in amore proximi, tantum exaltatur in cognitione Dei.

quòq; calamo vno. Et venit ad portam, quæ respiciebat viam orientalem,

quæ videtur pro nihilo poni. nisi in muro exteriori sint portæ correspondentes ad introcundum. propter quod alij videntur melius dicere, dicentes quod in latere muri exterioris aquilonari & australi sunt due portæ consimiles portæ orientali. Ad capiendum verò facilius quæ dicta sunt & dicenda, ponitur hic talis figura.

Et venit ad portam. Hic consequenter describitur portæ muri mediæ. Et diuiditur in tres partes: quia primò describitur portæ orientalis. secundò aquilonaris, ibi: Porta quoque, tertio australis, ibi: Et eduxit me. Prima adhuc in duas, quia primò describitur orientalis atrij exterioris, & idè intelligendū est de alijs duabus

FIGURA.

Porticus portæ orientalis atrij exterioris scilicet muri mediæ. Mansio superior portæ orientalis. Mansio inferior. Altitudo quinquaginta cubitorum. Altitudo cubito. Porta orientalis muri exterioris. Latus orientale muri exterioris.

in longum ab aquilone in austrum: Porticus autem est ædificium situm super aperturam muri mediæ, & ex parte interiori ipsius muri transiens vltra murum medianum per octo cubitos intra atrium exterioris, & à terra vsque ad summam huius porticus sunt cubiti quinquaginta, & iuxta postes ostij sunt due turres, quarum altitudo describitur sexaginta cubitorum, sicut in portis castrorum & notabilium ædificiorum sunt due turres, vna ex vna parte ostij, altera ex altera. & vocantur frontes, quia sunt ad decorem portæ & ad eius defensionem, sicut fortalitia in extremitatibus terrarum dicuntur frontariæ, & in summitatibus istarum turrium erant pomelli, & super pomellos rami palmarum celati, sicut communiter videmus in pomellis turrium quod habent desuper folia celata vel ramos arborum, & istæ tres erant ædificate in spissitudine muri, tamen excedebant illam spissitudinem aliquantulum ex vtraq; parte. Iuxta turres istas describuntur sex thalami pro portaribus, tres iuxta vnam & tres iuxta aliam, qui in Hebræo vocantur appendicia, quia describuntur adherentes muro medio ab exteriori tamen parte eius, & hostia thalamorum describuntur ad vestibulum portæ, ita quod ostia thalamorum ex vna parte sunt directè contra ostia thalamorum existentium in alia parte per modum hic figuratum, prout potest in plano figurari scilicet secundum situm fundamentorum, & ante thalamos ex vtraque parte ostij describitur quoddam sedile latitudinis

Per gradus. Hiero. Gradus, merita virtutum. Nemo enim repente fit iustus. Per gra. Plures. quorum numerus...

ta sunt. Per limen interius, doctores noui testamenti accipiuntur. Quorum predicatione ab illicitis cogitationibus...

† p. stem p. ut T. & poss. alterum

cap. 14. f. 44.

F

NICOLAUS DE LYRA.

nis vnus cubiti, quod in textu vocatur margo. Item sciendum, quod porta accipitur hic dupliciter. Vno modo...

tur postis ostij pars muri ascendens sursum secundum latitudinem ostij ex vna parte, cuius latitudo est secundum spissitudinem muri sine...

† a Vestibulum

Vestibulum: non id quod supra. vnde additur: Vestibulum autem portae erat intrinsecus. Porro thalami...

in sex cubitis calami habuerunt perfectionem operis, & sex angelos videntes palmum contemplationis. Lege autem...

10. b. 5

Mat. 14. 6. 10. 46

† marginis vel eiusdem

D

NICOLAUS DE LYRA.

Et frontem eius duobus cubitis. De frontibus portae dicit Reginaldus quod sunt pilari rotundi ad orientem muro medio a parte exteriori...

In illa enim parte mensurabat, ut praedictum est. Tres hinc & tres inde sex ex altera. Mensura vna trium, quia quilibet est sex cubitorum...

Tom. iiii. Q. 3. §. 234

a Latitudinem Greg. Quinquarius in se extensus. xxv. facit. & quin que sensus in se multiplicatur, dum id quod per ipsos agit in bono augmentatur. b Viginquinque. Hier. Qui numerus quamvis quadratus, tamen refertur ad quinque sensus. Quinquies enim quinque...

ratione uti potest, caeleste beneficium ingredi non potest. e Quinquaginta cu. Greg. Per quinquaginta, requies aeterna significatur. Habet enim septenarius perfectionem suam, quia in eo dierum numerus completur. Et per legem sabba...

principium

NICOL. DE LYRA.

usque ad pedem oppositi thalami sunt tantum 23. cubiti. nam margo siue sedile ante thalamos occupabat unum cubitum ex parte una, & alterum cubitum ex parte altera, ab ostio tamen minus thalami usque ad ostium alterius sunt 25. cubiti. quia non est ibi sedile, ut praedictum est. a Ostium contra ostium. Sic enim est dispositum ostium thalami ex una parte, quod secundum rectam lineam opponitur ostio thalami ex altera.

que ad summam superioris mansionis 50. cubiti. dicitur autem haec porta interior respectu porte claudens vestibulum, quae est in loco ubi, ut dicitur est supra. b Et fenestras obliquas in thalamis sunt fenestrae magis stricte exterioris, & magis latae interioris ratione supra dicta. i Et in frontibus eo. sunt similiter fenestrae obliquae, & dicuntur hic frontes portae & frontes thalamorum: nam habebant portam ex una latere, & thalamos ex alio, ut patet in figura. k Quae erant, scilicet fenestrae. l Erant intra portam &c. nam sunt in adificijs adhaerentibus portae vndique. m Similiter autem erant. Hebraeus habet: Et in porticibus: dicitur in porticibus per gyrum: quia sicut sunt fenestrae in porticibus orientalis portae, sic sunt fenestrae in porticibus portarum aquilonaris & australis.

Et pau. str. la. Siue intercolumnia, ut ostendatur atrium habere ante fores ordinem columnarum, & pavimentum in fronte portarum, sive porticus post tergum portarum, in quibus porticus sive columnas ordine fuisse dispositas, ut ante gazophylacium essent porticus, & in frontibus portarum columnae porticus sustentant. Paumen. str. Hier. Ne luto scilicet & terra & pulvere peccatorum habitantium polluantur vestigia, sed sui per viuos pedat lapides, quibus edificatur templum Dei. Siue intercolumnia erant ante fores thalamorum, quae impositum de super adificium sustentarent, de quibus: Dexteras dederunt mihi & Barnabae, Petrus & Iohannes qui videbantur esse columnae. Et alibi: Columna & firmamentum veritatis. Et Iohann. in Apo. Qui viderit faciam illum columnam in templo Dei mei. b Triginta. Greg. Denarius numerus pro perfectione accipitur, quia in decem preceptis legis custodia continentur. Activa enim vita & contemplativa in decalogi coniuncta est: in quo & amor Dei, & proximi servari iustitiae, quae ut doctor habeat, in sanctae trinitatis fide proficiat. Triginta gazophylacium illud Evangelicum convenit: Semet cecidit in terram bonam, & attulit fructum, aliud xxx. aliud lx. aliud c. Hinc enim xxx. & lx. & c. ponuntur, ut in his quasi gradibus ad perfectam scientiam perveniamus. Ita dumtaxat ut ad interiore ad nos quinquagenarius perducatur, qui finito septenario hebdomadarum sabato, in diem resurrectionis euaudit. Erat inf. Hier. Semper enim quae inferiora sunt in altioribus collocantur, ut ad mystica atque secreta, & diuinitis spiritualibus plena ascensus, & gradibus pervenire possimus. Plenusque numerus atque perfectus in decem decadalium numero est, quia & semetipsum Isaac centena fruge multiplicat. Sed quia in terra erat, & ad huc dicere poterat: Aduena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes pa. m. hordeum leuissse, & centesimam frugem mesuisse narratur. Necdum enim granum tritici mortuum erat in terra, quod multas fruges faceret, & famem Iudaici populi, audiendi scilicet verbum Dei, saturaret pane qui de caelo descendit. d Men. str. Greg. Quia redemptor noster quotidie in mensura perfectionis metitur vitam fidei, vel in spem boni operis per fidem, vel in sanctis desiderijs per contemplationem.

NIC. DE LYRA.

a Et pavimentum str. la. Est enim quedam platea sub diuo pavimentata tamen. b Triginta ga. in circuitu pa. excepto tamen spatio a porticu portae atrij exteriori occupato. & similiter spatio occupato a porticu & vestibulo & thalamis portae atrij interioris, quae omnia sunt sinata in atrio exteriori, ut videbitur infra. De longitudine vero & latitudine istorum gazophylaciorum nihil dicitur in textu, nec de eorum aequalitate, vel inequalityte, sed de eorum situ dicitur, quod sunt in circuitu pavimenti, non tamen accipitur circuitus pro toto eius ambitu, ut praedictum est: & quae frequenter accipitur circuitus in descriptione huius adificij, ut infra videbitur. Debent igitur gazophylacia situari circa pavimentum orientale decentiori modo quo potest fieri, salvis iam debitis situationibus aliorum quae in textu exprimitur. Quae videtur mihi talis esse, quod ad latus aquilonare pavimenti ponantur decem quae occupant centum cubitos, unum iuxta aliud, & ad latus australe similiter ponantur decem quae occupant centum cubitos, unum iuxta aliud. Ad latus autem orientale octo, quatuor ex una parte portae atrij exterioris, & quatuor ex alia parte eiusdem portae quae cum ipsa occupant centum cubitos, duo vero restant gazophylacia ponantur iuxta thalamos portae interioris atrij interioris, unum ex una parte, & alterum ex altera, quae cum ipsa, & eius thalamis occupant centum cubitos per modum inferius figuratum. Et ad maiorem distinctionem a thalamis gazophylacia sunt ubi coloris. Sciendum etiam, quod in angulis circa pavimenta ponuntur aliqua gazophylacia, quia non possunt habere ostia super pavimentum, quod tamen esse debet.

Ad orientem, propter Iudaeos, de quibus ortus est sol iustitiae. f. Et aquilae. Propter Gentes perfidiae frigore torpentes, in quibus regnabat ille qui dixit: Ponam sedem meam ad aquilonem. Vel per orientem iusti signantur, qui sicut in luce fidei nati sunt, in innocentia perseverant. Per aquilonem vero peccatores, qui in mentis frigora lapsi, sub peccati sui vmbra torpescunt. Sed hi quoque per penitentiam ad perfectionem veniunt. g. Portam vero quae vocatur aquilae. Hier. In quo considerandum est quid primus introducat per portam aquilonis, secundum per portam australem, tertium per portam orientalem. Ab aquilone enim exardescunt mala super habi. terrae. Qui enim habitator terrae est, & non advena, atque peregrinus, patet iaculis eius qui ab aquilone venit, cuius ignita iacula secuto fidei extinguntur, & ad aquilonem exterius atrium nominatur, ad meridiem vero interioris. Dicit enim: Et introduxit me ad atrium interius, ad portam australem, quod & in orientali atrio scriptum similiter invenitur. Primus enim ad virtutem ingressus est, aquilonem calcare pedibus, & per. l. & xxv. ad summam centenarij pervenire: deinde introduci ad australem plagam, & aquilonis frigus expellere: tunc ad portam orientalem, in qua oritur sol iustitiae, per quam solus ingreditur pontifex. Hieronimus. Notandum autem quod cum quatuor plagae sint, de occidentali porta tacetur: de qua: Iter facite ei qui ascendit super occasum, dominus nomen illi, ut scilicet preparantes iter domino, secundum illud: Parate viam domino, rectas facite semitas Dei nostri. Possimus audire quod in fine psalmi dicitur: Qui ascendit super caelum caeli ad orientem. h. Atrij exterioris mensus est. Gregor. Vitae praesentis, in qua omne quod corporaliter videtur, tam in longitudine, quam in latitudine mensuratur, quia cum ad fidem peccator ducitur, necesse est ut eius doctor consideret quantum in longitudine spei, & latitudine charitatis eius admonitione proficiat. Hac praedicatoris sunt, quia per eum in subiectis sunt. i. Et thalamos iuxta tres hinc & tres inde, scilicet sanctas auditorum animas, Dei sponfas per admonitionem praedicatoris proficientes in fide trinitatis, audita praedicatione veteris & novi testam.

a Quin.

tum, quod tamen esse debet. c Et pavimentum in fronte portarum, & ponitur singulare pro plurali, scilicet latus pro latera. d Secundum lon. &c. in recta distantia earum ab oriente in occidentem, q. d. non solum est pavimentum ad latera portarum declinando ad austrum & aquilonem, sed etiam inter duas portas recte procedente ab oriente in occidentem. e Erat inf. Hoc additur ad ostendendum, quod non loquitur de pavimento alicuius superioris mansionis vel solarij, & quanta sit dimensio pavimenti inter duas portas praedictas, ostenditur cum subditur: f Et men. est la. id est portae atrij exterioris. g Vsq. ad frontem. In Heb. habetur: Vsq. ad faciem. h Atrij interius id est portae atrij interioris. dicuntur autem hic facies portarum parietes ipsarum ex opposito se mutuam respicientes. i Extrinsecus centum. per quod ostenditur quod quantitas portarum non includitur in istis centum cubitis, sed excluditur. k Ad ori. id est procedendo ab oriente in occidentem sunt centum cubiti inter duas portas. l Et aquilae id est procedendo ab aquilone in austrum sunt similiter centum cubiti, & dicitur. A facie p. inf. vsq. ad frontem ad designandum, quod in lateribus portarum maior est dimensio pavimenti ab oriente in occidentem, quam inter duas portas, quantum porta atrij interioris plus intrat atrij exterioris quam eius thalami, quod est per septem cubitos vel circiter. m Portam vero. Hic consequenter describitur porta aquilonaris, quae si milis est omnino portae orientali: propter quod ex dictis in descriptione illius patet haec littera vsque ibi: Tom. iij. Q. 4. a Quin.

a Quinquaginta cu. Qui ad aeternam requie peruenire non potest, nisi qui ad eam modo spem suam tēdere longanimiter pōt.

Quia per orientem, inchoantes: per aquilonem, lapsos acci- mus. Dignum igitur fuit, ut inchoantibus & lapsis atri- j interioris intrandi fortitudo daretur.

a Et celata pal. Greg. Superius dixit, pictura palmarum qd est ostēdit signorū: nūc celatē palmæ dicuntur, in quo bonorū operū demonstratio signatur.

d Ad po. Greg. In prima descriptione, orientalis porta est ante portā aquilonis & australi. In secunda, inter portā aquilonis, qd Christus ex diuinitate antecessit oīa, & humanitate venit inter oīa, qd decedētis Iudææ finis factus est, & subiequētis Gētilitatis inīitū: superius portā aquilonis portā australi præposuit, quia Gētilitas ante synagogam fuit.

† tēnsis

† tēstudines

† postes

† sal. 83. b

† ibid 103. b

† A. 10. c

† Heb. 12. e

a Fidem, quæ prius infirmatur, per quam ad opera venit. eius & vestibulum eius secundum mensuram... a Orientalis, s. b. Mentio, non ordine. c. Vt supra. d. In quibus post septem hebdomadas æterna requies gignatur: tenditur enim per diem resurrectionis ad regna celorum, in quibus vera requies est.

dentis lumē ingredit, p̄sertim si longitudo vitæ eius quinquagenarij anni. i. iubilæi mysterio fuerit protelata, & ad diuiniors sensus latitudinē potuerit puenire.

i Et men. est a por. & c. Greg. Ideo a porta vsq; ad portā centum sunt cubiti, vt quasi eundi quædam mora sit ipsa dilatio viuendi, per quā quocūq; die virtutibus crescit, vt ad interiorē aditum perfectius veniat. Et mensus est a porta vsq; ad portam centū cubitos, qd a portis exterioribus vsq; ad portam interiorē tenditur. c. u. bitus, vt qui intrare amādo cepit, latitudinem perfectionis habeat in mēte, & per atriū p̄fectionis currat, quousq; ad gaudia secreta pueniat.

a A dextis ne extollatur in prosperis, quod fit per timorē. & celatæ palmæ erant, vna hinc & al- a A sinistra, ne frangatur in aduersis, quod fit per spem. b Ne putemus vnum tantum atriū esse. tera inde in fronte eius, & porta atriij interioris in via australi. Et mensus est a porta vsq; ad portam in via australi centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam australem, & mensus est portam iuxta mensuras superiores, thalamum eius & frontem eius & vestibulum eius iisdem mensuris, & fenestras eius & vestibulū eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis viginti quinq; cubitos, & vestibulum per gyrum longitudine viginti quinq; cubitorum, & latitudine quinq; cubitorū. Et vestibulum eius ad atrium exteriū, & palmas eius in fronte: & octo gradus erant, quibus ascendebatur per eam. Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem, & mensus est portam secundum mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, & vestibula in circuitu, longitudinem quinquaginta cubitorum, & latitudinem viginti quinq; cubitorum.

NIC. DE LYRA.

a Quinquaginta cu. lon. eius. id est altitudinem que dicuntur hic longitudo, eo quod est maior dimensio: A pede enim portæ vsque ad summitatem edificij supra ipsam sunt 50. cubiti, sicut dictum est de porta orientali.

re tam sunt opposita in parte orientali & aquilonari & australi, sicut dictum fuit in principio huius edificij. Et mensus est a porta. Hæc est mensura pavimenti ab aquilone in austrum inter duas portas. In lateribus autem istarum portarum maior dimensio pavimenti ab aquilone in austrum, quam in lateribus portarum orientalium, eo quod circa istud pavimentum non ponuntur aliqua gazophylacia, vt dicitur infra: mensura autem huius pavimenti ab oriente in occidentem hic taceatur, quia supponitur esse 100. cubitorum: sicut est dimensio pavimenti orientalis ab aquilone in austrum.

NICOLAVS DE LYRA.

a In fronte eius, i. in vtraque frontium eius, quia super vtraque; est celata similitudo palmæ, vt predictum est. b Et porta interioris australis est directè opposita portæ australi atriij exterioris. c Et mensus est. Hæc est mensura pavimenti australis ab austro in aquilonē. d Et introductus. Post quā descripta sunt portæ muri medij quingentis atriij exterioris, hic cōsequenter describitur portæ tertij muri quingentis atriij interioris. Et dimiditur in tres partes secundū tres portas: partes patebunt postquædo. Circa primū dicitur: Et intro. f. angelus mensurans edificij. g. In atrium. mensurando n. portas atriij exterioris vltimō mensurando portā australem, vt patet in parte immediatè præcedenti. ideo mensurando portas atriij interioris incipit a porta australi, que directè respicit portam australem atriij exterioris, vt supra dictum est. f. Et mensus. nam portæ atriij interioris sunt omnino similes portis atriij exterioris, exceptis aliquibus, que infra exprimentur. g. Thalamum. id est, thalamos. h. Et frontem. id est, frontes. i. Et fenestras eius. i. porticum.

tem porticus sua, vt supra dictum est de alijs portis. l. Et la. Sec. & accipitur hic latitudo à termino frontis portæ à parte orientali vsq; ad terminum frontis portæ à parte occidentali. m. Et ve. hic accipit. p̄p̄riè vestibulū p̄ spacio vacuo, qd est ante portā, cuius longitudo est xxv. cubitorum, accipiendo longitudinē ab ostio thalami ex vna parte vsq; ad ostiū thalami ex parte opposita, qd est xxv. cubito r̄ū, eo qd ostia thalamorū nō habent margines siue sedilia ante se occupata duos cubitos hic et inde: iō equalis ē distantia inter ostia, sicut iter tellæ, q̄ supra dicta est xxv. cubit. Et accipit hęc longitudo ab oriente in occidentē. n. Et vestibulum. id est porticus. o. Ad atrium. i. in atrio exteriori: & hoc est vnum in quo differunt portæ atriij interioris, quia non sunt in atrio interiori, sicut portæ atriij exterioris sunt in atrio exteriori, vt predictum est. p. Et pal. eius. i. in frontibus modo supradictis. q. Et octo gra. hoc est secundū in quo differunt portæ atriij interioris à portis atriij exterioris. nā iste habent octo gradus, ille verò septem tantum, vt predictum est. Sum. n. edificia ista in pendulo montis, & ideo de loco inferiori ad superiorem describitur ascensus per gradus. r. Et introduxit me in atrium & c. Hæc est secunda pars, in qua describitur portæ orientalis atriij interioris. Et patet licet ex dictis in descriptione portarum præcedentium vsque ibi: venimus

Gen. 10. b

Iohan. 4. e Luc. 8. b Psal. 133. b 2. Cor. 2. d

Ioh. 1. b Psal. 118. a

venimus ad patrem de quo: Beati imma. in via: qui. nihil finistrum de Christo sapiunt, sed fides eorum pura, nulla est harefi polluta.

Psal. 118. h. N. 40. c. Iob. 66. a. Virgilia. 6. Actus. 2. E. 7. g. d.

Et vestibulum eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

exteriori atrio, quid thalamo, quid frontibus, quid vestibulo, quid fenestris, quid longitudine, quid latitudine, quid palmarum celatura signetur, supra dictum est.

Et in vestibulo eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

lacia in frontibus portarum, quia vniuersis; doctorum in corde auditoris intellectum aperit in dictis & operibus pariter, alioqui in frontibus portarum ostium non habet, & spiritalis edificij gazophilacium dici non debet.

NIC. DE LYRA.

Et vestibulum eius. In Hebræo habetur: Et porticus eius ad atrium exterioris, s. vergens, quia ponitur in atrio exteriori, sicut dicitur est de porta australi in parte immediate precedenti.

Et in vestibulo eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

Et in vestibulo eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

Et in vestibulo eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

NICOLAUS DE LYRA.

Et in vestibulo eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

Et in vestibulo eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

Et in vestibulo eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

Et in vestibulo eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

Et in vestibulo eius, id est atrij exterioris, & palmæ celare in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius.

Super quas ponant. Animas. fidelium. vnde: Vas electionis mihi est iste. Et alibi: Mundamini, qui fertis vasa domini. va...

ad illud venire non trepidat. Greg. Extra por. inte. ga. can. in atrio. Porta interior, sancta ecclesia. Extra hanc atrium...

dimissa, post fidem acceptam in multis offendimus omnes: Ad viam ergo auctri oculos mentis leuamus, vt ex sancta...

Qui excubant in custodia templi & cetera. ne aliquid incedens fiat ibi: Porro gazophylacium quod respicit & cetera. frontes aquilonaris, vt...

Quia quaedam diuina misteria ab homine in hac vita plene comprehendere non possunt: ex parte. n. cognoscimus, & ex parte prophetamus. b. Quia quaedam diuina misteria ab homine in hac vita plene...

Quia quaedam diuina misteria ab homine in hac vita plene comprehendere non possunt: ex parte. n. cognoscimus, & ex parte prophetamus. b. Quia quaedam diuina misteria ab homine in hac vita plene...

Quia quaedam diuina misteria ab homine in hac vita plene comprehendere non possunt: ex parte. n. cognoscimus, & ex parte prophetamus. b. Quia quaedam diuina misteria ab homine in hac vita plene...

Quia quaedam diuina misteria ab homine in hac vita plene comprehendere non possunt: ex parte. n. cognoscimus, & ex parte prophetamus. b. Quia quaedam diuina misteria ab homine in hac vita plene...

Et la. ca. quia per predicationem doctorum tenduntur opera auditorum. In palmo. n. manus tenditur, in qua opa signant. In palmo maior digitus & minimus tedit, vt ad monitione doctoris auditor sic magna faciat, vt parua non omitat.

Et la. ca. quia per predicationem doctorum tenduntur opera auditorum. In palmo. n. manus tenditur, in qua opa signant. In palmo maior digitus & minimus tedit, vt ad monitione doctoris auditor sic magna faciat, vt parua non omitat.

Et la. ca. quia per predicationem doctorum tenduntur opera auditorum. In palmo. n. manus tenditur, in qua opa signant. In palmo maior digitus & minimus tedit, vt ad monitione doctoris auditor sic magna faciat, vt parua non omitat.

Et la. ca. quia per predicationem doctorum tenduntur opera auditorum. In palmo. n. manus tenditur, in qua opa signant. In palmo maior digitus & minimus tedit, vt ad monitione doctoris auditor sic magna faciat, vt parua non omitat.

Super quas ponant vasa in quibus immolatur. i. instrumenta immolationi deservientia: secundum enim modum loquendi: Hebraice, instrumenta cuiuslibet artis vocantur communiter vasa. vnde Gen. 27. a. vbi dicitur: Sume arma tua, pharetram & cetera. In Hebr. eo habetur: Sume vasa tua.

Super quas ponant vasa in quibus immolatur. i. instrumenta immolationi deservientia: secundum enim modum loquendi: Hebraice, instrumenta cuiuslibet artis vocantur communiter vasa. vnde Gen. 27. a. vbi dicitur: Sume arma tua, pharetram & cetera. In Hebr. eo habetur: Sume vasa tua.

Super quas ponant vasa in quibus immolatur. i. instrumenta immolationi deservientia: secundum enim modum loquendi: Hebraice, instrumenta cuiuslibet artis vocantur communiter vasa. vnde Gen. 27. a. vbi dicitur: Sume arma tua, pharetram & cetera. In Hebr. eo habetur: Sume vasa tua.

Super quas ponant vasa in quibus immolatur. i. instrumenta immolationi deservientia: secundum enim modum loquendi: Hebraice, instrumenta cuiuslibet artis vocantur communiter vasa. vnde Gen. 27. a. vbi dicitur: Sume arma tua, pharetram & cetera. In Hebr. eo habetur: Sume vasa tua.

Et la. ca. quia per predicationem doctorum tenduntur opera auditorum. In palmo. n. manus tenditur, in qua opa signant. In palmo maior digitus & minimus tedit, vt ad monitione doctoris auditor sic magna faciat, vt parua non omitat.

Et la. ca. quia per predicationem doctorum tenduntur opera auditorum. In palmo. n. manus tenditur, in qua opa signant. In palmo maior digitus & minimus tedit, vt ad monitione doctoris auditor sic magna faciat, vt parua non omitat.

Et la. ca. quia per predicationem doctorum tenduntur opera auditorum. In palmo. n. manus tenditur, in qua opa signant. In palmo maior digitus & minimus tedit, vt ad monitione doctoris auditor sic magna faciat, vt parua non omitat.

Et la. ca. quia per predicationem doctorum tenduntur opera auditorum. In palmo. n. manus tenditur, in qua opa signant. In palmo maior digitus & minimus tedit, vt ad monitione doctoris auditor sic magna faciat, vt parua non omitat.

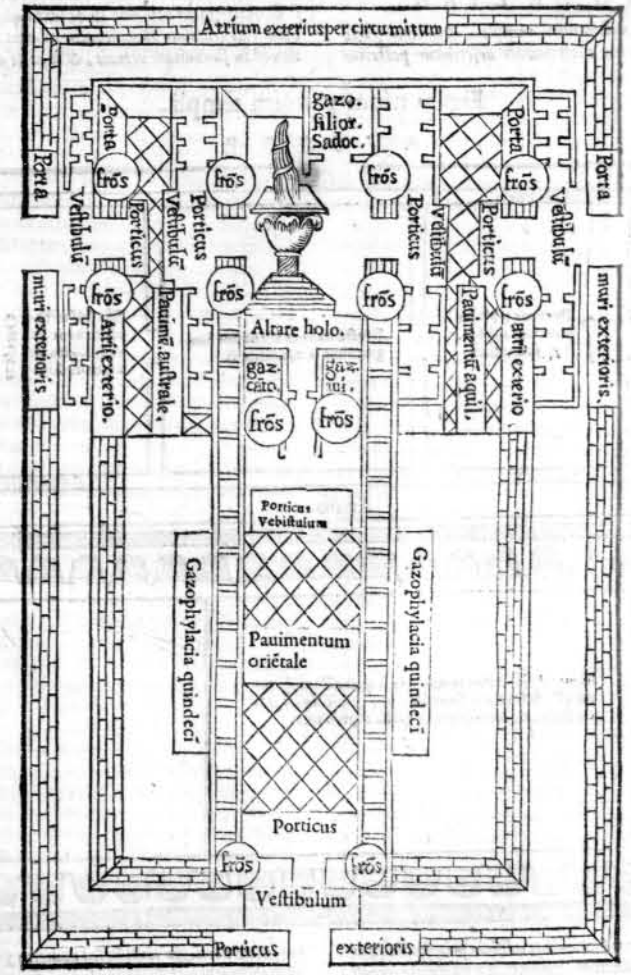
NICOLAUS DE LYRA.

Super quas ponant vasa in quibus immolatur. i. instrumenta immolationi deservientia: secundum enim modum loquendi: Hebraice, instrumenta cuiuslibet artis vocantur communiter vasa. vnde Gen. 27. a. vbi dicitur: Sume arma tua, pharetram & cetera. In Hebr. eo habetur: Sume vasa tua.

Super quas ponant vasa in quibus immolatur. i. instrumenta immolationi deservientia: secundum enim modum loquendi: Hebraice, instrumenta cuiuslibet artis vocantur communiter vasa. vnde Gen. 27. a. vbi dicitur: Sume arma tua, pharetram & cetera. In Hebr. eo habetur: Sume vasa tua.

Super quas ponant vasa in quibus immolatur. i. instrumenta immolationi deservientia: secundum enim modum loquendi: Hebraice, instrumenta cuiuslibet artis vocantur communiter vasa. vnde Gen. 27. a. vbi dicitur: Sume arma tua, pharetram & cetera. In Hebr. eo habetur: Sume vasa tua.

Super quas ponant vasa in quibus immolatur. i. instrumenta immolationi deservientia: secundum enim modum loquendi: Hebraice, instrumenta cuiuslibet artis vocantur communiter vasa. vnde Gen. 27. a. vbi dicitur: Sume arma tua, pharetram & cetera. In Hebr. eo habetur: Sume vasa tua.

NIC. DE LY.

per scriptores vel imperios correctores. nam sic debet esse: Vnum ex lateribus portae orientalis: ibi enim vnum est gazophylacium. Quod respicitur & cetera. Sic habemus quatuor gazophylacia in atrio interiori existentia, aquilonaris.

Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum, per quadrum. Et patet litera: Et in hoc terminatur descriptio partis anterioris edificiorum templi, que incipit ab exteriori muro orientali, & terminatur in latere occidentali atrii interioris: & linea exinde imaginariè protrahitur usque ad muros exteriores aquilonarem, & australem. Ad predicta verò facilius capiendum posui hic figuram sequentem predicta representantem, quantum ad lineas fundamentales.

Quantum enim amamus tantum de spe praesumimus, & quantum credimus, tantum amamus. De fide autem, & operatione dicit Iohannes: Qui se dicit Deum nosse, & mandata eius non custodit, mendax est. Notitia enim Dei ad fidem, custodia mandatorum pertinet ad operationem.

Separatum in situ, similiter in altitudine: nam a terra in sursum excedit. Quia dignitas est ceteris edificijs. Sic igitur pars ista in tres partes dividitur. Quia primo describitur porticus templi, secundo templum ipsum: in principio sequitur. cap. tertio edificium aquilonare & australe. cap. 43. Ad maiorem intelligentiam dicendum sciendum, & accipiendo templum cum porticu: Templum habet tres partes. Prima est porticus habens 11. cubitos in latitudine, que accipitur ab oriente in occidentem, & 20. cubitos in longitudine secundum latitudinem templi ab austro in aquilonem. Secunda est sanctum vel sancta, habet 20. cubitos in latitudine. s. ab austro in aquilonem: & 60. in longitudine. s. ab oriente in occidentem. Tertia pars templi est sanctum sanctorum habens 20. cubitos in longitudine & 20. in latitudine: Et accipitur ista mensura intra parietes per modum huius figuratum. His praemis ad litteram accedamus: Et introduxit me in vestibulum templi: id est in eius porticum, ita quod hic vestibulum pro portico sumitur, & similiter in littera sequenti.

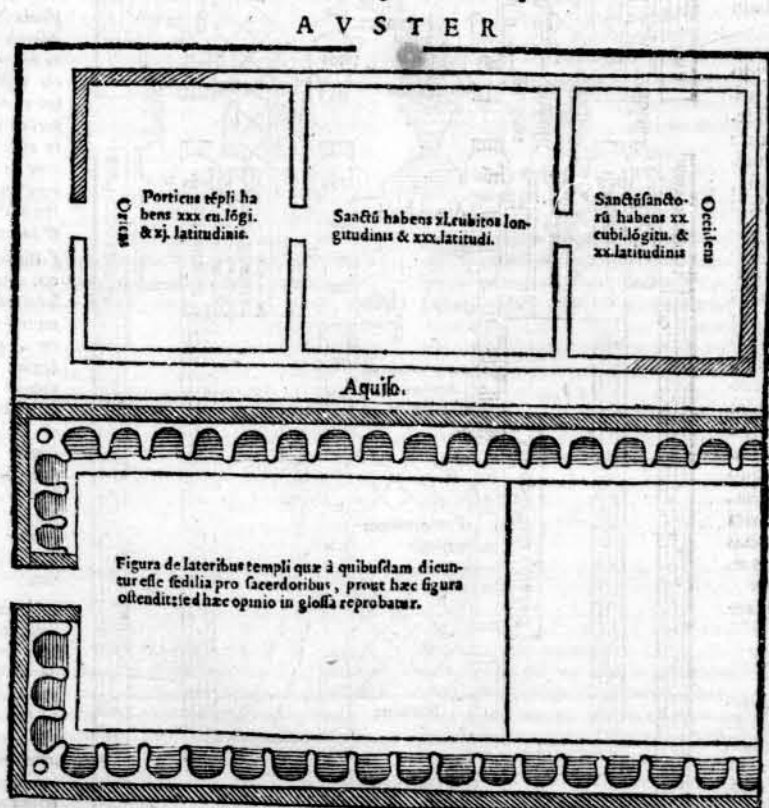
Et hinc & quinque cubitis inde: & latitudinem vnde: Hieronymus. Eleganter dictum est, non a dextera nec a sinistra, ne videretur in sanctis sanctorum aliquid esse sinistrum.

Et hinc & quinque cubitis inde: & latitudinem portae trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde: longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, & latitudinem vnde: Hieronymus. Et octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnae erant in frontibus.

NICOLAUS DE LYRA.

Et introduxit me in vestibulum templi. Descripta parte anteriori edificiorum templi, hic consequenter describitur posterior

Figura trium partium templi.

in qua secundum doctores Latinos sunt quinque aedificia principalia. s. porticus ter. p. i. ipsum templum, aedificium aquilonare ex vno latere templi, & aedificium australe ex altero, & aedificium separatum ab occidentali parte templi. Hebraei vero non ponunt istud vltimum aedificium, dicentes quod aedificium in textu dictum separatum est ipsum templum cum sua porticu. Quod rationabiliter potest dici, nam accipiendo sic templum cum sua porticu, inter ipsam & alia aedificia est spatium, & sic est ab eis separatim

gradus ad porticum templi, sed numerus graduum non ponitur hic, sed probabiliter potest dici, quod sunt 15. sicut in templo Salomonis. Et columnae erant in frontibus. Frontes hic dicuntur partes duae parietis existentes ex utraque parte ostij quarum qualibet dicitur 7. cubitorum, & ante illos parietes in porticu erant duae columnae, una hinc & altera inde, sicut fuit in templo Salomonis, & habebat 4. Regum 7.

Petrus & Iohannes columnae duae, per quas ingredimur ad sancta sanctorum, una hinc & altera inde.

Non dicitur, ne dualem incipiat numerum, sed una & una sui numerus est perfectus. Hic numerus in nomine Dei sumitur.

Sanctorum, & quorum doctrina ad Christum nos introitus est.

GLO. ORD. CAP. XLI.

Introduxit me in templum, &c. Sequitur: Et sex cub. Hiero. Sacramentum omnium creaturarum. Sex enim diebus mundus est conditus, per quorum notitiam causasq; conditionis atque rationem intramus in templum Dei, & ex creatorum ordine atq; constantia cognoscimus creatorem. Decem cubi. Hierony. Die decima mensis primi, qui appellatur Nisan, ad immolationem & preparationem Pascha: agnus assumitur. Septimo igitur mense decime offeruntur in Dei horrea, vel ut scriptura dicitur consuevit rocularia, vnde: Dilatamini & vos, ut cum per decem cubitos portae templi quae fuerit ingressus, ex utraque parte ipsius latera, siue ut in Hebraeo proprie dicitur, humeri mensurentur, qui ad opera referuntur. Qui humeri portae ex utraque parte quinos habent cubitos, ut per terrenos sensus atq; diuinos, de quorum differentia supra dictum est, adita templi ingrediantur. Longitu. Vigies xl. ostingenta faciunt, qui numerus octonario vicinus est. vnde: Date partes septem necnon & octo. Vel quia per tribulationes & angustias huius seculi intramus in sanctuarium Dei. Quae draginta. n. numerus laboris est. vnde: Moyses & Elias hoc numero ieiunant, & Israel vexatur & probatur in solitudine, & post multos labores terram promissionis ingreditur. Et dominus noster secundum allumpi corporis fragilitatem tentatur

tatur quadraginta diebus in solitudine, ut post victoriam accedat angeli & ministrent ei.

Et latitudo. vigin. cubi. Hiero. cum post tribulationes & angustias dicemus cum Apostolo: In omnibus tribulati, sed non coangustati. Et cum Propheta: In tribu. dilatasti mihi.

Tunc nobis latissimus aperitur introitus, qui xx. cubi. habet latitudinem. Quia & ipse dualis est numerus, ut superatis mundi certaminibus atq; terrenis, ingrediamur templi penetralia, ut audiamus cum discipulis: Confidite, ego vici mundum.

Et mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, & sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi. Et latitudo portae

decem cubitorum erat, & latera portae quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde. Et mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum. Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portae duos cubitos, & portam sex cubitorum, & latitudinem portae septem cubitorum. Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum & latitudinem viginti cubitorum ante faciem templi. Et dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum. Et mensus est parietem domus

sanctorum, & quorum doctrina ad Christum nos introitus est.

Nota, quod in descriptione tabernaculi dicuntur sancta sanctorum pluraliter, hic sanctum sanctorum singulariter, ut & post sancta venimus ad sanctum, sicut post multa cantica ad canticum canticorum, quod omnium carminum camen est, quod carentes sponsi copulamur amplexibus. Si ante faciem templi sanctuarium sanctorum est, quantum beati tudine in templi interioribus altimare debemus. vnde: Hoc labor est in conspectu meo: Donec intrem in sanctuarium Dei, & intel. in no. eoru.

Et mensus est frontes, id est in pariete ex utraque parte ostij existente.

Duos cub. Hec est spissitudo parietis siue frontis. paries enim iste non est multum altus, nec sustinet super se aliud pondus, quia solum diducit inter sanctum & sanctum sanctorum in inferiori maiestate templi: & ideo non describitur tante spissitudinis sicut alii parietes templi, propter quod doctores nostri videntur male dicere, quia dicunt eius spissitudinem sex cubitorum sicut alii parietes claudentes templum.

Et portam. i. aperturam ingressus exteriorum.

Sex cubitorum in latitudine.

Et latitudinem portae. i. ostij.

Septem cub. Nam eius latitudo excedit latitudinem aperturae dictae dimidio cubito hinc, & dimidio cubito inde, sicut dictum est de cubito integro in descriptione portae immediate precedentis.

Et mensus est. hoc patet ex dictis supra ubi describitur sanctum sanctorum quadratum aequilaterum.

Ante faciem templi. i. partis anterioris templi.

Et dixit ad me. angelus huc ostendens.

Hoc est sanctum sanctorum. scilicet quod est vltimum descriptum.

Et mensus est. Hic consequenter describuntur quaedam adiuncta templo. Et dividitur in partes quatuordecim secundum numerum adiunctionum, quae patet persequendo. Circa primum sciendum, quod templum stricte & proprie accipitur pro spatio inter parietes incluso: & secundum hoc parietes sunt quaedam adiuncta, de quibus agitur primo cum dicitur: Et mensus est parietem domus. i. parietes templi, accipiendo singulare pro plurali, sicut frequenter fit in descriptione huius aedificij.

NIC. DE LY. CAP. XLI.

Introduxit me in templum. Hic consequenter describitur ipsum templum, & primo quantum ad partem, quae dicitur sanctum vel sancta: secundo quantum ad illam, quae dicitur sanctum sanctorum, ubi: Et introgressus. tertio, quantum ad aliqua templo adiuncta, ubi: Et mensus est. Circa primum dicitur: Et intro. me. Ex hoc quod dicit: Introduxit. patet quod iste mensura accipitur intra parietes, ut praedictum est, ita quod spissitudo parietum non includitur. Et mens. est. front. i. exteriores superficies parietum existentium ex utraque parte aperturae ostij, quae frontes nominantur, eo quod venientibus ad ostium statim patent, interiores autem superficies latent. Sex cubi. quantum ad vnam frontem. Et sex cub. quantum ad alteram, aliqui libri hic habent altitudinis, & male, nam Hebraei & libri bene correcti habent latitudinis. Latitudinem habet. templi, quod frequenter in scriptura vocatur tabernaculum. q. d. duae frontes dictae cum apertura: nani pro ingressu a parte exteriori continent: praecise latitudinem templi: sed hoc videtur falsum, quia statim subditur: Et latitudo portae decem autem & his sex faciunt xxij. cubitos. latitudo vero templi intra muros est xx. cubitorum tantum, ut dictum est supra. Ad hoc dicendum est, quod porta accipitur pro ostio, ostij vero latitudo excedit latitudinem aperturae ingressus tantum, quanta est spissitudo ostij, ut patet ad sensum in ostijs domorum. Et per hoc insinuat, quod spissitudo istius ostij est vnus cubitus, & sic latitudo eius excedit latitudinem huius aperturae, vno cubito hinc, & altero inde: & sic apertura exterior in muro est tantum viij. cubitorum, quae cum xij. cubitis frontium faciunt xx. cubitos praecise. Et quod iste sit intellectus, patet ex littera sequenti cum dicitur: Et latera portae. nam ab extremitatibus latitudinis ostij vsq; ad parietes templi tantum quinque cubiti est vna parte, & quinque ab altera, ut patet ex dictis. Nec mirandum, quod spissitudo ostij dicta est vnus cubitus, quia de porta templi per Romanos combulli dicit Iosephus 7. li. de Iudaico bello, quod erat tanti ponderis, quod vix a viginti viris clauderetur.

Et mensus est. templi quantum ad illam partem, quae dicitur sanctum vel sanctam.

Quadrages. cu. hoc patet ex dictis.

Et intro. Hic consequenter describitur pars templi, quae dicitur sanctum sanctorum, cum dicitur: Et intro. in. sanctum sanctorum, quod dicitur interius templum, sicut in tabernaculo Moysi dicebatur interius tabernaculum.

Mensus est in front. id est in pariete ex utraque parte ostij existente.

Duos cub. Hec est spissitudo parietis siue frontis. paries enim iste non est multum altus, nec sustinet super se aliud pondus, quia solum diducit inter sanctum & sanctum sanctorum in inferiori maiestate templi: & ideo non describitur tante spissitudinis sicut alii parietes templi, propter quod doctores nostri videntur male dicere, quia dicunt eius spissitudinem sex cubitorum sicut alii parietes claudentes templum.

Et portam. i. aperturam ingressus exteriorum.

Sex cubitorum in latitudine.

Et latitudinem portae. i. ostij.

Septem cub. Nam eius latitudo excedit latitudinem aperturae dictae dimidio cubito hinc, & dimidio cubito inde, sicut dictum est de cubito integro in descriptione portae immediate precedentis.

Et mensus est. hoc patet ex dictis supra ubi describitur sanctum sanctorum quadratum aequilaterum.

Ante faciem templi. i. partis anterioris templi.

Et dixit ad me. angelus huc ostendens.

Hoc est sanctum sanctorum. scilicet quod est vltimum descriptum.

Et mensus est. Hic consequenter describuntur quaedam adiuncta templo. Et dividitur in partes quatuordecim secundum numerum adiunctionum, quae patet persequendo. Circa primum sciendum, quod templum stricte & proprie accipitur pro spatio inter parietes incluso: & secundum hoc parietes sunt quaedam adiuncta, de quibus agitur primo cum dicitur: Et mensus est parietem domus. i. parietes templi, accipiendo singulare pro plurali, sicut frequenter fit in descriptione huius aedificij.

a Gazophylacia aqu. & ga. au. Hiero. Puto autem esse quae vel E historiae continent simplicitatem, vel intelligentiam spiri...

f. folarij

Ess. 24. e.

† abdia

Rom. 13. d.

Mat. 7. a.

1. Cor. 3. a.

Gal. 4. e.

1. Cor. 13. c.

NICOLAVS DE LYRA.

lonis in capite duarum viarum. A loco vero qui est inter ostium istud & porticum templi incipit progressus versus gazophylacia australia...

quae via erat ante vestibulum separatum per viam orientalem ingrediētibz. Et dixit ad me: Gazophylacia aquilonis & gazophylacia austrī, quae sunt ante aedificium separatae...

d Quae sunt ante aedificium. sc. id est ex utraque parte templi. scilicet. Hae sunt gazo. id est sanctis v'sibus deputata.

i Sancta sanctorum. i. ea quae sunt necessaria ad ministeria in sancto sanctorum. Et obla. pro peccato & pro delictis. partes de istis oblationibus, quae cedunt in v'sibus facer...

tum orientalem calamo mensurae quingentos & c. Calamus vero conuenit. 6. cubitos, ut dicitur est supra. 40. cap. quinquies vero sex faciunt...

d Quae

ris. Vnde quitur: Eduxit me per viam portae, quae respicit ad viam orientem. & men. est & c. Hier. Primus mensus est contra orientalem...

mulcula edificata super portas muri exterioris pro excubijs, sicut ex C procedentibus patet. a Eduxit me extra totum aedificium.

terioris, eduxit me per viam portae, quae respiciebat ad viam orientalem, & mensus est eam vndique per circuitum. Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensurae quingentos calamos, in calamo mensurae per circuitum. Et mensus est contra ventum aquilonis quingentos calamos, in calamo mensurae per gyrum. Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos, in calamo mensurae per circuitum. Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos, in calamo mensurae. Per quatuor ventos mensus est murum eius vndique per circuitum, longitudine quingentorum, & latitudine quingentorum, & vulgi locum.

d Per circuitum a parte exteriori, quae longior est interiori. i. 2. cubitis propter similitudinem murorum, quae est sex cubitorum. & sic pars interior restringitur sex cubitis in qualibet eius extremitate. e Mensus est a parte muri orientalis. Quatuor enim venti principales frequenter accipiuntur in scriptura, & etiam in communi modo loquendi pro quatuor partibus mundi. f. oriente, occidente, aquilone & austro. f Quingentos ca. qui faciunt tria milia cubitos, ut dicitur est supra. Et hoc modo exponatur littera de tribus alijs partibus vsq; ibi: g Per quatuor ventos mensus est murus eius. & c. ubi ponitur recapitulatio brevis dictorum. h Longitudinem quingen. cubi. & latitudinem quingen. cubi. Latera enim muri exterioris sunt equalia. Ex hoc autem quod ponitur hic cubitorum in aliquibus libris, arguunt expostitores Latini communiter, quod per calamos praedictos intelliguntur cubiti, ut praedictum est & male: nam in Hebraeo non ponitur cubitorum, sed absolute ponitur: Longitudinem quingentorum & latitudinem. quin. Ex quo patet, quod iste numerus refert ad calamos praedictos, propter quod Hier. super Ezech. retrahat quantum ad hoc translationem dicens, quod ex celeritate transferendi male posuit hic cubitorum: propter quod libri Latini bene correxerunt non habent cubitorum. i Diuidentem inter sanctuarium & vulgi lo. In Hebraeo vero sic habetur: Diuidentem inter sanctum & vile: Quidquid autem est...

intra murum exteriorē dicitur sanctum, etiam spatium inter murum exteriorē & medium contētum, quia diuino cultui deputatum: nam ibi est orationis locus, ut supra dicitur est. 40. cap. propter quod dominus de illo loco eiecit vendentes & ementes, Jo. 2. tanquam de loco sancto. Quod autem est extra murum exteriorē dicitur vile, quia non est diuini v'sibus applicatum. Notandum quod magister Richardus i. s. factio victore quidam nititur probare de mensuris arietorum, et nauorum ipsorum fundat super hoc quod medius murus sit. 400. cubitorum in quadro, prout dicitur hic secundum suam opinionem, quae videtur falsa, ut dicitur est: propter quod non videtur valere quod dicitur de dicta mensuris excepta mensura atrij interioris, quae dicitur in textu centum cubitorum per quadrum.

In ca. 42. ubi dicitur in Postul. Diuidentem inter sanctum & vile. ADDITIO. Vbi nos habemus: Diuidentem inter sanctum & vile, in Hebraeo habetur: Diuidentem inter sanctū & prophanū: qd v' magis proprie dicitur, quia vile preciose opponitur, prophanum autem sancto.

NICOLAVS DE LYRA.

ratat: inter quae continentur plura extra murum median existētia, scilicet thalami portarum atrij exterioris, & vestibula earum, & domunculae.

GLOS. ORDINARIA. CAP. XLIII.

Eduxit me ad portam, quae respiciebat ad viam orientalem. Per viam. Per quam egressa fuerat, quoniam ciuitas dñi furore percussa est. Ingressus autem imo regressus ad eam, quia templi dñi in mōte mōstrauerat, & tñ multo plus est qd in sequentibus dicitur: Leuauit me spūs & c. Hic enī gloria Dei Israel ingreditur, ibi dicitur plenitudo gloriae dñi fuit in templo: vnde Isaias: Vidi dñm sedentē super thronū excelsum & eleuatū, & plena domus gloria eius, qd est qñ reuelata facie gloriae dñi cōtēplantes reformamur in imaginē creatoris. b Ex hoc er. vna pp vnum in laudem Dei consensum, quia unus aquarū multarum. Geminatur autē vox canentū Deo patri & filio & spiritui scto. Sāctus sanctus sanctus dñs De' faba. & c. Hier. Et terra splendebat a maiestate eius. Qd in aduentu Christi proprie factum est, qñ in omnem terram exiit sonus apostolorum, & in fines orbis ter. ver. eorum. Et quotidie impletur in credentibus, & perfecte cōplebitur, quando corruptibile hoc induet incorruptionem. c Chobar. Quod onus pondusq; significat. Quid enim grauius est fluminibus Babylonis? De quibus: Super flumina Babylonis illic sedim' & fleum', dñ recordarem tui Sio. De gbus scriptū est: Praeterit enī figura huius mundi: Nihil enim in huius seculi cōsultio perpetuū, sed oia praeterit & fluūt. Qui autē hęc cōsiderat, cadit sup facie suā, intelligēs: quam pro-

uius est fluminibus Babylonis? De quibus: Super flumina Babylonis illic sedim' & fleum', dñ recordarem tui Sio. De gbus scriptū est: Praeterit enī figura huius mundi: Nihil enim in huius seculi cōsultio perpetuū, sed oia praeterit & fluūt. Qui autē hęc cōsiderat, cadit sup facie suā, intelligēs: quam pro-

NICOLAVS DE LYRA. CAP. XLIII.

Eduxit me ad portam, quae respiciebat ad viam orientalem. Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam orientalem, & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat a maiestate eius: Et vidi visionem secundam speciem quam videram, quam videram iuxta fluum Chobar. Et duxit. Postquam descripta est aedificiorum mensuratio, hic ponitur prophetae quaedam specialis visio, & sedō prophetae informatio, ibi: Et audiui. Circa primū dicitur: a Et duxit me ad portam. hęc est porta orientalis atrij interioris. b Et ecce gloria Dei Israel. i. Cherubim & rotae & c. in primo cap. descripta maiestatem & gloriae Dei representantia. c Ingrede. p. viā orient. atrium interius. d Et vox erat ei quasi vox aquarū. & c. signans diuinae virtutis magnitudinem. e Et terra splendebat. & c. videbatur enī prophetae imaginaria visio, quod claritas huius visionis illuminabat totam terram. f Et vidi visionem & c. i. similem illi visioni, quae videram, quando. H. ec. visio descripta est sup. 10. ca. & c. 11. b Et species secundum aspectum. Quae visio descripta est supra. 1. cap. f a Et cecidi

quam procul sit a maiestate Dei, & flecit genua ad patrem in nomine Iesu Christi.

Et cecidi super faciem meam: Et maiestas domini ingressa est templum, per viam portae quae respiciebat ad orientem. Et leuauit me spiritus, & introduxit me in atrium interius. Et ecce repleta erat gloria domini domus. Et audiui locutionem ad me de domo. Et uir qui stabat iuxta me, dixit ad me: Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in aeternum. Et non polluunt ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi & reges eorum in fornicationibus suis, & in turpitudine regum suorum, & in excelsis qui fabricati sunt limem suum iuxta limem meum, & postes suos iuxta postes meos, & murus erat inter me & eos. Et polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt propter quod consumpsi eos in ira mea. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam & turpitudinem suorum a me, & habitabo in medio eorum semper. Tu autem fili hominis ostende domui Israel templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam, & erubescant ex omnibus quas fecerunt. Figuram domus & fabricae eius exitus & introitus, & omnem descriptionem eius, & uniuersa praecipua eius, cunctumque ordinem eius, & omnes leges eius, ostende ei, & scribes in oculis eorum, ut circum-

Et maiestas domini in est templum. Et introiit in templum. Et cecidi super faciem meam. Et leuauit me spiritus. Et introduxit me in atrium interius. Et ecce repleta erat gloria domini domus. Et audiui locutionem ad me de domo. Et uir qui stabat iuxta me, dixit ad me: Fili hominis, locus solij mei, & locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in aeternum. Et non polluunt ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi & reges eorum in fornicationibus suis, & in turpitudine regum suorum, & in excelsis qui fabricati sunt limem suum iuxta limem meum, & postes suos iuxta postes meos, & murus erat inter me & eos. Et polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt propter quod consumpsi eos in ira mea. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam & turpitudinem suorum a me, & habitabo in medio eorum semper. Tu autem fili hominis ostende domui Israel templum, & confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam, & erubescant ex omnibus quas fecerunt. Figuram domus & fabricae eius exitus & introitus, & omnem descriptionem eius, & uniuersa praecipua eius, cunctumque ordinem eius, & omnes leges eius, ostende ei, & scribes in oculis eorum, ut circum-

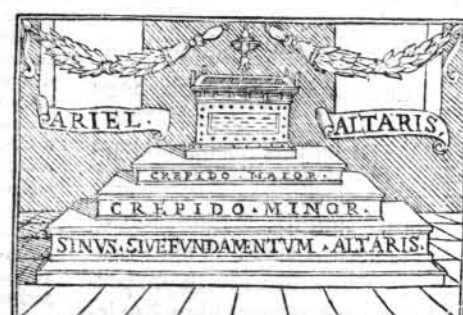
In domo patris mei mansiones multae sunt. Et alibi: Stetit terminus Gentium iuxta numerum filiorum Israel uel filiorum Dei. Sanctum sanctorum. Hiero. In tabernaculo quod fabricatum est a Moyse, & in templo quod a Solomone, interiora tantum ubi erant Cherubim & propitiatorium & arca testamenti & mensa thymiamatis appellabantur sancta sanctorum: sed in hac domo omnes termini reputantur in sancta sanctorum. Hic autem mensurae altaris in cubito uerissimo, qui habebat cubitum, & Hieronymus. Abyssum & sapientiam quis inuestigabit? O profundum sapientiae & scientiae Dei &c. In Exodo altare quing; cubitorum in latitudine, & v. in latitudine, hic recedens a sensibus quing; tendit ad unione, in quo cubitus uerissimus cui iungitur palmus, id est palestis, sextam habens cubiti partem. Et cubitus in latitudine. Hieronymus. Et interiora, id est secreta & spacia altaris quae in latitudine demonstratur, uno cubito finitur. Et distinctio eius &c. In circumitu altaris, id est in margine & circulo, repandum labium fuit, quasi corona in modum lili uel pulcherrimum. Illud breuiter demonstratur, quod in circumitu

circumitu ipsius altaris, in margine scilicet & in circulo ipsius altaris repandum fuerit labium, & quasi corona in modum lili aspectu decora. Inferiora enim & profunda & terrae cohaerentia duali numero qui in mundis animalibus congruit, continentur. Superiora autem ad crepidinem siue ad propitiatorium peruenientia, unius cubiti habent latitudinem, ut dualis numerus transeat ad solitarium, & bonum nuptiarum quod inferius est ad unione perueniat beatitudinem. A crepidine m. Hieronymus. LXX. A propitiatorio minoris. &c. Propitiatorium minus, lapis excisus de monte sine manibus. Propitiatorium magnum, ipse lapis qui creuit in monte magnum, & impleuit orbem uniuersum. Vel propitiarium minus, quando se exinanituit formam serui accipiens. Propitiatorium magnum, quando recepit gloriam quam habuit apud patrem antequam mundus fieret. Pius enim Christi humilia agnoscimus, & sic ad diuinitatis altitudinem peruenimus. Et tamen utriusque naturae propitiatorium ad unius altaris pertinet sacramentum. Inter duo autem propitiaria quatuor cubita quatuor mundi elementa significantia, quae & ipsa perue-

NICOLAVS DE LYRA.

Omnes filij eius in cir. id est omnia aedificia & loca circa templum existentia usque ad murum exteriorem inclusiue, quae dicuntur sancta sanctorum, quod est in templo: & ideo supra dictum est, quod murus exterior diuiditur in tres partes. Et dicitur in tres partes. Nam primo describitur eius dimensio secundum unum cubitum, id est altitudinem, & dicitur ad me: Terrensio offerentium in illo varia conditio, in principio. Ad intellectum primo parie sciendum quod altare holocausti describitur hic quadri equilaterum, & ex partibus nouem compositum. Prima pars iuxta terram uocatur sine sine fundamentum, & eleuatur super terram per cubitum unum. Secunda, crepido minor: nam ibi incipit dispare aedificium altaris a fundamento, resurgendo a latitudine fundamenti per unum cubitum, & ascendit sursum per duos cubitos. Tertia, crepido maior: ibi iterum resurgit aedificium altaris per unum cubitum modo predicto: & eleuatur sursum per quatuor cubitos: propter quod dicitur maior: respectu precedentis quae ascendit per duos cubitos tantum. Quarta, uocatur ariel, & ascendit sursum per quatuor cubitos, & eius superficies superior est loca ubi crematur holocaustum, & sic altitudo altaris super terram est. 11. cubitorum, & super altare in quatuor eius angulis quatuor cornua, de quorum altitudine non fit mentio nec in textu nec in glossa. Sciendum, quod ista quatuor cornua distant ab extremitatibus altaris facientibus eius angulos, & locus cremationis holocausti: & sic circa locum cremationis unius cubitus additur in circumitu. Ex quo sequitur, quod tota superficies superior altaris habeat in quad. 14. cubitos, quia locus cremationis est. 12. cubitorum in quad. Item in extremitatibus altaris quaedam erectura sursum eleuata per unum palmum, sicut fit in scaenae tamen, quod cum altare sit quadratum equilaterum, non potest totum figurari in plano: sed unum latus tantum: alia uero tria sunt per imaginationem insipientis supplenda. Huius uisus prima pars in duas diuiditur: quia primo describitur altaris dimensio generaliter: secundum particulariter ibi: Haec quoque. Circa primum dicitur: Iste autem mensurae altaris, supple sunt quae inferius describuntur. In cubito uerissimo, id est in cubito sancto. Et qui habebat cubitum & palmum, nam ultra communem cubitum conuenit unum palmum: sicut dictum est supra. 40.

In sinu eius. Hebraei dicunt in fundamento eius, potest tamen fundamentum dici sinus similitudinari: quia recipit ea quae superponuntur, sicut sinus ea quae in ipso reponuntur. Erat cubitus, quia per unum cubitum ascenditur super terram. Et cubitus in lati. Tantum enim excedit fundamentum siue sinus aedificium altaris quod superponitur. Et distinctio, id est altaris terminatio, unde in Hebraeo ponitur: Et terminus usque ad labium, id est altitudo altaris terminatur in superiori superficie, quae habebat labium in circumitu, ut predictum est: Et subditur quantitas huius labij, cum dicitur: Et in circumitu palmus unius, unius sursum ascendendo, & sic habetur dimensio altaris in generali, quia descripta est pars inferior & superior. Haec quoque erat fossa altaris. Hic consequenter describitur altaris dimensio particulariter, cum dicitur: Haec quoque erat fossa altaris. Sciendum quod dictio Hebraica hic posita aliquando accipitur pro fundate, quod altare pro eleuatione sursum, sicut in Latino hoc nomen altitudinis committer accipitur pro eleuatione sursum, tamen aliquando accipitur pro profunditate per oppositum sicut Psal. sexagesimo octavo. A. V. eni in altitudinem maris, id est in profundum: ideo subditur: Et tempus est demersit me. Et Iobannis. 4. b. Putens altus est, id est profundus: & ideo ubi translatio nostra habet fossa, debet dici altitudo, & hoc patet per litteram sequentem, cum dicitur: Et de sinu terrae, id est de fundamento altaris, quod immediate adheret terrae. Vique ad crepidinem nouissimam. In Hebraeo habetur: Paruam: & hoc patet per litteram sequentem, ubi uocatur crepido minor. Duo cubiti, scilicet altitudinis huius crepidinis: & sic omittitur hic unius cubitus altitudinis fundamenti, & in fine resumptum. Et latitudo cubiti unius. & accipitur hic latitudo spatium secundum quod extenditur haec crepido in latitudine ultra aedificium immediate supra positum, eo quod ibi discrepat aedificium immediate supra positum ab eo quod supponitur. Et eodem modo exponendum est quod subditur: A crepidine minori usque ad crepidinem, id est ab eius parte superiori. Vique ad crepidinem maio, id est usque ad terminum eius superiorum.

NICOL. DE LYRA. Et cecidi super faciem meam. Ex humana fragilitate iuxta apparitionem maiestatis diuinae. Et maie-

In sinu. Quatuor

ipfa perueniunt ad vnus cubiti latitu-
dinem. Et notandum, quod in mensura alta-
ris primus cubitus in latitudine nulli
copulatur, sed sua vnione perfectus est.

Nota.

atrium

Gen. 49. b.

peruenit

Quatuor
nerationes
ad David.

Mai. 8. b.

Psal. 55. h.

Psal. 83. b.

maiolem quatuor cubiti & lati-
tudo cubiti vnus. Ipse autem
ariel quatuor cubitoru, & ab
ariel vsque sursum cornua qua-
tuor. Et ariel duodecim cubi-
torum in longitudine per duo-
decim cubitos latitudinis, qua-
drangulum aequis lateribus. Et
teretipido quatuordecim cubito-
rum longitudinis per quatuor-
decim cubitos latitudinis in
quatuor angulis eius; & coro-
na in circumitu eius dimidij cu-
biti, & sinus eius vnus cubiti
per circumitum. Gradus autem
eius versi ad orientem. Et dixit
dominus Deus: Hi sunt ritus alti-
aris, in quacumque die fuerit fa-
bricatum, vt offeratur super il-
lud holocaustum, & effundatur
sanguis. Et dabis sacerdotibus
& Leuitis qui sunt de semine
Sadoch, qui accedunt ad me,
ait dominus Deus, vt offerant
michi vitulum de armento pro
peccato. Et assumes de sanguine
eius ponas super quatuor cor-
nua eius, & super quatuor angu-
los teretipidis, & super coronam
in circumitu, & mundabis il-
lud & expiabis. Et rolles vitu-
lum qui oblatus fuerit pro pec-
cato, & combures illum in se-
parato loco domus extra san-
ctuarium. Et in die secunda offe-
res hircum caprarum immacu-
latum pro peccato, & expiabunt
altare sicut expiauerunt in vitu-
lo. Cumque compleueris expians
illud, offeres vitulum de armen-
to immaculatum, & arietem de gre-
ge immaculatum, & offeres eos in
conspetu dñi. Et mittent sacer-
dotes super eos sal, & offerent eos
holocaustum dño. Septem die-
bus facies hircum pro peccato
quotidie, & vitulu de armento,

in precipitijs nihil periculi sustinet,
aut inuenit viam vbi alia aiala ruit.
vnde Græcè caprarum grex sublimis co-
ueriatio dicitur: Paucha facturi assumunt de
grege agnos, & hircos. Et q primo facere
palcha non potuerunt, in secundo men-
se faciunt quorum alterum ad penite-
tes alterum ad iustos pertinet.
k Vitulu de ar. & c. Hic. Moyses & Elias
annunciabat ei q passurus esset in Ieru-
salem. Postq altare & mensura eius in ver-
tice motis demonstrata sunt, & cõsecra-
tio & expiatio p vnu vitulu immacula-
tu & hircu, siue duos hedos f m. Lxx.
quoru vitulus ad Christu, sequentes ad
apostolos ministrosq; ptinet, ne in cõ-
secratione sp̃ualis altaris, & ppriate ad
ecclesiã ptinetis lex & pphete videant
exclusi: ideo cõsecratio altari, vitulus
immaculatus assumit & aries, & offer-
runt in conspectu dñi. Et filij Sadoch
iustoru sacerdotes aspergunt sal sup ca-
pita eoru, vt lex. f. & pphete sapores cõ-
gelij cõdiant, nec vllu la crucifixu eus-
tra legis imperiu, & Apostolu (q ait: Sit
aut sermo vester sale condit) qd sale ca-
reat. Vtrumq; aut offeri in holocaustu
dño, vt corp qd significat in lege & p-
phete nubilũ, igne dñi. i. sp̃u sancto de
quo dicitur: Spiritu feruente in sp̃ituale.
& tenuem substantiam conuertatur.
l Hircu pro pec. quotidie. Vt p hęc facia-
cia septe diebus ad pfectũ expiet al-
tar. In .7. sabbatum significat q populo
Dei reseruat, in quo vera requit ipe-
ra mus, nec facimus terule opus peccati.
& Hiero.

Hier. In hircu & vitulo & arietem tria generalia delicta mō-
strantur, qbus humanu subiacet genus, aut cogitatione, n-
aut sermone, aut opere peccamus. Cogitatio ad arietē, que
prima est oium peccatorū, & ex qua cætera duo genera na-
scuntur. Hircus & hircus, ad sermone, q de excellioribus
dicipatur. Opera in vitulo signatur, q
vomeri & labori & terrenis ope-
ribus mancipatur. Hęc igitur & im-
maculata per dies septem veri fab-
ricati atq; perfecti Deo offerre debe-
mus, & expiare altare, vt oratio no-
stra munda ad Deum perueniat.

GLO. ORD. CAP. XLIII.
T con. Hier. Multa sunt porte in descriptione tēplī tā in-
terius quō foris: altaris quoq; figura & cõsecratio & sacri-
ficia sermo præteritis peruenit, quo finito, venit ad por-
tam sanctuarii exteriorē, quæ respiciebat ad orientē, & erat
clausa. vnde: Et conuertit me.
b Porta san. De qua: Vt vobis scribe-
& Pharisai hypocritæ, & vā vobis
legistis doctoribus qui tollitis clauem
scientiæ: Ipsi non ingredimini & c.
Hic est liber signatus in Isa. Hic est
liber cui nemo potest soluere & aperire
signacula nisi leo de tribu Iuda,
& c. Porta hęc. Hier. Priuquā Saluator
humanu corpus assumeret, & se for-
mā serui accipiens humiliaret, clau-
sa erat lex & prophetia, & ois scien-
tia scripturarum, clausa erat para-
disus. Postquā autem ille pependit
in cruce, & ait latrōni: Hodie mecū
eris in paradiso. Itam velum tēplī
scissum est, & oia aperta sunt, abla-
toiq; velamine dicimus: Nos autem
reuelata facie gloriosius dñi contem-
plantes & c. Si in Christo reuelata
sit oia, quomodo porta clausa erit,
& non aperietur: Sed quāuis ad sum-
mam scientiã venerimus, cõparatio-
ne diuinæ scientiæ, nisi ex parte sci-
entis, & ex parte cognoscimus: Cū
autem peruenierit quod perfectum
est, quod ex par. est. Vnde & Pau-
lus nunc perfectum se, nunc imperfe-
ctũ dicit. Est. n. cõparatione alio-
rum perfectus, cõparatione diuinæ
scientiæ imperfectus. Hier. Quæ autē
porta orientalis extra terminos mun-
di semper clausa sit: Iohā. Aperit cū
dicit: Deū nemo vidit vnquam, sed
vngentus qui est in sinu patris, ip-
se enarrauit. Quasi alijs verbis dixit:
Enitq; clausa principi, & prin-
ceps ipse sedebit in ea, vt comedit
panem perfectæ & consummatæ
scientiæ. Nemo autem nouit filium nisi pater, & nemo nouit
patrem nisi filius, & cui filius voluerit reuelare.

NICOL. DE LYRA.
Quatuor cubi. pp quod dicit maior crepido,
quæ ascēdit p quatuor cubitos alia p duos ter.
b Ipse autem ariel. i. superior pars altaris quæ
vocalur ariel, eo q in superiori superficie est
locus cremationis holocaustorum, vt supra dicitur.
Et dicitur: sic deuorat illas carnes sine adipibus,
sicut leo fortis deuorat carnes. Ariel autē leo
fortis interpretatur.
c Quatuordecim cubi. p quadrangulum quæ
cubitus in quatuor lateribus altaris protendit
vltra cornua, vt prædictum est, & sic iusta ip-
se facies superior altaris est. 14. cubitorum in longitudine.
Et vocalur ille cubitus crepido alia-
ris, quia ibi disrepat altare ab eo qd est in-
terius, & vnu cubitu vltra se extendit, & iustis-
do illius crepidinis ē dimidij cubitū subdit.
i Et co. & c. In Hebræo habetur: Et crepido,
potest tamen dici corona, quia superiorem partē
tem altaris circumdat.
k Et sinus eius. i. fundamentum altaris.
l Vnius cubiti. Super terram. & sic resem-
bitur altitudo fundamenti quæ supra suis omnia
vt prædictum est.
m Gradus autem eius. scilicet altaris.
n Versi ad ori. i. positi in parte orientali alti-
aris, vt sic sacerdos offerens super altare habuit
faciē versam ad tēplū, qd est in parte occidentali.
o Et dixit ad me. Hic consequenter designatur
dedicatio altaris per sacrificia septem diebus
& octavo die & deinceps sicut ibi sacrificia
& oblationes ritæ, & pater litura paucis ex-
ceptis qua discurrentur.
p Et dabis sacer. i. dādū in futuro de iusticijs.
q Qui sunt de sem. i. a. Exponatur sicut su-
pra in fine .40. cap.
r Et mun. i. aptabis ad faciē dū ibi oblationes.
s Et com. eum & c. i. intra clausuram tēplī
adificij, tamen extra atrium interius & vltra.
& c.
Postquam

arietem de pecoribus, immacula-
tos offerent septem diebus, & expia-
bunt altare & mundabunt illud, &
implebunt manum eius. Expletis au-
tem diebus septem, in die octaua &
vltra facient sacerdotes super altare
holocausta vestra, & quæ pro pace
offerunt, & placatus ero vobis, ait do-
minus Deus.

CAP. XLIII.
T conuertit me ad viam por-
tæ sanctuarii exterioris quæ re-
spiciebat ad orientem, & erat clausa.
Et dixit dominus ad me: Porta hæc
clausa erit, & non aperietur, & vir
non transiet per eam, quoniam
dominus Deus Israel ingressus est per
eam, et ique clausa principi. Prin-
ceps ipse sedebit in ea, vt comedit
panem coram domino. Per viam vesti-
buli portæ ingredietur, & per viam
eius egredietur. Et adduxit me per
viam portæ aquilonis in conspe-
ctu domus, & vidi, & ecce impleuit
gloria domini domum domini. Et
cecidit in faciem meam. Et dixit ad

NIC. DE LYRA.
CAP. XLIII.
T conuertit me ad viam por-
tæ sanctuarii exterioris quæ re-
spiciebat ad orientem, & erat clausa.
Et dixit dominus ad me: Porta hæc
clausa erit, & non aperietur, & vir
non transiet per eam, quoniam
dominus Deus Israel ingressus est per
eam, et ique clausa principi. Prin-
ceps ipse sedebit in ea, vt comedit
panem coram domino. Per viam vesti-
buli portæ ingredietur, & per viam
eius egredietur. Et adduxit me per
viam portæ aquilonis in conspe-
ctu domus, & vidi, & ecce impleuit
gloria domini domum domini. Et
cecidit in faciem meam. Et dixit ad

ut per ignem sancti spiritus oia quæ cogitamus, loquimur
& facimus, in spiritualem substantiam conuertantur.
NICOL. DE LYRA.
a Et imple, ma. e. i. locum cremationis dicitis sacrificij: & dicitur
manus, eo q capit superposita sacrificia. Cetera patent ex supradictis.
In cap. 43. vbi dicitur in posit. Imple-
bunt manum & c.
ADDITIO.
Hoc qd dicitur: Imple manus alicuius, in
scripturis sacris intelligitur supplere ea
quæ sunt necessaria seu requisita ad tale of-
ficium seu ad talem dignitatem. vnde: + suam
Exo. 29. g. dicitur: In consecratione sa-
cerdotis implebit manum Aaron & filio-
rum eius. i. ministris eis necessaria
seu opportuna ad huiusmodi officia seu
dignitates. Similiter hoc cū dicitur: De altari
implebunt manum eius. intelligitur qd
ministrarent seu suppleant ea quæ re-
quiruntur ad eius mundationem seu
expiationem.
Postquam verò sol iustitiæ venit, lumen lucernæ abscondi-
tum est. vnde: Illum oportet crescere, me autem minui.
f Et ceci. in faciem meam. Hier. Nedum plus cerere cupiat quam
quod humana potest infirmitas, imo oculoru lumen amit-
tat: vnde familiarius vocat eum dominus filium hominis.
a Ceremo-
DIXIT.
T conuertit me ad viam por-
tæ sanctuarii exterioris quæ re-
spiciebat ad orientem, & erat clausa.
Et dixit dominus ad me: Porta hæc
clausa erit, & non aperietur, & vir
non transiet per eam, quoniam
dominus Deus Israel ingressus est per
eam, et ique clausa principi. Prin-
ceps ipse sedebit in ea, vt comedit
panem coram domino. Per viam vesti-
buli portæ ingredietur, & per viam
eius egredietur. Et adduxit me per
viam portæ aquilonis in conspe-
ctu domus, & vidi, & ecce impleuit
gloria domini domum domini. Et
cecidit in faciem meam. Et dixit ad

a Ceremonijs. Hier. Nota qd in mundu huius plaga, qui in maligno positus est, & in aquilonis frigore constitutus, celestium nobis ceremoniarum ordo monstratur.

b Sufficiant vobis. Ad poenitentiam peccatorum priorum hortatur, ne peccata peccatis addamus, materia preparantes futuro incendio.

c Eo quod inducitis filios. Modicum fermentum toram massam corrumpit. In quibusdam exemplaribus habetur: Ne introducas impium in tabernaculum iustorum.

d Alienos. Hier. Alieni nisi circunci si corde, carne, auribus, labijs, oculis, gustu, odoratu, in sanctuarium non debent introduci. Audiatur hoc episcopi, & psbyteri, ne tales introducant. vnde: Nemini cito ma. im. p. o.

e Incircuncios corde & incircuncios carne. Cultello Dei cor nostrum circuncidimus, & praprium auferimus, cui turpes cogitationes de corde nostro non exeunt. Ne de nobis illud dicatur: Incrassatum est cor populi huius. Caro similiter circunciditur, si non luxuria, sed necessitati tantum macipatur in victu, in vestitu & ceteris vt audiat: Hodie abstulisti opprobriū Egypti a vobis: Egyptij. n. magnarum carum sunt. f. Omnis alienigena & c. Hier. Quis filius, quamuis cognatus, quamuis antiqua consuetudine vel necessitudine deuinctus, si incircuncios corde vel carne est, non introducamus in sanctuarium domini, nec ministros Christi nostros faciamus ministros, & pro carnalibus refrigerijs altare domini polluamus.

g Sed & Leuita qui longe recesserunt. Hiero. significat secundum Lxx. qd Leuita sacerdotalis gradus qui errauerunt postquam receperint iniquitates suas, stent in sanctuario, & macent holocausta, & isti stent vt ministrarent eis & c. Quod si ita est, quomodo stare poterit, vt Leuita qui recesserunt post idola, ipsi ministrant in domo, & macent holocausta? Quid enim amplius facturi sunt sacerdotes filij Sadoch, qui custodia ceremonias Dei Hebraicum hunc habet sensum: Leuita mali portabunt iniquitates, eod qd fuerint in sanctuario meo ministrantes in officio portarum. Ipsi enim offerrebant holocausta & victimas, & stabant in conspectu eorum, vt ministrarent pro illis. Quia ergo ministrauerunt pro illis in conspectu domini & c. Symmachus lectionis ordinem & sensum considerans reatius interpretatus est di. Posueram eos custodes ianuarum domus, & vniuersi ministri eius, & omnium que sunt in ea, vt non ad eos pertineret, qui futuri sunt in templo, sed ad eos qui fuerunt.

h Et errauerunt a me post idola. Portauerunt. Hier. Si qui in tempore erroris vel persecutionis idola secuti sunt, qd de corde suo cōfixerunt, & non solum voce sed manus subscriptione, Dei filium creaturā confirmauerunt, quomodo potestale vel sacerdotale retinet fastidium, qui redacti in laicos, pristina debuerit scelera deplorare. Sed quidquid a multis peccatur, inultum est.

i Et dabo eos ianito. do. & c. Hier. Q. Pro sacerdotali officio, quo holocausti & victimas & omne sacrificiū offerre cōiueuerant, in vltimū conuertentur gradū.

me dominus: Fili hominis, pone cor tuu, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia que ego loquar ad te de vniuersis que ceremonijs domus domini, & de cunctis legibus eius.

Et pones cor tuum in v ijs templi

per omnes exitus sanctuarij: & dices ad exasperantem me domum Israel: Hec dicit dominus Deus: **† Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israel, † eod quod inducitis filios alienos incircuncios corde, & incircuncios carne, vt sint in sanctuario meo, & pollutum domum meā: & offeritis panes meos, adipem & sanguinem, & dissolulistis pactum meum in omnibus sceleribus vestris, & non seruastis precepta sanctuarij mei, & posuistis custodes obseruationum mearum in sanctuario meo vobis metipsis.** Hec dicit dominus Deus: **† Omnis alienigena incircunciosus corde, & incircunciosus carne, non ingredietur sanctuariū meū: omnis filius alienus, qui est in medio filiorum Israel. Sed & Leuita qui longe recesserunt a me in errore filiorum Israel, & errauerunt a me post idola sua, & portauerunt iniquitatem suam, † erunt in sanctuario meo † aditu & ianitores portarum domus & ministri domus. Ipsi † macTABUNT holocausta & victimas populi, & ipsi † stabunt in conspectu eorum, vt ministrarent eis. Pro eo † qd ministrauerunt illis in conspectu idolorum suorum, & facti sunt domui Israel in offendiculū iniquitatis, idcirco leuauit manum mea super eos, dicit dñs Deus, & portauerunt iniquitatem suam. Et non appropinquabunt ad me, vt sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuariū meum iuxta sancta sanctorum, sed portabunt cōfusionem suam & scelera sua que fecerunt. Et dabo eos ianitores domus**

† & a Vestibus

† & a Sacer-

† & a De vniuersis. i. oblationibus & sacrificijs.

b Et de cunctis legibus eius. i. de modis viuendi ministrorum & sacerdotum.

c Et pones cor tuum in v ijs & c. ad retinendū in corde, sicut supra sicut descripsit. d Sufficiant vobis omnia scelera vestra. Idest amodo debetis cessare ab eis & crebescere.

e Eod quod inducitis. i. inducistis, dū adhuc staret templum Salomonis. Dicitur: men inducitis in presenti: nam aliqui habebant voluntatem hoc faciendi, si possent. f Filios alienos incir. Aliqui enim reges, & etiam sacerdotes eis consentientes non solum posuerunt idola in Ierusalē, sed etiam in atrijs templi, & ad cultum illorum admittabant sacerdotes Gentiles cultum idolorum scientes. cum eis sacrificabant idolorum sacerdotes, & postea offerrebat sacrificia domini: ideo subditur: Et offeritis panes meos & c.

g Et posuistis custo. obser. mearum in sanctua. meo. i. in atrijs meis & templo. h Vobismetipsis. ad questum vestram. & non honorem meum: Et subditur sententiā domini: i Omnis alieni. incir. corde. quantum ad Iudaeos malos, k Et incir. carne. quantum ad Gentiles, l Sed & Leuita. Hic consequenter describitur intraneorum desuetudo. f. sacerdotum malorum Leuitici generis, quorum desuetudo hic desuetudo a sacerdotis officio, & reductio ad officia vilia & minora. Dicit ergo: Sed & Le. i. sacerdotes Leuitici generis. m Qui non recessit. a me. per idololatriam. n In errore filiorum Israel. sequentes in hoc reges & populum. o Et porta. iniqui. suam. quia propter hoc erant dispersi in captiuitatem. p Erunt in sanctuario meo. i. custodes & seruitores in adibus. f. alijs a templo, & interioribus gazophylacijs a quibus excluduntur, vt patebit inf. & ideo sanctuarium accipitur hic large, prout se extendit ad loca intra murum exteriorem inclusa. q Et ministri domus. in officijs minoribus. ideo subditur: r Ipsi macTABUNT holo. & c. Interficere enim animalia & excoxiare & lavare in testina a fecibus, scopare domos & conspimia, ista sunt vilia, quibus isti deputantur. s Ipsi stabunt in conspe. eo. scilicet sacerdotum & Leuitarum officia maiora facientium. t Vt ministrarent eis. in officijs vilibus predictis sicut serui dominis suis. Et subditur ratio huius cum dicitur: u Pro eo, quod mini. illis. i. idololatriam de quibus sup. dictum est. x Et facti sunt domui Irl. in offend. iniqui. licet n. sacerdotes assenserint primo regibus & maioribus de populo in idololatriam, vt predictum est, tamen multi qui horrebant idololatriam, videntes sacerdotis idololatrare, tracti fuerunt exemplo eorum ad idololatrandum. y Idcirco leuauit manum meam. i. iustitiam meam. z Super eos. puniendo ipsos per regem Babylonis. a Et portauerunt iniquitatem suam. i. iniquitatis suae penam. b Et non & c. tanquam degradati a dignitate pristina. c Neque accedent ad omne sanctuarium meum iuxta san. Ex hoc patet, quod per sanctuarium hic intelliguntur gazophylacia sacerdotum, que sunt a dextris oculi sapientis in capite eius. Caput

virij Christus est, qd peccator conculcat & despicit & radit nouacula & aufert eius pulchritudine. Qd & filij Ammon fecerunt quos David legatos miserat. Si aut legis preuaricator Deum inhonorat, q regis precepta cōseruat, hōnrat eū, vt oēs honoris. si. sicut ho pa. Hier. non radent Rasā capita habet superstitio Gentilis.

h Et vi. Quia ebrietas status metis cuertitur. qd in omnibus vitijs intelligit, & oibus negotijs secularibus, quibus mens inebriatur & fluctuat, & statū tenere non pot. Et qa fragili carne circumdamur, & cogimur p victu atq; vestitu & corporis necessarijs facere que non debemus, hoc saltem a nobis exigitur, vt qd in nos reuertitur, & scimus cur nati sumus, & interiora tēplū ingredimur, recedamus a vitijs: & ne minima qdē peccata faciamus, per que offenditur & peccate nos p carnis necessitatibus leuia peccata, & rursum esse

NICO. DE LYRA.

a Sacer. au. Hic consequenter agitur de sacerdotibus bonis. Et primo describit eorum approbatio, cum dicitur: Sacer. autem & Leuita. id est generis Leuitici.

b Filij Sa. Hoc dicitur quia tpe Salomonis Sadoch fuit positus in summo sacerdotio, Abiathar inde deiecto, vt habet. 3. Reg. 3.

c Qui custodierunt ceremonias. id est debent cultum templi.

d Ipsi acce. ad me. vt mini. mihi. in interiori atrio & c. in templo. ideo subditur: e Et sta. in cō. & c. Ista. n. offerrebat in atrio interiori, in altari holocaustorum.

f Ipsi ingre. san. m. i. templum.

g Eripi. acce. Ad ponendum ibi panes propositionis. Vel per mensam hic intelligitur altare incens, vt dicitur est. sup. 4. i. m. quo sacerdotes consummabant sacrificia of. D. ferendo thymiana.

h Cumque. Hic secundo describitur eorum inductio, cum dicitur: Cumq; ingre. por. at. int. ad ministrandum.

i Vestibus li. in. Quod intelligitur de vestibus exterioribus non interioribus, vt dicitur aliqui. sed hoc videtur excludi per hoc quod subditur: k Nec ascen. su. Nec valet argumentum eorum. f. qd sacerdotes aliter affligentur nimis frigore: nam de lino possunt fieri vestes contra frigus sufficentes.

l Vitis lineae. Debet. n. sacerdoter vitetiam minores, vt habetur Exo. 28. mitris de bysso, que est genus lini candidissimi.

m Et non ac. in. su. sub. scellit. in quibus homines sudant de facili, sed in loco demissiori, vt exponunt Hebraei.

n Et non sumēti po. Alloquendo cum in atrio exteriori.

o In ve. su. in quibus ministrauerūt domino, p Caput au. Hic est tertia pars, in qua describitur eorum conuersatio, cum dicitur: Caput autem su. non va. Nam hoc faciebāt aliqui sacerdotes idolorum.

q Neq; comā nu. Sicut per oppositum faciebant aliqui sacerdotes aliorum idolorum dimittentes crescere capillos suos sicut mulieres. Diuersorum idolorum erat varius cultus, & aliquando contrarius, sicut in sacris Veneris colentes erant nudi, & in sacris Martis erant armati.

r Sed ton. atton. ca. sua. Et sic capita non radant nec comam nutriant.

s Et vinum non bi. Vt discretius se habeant in ministerio domini.

t Et viduam & c. Excipitur tamen vidua a sacerdote relicta. quando moriebatur sine herede: tūc. n. frater suus tenebatur eam accipere ad suscitandū heredem defuncti.

u Et po. Hec est quarta pars in qua agitur de sacerdoti doctrina. cum dicitur: Et po. vniū ad tenendum aliud ad vitandū. Tom. iij. S. 2. qd Et

holocausta, & sacrificia, & libamina, singulis solennitatibus offerantur a populo, & expietur domus Dei. Princeps. n. inuicem debitor est populi, vt offerat pro eo victimas.

Psal. 22. 4. Ihuon. Gen. 30. f. Ioh. 19. d. Isa. 1. d. Deut. 32. 4. Psal. 76. 6. Is. 66. g. Ioh. 4. c. Eze. 8. d. Psal. 24. 4. 1. Cor. 13. c. 1. Cor. 5. b. Rom. 8. a. Is. 53. b. Ex. 12. c.

terræ: Idest septem diebus reliquis dominicæ passionis, seprem vituli & septem arietes immaculati offeruntur quotidie, vt in holocausto, & in igne domini concrementur.

NIC. DELI.

Notandum diligenter, qd in sacrificio ephi per vitulum, & ephi per arietem, & olei hin offeruntur, qd in lege præcepta sunt.

CAP. XLVI.

Hæc dicit dominus Deus: Porta atrij interioris, quæ respicit ad orientem, erit clausa sex diebus in quibus opus fit.

lumine olei cõsequamur, clarioresq; habeamus solennitates, in quibus nobis omnia peccata condonantur.

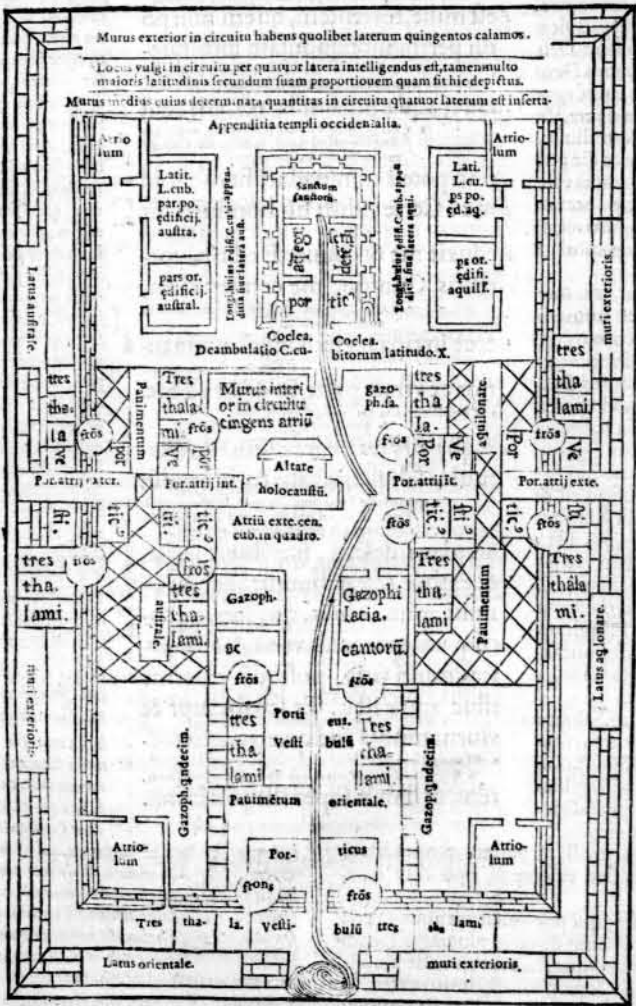

gelicis aque sanantur mortua in quibus nihil potest viuere, que non nouerunt eum qui dicit: Ego sum vita. cuius torrentes habent curare pisces plurimos, & viuunt omnia ad que perueniunt, vt piscatores stent super ripas ab Engaddi vsq; ad Engallim.

Engaddi. Fons vel ocul: Engallim in principio est maris mortui, ubi Iordanis ingreditur Engaddi ubi finitur mare mortui. illud puto esse de quo Zacharias: In die illa egredietur aqua viuentis de Ierusalem, & medius eius in mare primu.

Et Daniel: Quatuor venti celi imittebantur in magnu mare. Et Dauid: Mirabiles elationes maris. Et alibi: Veni in profundum maris, & t. d. m. Rex quoq; Egyptius draco dicitur qui cubat in mari, & ventilat fluminibus quasi cornibus suis. Et hoc mare magnum & spaciosum manibus. Quod nisi fuscipiat in se aquas fluminis siue torrentis Dei, quod in se habet, mortificat. Hoc mare falsissimum & nima amaritudine mortui Christi sua morte curauit. Vnde Spiritus domini super me, eo qd vnxe rit me: Euan gelizare pauperib; misit me, vt mederer contritis corde &c. Et Iere. Sana me dñe & fa. &c. Angeli quoque qui Iudeis prærant cum clamarent: Sanguis eius super nos &c. Et velum templi scissum fuit. Et omnia Hebræorum sacramenta referata, dño præcipiente responderrunt: Curamus Baby lonem, & non est sanata: relinquamus eam. f. vrbem confusionis & vitiorum.

Ab Eng addi vsque ad Eng allim siccatio fagenarum erit. Plurime species erunt piscium eius sicut pisces maris magni multitudinis nimie. In litioribus autem eius & in palustribus non sanabuntur, quia in salinis dabantur. Et super torrentem orientur in ripis eius ex vtraque parte tomne lignum pomiferum. Non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus eius. Per singulos menses afferet primitiua: quia aqua eius de sacuario egreditur. Et erunt fructus eius in cibis, & folia eius ad medicinam. Hæc dicit dñs Ds: Hic est terminus, quo possidebitis terram, in duodecim tribub; Israel: quia Ioseph duplicem funiculum habet.

eo quod inter ipsam & riuum diuidentem a Francia Normanniam non est aliquis locus notabilis, nec spaciou magnum terra: sed quasi dimidia leuca. Et patet littera paucis exceptis, que distantur. Quia Ioseph duplicem funiculum habet. Et hoc fuit ex ordinatione Iacob, qui adoptauit in filios Manassen & Ephraim filios Ioseph.

Ioseph diuisa est in duas, Ephraim & Manassen. Quae dixit ad Iosue: Quare dedisti mihi possessionem fortis & funiculi vniuicium, cum sim tanta multitudo? &c. Responsum: Aequa spacia terra: secundum multitudinem suam, quod nec arbitrio diuidentis, sed forte qd dñi potestate constitit. Ipse quoq; Iosue diuisor terra non propriam sibi separauit, sed ab oim tribuum principibus accepit. Inter descriptionem terre xij. tribuum Iosue filij Num. & qd tunc p Ezechiel fieri imperat, hoc inuenit, qd ibi in tribub; sorte terra diuiditur, hic imperio dñi delegatur. In Numerorum quoq; libro omnis terra promissionis in quatuor plagas breui sermone diuiditur. Hæc est. Septentrionalis plaga incipit a mari magno, & p via Ethalò, qd interpretat incunabula mæroris, p peninsulam. Venit ad Sadaba, ubi ex late re declinatio. Intelligimus. n. impendētem nobis Emath, indignationē. d. dñi, siue Emath veritate cōperta, aperiuēt nobis putei Berotha, quos foderunt principes, Abrahā, Isaac & Iacob: Ion gog; circuitu peruenimus ad montes Sabarim, qui positi sunt inter Damasci & sanguine cilicij, & cōfinitū Emath, Auranis. Sicut. n. per mæorem declinationem mala imminētia, & ex latere deuotamus: Sic post sanguinē & cilicij vitæ sanguinaria anteq; veniamus ad cōfinia Emath, circuiumus & puenimus ad mōtes. De quibus dñs: Mōtes in circuiitu eius: qui locus dñs atrium Thicon. In mediū iuxta terminos Aurani. Iracundia, vt dicamus: Irā dñi sustinebo, quoniam peccauit ei. Et a mari vsq; ad terminos Damasci: In quo & Paulus ad theros Iudæos, & cōfinitū ecclesiastici sanguinis lumē cæcitate conspexit. Et alimpro cilicio psequutionis veteris Ezechielū p̄dicauit, vt perueniret ad atriū fontis æterni, & in aquilone quod dicitur apphēderet terminū veritatis. Per hanc. Hier. Alle. Post terminos aquilonis Iago circuitu p Ethalon & Sadaba & Berotha, Sabarim quoq; & Thicon & Aurā & Damalcū & atrium Emath, ad Emath vsq; peruenit. Peruenit orientalis plaga de medio iracundiæ Aurā & de medio Damasci, sanguinis iracundiæ, & de medio Galaad. i. reuelationis, vel tumuli testimonij, vt postea & p̄niam spē salutis ostendat, & de medio terræ Israel, qd visionem continet pacis vsq; ad dulcissimam Iordanis flucta peringat, qd longē separata mari lumē orientis consequatur, vt fluminis Iordanis (qui interpretat riuus misericordie) & termino torrentis finiatur. d. Galaad. Qui est mōs Libani collibus copulatus, in sorte Rubē & Gad & diuidentis tribus Manasse: terminus Phœnicis & Arabiæ, ad que puenies Iacob de Carrā a Labā comprehensus est. Finitus huius plagæ Iordanis fluminis, & mare orientale. I. mortuū, in hoc loco non lingua maris rubri intelligitur, sed plaga. i. i. Post plagam aquilonis & orientis, cū ortus fuerit nobis sol iusti accipimus meridianā plagam, cū ortum nobis de iuper lumen infundit. Et cum Abrahā inimicus cōiuuium, & mō inebriamur (qd latificat cor hominis) cum Ioseph & fratribus suis. In capite ista possessio a Thamarā. i. palmarū victoriāq; vitoriū vsq; ad aquas p̄cipuos contradictionis. Semper, n. viri contradictionis. Vnde & prædicationi Euangelicæ Iudæi cōtra Paulum differentes, & in toto orbe asserunt contradicere. Et alibi: In signum cui contradicetur. Omnis autē cōtradictio sancti spiritus est qd interpretatur dñs deserens.

desertum Cades, qd. i. primum non habebat dñi sanctitatē, sed concussum est atq; cōmōtum, vt reciperet hospitem dñi dicit: Super que requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & tementem sermone meum? Post desertum Cades vsq; ad mare magnum in meridie plagæ australis torrens est supradicta, qui non de terra, sed de celo habet aquas diuersarum virtutum varietate collectas. Plaga ma. Hier. Alle. Occidens semper in mari est, semper in salo, semper in fluctibus, ubi quotidie naufragia succurrunt, & miserorum neces, & diuitiarum & mercium amissio. Et tamen cū hæc omnia sapiētia frugerimus, venimus per directum ad Emath. i. dñi veritatem, qui vicijs persequoribus ater na nobis premia repromissit.

Possidebitis autem eam singulique vt frater tuus, super qua leuam manum meam, vt dare partibus vestris. Et cadet terra hæc vobis in possessionem. Hic est autem terminus terræ ad plagam septentrionalem a mari magno via incunabula mæroris. Latus eius. Ethalon venientibus Sadaba, Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter medium Damasci & confinium Emath domus Thicon. Quæ est iuxta terminos Aurani. Et erit terminus a mari vsque ad atrium Emath terminus Damasci. & ab aquilone ad aquilonem terminus Emath plaga septentrionalis. Porro plaga orientalis de medio Aurani, & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israel, Iordanis terminans ad mare orientale medium plagam orientalem. Plaga autem australis meridiana a medio meridiei australis. Et plaga maris mare magnum a confinio per directum, donec venias Emath: hæc est plaga maris. Et diuideris terram istam vobis per tribus Israel, & mittetis eam in hereditatem vobis & aduenis, qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum, & erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israel. Vobiscum diuident possessionem in medio tribuum Israel. In quacumque autem tribu fuerit aduenas, ibi dabitur possessio illi, ait dominus Deus.

NICO. DE L.Y. Et sic patet littera vsq; ibi: a Ab Engad, duo sunt loca super que piscatores siccabant retia sua. b In lit. autem eius. Vbi crescut canna. c Et in palustribus. ubi aque egredientes de ripis sicut per modum flagn. d Non sanabuntur. a falsedine. Et subditur causa: e Quia in sal. dabantur. Pro condimento ciborum & pulmentorum. Consequenter resumitur ornatus fluminis: cum dicitur: f Et sic. &c. Et patet littera vsque ibi: g Per sin. men. af. p. id est fructus sufficienter manuos ad esum. Cetera patent. Et quoniam completa sunt omnia ad dispositionem templi & edificiorum pertinentia: Hic ponenda est figura representans simul totum edificium, quod per partes est superius figuratum. Ista tamen representatio est secundum lineas fundamentales tantum. h Hæc dicit do. Superior a principio. xlv. cap. archiepiscopi fuit descriptio terra diuidentis, & descriptio quorundam incidentibus in ipsa, hic scriptura reuertitur ad describendum dictam diuisionem prius inchoatam. Et primo ponitur huius terræ terminus. Secundo modus diuidentis, i. i. Et diuidentis. Prima in quatuor secundum quatuor terminos huius terræ. Et primo describitur terminus aquilonis. Secundo: terminus orientalis: i. i. Porro plaga orientalis. Tertia, australis, i. i. Plaga autem australis. Quarto occidentalis, i. i. Plaga autem australis. Quinto meridiana, i. i. Plaga autem meridiana. Sexto meridiana, i. i. Plaga autem meridiana. Septimo meridiana, i. i. Plaga autem meridiana. Octavo meridiana, i. i. Plaga autem meridiana. Nona meridiana, i. i. Plaga autem meridiana. Decima meridiana, i. i. Plaga autem meridiana. Undecima meridiana, i. i. Plaga autem meridiana. Duodecima meridiana, i. i. Plaga autem meridiana.

GLO. ORD. CAP. XLVIII.

NIC. DE LY. CAP. XLVIII.

Et hac no. hier. Descripta sancta terra possessione, singula...

Et hac no. hic describitur terra diuisio quantum ad intranos...

CAP. XLVIII.

Et hac nomina tribuum a finibus aquilonis iuxta viam...

Et hac no. hier. Descripta sancta terra possessione, singula...

Et hac no. hic describitur terra diuisio quantum ad intranos...

Et hac no. hic describitur terra diuisio quantum ad intranos...

Vertical marginal notes on the left side of the page.

Et hac no. hier. Descripta sancta terra possessione, singula...

Et hac no. hic describitur terra diuisio quantum ad intranos...

NICOLAVS DE LYRA.

Et hac no. hier. Descripta sancta terra possessione, singula...

Et hac no. hier. Descripta sancta terra possessione, singula...

Et hac no. hier. Descripta sancta terra possessione, singula...

Vertical marginal notes on the left side of the second page.

Vertical marginal notes on the right side of the second page.

numerum. Ex quo perspicimus oia intelligenda spiritualiter, & ecclesiae possessione multo latiore esse quondam fuit in Iudaea Leuitarum, qui nec accipere quidem partes sanctae terrae, sed ex singulis tribubus. 40. & 8. ciuitatum, non ex pleno possessione, sed habitatione & hospitium suscepit, ut ipsi

Psal. 16. d.

Quae pars ad principis pertinet.

In iuxta

Diuisio terra in tres tribus.

Iosue. 13. a.

F

Iosue. 15. a.

Iosue. 18. a.

Gen. 49. b.

primitiarum sanctuarij, & possessionis ciuitatis e regione viginti quinque miliarum usque ad terminum orientalem: sed & a mari e regione viginti quinque miliarum usque ad terminum maris, similiter in partibus principis erit. Et erunt primitiae sanctuarij, & sanctuarij templi in medio eius. De possessione autem Leuitarum & de possessione ciuitatis in medio partium principis erit: inter terminum Iuda, & inter terminum Benjamin, & ad principem pertinebit. Et reliquis tribubus a plaga orientali usque ad plagam occidentalem, Benjamin vna. Et contra terminum Benjamin, a plaga orientali usque ad plagam occidentalem, Symeon vna. Et super terminum Symeonis, a plaga orientali usque ad plagam occidentalem, Isachar vna. Et super terminum Isachar a plaga orientali usque ad plagam occidentalem, Zabulon vna. Et super terminum Zabulon a plaga orientali usque ad plagam maris Gad una. Et super terminum Gad ad plagam australem in meridie: & erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades: haereditas contra mare

diuidam eos in Iacob, & disperga eos in Israel. Tertia Zabulon Galilea accepit in qua est mos Thabor. Quarta Iachar ubi est Iezrahel usque ad Iordanem. Quinta Aser usque ad montem Carmeli, qui imminet mari magno usque ad Tyrum & Sidonem. Sexta Nephtalim in Galilea usque ad Iordanem ubi est Tyberias, quae olim appellabatur Zennereth. Septima Dan usque Ioppa, ubi sunt urbes Athialo & Salebi & Emaus quae est Nicopolis. Licet sicut legitur postea ceperint subtrahe scens alijs tribubus verbe Laecanim tribus Dan, quae est Pancas. Cuius haec ita se habeat, & in inter priorum tribuum descriptione, & quae nunc habet in manibus tanta diuersitas sit, considerandum est quomodo & in prioro inter tribum Iuda & Benjamin urbes & templi collocati sit. Et in prioro quidem descriptione Iudas erat ab austro, & Benjamin ab aglone. Hic autem e conuerso ut Iudas sit ab aglone, & Benjamin ab austro. Postquam secundus est Symeon, tertius Isachar quartus Zabulon, quintus Gad, vna videlicet tribus, vna & reliquis tria. Iosue. 13. c. De Thamar, quae nunc Palmira a Salomone constructa, palma enim Hebraice Thamar dicitur: quae nunc forte quia ibi palmeta sunt, Palmira vocatur. d. Contradi. Hier. Ois terrae sanctae haereditas ab australi plaga iuxta terminos Aegypti & Rinocorule torrense finit. Et quia Gad inter partem in possessione, de palmeta transfusit ad aquas contradictionis, usque ad Cades, quod interpretatur sancta: ut intelligamus nos et post victoriam mudi debere esse sollicitos, & semper in metu. illi verficuli memores: Tectatio est vita hominis super terram, & ad sanctitatem aduersarij repugnantis puenire, sicut oportune victoria obrinere, & de vicino torrensem plenum imbrium contemplerur.

Cades haereditas con. ma. Eadem vox in Heb. est, quae & torrensem sonat & haereditate, sed hic magis a torrense qui ingreditur mare magnum Rinocorule. Cades autem batine in deserto est, quae extenditur usque ad urbem petram.

In Hebraeo habetur: Hinc & inde, quia in parte orientali & occidentali tantum respectu trium portionum praedictarum est portio principis: ideo subditur: a Primitiarum sanctuarij. In istis primitiis intelligitur portio sacerdotum & etiam Leuitarum, & similiter ciuitatis. Ideo subditur: b Et possessionis ciuitatis e regione viginti quinque mil. Tres enim portiones praedictae literaliter iunctae faciunt 25. milia calamos per quadrum, ut supra dictum est. c Usque ad terminum orientalem, id est a latere orientali dictarum primitiarum usque ad terminum orientalem totius terrae, est supple portio principis. d Sed & a mari, id est a latere occidentali dictarum primitiarum, quod vocatur hic mare, eo quod versus mare mediterraneum. e Usque ad terminum, id est usque ad litus maris totam terram terminantis. f Similiter in partibus est de possessione eius. g Et erunt primitiae sanctuarij & sanctua, templi in medio, id est possessionis principis: nam ab oriente & occidente includit dictas primitias, ut dictum est. Consequenter ostenditur quid sit a latere australi & aquilonari, cum dicitur. h De possessione autem Leuitarum. Hec praepositio de, vno modo tenetur materialiter: & sic exponit Hugo cardinalis, ut sit sensus. Illud quod pertinet ad possessionem Leuitarum, sub quo nomine intelliguntur sacerdotes hic, eo quod sunt de tribu Levi. i Et de postea est illud quod pertinet ad possessionem ciuitatis. k In medio, supple existens, nam vna pars principis includit praedicta ab oriente, altera ab occidente. l Erat ab aquilone. m Et in terminis ab austro. Et sic litera ista loquitur de limitatione portionum sacerdotum Leuitarum & ciuitatis a parte aquilonari & australi. Sed haec expositio videtur esse contraria literae immediatè procedenti, quae loquitur de limitatione portionis principis & similiter literae immediatè sequenti: cum dicitur:

dicitur

Consequenter

Et hi egressus ei. d plaga septentrionali quingen. & c. Hier. De ambrum ciuitatis (qui per latera singula in quadrum, quatuor milia quingentos calamos habuit) praeteritur sermo praedictus, qui faciunt decem & octo milia calamorum. In praesentibus quoque capitulo positum est. xlviij. milia passuum. & cccxl. passuum. Nunc scribitur per singula latera, id est xj. milia passuum & octoginta quinque passuum per ternas fuisse portas.

Et intra diuinarum scripturarum sacramenta testatur. Et necesse est, ut talis ciuitas decem & octo milia per circuitum teneat calamorum, sub quo numero in duodevigesimo Psalmo, lex naturalis, & gratia Euangelij describitur: quibus ecclesia, id est vrbis Saluatoris extruitur. Hier. Hoc breuius admonendum eadem tribus in circuitu tabernaculi sic castrametatas, ut ad orientem fuerit Iudas Isachar & Zabulon filij Liae. Ad meridie Ruben Symeon Gad, duo filij Liae: & tertius filius Zephthae ancillae Liae. Ad occidentem verò Ephraim Manasses & Benjamin, duo. f. filij Rachelis, quia Ioseph pro tribu Levi (quae sacrificijs deputata est) in duas tribus Ephraim & Manassen diuisa est. Ad aquilonem autem Dan & Nephtali & Aser, quorum primus & tertius filij sunt Balae ancillae Rachelis, secundus filius Zephthae ancillae Liae ignobiles & ad aquilonem positi, quippe ex ancillis inter se dissidentibus generati. Sed hoc iuxta Numerorum librum & descriptionem tabernaculi, quae iubente Deo Moyse ore dicta est. Nostri verò vrbis quae est ciuitas regis magni) cuius artifex & conditor Deus, de qua dicitur: Ipse

ipse fundauit eam altissimus) aliam habet tribuum in terra sancta descriptionem & mensuram, & possessionis ordinem, & plagas tribuum singularum. Primum, plagae aquilonis opponuntur tres portae & c. quorum primogenitus Ruben, Iudas, regiae stirpis autor, & Levi. Super cuius nomine tabernaculi, & castrorum descriptione nihil dictum est, ut primo genita possidites quali genus regale & sacerdotale aquilonis frigora contemnamus.

ait dominus Deus: Et hi egressus ciuitatis. A plaga septentrionali quingentos & quatuor milia mensurabis, & portae ciuitatis in omnibus tribubus Israel. Portae tres a septentrione. Porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna. Et ad plagam orientalem quingentos & quatuor milia, & portae tres. Porta Ioseph vna, porta Benjamin vna, porta Dan vna. Et ad plagam meridianam quingentos & quatuor milia metieris. Porta Symeonis vna, porta Isachar vna, porta Zabulon vna. Et ad plagam occidentalem quingentos, & quatuor milia. Et portae eorum tres. Porta Gad vna, porta Aser vna, porta Nephtali vna. Per circuitum decem & octo milia. Et nomen ciuitatis ex illa die, dominus ibidem. Amen.

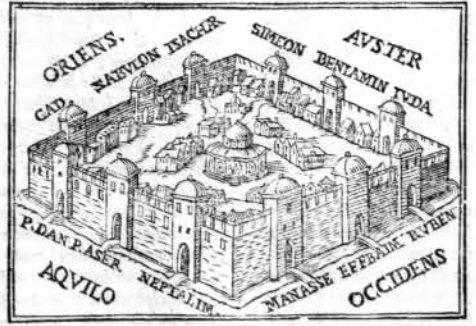
Consequenter ponitur recapitulatio breuis dictae diuisionis, cum dicitur: Haec est terra, & c. patet. a Et hi egressus, & c. Haec est vltima pars, in qua describitur ciuitas, adificanda in quadro aequaliter cuius latera sunt disposita versus quatuor partes orbis principales, & quolibet lateris habet in longitudine calamos quatuor milia quingentos, & tres portas a tribus tribubus denominatae. Dicitur igitur: Et hi latera & portae sunt per quas sit egressus. Cetera patent inspecta figura hic inferius posita usque ibi. b Et nomen ciuitatis, supple erit. c Ex illa die, quae erat edificata. d Dominus ibidem, non solum per essentiam, potentiam & praesentiam, sicut est in alijs locis: sed etiam per specialem suorum beneficiorum influentiam. e Amen, id est sic fiat.

N I C. D E L Y.

Consequenter ponitur recapitulatio breuis dictae diuisionis, cum dicitur: Haec est terra, & c. patet. a Et hi egressus, & c. Haec est vltima pars, in qua describitur ciuitas, adificanda in quadro aequaliter cuius latera sunt disposita versus quatuor partes orbis principales, & quolibet lateris habet in longitudine calamos quatuor milia quingentos, & tres portas a tribus tribubus denominatae. Dicitur igitur: Et hi latera & portae sunt per quas sit egressus. Cetera patent inspecta figura hic inferius posita usque ibi. b Et nomen ciuitatis, supple erit. c Ex illa die, quae erat edificata. d Dominus ibidem, non solum per essentiam, potentiam & praesentiam, sicut est in alijs locis: sed etiam per specialem suorum beneficiorum influentiam. e Amen, id est sic fiat.

N I C. D E L Y.

Sequitur figura.

Completa expositione visionis visionis imaginariae: procedendum est ad inquirendum quid per dictam visionem imaginariam designetur. Nam hic est intellectus principalis prophetae, sicut ostensum fuit supra in principio capituli quadragesimi. Sciendum igitur, quod circa hoc varie dixerunt doctores Hebraei similiter, & Latini. Antiqui verò Hebraei dixerunt, quod imaginaria visio adificationis templi & ciuitatis quae praedicta est, significat reedificationem templi post reditum captiuitatis Babylonicae per Zorobabel & socios eius, & reedificationem ciuitatis Ierosolymitanae per Neemiam, & populum Israel ad hoc adiunantem. Dixerunt tamen quod haec edificatio non fuit completa tempore Zorobabel, & Neemie, sed plures reges Ierosolymae deuoti addiderunt ad edificandam ista, potissime circa templum, ut satis haberi potest ex 1. Esdrae & 2. Machabaeorum. Dicit etiam Iosephus antiquitatis Iudaicae libro 15. quod Herodes Ascalonica rex Iudaeae, cuius tempore natus fuit Christus, fecit edificia magna, & sumptuose ad fortificationem ciuitatis & decorem templi. Dicit etiam quod ad altitudinem templi addidit sexaginta cubitorum. Nam Zorobabel, & alij adiutores eleuauerunt ipsam per sexaginta cubitos tantum, & ipse addidit sexaginta, & sic esset eiusdem altitudinis sicut fuerat templum Salomonis per Chaldaeos destructum, & tanta descripta est supra altitudo huius templi imaginariae visionis. Ad hoc autem inducitur argumentum ex principio visionis capituli quadragesimi; ubi fit mentio de destructione ciuitatis per Chaldaeos, cum dicitur quatuordecimo anno postquam percussa est ciuitas. Facta est super me manus domini & c. Et consequenter describitur adificationem ciuitatis, & templi, usque ad finem libri. Ex quo videtur, quod ad consolationem populi adhuc in captiuitate detenti, propheta loquitur de materiali reedificatione ciuitatis & templi: quam di cum completam modo praedicta.

Sed hoc dictum stare non potest, quod ostendendum primo de ciuitate, & templo simul. Secundo de quolibet per se. De templo namque per Zorobabel inchoato patet primi Esdrae tertio, quod fuit adificatum in eodem loco in quo fuerat templum Salomonis. Et similiter de reedificatione ciuitatis patet Neemiae secundo, quod fuit in eodem loco in quo prius fuerat, nam reedificata fuit reparando interruptiones, & ruinas murorum per loca dissipata. Certum est autem ex 3. & 4. Regum, quod templum Salomonis adificatum fuit per Zorobabel, & in hoc conueniunt omnes historiogra-

titur antonomastice in fine. Isa. xlv. Rogate celi desuper, & nu. & c. vnde Iohannes Apostolus de se sibi similibus dicit. i. canonica. 3. a. Videte qualem charitatem deus vobis patet, ut filij Dei nominemur & simus.

In mystificatione, ubi dicitur in Psal. Per aquas vero egredientes de templo.

ADDITIO.

De istis aquis egredientibus de templo plura ponuntur in littera, quae Postil. praetermisit in exponendo: ut cum dicitur: Mensus est mille

NICOLAUS DE LYRA.

Postquam dictum est de spirituali edificatione ecclesiae quantum ad spirituale regimen seu statum clericalem, hic consequenter agitur de edificio eodem prout spectat ad regimen temporale seu statum laicalem.

Postquam dictum est de spirituali edificatione ecclesiae quantum ad spirituale regimen seu statum clericalem, hic consequenter agitur de edificio eodem prout spectat ad regimen temporale seu statum laicalem. Circa quod tria sunt superius descripta, i. divisio terrae, conditio principis, & civitatis edificium.

Expositio fratris Brit. prologi in Daniele prophetam.

Danielem pro istum prologum dirigit Hier. Paula & Eustochio, ad quarum petitionem transiit librum istum, & continet tres partes. In prima exiit ad attentionem significans libri difficultatem usque ibi. Hec idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem.

Incipit Prologus sancti Hieronymi in Daniele prophetam.

Danielem prophetam iuxta septuaginta interpretes, domini Salvatoris ecclesiae non legunt videntes Theodotionis editione, & hoc cur acciderit nescio: siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam

no concordant cum Hebraeis, discrepant in characteribus. In libro Regum dicitur est supra circa principium expositionis prologi in libros Regum.

gnatur quod ministri ecclesiae non debent de rapina vel alio illicito vivere. Item de sacerdotibus dicitur, quod vinum non bibant, quando ingressi sunt templum.

mille cubitos, & traduxit me per aquam usque ad talos. Rursum mille mensus est, & traduxit me per aquam usque ad genua &c.

spiritualibus, iam dictum est, quod debent determinare dubia, & tenentur eorum sententia, per quam una pars iustificatur, & alia condemnatur. Quantum ad principes autem dicitur in textu, quod faciant iudicium iustitiam in populo.

ad docilitatem per tria. Primum est quantum ad continentiam huius libri. Continet enim liber iste apocrypham partem, & historiam Susanna, hymnum puerorum, & Belis draconisq; fabulas, quae non reperiuntur in Hebraica veritate.

A. A. No. i. Hebraico. quod dicitur sum, quia interpretis erat, & de ipsi notitiam habebat. Nolue. Lxx. interpretes, quia Chaldaicus erat sermo, qui in quibusdam discrepat ab Hebraico.

proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt Lxx. interpretes eandem lingue lineas in translatione servare: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldaeam linguam sciēte editus est liber, siue aliud quid causę extiterit ignoras, hoc unum affirmare possum, quod multum a veritate discordet, & reſto iudicio repudiatus sit.

rum: cum Susanna derideret historiam, & a Graeco (nescio quo) eam diceret esse confictam, illud opponere quod Origenem quoque Africanum opposuit, etymologias has de Graeco sermone descendere.

venit Nabuch. & abſtulit eum, & in loco eius Sedeciam poſuit, de quo dicitur eſt in Babylone ducens, & nō videbis eam. Viduatus enim fuit oculis à Nabuch Patri Ioaſim per m. Ioaſchia (qui & Iechonias dictus eſt) ſucceſſit in regnum.

gem Iuda, & partem vaſorum. domus Dei, & aſportauit ea i tēram Sennaar, in domū Dei ſui, & vaſa tulit in domum theſauri Dei ſui. Et ait rex Aſphañez p̄poſito eunuchorum ſuorum, vt intruderet de filiis Iſrael, et de ſemine regio & Tyrannorum, pueros, in quibus nulla eſſet macula,

Gigantes enim turrim facere ſatagebant, montem moti apponentes, qui Deuſ deſtruxit: vnde dicta eſt Babilonia confuſio.

principiū Gen. 11. b. venit Nabuch. & abſtulit eum, & in loco eius Sedeciam poſuit, de quo dicitur eſt in Babylone ducens, & nō videbis eam. Viduatus enim fuit oculis à Nabuch Patri Ioaſim per m. Ioaſchia (qui & Iechonias dictus eſt) ſucceſſit in regnum.

gem Iuda, & partem vaſorum. domus Dei, & aſportauit ea i tēram Sennaar, in domū Dei ſui, & vaſa tulit in domum theſauri Dei ſui. Et ait rex Aſphañez p̄poſito eunuchorum ſuorum, vt intruderet de filiis Iſrael, et de ſemine regio & Tyrannorum, pueros, in quibus nulla eſſet macula,

Gigantes enim turrim facere ſatagebant, montem moti apponentes, qui Deuſ deſtruxit: vnde dicta eſt Babilonia confuſio.

NICOLAUS DE LYRA.

principiū Gen. 11. b. venit Nabuch. & abſtulit eum, & in loco eius Sedeciam poſuit, de quo dicitur eſt in Babylone ducens, & nō videbis eam. Viduatus enim fuit oculis à Nabuch Patri Ioaſim per m. Ioaſchia (qui & Iechonias dictus eſt) ſucceſſit in regnum.

Gigantes enim turrim facere ſatagebant, montem moti apponentes, qui Deuſ deſtruxit: vnde dicta eſt Babilonia confuſio.

Et doceret eos li. ſ. liberales artes & linguam Chaldaeorum, quae quidam proprietate diſtat ab Hebraea, licet Abraham inde venerit. Philo arbitratu lingua Hebraeorum eſſe Chaldaeam: quia Abraham de Chaldaeis. Sed quō pueri linguam non poterat, docerentur? Fortē ſecundum quorundam ſibi eis præparari præcipiebat.

In palatio regis. Hoc dicit quantum ad robur corporis & agilitatem membrorum. Vt doceret eos literas & ling. Sec. Volebat enim Nabuchodonosor habere in palatio ſuo aliquos de qualibet lingua, qui cum lingua materna ſciant linguam Chaldaicam, vt poſſent ſibi interpretari & legere literas omnium Gentium.

Et doceret eos li. ſ. liberales artes & linguam Chaldaeorum, quae quidam proprietate diſtat ab Hebraea, licet Abraham inde venerit. Philo arbitratu lingua Hebraeorum eſſe Chaldaeam: quia Abraham de Chaldaeis. Sed quō pueri linguam non poterat, docerentur? Fortē ſecundum quorundam ſibi eis præparari præcipiebat.

In palatio regis. Hoc dicit quantum ad robur corporis & agilitatem membrorum. Vt doceret eos literas & ling. Sec. Volebat enim Nabuchodonosor habere in palatio ſuo aliquos de qualibet lingua, qui cum lingua materna ſciant linguam Chaldaicam, vt poſſent ſibi interpretari & legere literas omnium Gentium.

NIC. DE LYRA.

Decoros forma. Propter pulchritudinem coloris & aſpectum. vnde dicitur in Hebraeo dicitur: Bone viſionis.

MORALITER.

Decoros forma. Per honeſtam conuerſationem. Et eruditus & c. i. cognitione diuinarum.

a Ariolos & ma. Alijs sophistas & Philosophos: non iuxta hanc Philosophiam & sophisticam disciplinam, qua Græci pollicentur: sed doctrinam Gentis Barbaræ, qua vñq; hodie Chaldaei Philosophantur.

tes quod non est per aliquod lumen habituale impressum menti probe...

uos tuos diebus decē, & dentur nobis a leguminā ad vescendum, & aqua ad bibendū, & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cib...

NIC. DE LY.

a Et dentur nobis le. &c. Ista nunquam fuerunt prohibita Indecis: nec ante legem, nec sub lege, nec paternis traditionibus...

† morem gessit eis i hoc & ten taut &c.

b Post dies autem &c. id est magis viui di in colore.

c Et cor. i. magis carnosus.

d Præ omnibus pue. qui vel. ci. regis. Hoc autem factum est diuina virtute propter inuenim deotionem.

e Porro Malassar tolle. cib. &c. i. occultè portabat pro se & familia sua: ne ab aliquo perciperetur, & puniretur.

f Pueris. Hæc est secunda pars principalis huius cap. in qua posita multiplicitate dispositio ad sapientiam, ut visum est: hic consequenter ponitur eminentia sapientie collata Danieli & socijs eius.

g Dedit Deus scientiam. &c. Ex hoc patet, quod non solum habuit scientiam per humanam investigationem, & doctrinam, sed etiam per diuinam infusionem: & dicitur.

h Scientiam. quo ad speculabilia. i Et disciplinam. quo ad moralia. K In omni lib. discendo.

l Et sapientia. discenda vel exponenda. m Danieli. Hic consequenter ostenditur quid collatum sit Danieli in speciali. & hoc est quod dicit: Daniel autem dedit: supple Deus.

a Quæ lex nostra non prohibet.

a Quos panis satiabat, qui de celo descendit.

a Ne quis hoc perciperet.

a Vel discendo vel docendo.

a Trienio secundum præceptum regis.

a Tentando eorum sapientiam.

a Quos panis vitæ & fontis sapientie pauerat: & docuerat.

a Magi sunt qui de singulis Philosophantur.

a In Chalthea in honore. In sequentibus enim tertio anno Cyn regis visionem vidisse dicitur: defuncto enim Dario cum Cyro fuit.

Comparatione habita. si videris nos æque corpulentos & pulchros. concede nobis legumina.

Conferendum: quod licet lumen prophetiarum non sit habitus secundum istam opinionem: est tamen gratia gratis data: scilicet est gratia miraculorum: de qua certum est quod non dicit aliquid manens in ipso homine: sed diuinam assistance ad operanda miracula ad preces hominis: & à tali gratia aliquis dicitur propheta.

Si quis autem voluerit neri aliam opinionem: potest de facili soluere istas autoritates inductas.

Vel discendo vel docendo. b Discenda vel docenda.

Extra alios: quia quod alij in phantasmate, hic mentis oculis aspiciunt.

Arphanar alios Arphaxar.

In sapientia. b Pueris.

De diuinit. b De mundanis.

Magi sunt qui de singulis Philosophantur.

In Chalthea in honore. In sequentibus enim tertio anno Cyn regis visionem vidisse dicitur: defuncto enim Dario cum Cyro fuit.

MORALITER.

f Pueris au. & c. quia mundis & honestis & abstinentibus a cibis carnalibus & delicatis, dat Deus sacre scripturae notitiam.

NICOLAUS DE LYRA.

tabas, & honorem apud seniores iuuenis: & acutus inueniar in iudiis...

qui destruxit regnum Chaldeorum. propter hoc sequitur: a Vñq; ad an. pri. Cy. re. Ex hoc patet defectus illorum qui exponunt...

GLO. ORD. CAP. II.

In anno secundo. Si post tres annos pueri ingressi sunt in conspectu regis: quomodo secundo anno hæc somnia...

Babylonis terras illas sequitur: Et seruiant eis, & filio eius, & filio filij eius. Et non ponuntur plures. Certum est autem secundum vis. q. Et ubi nro...

CAP. II.

In anno secundo regni Nabuchodonosor vidit mirabile somnium, & fugit ab eo.

In anno autem sedeciz &c. Postquam subdit sibi extera: Gentem.

Nonno secundo regni Nabuchodonosor vidit mirabile somnium, & fugit ab eo.

Nonno secundo regni Nabuchodonosor vidit mirabile somnium, & fugit ab eo.

Magi. Consuetudo autem, & sermo communis, magos pro maleficis accipit.

Magi. Consuetudo autem, & sermo communis, magos pro maleficis accipit.

NIC. DE LY. CAP. II.

In anno se. hic ponitur secunda pars principalis huius libri: in qua intenditur exponere potentiam regni Christi...

In anno se. hic ponitur secunda pars principalis huius libri: in qua intenditur exponere potentiam regni Christi...

Et steterunt in conspectu regis: Et omne verbum sapientiarum, & intellectus quod sciscitatus est ab eis rex, inuenit in eis decuplum super cunctos...

Et steterunt in conspectu regis: Et omne verbum sapientiarum, & intellectus quod sciscitatus est ab eis rex, inuenit in eis decuplum super cunctos...

MORALITER.

MORALITER.

MORALITER.

MORALITER.

MORALITER.

MORALITER.

MORALITER.

MORALITER.

Chal. Chaldaei Philosphi Chaldaeorum, mathematici sci licet, quia in hanc arte etiam reges & principes illius Gentis omnia faciunt: unde & in nativitate domini primi ortum eius notaverunt, & Bethleem venientes puerum adoraverunt.

sum est: Et ideo isti principaliter inter omnes responderunt. f. Regi Syriac. Hoc additur: quia ab isto loco Chaldaei, vel Syriaci, quod est idem idioma quantum ad literatos, licet vulgare aliam modo discerent. Liber iste descriptus est usque ad octavum cap. Chaldaei: Hebraicis tamen literis, quae non distinguuntur a Chaldaicis in sono, sed tantum in caractere, ut dicit Hieronimus in prologo super libros Reg.

Astrologi, id est mathematici. Chaldaei & malefici, ut indicarent regi somnia sua. Qui cum venissent, steterunt coram rege, & dixit ad eos rex: Vidi somnium, & mente confusus ignoro quid viderim. Responderuntque Chaldaei regi Syriac: Rex in sempiternum vive. Dic somnium seruis tuis, & interpretationem eius indicabimus.

Et respondens rex, ait Chaldaeis: Sermo recessit a me. Nisi indicaveritis mihi somnium, & coniecturam eius, peribitis vos: & domus vestra & publicabuntur. Si autem somnium & coniecturam eius narraveritis, praemia & dona & honorem multum accipietis a me. Somnium igitur & interpretationem eius indicate mihi. Responderunt secundum, atque dixerunt: Rex somnium dicat seruis suis, & interpretationem eius indicabimus. Respondit rex & ait: Cerre novi, quia tempus redimitis, scientes quod a me recessit sermo. Si ergo somnium non indicaveritis mihi, vna est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem & deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam quod interpretationem quoque eius veram loquamini: Respondentes ergo Chaldaei coram rege dixerunt: Non est homo super terram qui sermonem tuum rex possit implere, sed neque regum quicumquam magnus & potens verbum humilicemodi sciscitatur ab omni ariolo & mago & Chaldaeo. Sermo namque quem tu quartis rex, gravis est, nec reperietur quisquam qui indicet illum in conspe-

tu regis, exceptis dijs, quorum non est concursio cum hoibus. Quo audito rex in furore, & in ira magna praecipit ut perirent omnes sapientes Babylonis. Et egressus est a facie regis, & in ira magna praecipit ut perirent omnes sapientes Babylonis. Et egressus est a facie regis, & in ira magna praecipit ut perirent omnes sapientes Babylonis. Et egressus est a facie regis, & in ira magna praecipit ut perirent omnes sapientes Babylonis.

NIC. DE LY.

Et malefici, qui auerunt sensus humanos per aliquod factum, vel dictum circa eos: sic aueris sensibus aliqua occulta eis reuelantur a demonibus: sicut de illis qui dormiebant in Sardis insula: ut dicit expostor Thomas super quartum physicorum. cap. de tempore. Chaldaei autem per considerationem astrorum diuinant. vnde tempore Ezechiae rex Babylonis, quae est in Chaldaea: misit literas, & munera Ezechiae ad inquirendum de illa solis retrocessione: quae facta est tempore suo: ut habetur 4. Reg. 20.

Ut indicarent &c. per artes suas praedictas. Sed queritur hic: quare non fuit vocatus Daniel & socij eius, quia supra dictum est, quod erant sapientiores ariolos, & magis. Dicendum quod hoc fuit ex inuidia: quia cum essent Iudaei dolebant Babylonij: quod magis appreciarentur a rege. Similiter ex cupiditate: quia per expositionem credebantur dona, & honorem consequi: sicut patet ex regis promissione ad eos facta: si somnium, & eius interpretationem, possent dicere. Et licet fuissent inuanti sapientiores ariolos, & magis in verbis sapientiae, & intellectus, quando probati sunt a rege: ut dictum est cap. 1. tamen non erat adhibere Daniel cognitus quantum ad donum prophetiae & intelligentiam visionum, de quo erat hic questio: & ideo alij qui iam erant famosi in arte diuinandi, erant magis vocati.

Qui cum venisset. Hic coniectores de somno interrogantur: & ponitur hic triplex interrogatio. Prima est cum simplici denuntiatione. Secunda cum fortis comminatione & praemij promissione, ibi: Et respondens rex dixit Chaldaeis. Tertia cum falsi impositione & suspitione, ibi: Respondit rex & ait. Et cuiuslibet interrogationi additur sua responsio. Igitur primo dicitur sic. Qui cum venissent: steterunt coram rege quasi parati ad respondendum.

Et dixit ad eos rex: Vidi somnium, &c. quid vide. Ex terrore enim insolite visionis phantasmata sunt facta confusa: & sic non remansit memoria visionis distinctae: quae fit per hoc quod imagines distinctae remanent in memoria: recordabatur tamen in confuso: sicut aliquando contingit etiam in actibus humanis, quod aliquis recolat in communi se comedisse optima cibaria in aliquo festo, vel vidisse pulchra spectacula: & tamen nescit determinate dicere. Et responderunt Chal. Iste erant principales inter coniectores: quia diuinatio eorum erat aliquo modo per viam rationis, s. per considerationem astrorum: aliorum autem diuinatio erat per viam superstitionis, ut videtur

Sapientes interficiebantur. Querunt Hebraei, cur Daniel & socij eius non ingressi sunt ad regem cum alijs sapientibus: & cum eis iuberent perire: & sic solunt. Cum rex donata maxima & summum honorem promittebat eis, ire noluerunt, ne dignitatem & diuitias viderentur ambire. Aut forte Chaldaei inuidentes sapientiae eorum & gloriae ingressi sunt solo, quasi sola praemia recepturi, sed postea pena voluerunt habere confortes. Daniel autem & socij eius non venerunt, ne praemia ambire viderentur: vel propter inuidiam: ne forte Chaldaei inuideant sapientiae eorum.

Daniel ingressus. Circa primum Daniel primo querit regis definitionem, secundo petit dilationem, ibi: Cum ergo rem indicasset, tertio reuertitur ad mentis deuotionem: ibi: Et ingressus est domum suam. quarto recipit diuinam inspirationem, ibi: Tunc Danieli. Quinto assignat gratiarum actionem: ibi: Et benedixit. Circa primum dicitur: Tunc Daniel requi. &c. Questio enim regis fuerat sibi celata ab alijs ex inuidia & cupiditate: ut dictum est supra: & ideo ignorabant causam sententiae regis. Sequitur: Et interro. eum. &c. Exequendi sententiam regis de interfectione sapientum, cetera patet.

Non perirent Daniel & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis.

Et benedixit Daniel Deum caeli, & loquutus ait: Sit nomen domini benedictum a seculo & usque in seculum, quia sapientia & fortitudo eius sunt: & ipse mutauit tempora & aetates. Transfert regna atque non perirent Daniel & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis.

NIC. DE LY.

per consequens quodammodo conuertatur cum hominibus: vnde & secundum doctores catholicos habitant hic nobiscum in hoc aere caliginoso usque ad iudicium: & ab istis per artes magicas postulant aliqua queri. Sed diij quorum cum hominibus non est conuersio, vocantur hic ab istis Chaldaeis substantia totaliter separata: quarum scientiam dixerunt Platonici & etiam alij philosophi maiorem quam sit scientia demonum, sed ars magica, vel diuinitas quae cumq; non se extendit ad alia quae requiruntur ab eis. Quod audito rex in furore. Quod dicitur: quia irrationabiliter mouebatur, cum se exequantur sufficienter. Praecipit ut perirent omnes sapientes Babylonis, id est studentes philosophiam, & cognitionem occultorum. Ille enim dicitur sapiens, qui ultra communem cognitionem hominum transcendit. Et egressa sen. a rege irruerunt abierunt. Sapientes inter se, id est de eorum interfectione disponebatur, quia non fuerunt interfecit, ut habetur infra. Quereturque Daniel. Quia eadem sententia subiacebat cum socij suis. Sed queritur hic: quare tam duram sententiam dedit rex contra sapientes Babylonis? Dicendum: quod vacantes philosophia, & conuersatione futurorum & similibus, habebant a rege victum & vestitum, & sumptus magnos: ut supra est habitum de Daniele, & socij eius: Similiter & Gen. 47. dicitur: quod sacerdotes Aegyptij non fuerunt compulsi vendere terram eorum sicut alij tempore famis: quia ipse recipiant victum ex horreis regis: & ipsi primo vacauerunt philosophia: ut habetur 1. Metaph. Igitur quia rex Babylonis multa expendit pro sustentatione sapientum, fuit nimis iratus quando non responderunt secundum eius voluntatem: & ex tali ira dedit sententiam tam duram & irruentem.

Et benedixit Daniel Deum caeli, & loquutus ait: Sit nomen domini benedictum a seculo & usque in seculum, quia sapientia & fortitudo eius sunt: & ipse mutauit tempora & aetates. Transfert regna atque non perirent Daniel & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli & socij eius cum ceteris sapientibus Babylonis.

a Dat sapientiam sapientibus & scientiam intelligentibus &c. Sapientia de celestibus, scientia de terrenis, disciplina, ordinata morum correctio. Prius per disciplinam corrigimur, deinde scimus, & post sapimus.

fit ad exercitium & flagellationem sanctorum. Exemplum habemus in Attala rege Hunorum, qui dixit sancto Lupo Trecesis, cum obideret civitatem. Interrogatus a Lupo sancto quis esset. Respondit: Ego sum flagellum Dei. Cui ille respondit: Ego sum Lupus qui debeo flagellari: & praecepit civitatem aperiri.

a Somnium tuum. Sex sunt somniorum maneries. Duo sunt quae etiam nemo sanctorum vitare potest, ex nimia ventris inanitate, & nimia ingurgitatione. Tertium, ex illusionibus nocturnis inimicis. Quartum, ex praemissa cogitatione illusionem sequitur. Quintum per revelationem sancti spiritus, quae multis fit modis. Sextum ex cogitationibus praemissis: vel ex curis ad caput nostrum Christum, vel ecclesiam vel ad membra pertinentibus revelatione sublequuta.

sonno, vel similia eis: sed non sunt hic significata. Talia somnia non sunt signa futurorum, sed magis praecedentium. Alio modo supernaturaliter, quando ex sollicitudine circa aliquid futurum disponitur homo: ut de talibus fiat sibi aliqua ostensio a Deo in sequenti somno: quae talia convenientius sunt in somno, quam in vigilia: ut supra dictum est: & hoc fuit hic. Cetera patent vix ibi: c Tu rex vi. Vbi secundo reperit ipsam visionem, dicens: d Et ecce. In longitudine, & latitudine. e Stabat contra te. Sic enim erat disposita in statu respectu regis: quasi aspiceret regem, & ipse eam.

NICOLAVS DE LYRA.

¶ Iudaeorum: secundum quod dicitur Isa. 45. a. Hec dicit dominus Christus meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, &c. Aliquando hoc etiam fit ad

NIC. DE LY.

¶ a Somnium tuum. Hic consequenter Daniel aperit regi visionem. Et dividit in duas: quia primo eam repetit, secundo, expositionem subiungit: hoc enim petierat rex a consessoribus: ut patitur supra secunda ibi: Interpretationem quoque eius: Cuius primum sic procedit: quia primo repetit causam visionis: quae fuit cogitatio regis de futuris: & ex hoc apparet revelatione mirabilior: quia non solum revelata est Danieli visio regis, sed etiam cogitatio regis praecedens, quae soli Deo nota erat: & hoc est quod dicit: Tu rex cogitare cepisti in stratu tuo. Ex hoc etiam patet quod sollicitudo praecedens in vigilia bene est causa somniorum sequentium in somno: sed hoc est dupliciter. Vno modo naturaliter, quando phantasmata quae fuerunt in vigilia reuertuntur in somno,

MORALITER.

¶ h Pedum au. quae pars. Significat quod adhaerentium Antichristo aliqui adherent sibi firmiter, qui per partem ferream: aliqui timore mortis tantum, qui per partem fictilem designantur. i Videbis ita. Per quem significatur Christus de excellentissima virgine sine humano opere natus. K Et percussit statuam. nam destruet Antichristum & magnam partem sui exercitus: sicut dicitur secundo Thesal. 2. b. Quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. l Lapis au. qui per stat. fa. est mons ma. Nam Antichristo fulminato cum magna parte sui exercitus, omnes remanentes ipsi Christo firmiter adherent. Tom. iij. V 4

Salustius de naphtha. Plinius. Morali. a Naphtha. Salustius historicorum dicit esse quoddam genus...

ministri regis succendere fornacem, naphtha, & stupa, & pice, & malleo...

lis, & effundebatur flamma super fornacem...

pit & incidit quos reperit iuxta fornacem de Chaldeis: Angelus autem domini descendit...

dit cum Azaria & socijs eius in fornacem, & excussit flammam ignis de fornacem...

& fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis...

neque contristavit, nec quodquam molestiam intulit. Tunc hi tres quasi ex uno ore...

laudabant & glorificabant & benedicebant Deo in fornace, dicentes: Benedictus es domine Deus patrum nostrorum...

& laudabilis & gloriosus & superexaltatus in secula. Et benedictum nomen glorie tue sanctum, & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis. Benedictus es...

NIC. DE LY.

quatuor tangitur. Primum est fornacis incendium, cum dicitur: Et non cessabant ministri regis...

Succedere fornacem naphtha. Quod est genus bituminis inventum circa Babyloniis...

Et stupa & pice & malleo. Id est samentis. Secundum subditur Chaldeorum excidium...

Quomodo ignis fuerit impediens. Quomodo ignis fuerit impediens...

Et benedictum nomen glorie tue sanctum, & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis...

Et benedictum nomen glorie tue sanctum, & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis...

Et benedictum nomen glorie tue sanctum, & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis...

Et benedictum nomen glorie tue sanctum, & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis...

Et benedictum nomen glorie tue sanctum, & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis...

Et benedictum nomen glorie tue sanctum, & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis...

Deo non est nisi una actio intrinseca, que est idem quod sua substantia. Alio modo ex parte effectus qui est in creatura...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Ita intelligendum est in proposito: que creatura sunt Dei artificata, & ideo aliud est creaturam in esse producere...

Licet autem posterior non possit esse sine priori, tamen potest esse sine posteriori...

Cheubim. plenitudo scientie interpretatur. Benedicta omnia opera domini domino. Nos, pro omnibus...

in templo sancto glorie tue, & superlaudabilis & supergloriosus in secula. Benedictus es in throno regni tui...

es qui intueris abyssos, & sedes super Cherubim, & laudabilis & superexaltatus in secula. Benedictus es in firmamento caeli...

laudabilis & gloriosus in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

Considerandum autem in omnibus istis quod ista inanimata & ratione carentia dicuntur benedicere Deum, & laudare per quandam similitudinem...

in templo sancto glorie tue, & superlaudabilis & supergloriosus in secula. Benedictus es in throno regni tui...

es qui intueris abyssos, & sedes super Cherubim, & laudabilis & superexaltatus in secula. Benedictus es in firmamento caeli...

laudabilis & gloriosus in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula...

Qui eruit vos de infer. Si enim morerentur, quantumcumq; boni essent ad inferos descendentes. Confitemini domino. Generali laudatione premissa, qua omnis creatura laudare dominum debeat, per partes adhortatur...

NIC. DE LYRA

Benedicite omnes bestie & pecora domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite filii hominum domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite spiritus & animas iustorum domino, laudate & superexaltate eum in secula...

polis erant aliqui, qui speciali cultu colebant dominum: sicut sunt ioh. Melchisedech, & consimiles, qui dicuntur hic religiosi. Tunc Nabucho. Sec. Hec est tertia pars principalis huius capituli...

me ergo positum. Quidam hoc pessime ad diabolum referunt, asserentes quod in confummatione seculi etiam ipse accipiat veram Dei notitiam, & omnes cohortetur ad penitentiam...

NICOLAUS DE LYRA.

A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, & tribus & lingua, quicumque loquutus fuerit blasphemiam contra Deum...

GLOSSA ORDINARIA. CAP. III.

Nabuchodonosor. Epistola Nabuchodonosor in propheta volumine ponitur, ut non fictus ab alio postea liberificus sycophanta mentitur, sed ipsius Danielis esse creditur...

NICOLAUS DE LYRA. CAP. III.

Nabuchodonosor. Hec est tertia visio significans Christi predicacionem contra humanam prosperitatem. Materia autem huius visionis est factum Nabuchodonosor, qui propter offensam Dei septem annis inter bruta animalia nutritus...

quia terret. quidam ratione consequendi honoris, ut ambitiosi, & hoc significatur per fistulam. quidam ratione honoris habendi in causis, & hoc significatur per citharam...

C A P. III.

Nabuchodonosor rex, omnibus populis Gethibus & linguis qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicet. Signa & mirabilia fecit apud me Deo excelsus...

Quomodo cecidisti lucifer qui &c.asserunt non potuisse fieri, vt homo nutritus in delitijs, septem annis foeno vixerit, & absque corporis laceratione inter bestias tamdiu fuerit.

Quomodo per tantum tempus Imperium illi seruatum sit, & sine rege fuerit, cum praeterit nihil tale cōtinēat historiae Chaldaeorū, nec possint hęc silentio praeteriisse qui minora scripserunt. Hęc omnia ingerunt, vt cum historia nō steterit, per Nabuchodonosor significetur diabolus, q̄ nos non recipimus, ne oia quae legimus vmbra & fabule videantur.

NICOLAVS DE LYRA.

Quamvis non potuisse fieri, vt homo nutritus in delitijs, septem annis foeno vixerit, & absque corporis laceratione inter bestias tamdiu fuerit. Quomodo per tantum tempus Imperium illi seruatum sit, & sine rege fuerit, cum praeterit nihil tale cōtinēat historiae Chaldaeorū, nec possint hęc silentio praeteriisse qui minora scripserunt.

litera cum dicitur: Solutionem eius non indicauerunt mihi, donec ingrederer cubili meo. Quia tali nomine vocabatur Deus Nabuchodonosor, cui habet spiritum Deorum san. Ad interpretandum somnia, prout hoc ars interpretandi somnia dicebatur scientia diuina, vnde &c.

tenere caelum & orbem terrarum, quasi nidum, & oua voluorum. Theodotion, Angelus. Vigilant enim Angeli, semper ad Dei officium parati. Nos quoque crebris pernoctationibus eos imitari debemus. De ipso quoque dicitur: Non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel.

Quoniam de excel. in re. ho. Transferendo regna secundum uoluntatem suam. Et humilii. ho. id est Christum. Constat. lu. cum. Secundum quod ipsemet dicit Matth. 11. d. Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. Vel secundum literam per hoc intelligitur Nabuchodonosor, qui de humilii statu primo fuit ad regnum eleuatus, sed propter superbiam ad tempus deiectus, & per humilitatem iterum restitutus.

Amoris in synstribus loci argus.

Translatio LXX omnes respicienda.

† dēcūm

† 36. g.

Quomodo intelligitur Nabuchodonosor ut bestiam mutat.

† agri.

† in decreto vigiliam, & in sermone lau-ctorum petri, ut cognoiscat, &c.

† Hęc

NICOLAVS DE LYRA.

Ei et ca. vniuer. in ea. Propter multitudinem diuitiarum naturalium. Subter eam habi. ani. i. simplices. Et in ra. Per volucres intelliguntur gargalli & mendaces ad alta tendentes, quia tales solent principibus esse laterales.

cuius nimius, & circa vniuersum in ea. Subter eam habitabant animalia & bestia, & in ramis eius conuersabantur volucres caeli, & ex ea vellebatur omnis caro. Videbam in visione capitis mei super stratam meum, & ecce vigil & sanctus de caelo descēdit, & clamauit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & praecidite ramos eius, excutite folia eius, & dispergite fructus eius: fugiant bestiae quaerentes eam sicut, & volucres de ramis eius. Veruntamen germen radicum eius in terra sinit, & alligetur vinculo ferreo & aereo, in herbis t̄ qua foris sunt, & rore caeli tingatur, & cum feris pars eius in herba terre. Cor eius ab humano commutetur, & cor ferarum detur ei, & septem tempora mutentur super eum, & in sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum petiti, donec cognoscatur viuentes, & peccatiā dominatur excelsus in regno hominum, & cuiusq; volucrit dabit illud: & humillimum hominem constituet super eum. Hoc somnium videtur.

MORALITER.

Ecce arbor in medio terrae. Id est in medio terrestrium hominum, quorum status variabilis est secundum fortunae motum. Et alti eius ni. Per superbiam ex fortunae prosperitate causatam. Magna arbor. Propter status eminentiam. Et fortis. Propter potentiam mundanam.

Et cog. Quia intelligebat somnium regi contrarium esse & cordis timorem pallore vultus signabat...

di ego Nabuchodonosor rex. Tu ergo Balthasar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi...

nes vel terra sit cibus delectabilis propter naturam deordinationem, qua tamen alia sunt eis abominabilia. Ex hoc enim sequitur aliud...

NICOLAUS DE LYRA. Hec Hiero. Ratio autem istorum que dicit hic Hiero. potest assignari breviter...

Quamobrem rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua telemolynis redime, & iniquitates tuas misericordis pauperum...

Omnia haec. Hic ponitur interpretatio nis impletio: Et dividitur in duas...

Arrogans gloriatio statim punitur: nec sententia differtur, ne misericordia in pauperes minime profuisse videatur...

duodecim in aula Babylonis deambulabat. Responditque rex & ait: Nonne haec est Babylonia civitas magna...

tum ad Nabuchodonosor. Et dividitur in duas partes, quia primo describitur eius restitutio...

NICOLAUS DE LYRA. Quia per annum facta est dilatio pene propter opera misericordiae...

post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad caelum levavi: & sensus meus redditus est mihi...

Et gradientes in superbia. Hoc cognoscitur per experientiam. Dubitatur a quibusdam...

In ramis eius volucres, id est in domo eius vel curia sunt leues superbi...

Diffusa, per misericordiam. Fructifera, per deuotionis exuberantiam...

in superbia potest humiliare.

GLOSSA ORDINARIA. CAP. V.

Balthasar rex. Hiero. Non filius Nabucho, ut vulgo creditur...

CAP. V.

Balthasar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis...

Chaldeorum, ut rediret captiuitas Iudeorum. Balthasar autem credebat...

Et vniuersique. Quod exponitur dupliciter. Vno modo, quia secundum aetates suas...

MORALITER.

Balthasar rex fecit grande conuiuium. Per Balthasar qui interpretatur...

Abcondunt enim omnes hanc auri mendaciorum dogmata, ut fatigent in obscuro rectos corde.

argenteos & aereos, ferreos ligneosque & lapideos. In eadem hora apparuerunt...

Nicol. de Lyra. In eadem hora &c. Eadem hora dicitur, ut ostendatur manifeste...

NICOL. DE LYRA.

In eadem hora &c. Eadem hora dicitur, ut ostendatur manifeste propter quod erat Dei vindicta...

Et in eadem hora apparuerunt...

habebat in collo, & tertius in regno meo erit. Tunc ingressi omnes sapientes...

deorum sanctorum habet in se, et in diebus patris tui scia & sapientia inuenietur...

sunt in eo. Na & rex Nabuchodonosor pater tuus principem magorum incantatorum Chaldeorum & a rusticum constituit eum.

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Quoniam spiritum deorum habes: quoniam spiritum deorum habes: quoniam spiritum deorum habes...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

Interpretatione narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem precepit rex ait: Tu es Daniel de filiis eapriuitatis Iudee, quem adduxit rex pater meus de Iudea...

millena- riji, & coram mille bibebat. in dulcedine vini. Xenophonus Tragus Pompeius.

Zacharia.

Dno. 37. a

Diofio

In eadem

cogno-

Hec est.

^a Munera tua. Imitetur Danielem regis dignitatem & muneratorem... ^b Rex. Deus al. Proavi sui exemplum ponit... ^c Quis pro. Si quod volunt reges faciunt... ^d Tu quoque. Hec quidam referunt ad Antichristum... ^e Mane thethel, phares. Primum pertinet ad terminationem regni... ^f Tunc in. Acceptit Daniel insignia... ^g Regibus armentis.

^a Secularium. ^b Occultorum. ^c Diuinorum. ^d Quam in aliis. & scientia intelligetia; ac sapientia amplior... ^e Gratia. Gratia accepta, gratia dabitur... ^f Quis pro. Si quod volunt reges faciunt... ^g Regibus armentis.

NICOLAUS DE LYRA.
^a Respondens Daniel ait coram rege. &c. quia ex pacto non est aliquid accipiendum... ^b Rex. Hec est tertia pars huius capituli... ^c De Nabuchodonosor in templo Dei sui reuerenter posuerat... ^d Tunc in. Acceptit Daniel insignia... ^e Mane thethel, phares. Primum pertinet ad terminationem regni...

^a Respondens Daniel ait coram rege. &c. quia ex pacto non est aliquid accipiendum... ^b Rex. Hec est tertia pars huius capituli... ^c De Nabuchodonosor in templo Dei sui reuerenter posuerat... ^d Tunc in. Acceptit Daniel insignia... ^e Mane thethel, phares. Primum pertinet ad terminationem regni...

^a Secularium. ^b Occultorum. ^c Diuinorum. ^d Quam in aliis. ^e Gratia. Gratia accepta, gratia dabitur. ^f Quis pro. Si quod volunt reges faciunt. ^g Regibus armentis. ^h Tunc in. Acceptit Daniel insignia.

^a Soluerit cum ventura quae audierat, non statim credidit... ^b Eadem nocte. Iosephus regem Babylonis uenisse in tantam obliuionem... ^c Balthasar rex Chaldaeus, & Darius Medus succellit in regnum, annos natus sexaginta duos.

NICOLAUS DE LYRA.

^a talem honorem sibi exhibuit, cum diceret ei contraria. Dicendum, qd hoc factum est coram hominibus mendaciter argueretur... ^b Et omnes uias tuas ad eum cogitationes & opera. ^c Mane, te, pha. Primum pertinet ad finem regni... ^d Tunc in. Acceptit Daniel insignia... ^e Mane thethel, phares. Primum pertinet ad terminationem regni...

GLOS. ORDINARIA. CAP. VI.

^a Lacuit Dario. Quod autem ordo posterus est, ut ante sub Dario quam sub Balthasar narret historia... ^b Et super eos principes, scilicet post regem. Sequitur: ^c Et rex non sustineret molestantiam. ^d Et super eos principes, scilicet post regem. Sequitur: ^e Et rex non sustineret molestantiam... ^f Quia sp. Dei. i. uirtus a Deo data ad cognoscendum quae agenda sunt & exequenda. ^g Amplior erat in illo. i. maior intus sed & extensus. ^h Poterat hic ponitur gradus superlatiuus honoris... ⁱ Vnde. Postquam descriptus est honor ex parte Danielis... ^k Principes & satrapae. Moti a principibus.

^a bentes. Iurgite principes arripite clypeum. quasi dicat: magis est tempus predicandi quam festuandi. ^b Et Darius Medus &c. Licet enim Cyrus obsideret ciuitatem cum Dario, tamen cessit ipsi Dario qui erat antiquior... ^c Moraliter exponendo dicitur, qd in hoc capitulo contra vitium carnalitat & cupiditatis datur iudicium equitatis. ^d Moraliter exponendo dicitur, qd in hoc capitulo contra vitium carnalitat & cupiditatis datur iudicium equitatis...

^a Moraliter exponendo dicitur, qd in hoc capitulo contra vitium carnalitat & cupiditatis datur iudicium equitatis. ^b Moraliter exponendo dicitur, qd in hoc capitulo contra vitium carnalitat & cupiditatis datur iudicium equitatis... ^c Moraliter exponendo dicitur, qd in hoc capitulo contra vitium carnalitat & cupiditatis datur iudicium equitatis...

CAP. VI.

^a Lacuit Dario & constituit super regnum satrapas centum viginti, ut essent in toto regno suo, & super eos principes tres ex quibus Daniel vnus erat... ^b Et rex non sustineret molestantiam, & rex non sustineret molestantiam... ^c Et rex non sustineret molestantiam, & rex non sustineret molestantiam... ^d Et rex non sustineret molestantiam, & rex non sustineret molestantiam... ^e Et rex non sustineret molestantiam, & rex non sustineret molestantiam... ^f Et rex non sustineret molestantiam, & rex non sustineret molestantiam... ^g Et rex non sustineret molestantiam, & rex non sustineret molestantiam... ^h Et rex non sustineret molestantiam, & rex non sustineret molestantiam... ⁱ Et rex non sustineret molestantiam, & rex non sustineret molestantiam... ^k Principes & satrapae. Moti a principibus.

Putasne. Non dubitat qui superius dixit: Deum tuum libera bit testem in ambiguo sententiam temperat, ut cum Daniel incoluissis apparuerit, quanto res incredibilior, tanto aduersus principes iustior sit indignatio.

Depressam iuxta foueam, vel arentem cisternam. Confurgens, festinus ad lacum leonum perrexit, appropinquansque lacum leonum, in quo notatur attentio legis. In cagnulo, in quo notatur excessus contemplationis.

MORALITER. Deum meum, &c. Et inuidiorum de stru. Quid ex eius lenitate, ibi: Iubente, &c. Et sic impletum est illud, Prouerb. 1. d. Qui fodit foueam, incidet in eam.

G. L. O. R. D. I. N. C. A. P. V. I. I.

Anno primo. Hec pericope & sequens prioris sunt iuxta historiam quam duae superiores. Hae enim & sequens & primo & tertio anno Balthasar regis accidisse memoratur.

NICOLAVS. DE LYRA. C. A. P. V. I. I.

Anno primo Balthasar. Supra praesentis prophetam quinque visiones quae sequuntur ponit alias quinque, quae respiciunt eius aduentum secundum.

MORALITER.

Anno primo Balthasar regis. In hoc cap. describitur visio quatuor bestiarum secundum sensum litteralem.

NICOL. DE LYRA.

Confurgens. Ex magno enim desiderio liberandi Daniele rex qui per noctem vigilaauerat, ut dicitur est, etiam in mane non dormiuit: quod tamen solet esse remedium maximum contra vigiliam noctis.

NICOLAVS. DE LYRA. C. A. P. V. I. I.

Anno primo Balthasar regis. In hoc cap. describitur visio quatuor bestiarum secundum sensum litteralem.

MORALITER.

Anno primo Balthasar regis. In hoc cap. describitur visio quatuor bestiarum secundum sensum litteralem.

Quatuor ven. Quatuor angelice potestates, quae regnis in quaeparato mundo possitis praesunt, praesentes scilicet: quia sunt vniuersales; gentis meriti prae vel bona vel mala praeposita sunt: sicut in Daniele Michael dicitur princeps Hebraeorum, et in Illia de principe Babylonis. Quio cecidisti de caelo, in Ezech. de principe Tyri: Tu Cherub exteius & protegess. De principe Aegyptiorum: Draco magne, cubas in medio fluminu tuoru.

litudinem vouti dicuntur spiritus, ventus, n. inuisibilis est propter suam subtilitatem: propter quod vocatur spiritus, sicut & angelus.

bylonis Daniel somnium vidit. Visio autem capitis eius in cubili suo, & somniu scribens breui sermone comprehedit, summaticumque; perstringens ait: Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti caeli pugnant in mari magno, & quatuor bestiae grandes accedebant de mari diuersae inter se. Prima quasi leona, & alae habebat aquilae. Aspiciebam donec euulset alae eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor eius datum est ei. Et ecce bestia alia similis urso: Titulos nutrit, & semper gestit coitum.

NICOLAVS. DE LYRA. C. A. P. V. I. I.

Anno primo Balthasar. Supra praesentis prophetam quinque visiones quae sequuntur ponit alias quinque, quae respiciunt eius aduentum secundum.

MORALITER.

Anno primo Balthasar regis. In hoc cap. describitur visio quatuor bestiarum secundum sensum litteralem.

MORALITER.

Anno primo Balthasar regis. In hoc cap. describitur visio quatuor bestiarum secundum sensum litteralem.

MORALITER.

Prima quasi leona, per quam significatur ferocitas tyrannica, quia leona ferocior est leone.

MORALITER.

Prima quasi leona, per quam significatur ferocitas tyrannica, quia leona ferocior est leone.

MORALITER.

Prima quasi leona, per quam significatur ferocitas tyrannica, quia leona ferocior est leone.

Delirantem

Isophus lib. 10. ca. vi.

de manu prospera tus est Marader

Perfaru vi. Hat tenia.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USA

In parte stetit. quia vt aiunt Hebraei, contra Israel nihil eru...
a In parte stetit. quia vt aiunt Hebraei, contra Israel nihil eru...

NICOLAVS DE LYRA.

In parte stetit. quia illud regnum non venit contra Ierusalem...
a In parte stetit. quia illud regnum non venit contra Ierusalem...

in parte stetit, & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius...
a in parte stetit, & tres ordines erant in ore eius...

MORALITER.

In parte stetit. nam heretici sunt ab ecclesia per excommunicationem...
a In parte stetit. nam heretici sunt ab ecclesia per excommunicationem...

diuidit pardum, volens intelligi Alexandri ipsam, bestiam autem...
diuidit pardum, volens intelligi Alexandri ipsam, bestiam autem...

NICOLAVS DE LYRA.

Considerandum autem, quod isti decem reges non intelliguntur hic...
Considerandum autem, quod isti decem reges non intelliguntur hic...

MORALITER.

Secundus est peccatu reuelatu male verbis indebitis aggrauado...
Secundus est peccatu reuelatu male verbis indebitis aggrauado...

Sedens autem & vetustus dierum dicitur Deus, vt aeterni iudicis...
Sedens autem & vetustus dierum dicitur Deus, vt aeterni iudicis...

Duplex Angelorum officiu est. Alij pignora iustis tribuant, Alij...
Duplex Angelorum officiu est. Alij pignora iustis tribuant, Alij...

Marginal notes and references including 'Mor. 9. 4', 'Mor. 10. 4', 'Ezech. 1. 1', 'Dan. 4. 4', '1 Cor. 3. 6', '1 Pet. 2. 4', '1 Apoc. 5. 1', '1 Pet. 2. 6', '1 Apoc. 5. 1', '1 Pet. 2. 6', '1 Apoc. 5. 1'.

a Cum essem in Sufis. Sufis metropolis est regionis Elamitarum...

circum quemlibet regem vel regnum tangit triplicem statum regni...

Ego Daniel post id quod videram in principio...

principio, vidi in visione mea, cum essem in Sufis...

in Sufis in castris, quod est in Elam in castris...

ne vidi autem in visione esse me super portam...

ta Vlaim, & leuani oculos meos, & vidi...

Et ecce aries vnus stabat ante paludem, habens cornua excelsa...

excellentius altero, atque succrescens. Postea vidi arietem...

cornibus ventitantem contra occidentem & contra aquilonem...

& contra meridiem: & omnes bestiae non poterant resistere...

ei, neque liberari de manu eius: fecitque secundum voluntatem suam...

Et ego intellegebam. Et ecce autem hircus caprarum...

veniebat ab oriente super cornu modicum...

Et factus est cornu magnum, & orta sunt cornua quatuor...

subter illud per quatuor ventos caeli. De vno autem...

egressus est contra orientem. Et deiecit locum eius...

Et deiecit eum in castrum eius. Et deiecit eum in castrum...

eorum, & conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

NICOLAUS DE LYRA.

Impletum in aliqua persona veteris testamenti, verius tamen & perfectius in aliqua noui testamenti...

MORALITER.

Anno tertio regni Balihasar &c. Sequitur: Et leuani oculos meos...

Regia que

Et orta sunt. Ipso in Babylone mortuo xxxij. aetatis suae...

Alexandri & eius fama creuit supra modum, subiugata sibi tota Asia...

Et deiecit super faciem totius terrae, & conculcauit eum...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

Et conculcauit eum pedibus suis. Et conculcauit eum pedibus...

NIC. DE LY.

Et non tangebatur terra, quia Alexander tanta festinatione venit contra Darium...

MORALITER.

Et non tangebatur &c. id est amatores terrenorum, quibus non nocet tyrannus...

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS USALIS

mentibus: sed etiam in electorum corporibus crudelitate inestimabilis, sine qualibet obiectione grassatur.
Vsq. Quidam hoc ab Antiocho referunt, & q. sub Antiocho in typo factum est, sub illo dicunt esse complendum.

NIC. DE LY.
Maximè sacerdotum, qui v. dicitur 2. Machab. 4. iam non erant dediti circa re, sed contempto templo & sacrificijs neglectis festinabat participes fieri palestine, & sic dicitur ibidem, quod fecerunt prostibula iuuenum iuxta templum.

Duo milia trecenti, id est sex anni, q. d. per tantum tempus conculebantur predicta.
Quid mandabitur sanctorum, scilicet completo tempore predicto ad pollutione facta tibi per Antiochum, quod factum legitur a Iuda Machab. & fratribus eius.

Et ro. Greg. Illius hominis fortitudo non in suis viribus roboratur, quia Sathane virtute in gloria perditionis attollit.
Et interficiet ro. Greg. Robustus interficiet, cum eos qui mente infecti sunt corporaliter vincit, vel, cum eos qui sancti, & robusti credebantur, ad nutum suae voluntatis trahit, in eius manu dolus dirigitur: quia in illa fraus per opus adiuuatur, quod enim fallendo dicit, hoc mirafaciendo asserit.

NIC. DE LY.
Quod autem fracto illo, id est morbo ante finem naturalem vite sua: quia per venenum mortuus est adhuc iuuenis existens, scilicet 33. annorum, ut patet ex predictis: & hoc significatur perfractum.

Et in copia re. om. occi. plu. quia talem occisionem sanctorum fecit per temporalem potentiam a Deo sibi permissam.
Et contra principem principum confur, quia contra Deum surrexit auferendo cultum eius quantum ad tempus.

Et uiso uespere & mane &c. id est per successionem temporis apparebit veritas visionis ipsius in quantum pertinet ad Antiochum, & in quantum pertinet ad Antichristum.
Et ego Daniel langui & aegrotavi per dies.
Cumque surrexissem faciebam opera regis, & stupebam ad visionem, et non erat qui interpretaretur.

Et in copia re. om. occi. plu. quia talem occisionem sanctorum fecit per temporalem potentiam a Deo sibi permissam.
Et contra principem principum confur, quia contra Deum surrexit auferendo cultum eius quantum ad tempus.

NICOLAUS DE LYRA.

dimidium, ut dicitur infra 10. cap. & 12. Sec. nd. quia hic dicitur quod in hac tribulatione...

fic non durabit nisi per tres annos & dimidium. Aliquando large accipitur, in quantum cum hoc accipitur aliquid de tempore...

GLO. ORD. CAP. IX.

In anno primo. Ne putemus eum qui filius Hystaspis, cuius secundo anno templum edificatum est...

CAP. IX.

In anno primo Darij filij Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldaeorum anno vno...

Supra dicitur Balthasar successit, qui primum capum Israel soluit, deinde Cyrus. Non sicut qui in Esther legitur...

NIC. DE LY. CAP. IX.

In anno primo. Hic ponitur aeterna visio, quae fuit facta in anno primo Darij, qui occidit Balthasar. Postquam Daniel descripsit ultimam tribulationem...

dubitaret de Dei fidelitate, sed ut ostenderet se gratum Deo de promissione prius facta. Item Daniel sciebat promissiones diuinas impleri per orationes bonorum...

MORALITER.

In anno primo Darij filij Assueri &c. Sequitur: Ego Daniel intellexi in libris m. an. &c. Iste Daniel fuit perfectus in vita contemplatiua...

Et vigilauit dominus &c. Quando propter peccata corripitur, vigilat super nos Deus. Quando hoc non facit, dormit...

Omnique populo terrae. Hoc addit, ut nemo appareat excusabilis. Tibi domine iustitia, nobis autem confusio...

NIC. DE LY.

non erat talis aetatis, nec conditionis, quod talia mala egerit, quando fuit translatus: quia erat puer sanctus...

& dixi: Obsecro dñe Deus magnè & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua...

Obsecro domine &c. quia superuenit omnibus, qui possumus de Deo cogitare, vel dicere. Et terribilis, transgressores puniendo...

Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros qui iudicauerunt nos: ut superinduceret in nos malum magnū...

Et vigilauit dñs super malitiā, & adduxit eam super nos. Iustus dñs Deus noster in omnibus operibus suis...

Et cogitavit super nos, & terribilis, hic ponitur orationis procellus, qui totus est moralis ad litteram: sicut patet in expositione mea...

MORALITER.

Et dixi. Obsecro domine Deus magnè, & terribilis. Hic ponitur orationis procellus, qui totus est moralis ad litteram: sicut patet in expositione mea...

supputatione Hebræorum, qui menses non iuxta solis, sed lunæ curium numerant...

Scito. Non nos moueat Hebræi, & si post numerentur. 7. hebdomades, & postea. 62. & rursum vna in duas partes diuidatur...

Confirmabit autem pactum. Iohanne scilicet & Christo & Apostolis prædicantibus multi saluati sunt...

ostensum est supra. b Vique id est. c Ad Christum du. protendenda sunt.

Concordantia scribentium

Non me. In passione Christi qui tollit peccata mundi. & super urbem sanctam tuam, ut consumetur præuariatio, & sine accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum.

Scito ergo, & animaduerte,

gnopere curantes, à primo anno Darij regis Persarum, usque ad extremam eurfionem Ierusalem que sub Adriano accidit...

Confirmabit

dum secutus sum aias, quando primò scripsi supra Danièlem. Sed quia postea cõfident de Dei adiutorio, aggressus sum scribere super totam scripturam...

MORALITER.

Et super urbem sanctam tuam, ut consumetur præuariatio, & sine accipiat peccatum, & deleatur iniquitas...

NICOL. DE LYRA.

Et sic patet, quod hoc verbum dicit dominus per Ieremiam anno quarto Sedecie circa finem. propter quod computatio hebdomadarum debet incipi ab anno quinto Sedecie inclusiue...

ab exitu sermonis, ut iterum edificetur Ierusalem usque ad Christum duces hebdomades septem: & hebdomades sexagintaduè erunt, & rursum edificabitur platea, & muri in angustia tēporū. Et post hebdomades sexagintaduè occidet Christus, & non erit eius popul⁹ qui eū negaturus est: & ciuitatē & sanctuariū dissipabit populus tuum duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio, Confirmabit autē pactum multis hebdomadibus.

est Iudei coram Pilato ipsam negaturus, dicentes: Non habemus regem nisi Cæsarem. Iob. 19. c. non erit amplius eius popul⁹, scilicet Christiani in ipso regenerandi & ab eo denominandi. Et ciuitatem & sanctu. id est templum secundum. Dissipabit popu. id est exercitus Romanus. Cum duce uen. id est cum Tyro venturo contra Ierusalem. Istud nō fuit factum infra tēpus 70. hebdomadarum sed postea, quia postea per 40. annos, ut dicitur est. Sed quia hoc factum fuit in p̄gnam mortis Christi, ideo hic ponitur immediate postquam locutus fuerat de Christi occisione. Et finis eius scilicet ciuitatis Ierusalem. Vastitas, quia fuit vastata per Romanos. Et post finem belli, Romanorum contra Iudeos. Statuta de id est desolatio ciuitatis & templi, quia combusserunt Romanis: Iudæi populi, quem partim occiderunt, & partim captiuauerunt: sicut statutum erat & ordinatum à Deo in penam mortis Christi. Sciendum autem, quod litera Hebraica sic habet: Et usque ad finem belli statuta desolatio. & multum mutata sententia. Ex hoc enim dicitur Hebræi, quod desolatio & captiuitas in qua sunt duratura est usque ad finem belli Gog & Magog, quos Messias venturus debellabit, & tunc regnabit in Iudæa temporaliter. Et secundum hoc possent Iudæi dicere, quod litera nostra sit falsa, & expositio ipsius similiter. Ad quod excludendum sciendum, quod in Hebræo sunt due dictiones, quarum vna significat idem quod alia: alia idem quod vsque, que eisdem literis scribuntur, scilicet ayin & deleb: & distinguuntur istæ due dictiones solum per punctationem, que de facili mutari potest inuentibus literis. Hæc autem dicitur adhuc, aliquando accipitur in scriptura pro post, sicut Iona. 3. b. Adhuc quadraginta dies & Ninive subuerteretur: id est post quadraginta dies subuerteretur. Et secundum hanc sententiam primò fuit facta punctatio dictionis Hebræe in hoc loco, & sonat ad: & sic transtulit translator noster. Sed postea mutata est punctatio per Iudeos ad significandum vsque, & sic sonat ad: & consimiliter fecerunt in pluribus alijs locis veteris testamenti, prout in precedentibus libris declarati. Acceperunt autem occasionem hoc faciendi ex septuaginta interpretibus, qui vbi inueniunt aliquid de mysterio trinitatis & incarnationis, tacuerunt, vel aliter transtulerunt, secundum quod dicit Hieronymus in prologo super Pentateuchum. Et idem ego ostendi in pluribus locis veteris testamenti, specialiter Isa. capit. 9. pro eo enim quod ibi habetur de Christo: Et vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis, transtulerunt, Et vocabitur nomen eius magni consilij angelus. Confirmabit autem pactum multis. Hic reuertitur Angelus ad loquendum de vltima hebdomada, de qua inceperat dicere quantum ad mortem Christi, & non perfecerat interponens penam huius mortis, ut dicitur est. Dicit igitur: Confirmabit autem pactum multis, id est legem Evangelicam, que dicitur pactum & factus nouum. Ierem. trigesima primo. Hebdomada vna. Nam in vltima hebdomada Christus prædicando, mirabilia faciendo, moriendo, resurgendo, ascendendo in celum,

Expositio de relationum.

F

2

derabilis, quia omnis sanctus habens in se animæ pulchritudinem amatur a Deo.

Quia ex die & c. Statim est auditus, sed non statim missus est Angelus: datur in mora occasio amplius deprecandi, & desiderandi, ut amplius possit mereri.

Principes autem regni. Hierony. Videtur mihi hic Angelus esse cui Persia credita est, iuxta illud: Quando diuidebat altissimus gentes, quando separabat filios Adam, statuit terminos gentium iuxta numerum Angelorum Dei. Isti sunt principes de quibus Paulus: Sapietiam loquimur inter perfectos, quam nemo principum huius seculi cognouit.

Resistit mihi. Faciens pro commissa sibi provincia, ne captiuorum populi dimitteretur. Et forsan cum ex quo orare cepit propheta exauditus sit, non statim ei missus est Angelus, qui Dei indulgentiam nunciaret, quæ viginti & vno diebus resistit ei principibus Persarum, enumerans peccata Iudæorum, quibus iuste captiui tenebantur, nec dimitterentur.

banur ad remanendum in terra Babylonis, & propter possessiones quas ibi adquisierant ipsi vel patres eorum, & propter uxores quas ibi ceperant, & filios suos ibi genuerant. Et ideo post licentiam datam a Cyro remanserunt in terra Babylonis bene per duos annos & plus, ut dicitur in Scholastica Historia, propter quod timebat Daniel ne totum regnum de redivit eorum in Ierusalem impeteretur.

ad me: Noli mettere Daniel, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos. Princeps autem regni Persarum resistit mihi viginti & vno diebus, & ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Veni autem ut doceret te quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies. Cuius loqueretur mihi huiusmodi verbis, dei eci vultu meo ad terram, & tacui. Et ecce quasi similitudo filij hois tetigit labia mea, & aper-

sanctos est contrarietas voluntatum simpliciter, quia voluntates eorum sunt conformes diuinae voluntati: quia tamen de futuris ignorant quid Deus velit, ideo aliquando consulendo Deum de aliquo futuro cura populos quibus præsent, allegant merita contraria, & sic dicunt resistere adiudicium: sed quando reuelatur eis super hoc diuina voluntas, simpliciter concordant in ea.

NICOLAUS DE LYRA.

facie versus celum: hic est enim gradus hominis: alia autem animalia stant super pedes facie inclinata ad terram.

Quia ex die primo quo posuisti cor tuum &c. Illa que prius videras ca. 8. & non intellexeras ad plenum, ut dictum fuit super illud verbum in fine 8. cap. Stupebam ad visionem, & non erat qui interpretaretur. Et aliter: Ad intelligendum scilicet voluntatem Dei circa ea que sunt ventura populo tuo: & quasi in idem redit.

Exaudita sunt verba tua &c. scilicet de redivit populi de captiuitate Babylonis. Sed contrarium videtur: quia licentia vedendi iam erat data primo anno Cyri. Ista autem oratio Danielis & afflictio de qua hic loquitur Angelus, facta fuit anno tertio Cyri, ut patet ex dictis in isto capitulo. ergo tunc non fuit exaudita oratio Danielis de redivit populi, sed ante per duos annos. Dixerunt quod Iudæi fuerant in Babylone per lxxvi. annos quantum ad illos qui cum Iechonia translati fuerunt. Illi vero qui in subiectione Iochim patre eius fuerunt translati obseques, ut de Daniele & alij de Iemine regio dicitur, fuerant iam lxx. annis. Illi vero qui cum Sedecia fuerunt translati, fuerant ibi lvi. annis secundum illam computationem quam secutus sum tanquam iudicio meo veriorum, supra cap. ix. & sic per consequens illi qui tunc vinebant, fuerant nati in Babylone pro maiori parte: propter quod affliciebantur

Deut. 32. 4

1. Cor. 2. 6

Angeli Dei milites

Domine mi. Alij: Domine in visione tua conuersa sunt interiora mea in me, vnde: Benedic anima mea dño, & o. q. in me sentior. n. e. Prius enim q̄ Dei visionem mereamur, interiora nostra foris sunt & aspiciunt: post autem conuertuntur & tunc in illis sumus, vnde alibi: Omnis gloria eius filia regis ab intus &c.

Principes autem regni Persarum resistunt mihi viginti & vno diebus, quoniam adhuc visio in dies. Cuius loqueretur mihi huiusmodi verbis, dei eci vultu meo ad terram, & tacui. Et ecce quasi similitudo filij hois tetigit labia mea, & aper-

et huiusmodi verbis, dei eci vultu meo ad terram, & tacui. Et ecce quasi similitudo filij hois tetigit labia mea, & aper-

coru sibi princeps apparet: aduersum quoq; Græcos Iudæa aliqua commiserat, quorum profecto causa illius ereptioni rescribat. propheta igitur presens Angelus exaudit, sed Persarum princeps resistit, quia & si iam vita iusti deprecantis ereptionem eiusdē populi exigit, tñ eadem populi vita con-

ad eum qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolure sunt compages meę, & nihil in me remansit viriũ. Et quomodo poterit seruu dñi mei loqui cum dño tmeo? Nihil enim in me remansit virium, sed & halitus meus intercluditur. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortauit me, & dixit. Noli timere, vir desideriorum: pax tibi confortare, & esto robustus. Cumque loqueretur meo conualui, & dixi: Loquere domine mi: quia confortati me, & ait: Nunquid scis quare uenerim ad te? Et nunc reuertar ut præliar aduersum principem Persarum. Cum enim egrederer apparuit princeps Græcoru ueniens. Veruntamen annu-

NICOLAUS DE LYRA.

Domine mi, in uia tua dissoluitur membra meorum propter defectum sanguinis & spiritum recurrentem ad cor: & ex passione timoris propter visionem insolitam Angeli apparentis. Sequitur: b Rursum ergo tetigit me, quasi vi. ho. Quia tunc Angelus sibi apparuit in forma humane speciei aliter q̄ ante. In potestate enim Angelorum est speciem corporum assumptionum transmutare de facili. Sic autem apparuit ei Angelus ad ipsum magis confortandum: propter quod subditur: c Et confort. me. Et patet litera: Sequitur: d Cumq; lo. s. p̄fecte confortatus. Sequitur: e Et ait Angelus. f. Danieli. f Nunquid scis q. ven. ad te. q. d. ego ueni ut ostenderem tibi orationem tuam exauditam, et ea que sunt futura tibi uouissimis, ut iam dictum est, & magis patebit infra.

Et nunc r. hic exprimit cam, quare oportet tũ cito recedere a Daniele, ut rediret ad interpellandũ corã Deo pro populo Israel, ne reditus eius de Babylone impeditur per Angelum qui præerat Persis, & hoc est qd dicit: Et nunc reuertar. in conspectu Dei. b Ut præliar aduersus prin. Per. Quod qui

GLOSSA ORDINARIA. CAP. XI.

Go autem a primo anno. Hier. Iuxta editionem Vulgatam est uisio ad finem libri, vna putatur visio que precessit & quæ anno tertio regis Persaru apparuit Danieli, sed iuxta Hebraicam ueritatem separata sunt que sequuntur, & scripta ordine posteriori, de cuius causa supra dictum est. Non enim sub Cyri anno tertio, sed sub Darij primũ, qui occidit Balthazar, narratur quæ scripta sunt. Ego autem ab. &c. Consequenter propheta repete personas introducere sine vlla verborum præfatione, vnde hic. Tu es refugium meũ a tribulatione qua circumdedit me, exaltatio mea erue me a cir. me. Et repente persona dñi respondentis introducit. Intellectum tibi dabo & intram te in uia hac qua gradie. firma. super te o. me. Ergo & hic dicente propheta. Ab anno primo Darij Medici & dominiens repente respondet. Et nunc ueritatem annu. Q. Quia vis nosse de regibus Persarum quid futurum sit, audi ordinem rerum, & audis causa quæ queris.

NICOLAUS DE LYRA. CAP. XI.

Go autem in cap. præced. ostensa est eminentia visionis, ut dictum est: hic consequenter circa istam uisionem declaratur contentia ueritatis. Et diuiditur in duas partes, quia primò ostenditur futura uolentia p̄uersorum contra electos, secundò, finalis uictoria electoru contra reprobos cap. seq. In tpe autem isto. Prima diuiditur in duas: quia primò explicatur processus regni Persarum in breui, secundò ortus regni Græcorum, & hoc ut sic perueniat ad Antiochum Epiphaneum, qui fuit de regno Græco. Fuit etiam figura Antichristi, de quo est principalis intentio, ut uidebitur, secundum ibi: Surgit uerò. Dicit ergo primo sic. Ego autẽ a pri. an. Da. Me qui interfecit

CAP. XI.

E GO A V T E M A B

Baltha. ut supra dictum est in fi. v. c. Moraliter. a Ego autẽ a pri. an. Da. &c. in hoc cap secundum sensum literalem describitur pugna regis Aquilonis contra regem Austris: que diu durauit, & aliqu vnus, & alij alius superabat. Moraliter autem per istam pugnam signatur illa de qua dicit Apostolus Gal. 5. c. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Per austrum uerò uide prouenit feruor caloris, significat feruor deuotionis. Per Aquilonẽ uerò uide uenit stridor frigoris, multiplicatio transgressionis, Math. 24. b.

foram sunt dolores metus illius.

Alii sacramenta Dei audire non poterat. Quia scilicet audire & sentire possunt que loqueris. Ideo ueni. ut doceret te, exauditus esse preces tuas. In conspectu Dei. Angelum. Q. non uult a captiuitate relaxari populum tuum. In orationibus pro uobis ad Deum. Qui sum Angelus ille qui offerit orationes tuas. Cui creditus est populus Iudæorum. & ego princeps Græcorum nunc communi labore pugnamus contra principem Persarum.

de n. prælium est per hoc quod Angeli qui præstant diuersis gentibus, offerunt coram Deo contraria merita ipsorum, ut dictum est. Cum enim egr. ap. pri. i. Angelus Græcorum, hoc autem interponit Angelus loquens Danieli, quia in principio se. c. facit mentionem de bellis Persarum & Græcorum adiuuicem. Veruntamen. Iamte quam reuertar recedendo a te. Annuntiabo t. quod ex. est in fi. v. i. in presentia Dei mei reuelata, quia reuelatio est quedã impressio diuine sententiæ. Annuntiabo inquam tibi illa que desideras scire. Et ne est ad. &c. f. que spectant ad promotionem populi Israel. Nisi Michael princeps uelut. Quia sicut dictum est, Michael erat princeps totius synagoga generaliter.

Moraliter. Moraliter. Moraliter.

A Et ve pro. Occiso Seleuco maiore fratre tertio anno imperij sui in Phrygia per doli Nichanoris & Eupatoris, venit Antiochus magnus de Babylone in Syriam, quam tunc tenebat Ptolomeus Philopator filius Euergetis, qui quartus regnavit in Aegypto. Et veniet pro. Cui enim aduersus duces Ptolomei prodicione Theodoti obtinisset Syriam (quae per successione ad regibus iam Aegypti tenebatur) in tantam venit audaciam contempra luxuria Philopatoris & magicis artibus quibus inferruire dicebatur, ut vltro Aegyptijs bellum inferre conaretur.

b Convertetur & c. Antiochus magnus aucta Philopatoris luxuria vel morte, cum Philippo Macedone comitatu eius regnum aggreditur facta pace cum Agathocle & Ptolomeo Epiphane cum quibus antea dimicabat: hac conditione, ut proximas ciuitates de regno Ptolomei regno suo iungeret: & hoc est multum, con. & c.

c Filij quoque pra. Pugnantes contra se magno Antiocho & ducibus Ptolomei, Iudae in medio posita in contraria fudia scindebat. alij Antiocho, alij Ptolomeo fauentibus: Deniq; Onias quoque sacerdos dñi assumptus plurimis Iudeorum fugit in Aegyptum, & Ptolomeo honorifice susceptus accepit eam regionem quae Heliopolis vocabatur, & concedente rege templum extruxit in Aegypto simile Iudaeorum templo, quod permansit vsq; ad imperium Vespasiani annis ducentis quinquaginta. Ipsa aut vrbs quae vocabatur Onias, dimicantibus postea aduersum Romanos Iudaeis vsq; ad solum r' delecta est, ut neque vrbs neq; templi vltimum vestigium. Sub occasione igitur Onie pontificis infinita Iudaeorum agmina in Aegyptum confluxerunt. Eo tempore & Cyrene coru multitudine repleta est. assererat enim se Onias Isaii implere vaticinium scribentis: Erat altare domini in Aegypto, & titulus eius in terminis eius: & hoc est: Filij quoque praearicatorum populi & c.

d Cum veniet. Cum Antiochus teneret Iudaeam, missus Scopas dux Ptolomei contra eum fortiter dimicans cepit Iudaeam, & in Aegyptum reuersus est. Veniet igitur rex & c.

e Et consergent ele. eius. Antiochus magnus volens recuperare Iudaeam & Syriam & vrbes plurimas, Scopas ducem Ptolomei iuxta Iordanem ubi nunc Paneas condita esse fugauit, & cum 10. milibus armatorum si donec obseditur eum liberationem misit Ptolemeus ducem Ictyos, sed obsidio nisi solueret non potuit, sed fame superata Scopas manus dedit, & nudus cum socijs dimissus

e Et ve, propterans. quia antequam committerent bellum cum rege Aegypti, Seleucus Ceraunus frater senior mortuus est, & aucta morte frater eius Antiochus magnus festinanter venit de Babylone, ut cum exercitu pugnaret aduersus Ptolomeum. Et hoc est quod dicitur: Et ve, prope. & inuenit reuer. s. de Babylone aucta fratris morte.

d Et con. cu. ro. eius, id est cum forti exercitu veniet ad pugnandum contra Ptolomeum regem Aegypti.

c Convertetur. id est aucta luxuria Antiochi magni.

b Convertetur. id est aucta luxuria Antiochi magni.

a Convertetur. id est aucta luxuria Antiochi magni.

e Et consergent ele. eius. Antiochus magnus volens recuperare Iudaeam & Syriam & vrbes plurimas, Scopas ducem Ptolomei iuxta Iordanem ubi nunc Paneas condita esse fugauit, & cum 10. milibus armatorum si donec obseditur eum liberationem misit Ptolemeus ducem Ictyos, sed obsidio nisi solueret non potuit, sed fame superata Scopas manus dedit, & nudus cum socijs dimissus

Et prouocatus rex austris egredietur, & pugnabit aduersus multitudinem nimiam: & dabitur cornu ei, & deiciet multitudinem multo maiorem quam prius. Et in fine temporum annum quem veniet properans cum exercitu magno & opibus nimijs, Et in temporibus illis multi confurgent aduersus regem austris. Filij quoque praearicatorum populi tui extollentur, & implebunt visionem, et corruent. Et veniet rex aquilonis, & comportabit aggerem, & caeciet vrbes munitissimas, & brachia austris non sustinebunt. Et confluent electi illud templum & ciuitas in qua erat, quae vocabatur tunc ciuitas Oris.

a Et veniet. Hic reuertitur ad propositum. s. ad describendum pugnam Antiochi magni contra Ptolomeum Epiphaneum. & hoc est quod dicitur: Et ve. rex aquilonis id est Antiochus magnus rex Syriae cum alio rege praedicto.

b Et consergent ele. eius. Antiochus magnus volens recuperare Iudaeam & Syriam & vrbes plurimas, Scopas ducem Ptolomei iuxta Iordanem ubi nunc Paneas condita esse fugauit, & cum 10. milibus armatorum si donec obseditur eum liberationem misit Ptolemeus ducem Ictyos, sed obsidio nisi solueret non potuit, sed fame superata Scopas manus dedit, & nudus cum socijs dimissus

NICOL. DE LYRA.

Philopatorum. secundo qualiter pugnauit contra filium eius Ptolomeum Epiphaneum, ibi: Conuertitur enim rex aquilonis: Circa primum considerandum, quod mortuo Seleuco Galatico rege Syriae praedicti est, duo filij eius qui tunc erant paruuli creuerunt, scilicet Seleucus & Ceraunus qui erat primogenitus, & Antiochus magnus qui erat secundus natus. Mortuo autem Ptolomeo Euergete, qui patrem eorum iniurauerat & matrem, ut visum est: regnavit Ptolemeus Philopator in Aegypto loco patris sui Ptolemei Euergetis, duo fratres praedicti mouerunt contra eum praellium ad vindicandum mortem parentum, sed infra breue tempus Seleucus Ceraunus mortuus est, & sic Antiochus magnus solus inuit ad pugnandum contra Ptolemeum Philopatorum: tamen Antiochus victus fugit de campo: & hoc est quod dicitur: Filij autem eius, id est Seleuci Galatici.

a Prouocatus. s. ad vindicandum mortem patrie & matris ipsorum.

b Et congrega. mul. exer. plu. ad pugnandum contra Ptolemeum Philopatorum.

c Et ve.

Et filium s. Septimo anno regni adolescenti Ptolemeo filium respondit & tertio decimo tradidit, dataq; est ei dotis nomine Syria & Iudaea.

b Et sta. in loco. Antiochus Epiphaneus scilicet frater eius, primo omnibus regibus & despectus, sed quasi mafuetus & lenis fraudulenter regno potitus est. hinc locum & quae sequuntur, quidam tantum ad Antiochum referunt: nostri quaedam ad eum, quaedam ad Antichristum, cuius ille pretulit typum, quaedam ad vrugis, sicut lxx. Psal. Salmomnis nomine intitulat quaedam ad eum, quaedam referunt ad Christum, quaedam vrri que conueniunt. Et sta. in lo. e. def. Hucuiq; de ordine historiae inter Porphyrium & nostros nulla contentio est: quae sequuntur vsq; ad finem voluminis ille interpretatur super Antiochum Epiphaneum, Seleuci fratrem, Antiochi magni filium, qui post Seleucum xj. annis regnavit in Syria, obtinuitque Iudaeam: sub quo legis Dei persequutio, & Machabaeorum bella. Nostri haec omnia de Antichristo propheta dicunt. Et sta. in lo. e. de. Antichristus. I. qui in fine mundi confurget de Gente modica. i. de populo Iudeorum, tam humilis atque despectus, vt ei non detur honor regius, sed fraudulenter obtineat principatum.

Et sta. in loco eius & vilissimus & indignus decore regio, & in paucis diebus contereatur, non in furore nec in praelio. Et stabit in loco eius & conuertetur faciem suam ad imperium terrae suae, & impinget & corrumpet, & non inuenietur.

a Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

b Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

Et sta. in loco eius & vilissimus & indignus decore regio, & in paucis diebus contereatur, non in furore nec in praelio. Et stabit in loco eius & conuertetur faciem suam ad imperium terrae suae, & impinget & corrumpet, & non inuenietur.

a Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

b Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

Et sta. in loco eius & vilissimus & indignus decore regio, & in paucis diebus contereatur, non in furore nec in praelio. Et stabit in loco eius & conuertetur faciem suam ad imperium terrae suae, & impinget & corrumpet, & non inuenietur.

a Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

b Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

Et sta. in loco eius & vilissimus & indignus decore regio, & in paucis diebus contereatur, non in furore nec in praelio. Et stabit in loco eius & conuertetur faciem suam ad imperium terrae suae, & impinget & corrumpet, & non inuenietur.

a Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

b Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

c Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

d Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

e Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

Et sta. in loco eius & vilissimus & indignus decore regio, & in paucis diebus contereatur, non in furore nec in praelio. Et stabit in loco eius & conuertetur faciem suam ad imperium terrae suae, & impinget & corrumpet, & non inuenietur.

a Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

b Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

c Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

d Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

e Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

Et sta. in loco eius & vilissimus & indignus decore regio, & in paucis diebus contereatur, non in furore nec in praelio. Et stabit in loco eius & conuertetur faciem suam ad imperium terrae suae, & impinget & corrumpet, & non inuenietur.

a Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

b Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

c Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

d Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

e Et sta. in loco eius. id est in loco eius, qui in Syria nihil digni gerit, vel patris impetio & sine vlis pramijs inglorius perit.

qui pro custodia legis Dei, flammis & gladiis & feruitur...

1. Mach. 2-3. Et ruerit in glia. Matathias de vico Modin, qui aduersus duces Antiochi rebellauit...

7. Cor. 11. d. Tempus n. verae salutis eorum est sub Christo, quem falso venturum putant...

Et facta. Ab hoc loco Iudaei de Antichristo dici putant, quod surgat post paruulum Iulianum auxilium...

Deum patrum suorum non reputabit, & erit in concupiscentijs...

Antichristi sui castissimus. Hic sequitur.

NIC. DE LYRA.

Et ruerit in glia. Et in flamma, quia in illo tempore multi de filiis Israel interfecti sunt...

valis: Vnus de Antiocho qui dicitur est Epiphaneus. Alius de Antiocho...

Et ruerit in gladio & in flamma & in carnalitate, & in rapina dierum...

Et faciet rex iuxta voluntatem suam. Et eleuabitur & magnificabitur...

Deum deorum loquetur magna, & dicitur: Perpetrator quippe est diffinitio: Et erit in concupiscentijs...

Et eleuabitur & magnificabitur. Et faciet rex iuxta voluntatem suam...

Et erit in concupiscentijs. Hic sequitur.

Deum au. Ma. Diabolum. in seipso vbique fuerit Antichristus, vel in membris suis...

Et erit in concupiscentijs. Hic sequitur.

Et eleuabitur & magnificabitur. Et faciet rex iuxta voluntatem suam...

Deum deorum loquetur magna, & dicitur: Perpetrator quippe est diffinitio...

Et eleuabitur & magnificabitur. Et faciet rex iuxta voluntatem suam...

Et erit in concupiscentijs. Hic sequitur.

Deum au. Ma. hic ponitur processus Antichristi contra Deum per cultum idololatrie...

Et erit in concupiscentijs. Hic sequitur.

Et eleuabitur & magnificabitur. Et faciet rex iuxta voluntatem suam...

Deum deorum loquetur magna, & dicitur: Perpetrator quippe est diffinitio...

Et eleuabitur & magnificabitur. Et faciet rex iuxta voluntatem suam...

Et erit in concupiscentijs. Hic sequitur.

NIC. DE LYRA.

Nec quemquam Deorum curabit, quia Deus & homines. Hoc patet verum de Antichristo ex predictis...

Præterit, quia sequitur Theodotionem qui ait, inter media maria quæ montē Sabā sanctum. Cumq; Saba nomen mōtis vel Armenia, vel Mesopotamiae putet: quare sit sanctus, dicere non potest. Sed eadem licentia mentiendi possumus dicere, qd idolis sit consecratus.

Et sic præcipit dominus in monte sancto faciem dōminatoris, vel principis tenebrarum, &c. Et veniet in multitudine ma. quia habebit exercitum maximū.

Qui autem edocli. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stelle in æternum & vitæ. Secundum Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distat cœlum & stellæ, qui doctis similitu

Et tamen de istis dicitur quod aliqui euigilabant ad opprobrium, ergo eius expofitio est falsa, quia dicit quod illi qui euigilauerunt ad opprobrium, erant præuicatores legis. Similiter illi qui erant obseruatores legis, qui secundum eum dicuntur euigilasse ad vitam, postea mortui sunt, &

NIC. DE LYRA.

NIC. DE LYRA.

Et veniet in multitudine magna, ut contemoretur & interficiat plurimos. Et figet tabernaculum suū Apadno inter maria super montem inclytū & sanctū, & veniet vsq; ad summmitatē eius, & nemo auxiliabitur ei.

Et ne. au. ei. quia virtute diuina ibi subito interficietur, secundum quod dicit apostolus. 2. ad Tes. 2. b. Quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui.

Et in tempore illud. Et in tempore illud erigetur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt, alij in vitam æternā, alij in opprobrium, ut videant semper.

Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iusticiam erudiunt multos, quasi stelle in perpetuas æternitates.

GLO. ORD. CAP. XII.

NIC. DE LY. CAP. XII.

In tempore au. Quid in hoc cap. Porphyrius dicat, non inuenit, in quo mortuorum resurrectio describitur. vnde: Et multi de his qui dor. in terræ pul. eui. &c. Nec potest dicere, qui fuerint sub Antiocho fugientes quasi splen. fir. & alij quasi stel. in perpet. æter. Sed quid non tentat per tinacia?

Postquam descripta est violentia Antichristi contra electos, hic consequenter ponitur finalis victoria contra reprobos. Et diuiditur in duas partes: quia primo ponitur principalis intentio, secundum subingitur vilis insinuatō: Tu autē Daniel. Circa primum duo facit, quia primo ostendit conatum angelorum ad trinationem delin. secundum, describit conditionem & gradus resurrectiōis, ibi: Et multi de his qui dormiunt.

Et in tempore illud. Illi dicuntur esse de populo eius, qui sunt verē Iraeli, habentes veram fidem ipsius Iesu Christi: & isti sunt omnes prædānati, quia nullus saluabitur, nisi per fidem Christi. Et hoc est quod subditur: Omnis qui inuenit.

Et diuiditur in duas partes, quia primo tangit diuersitatem resurrectiōis, quantum ad electos & reprobos. Secundo, tangit diuersos gradus electorum, ibi: Qui autem docti. Circa primum sciendum, qd licet omnes resurgant tam boni quam mali, tamen diuersimode, quia alij resurgunt ad gloriam, s. electi: alij ad poenā, s. reprobi.

CAP. XII.

CAP. XII.

In tempore autem illo conseruetur Michael princeps magnus, qui staret pro filiis populi tui, et veniet tempus & cetera. propter magnitudinem tribulationis.

Et in tempore illud. Illi dicuntur esse de populo eius, qui sunt verē Iraeli, habentes veram fidem ipsius Iesu Christi: & isti sunt omnes prædānati, quia nullus saluabitur, nisi per fidem Christi.

Et diuiditur in duas partes, quia primo tangit diuersitatem resurrectiōis, quantum ad electos & reprobos. Secundo, tangit diuersos gradus electorum, ibi: Qui autem docti.

MORALITER.

MORALITER.

MORALITER.

Secundum literalem sensum agitur in hoc capite persequutione ecclesie per Antichristum futura: & sicut dicitur 1. Ioh. 2. c. Nunc Antichristi multi sunt: ideo per tribulationem Antichristi tempore, potest intelligi persequutio quælibet ecclesie: per Michaelē autem potest intelligi moraliter quilibet bonus prælati, & interpretatio nominis congruit: nam Michael interpretatur, quis vt Deus: & hoc conuenit bono prælato qui vicarius est Dei in spiritualibus: & ideo tempore persequutionis debet consistere ad protectionem sui gregis, eam usq; ad mortem si oportet.

Multi intelliguntur omnes, vt hic dicit Aug. Et hic modus loquendi bene inuenitur alibi in sacra scriptura. Vel aliter dicit, Multi: propter pueros damnatos, qui licet resurgant, non tamen dicuntur proprie euigilare, quia non sunt habituri sensum penæ vel gloriæ, vigilia autem est solutio sensus.

Multi intelliguntur omnes, vt hic dicit Aug. Et hic modus loquendi bene inuenitur alibi in sacra scriptura. Vel aliter dicit, Multi: propter pueros damnatos, qui licet resurgant, non tamen dicuntur proprie euigilare, quia non sunt habituri sensum penæ vel gloriæ, vigilia autem est solutio sensus.

Multi intelliguntur omnes, vt hic dicit Aug. Et hic modus loquendi bene inuenitur alibi in sacra scriptura. Vel aliter dicit, Multi: propter pueros damnatos, qui licet resurgant, non tamen dicuntur proprie euigilare, quia non sunt habituri sensum penæ vel gloriæ, vigilia autem est solutio sensus.

Et a tempore. Repetit de tempore Antichristi, sed alijs verbis. i. cum ablato Dei cultu & desolato, Antichristus abominabiliter exhibebit se adorandum: tunc erunt dies tot. i. tres anni & semis.

Joseph. 12. Lib. antiquit. cap. 10. Machab. 1. f. 4. & 2. I. I. 2. b.

Et sic tempus intermedium fuit trium annorum & decem dierum. Dicendum quod xxv. die mensis ix. obulerunt sacrificium in templo purificato, ut dicitur 1. Machab. 4. sed per decem dies ante amoverant idolum: quia bene posuerunt tantum temporis ad purificandum templum. Iouis autem idolum fuit amovum a principio quo caperent templum purificare.

Non duobus angelis, qui nec interrogatio digni videtur, unde intelligimus illos angelos esse Perfarum atque Græcorum. Hic est angelus clementissimus, qui orationes Danielis obulerat in conspectu Dei, quando ei viginti & vna die angelus Perfarum testebatur.

Et dixi viri quod indutus erat lineis, qui Quasi pede conculcans. Signatus violentiam Perfarum iam comprimendam. Quis tempore complebantur? Quis sub Antichristo, secundum Porphyrium sub Antiocho.

stabit super aquas fluminis: Viquequo finis horum mirabilium? Et audiui virum qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum eleuasset dexteram & sinistram suam in cælum, & iurasset per viuendum in æternum: quia in tempore & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur vniuersa iudicia & tempora & dimidium temporis.

NIC. DE LY.

Tali parte illius fluminis. regnum autem Persidis magis in oriente. Tertius autem angelus apparebat quasi stans super fluvium. Et ille erat Gabriel, qui loquebatur Danieli instruens eum de duratione persecutionis Antichristi.

Et dixi viro. i. Gabrieli apparenti in specie viri. Qui indutus erat &c. Ad denotandum angelicam puritatem. Qui stabat super aquas &c. Ad designandum quod potestas terrena est finaliter conculcanda.

Quia in tempus & tempora & dimidium temporis. i. tantum durabit illa persecutio. Tempus enim sumptum in singulis significat unum annum, ut supra habitum est cap. 4.

Tempus & tempora. Tempus enim sumptum in singulis significat unum annum, ut supra habitum est cap. 4.

Tempus & tempora. Tempus enim sumptum in singulis significat unum annum, ut supra habitum est cap. 4.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est. Quare autē post mortē Antichristi quadragintaquing; dierum silicium sit, Dei scientia est, sed forte regni dilatio, sanctorum patientia est probatio.

vel annales secundum illud Ezech. 4. b. Diem pro anno dedi tibi. Et dato q. est determinatum de vsu libus, tamen per hoc non habetur q. post illos immediate sit aduentus ad iudicium, imo videtur q. futurum ut tunc maius spatium temporis intermedium per illud quod dicitur Mat. 24. d. Sic ut n. erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubes & nuptii vadentes vsq; ad eum diem quo intravit Noe in archam, & non cognouerunt donec venit diluuium & tulit omnes, ita erit & aduentus filij hominis. Et illud referunt aliqui doctores nostri ad tempus quod erit inter mortē Antichristi & diem iudicii. Talis autē pax & securitas in qua conuivia & convivia exerceantur, non videtur esse per tam paruum spatium temporis sicut xlv. dierum, sed maioris, & maxime si hoc esset determinatum. Et hoc plenus est i. super Ezech. 39. Ex dictis patet falsitas quorundam Indorum dicentium, q. ponitur hic tempus pro quo debent expectare Messiam futurum, & accipitur hic dies pro anno, ut dicunt ita q. debent expectare per mille & centos xxxv. annos, incipiendo computationem istorum annorum a tempore quo positum est idolum in templo.

Tres anni & semis erunt silicet. Dies quatuor & pacis post mortem Antichristi, quadragintaquing; superioribus adduntur ad refrigerium sanctorum & ad poenitentiam subuersorum.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

NICOL. DE LYRA.

Beatus qui expectat. Interfecto. i. Antichristo supra praefatu numerum dies quadragintaquing; post mortem, post quos dies in maiestate vêturus est.

GLO. ORD. CAP. XIII.

Terat vir &c. Erudierunt filiam suam. Tradunt Hebraei, quia mulieres in hoc decipiebantur, q. Christum de femine suo natiurum affirmabant, quia de femine Iuda & de stirpe David erant.

INCIPIT HISTORIA SUSANNE, BELIS & DRACONIS, QUAE NON EST IN CANONE.

Incipit historia Susannae, Belis & Draconis, quae non est in canone. Susanna contigit ante captivatem Babylonicam vel eisdem post, quia Daniel erat adhuc valde iuuenis, seculum quod dicitur infra pri. cap. Cumq; duceretur ad mortem suscitavit Deus spiritum pueri iuvenis cui nomen Daniel.

NIC. DE LYRA. CAP. XIII.

Terat vir. Hæc historia dividitur in quatuor partes: quia primò describitur Susannæ nefaria tentatio. Secundo ipsius maligna accusatio sibi: Exclamauerunt autem Tertio eius iniqua condemnatione sibi: Creditis eis mul. Quarto ipsius digna liberatione sibi: Exanduit dominus. Prima adhuc dividitur in quatuor partes: quia primò describitur personæ tentatio virtus. Secundo tentationis status sibi: Et constituti sunt. Tertio tentationis ortus sibi: Cum autem populus re. Quarto tentationis modus sibi: Et factum est. Circa primam describitur persona tentata. f. Susanna

Incipit historia Susannae, Belis & Draconis, quae non est in canone. Susanna contigit ante captivatem Babylonicam vel eisdem post, quia Daniel erat adhuc valde iuuenis, seculum quod dicitur infra pri. cap. Cumq; duceretur ad mortem suscitavit Deus spiritum pueri iuvenis cui nomen Daniel.

MORALITER.

Et erat vir. Capitulum istud & sequens non sunt de canone, sed quia non faciunt librum per se distinctum, ideo non expecto ponere eorum moralitatem cum moralitate librorum qui non sunt de canone, quorum moralitatem intendo ponere satis breuiter. In hoc autem capitulo ipsius Susannae falsâ ponitur accusatio. Et in casu simili, accusatio habet aliquam veritatis apparentiam ex quibus. Primum est nobilitas generis, quae dat aliquando auidiam male agendi. Secundum est venustas corporis, quae alios allicit ad concupiscentiam mulierum: & difficile custoditur quod a pluribus impugnatur. Sed primum excluditur, quando cum nobilitate generis concurrat nobilitas virtutis: & sic contigit in Susanna, quia fuit de tribu regia. f. de tribu Iuda, sicut dicitur infra. Sed in. in. &c. Fuit etiam nobilis moribus, ideo dicitur de ea: Patres enim &c. Secundum autem excluditur, q. Dei timore venustas corporis roboratur: sicut fuit in Susanna, de qua dicitur, Pulchram nimis, &c. Intantum, quod magis voluit incurere mortis iudicium, quam offendere Deum suum, dicens: Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu domini.

propter iniquitatem quam fecerant in Israel, & adulterabat vxores ciuium suorum...

NIC. DE L.Y.

senes maturitate etatis, iudices sublimitate autoritatis: presbyteri (ut dicitur infra) apparentia sanctitatis...

duo senes iudices in anno illo: de quibus locutus est dominus, quia egressa est iniquitas de Babilone...

quantulum remaneret ad conferendum in simul de auditis in iudicio. Tunc Susanna exibat cameram...

Et exclamauit &c. ne forte senseris ex vehementia concupiscentie...

nus hominum quam peccare in conspectu domini. Et exclamauit voce magna Susanna, exclamauerunt autem & senes aduersus eam...

put eius, ut haberet Leuit. 23. Que fens & t. quia videbat qd criminaliter agebat contra eam...

Tentationis ortus in senibus.

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USA

scum inuelli gere quod est nobilissimum vivere. ut habetur duodecimo metaphisic. Est etiam deus uis effectiue causans in alijs uiam & motum. ut dicitur Act. 17. f. In ipso uiuimus mouemur & sumus.

creauit celum & terram, & habet potestatem omnis carnis. Et dixit rex ad eum: Nonne uidetur tibi esse Bel uiuens Deus? An non uides, quanta comedat & bibat. quod die? Et Daniel aridens: Ne erres rex. Iste est enim intrinsecus luteus, & fornicosus areus, neque comedit aliquando.

Et dixit rex ad eum. Nonne uidetur. Arguendum autem sumit sp. uiaut ex conuersione, quia nihil carnis uia comedit cum sit actus vegetatiue anime. Et ait rex. Et intrinsecus luteus. Et per consequens non habens uiam nec uiscera nec huiusmodi membra cibum recipientia, & sic patet primum. scilicet: erroris accusatio per Danielelem.

Et dixit rex ad eum. Nonne uidetur. Arguendum autem sumit sp. uiaut ex conuersione, quia nihil carnis uia comedit cum sit actus vegetatiue anime. Et ait rex. Et intrinsecus luteus. Et per consequens non habens uiam nec uiscera nec huiusmodi membra cibum recipientia, & sic patet primum. scilicet: erroris accusatio per Danielelem.

Et dixit rex ad eum. Nonne uidetur. Arguendum autem sumit sp. uiaut ex conuersione, quia nihil carnis uia comedit cum sit actus vegetatiue anime. Et ait rex. Et intrinsecus luteus. Et per consequens non habens uiam nec uiscera nec huiusmodi membra cibum recipientia, & sic patet primum. scilicet: erroris accusatio per Danielelem.

Et dixit rex ad eum. Nonne uidetur. Arguendum autem sumit sp. uiaut ex conuersione, quia nihil carnis uia comedit cum sit actus vegetatiue anime. Et ait rex. Et intrinsecus luteus. Et per consequens non habens uiam nec uiscera nec huiusmodi membra cibum recipientia, & sic patet primum. scilicet: erroris accusatio per Danielelem.

Et dixit rex ad eum. Nonne uidetur. Arguendum autem sumit sp. uiaut ex conuersione, quia nihil carnis uia comedit cum sit actus vegetatiue anime. Et ait rex. Et intrinsecus luteus. Et per consequens non habens uiam nec uiscera nec huiusmodi membra cibum recipientia, & sic patet primum. scilicet: erroris accusatio per Danielelem.

MORALITER.

Et sic animaduerte cuius re. Et sic fuerit: puniti morte sicut ibi dicitur: Occidit ergo illos. Daniel autem interpretatur iudicium Dei. Et sic p. eius factu significatur, quod cultores ueteris, gulosi & luxuriosi per Dei iudicium denabuntur, & igni gehenne tradentur.

MORALITER.

Et sic animaduerte cuius re. Et sic fuerit: puniti morte sicut ibi dicitur: Occidit ergo illos. Daniel autem interpretatur iudicium Dei. Et sic p. eius factu significatur, quod cultores ueteris, gulosi & luxuriosi per Dei iudicium denabuntur, & igni gehenne tradentur.

MORALITER.

Et sic animaduerte cuius re. Et sic fuerit: puniti morte sicut ibi dicitur: Occidit ergo illos. Daniel autem interpretatur iudicium Dei. Et sic p. eius factu significatur, quod cultores ueteris, gulosi & luxuriosi per Dei iudicium denabuntur, & igni gehenne tradentur.

MORALITER.

Et sic animaduerte cuius re. Et sic fuerit: puniti morte sicut ibi dicitur: Occidit ergo illos. Daniel autem interpretatur iudicium Dei. Et sic p. eius factu significatur, quod cultores ueteris, gulosi & luxuriosi per Dei iudicium denabuntur, & igni gehenne tradentur.

Et ecce Daniel se. N. ius & sanus. b Et exclamavit rex vo. m. d. Magnus es dom. &c. V. s. f. o. m. i. r. a. c. u. l. o. m. a. g. n. i. f. i. c. a. u. i. t. d. i. u. i. n. a. m. p. o. t. e. n. t. i. a. m.

cum & introspexit, & ecce Daniel sedes in medio leonum. Et exclamavit voce magna rex, dicens: Magnus es domine Deus Daniels. Et extraxit eum de lacu leonum.

est quod dicitur hic: Paueant. i. timeant blasphemare. Habitantes vniuersam terram. Hyperbole est ad exprimendam magnitudinem sui regni, quia non omnis terra erat sibi subiecta.

Propterea

Dimisso

Oratio prophetae

Incipit expositio fratris Britonis in prologum duodecim prophetarum.

Non idem ordo est duo. pro. Iste prologus cōis est duodecim paruis prophetis, & habet quatuor particulas. In prima t̄ḡit̄ apud Hebræos & Lxx. diuersitas ordinis prophetarum, cum dicitur: Non idem ordo est &c.

Incipit prologus sancti Hieronymi in librum duodecim prophetarum.

Non idem ordo est duodecim prophetarū apud Hebræos quod est apud nos. Vnde sc̄dm̄ id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Hoseæ cōmaticus est, & quasi per sententias loquens: Iohel planus in principijs, in fine obscurior, & vsq; ad Malachiam habent singuli proprietates suas: quem Esdras scribam legisq; doctorē Hebræi autumant.

dicit: Cōmaticus. i. diuisus, supple per clausulas, eo quod in singulis clausulis diuersas, vel plenas sententias dicat. i. dicere videatur. Aliter exponitur: Et quasi per snias loquens. i. profundas verborum intelligentias, secundum quod Hugo de sancto Victore diffinit sententiam dicens: Sententia est profundiior intelligentia, quæ nisi expositione vel interpretatione non inuenitur: vide in Prologo Iſa. de colis & commatibus.

Incipit expositio fratris Britonis super prologum Hoseæ prophetae.

Tempo. Ozia. Iste prologus quod principaliter proponit Hoseæ, duas habet particulas principales. In prima ostenditur quo tempore Hoseæ prophetauit, cum dicitur: Temp. Ozia. In secunda ponitur causa motiua, quæ eum ad prophetandum induxit, ibi: De memo. itaq; nu. vbi duplex tangitur inductiuum. Primum est malorum culpa, & pena illis infligenda. Secundum est bonorum bonitas & pmissio illis facta, ibi: Domuit autē Iuda. Item in prima parte secundæ partis principalis primo tangitur culpa & signū. Iubet enim propheta accipere mulierē fornicariā, ad designandā spūalē fornicationē populi Israel.

Incipit prologus in librum Hoseæ prophetae.

Temporibus Ozia & Ioathæ Achaz & Ezechia regū Iuda & Ieroboam filij Iohas regis, Hoseæ filij Beerī ad prophetiā dicēdū spiritus sancto repletus est, De memorato itaq; numero regū, Achaz rex Iuda, & Ieroboam rex Israel dñm dereliquentes (vt historiarū regū & Paralipomenon indicat) etiā Israel idololatriæ crimē imperio ac potestate sua admittere coegerūt. Propter quod Deus ad Hoseæ hæc loquutus est, dicens: Accipe tibi vxorē fornicariā siue fornicationum, & fac filios fornicationis. Fornicariā itaq; nō pelocati corporis meretricē, sed Gentilē, Deū ignorantem appellat, quæ Dei creatoris sui amore cōtempo, simulacrorū se subiecit desiderijs. Sed cū Dei præcepto propheta in hac re paruisset, cōceptum ex ea filium Iezrahel præcepit nominare, Deo pollicente post breue tempus sanguinē Iezrahel in domo Iehu vindicare. Cuius promissionis hæc causa est, Iehu per Eliſæum in regem inuncto ad defendendū sanguinē Naboth, cuius Iezrahel (quæ tunc t̄pis metropolis erat,) quæ Iezrahel Achab regis Israel vxor interemerat, sic ut regum historia exponit. Is cum grauius iuxta diuinū præceptū vindicandi sanguinis cā in oēm memorati domū deliquisset, hoc pacto dñm dereliquisse inuenitur: cui p̄nepote Ieroboam (quod lectio cōprehensū est) originis suæ facta imitāte, ac cōtra Dei præcepta & religionē cū nomine patris vocatæ sunt, duæ aliæ tribus nomine Iuda. In quibusdam Biblijs scribitur hæc notula quæ sequitur: Regule sunt hæc sub quibus significationibus nominum Tom. iij. bb 2 ad

Regule sunt hæc, sub quibus significationibus nominū, ad quas tribus per prophetas sermo dñi dirigatur. Quotiescunq; ad decē tribus tenditur prophetia, sub his nominibus designantur: id est Ephraim, Samaria, Israel, Ioseph, Iezrahel, Bethel, Berthauē, & interdū Iacob. Quā autem ad duas loquitur tribus, sub his nominibus sermo profertur: id est Iuda, Ierusalem, Beniamin, domus Dauid, & interdū Iacob. Aliquoties Israel ad totas duodecim tribus refertur. Duplex est apud Hebræos sententia de his quatuor versibus, qui in capite sunt prænotati. Pleriq; enim dicunt, quod ab Esdra scriba in omnibus prophetis sic fuerit titulum, vt præscripto vnus cuiusq; noie prophetia cuius sit se quens noscatur. Ipse est autē Esdras, quod vltimus p̄phetarū Malachię noie scribit. Alij vero dicūt, quod ab ipsis prophetis per spiritū sanctum, vt cætera sunt scripta.

Temporibus Ozia & Ioathæ Achaz & Ezechia regū Iuda & Ieroboam filij Iohas regis, Hoseæ filij Beerī ad prophetiā dicēdū spiritus sancto repletus est, De memorato itaq; numero regū, Achaz rex Iuda, & Ieroboam rex Israel dñm dereliquentes (vt historiarū regū & Paralipomenon indicat) etiā Israel idololatriæ crimē imperio ac potestate sua admittere coegerūt. Propter quod Deus ad Hoseæ hæc loquutus est, dicens: Accipe tibi vxorē fornicariā siue fornicationum, & fac filios fornicationis. Fornicariā itaq; nō pelocati corporis meretricē, sed Gentilē, Deū ignorantem appellat, quæ Dei creatoris sui amore cōtempo, simulacrorū se subiecit desiderijs. Sed cū Dei præcepto propheta in hac re paruisset, cōceptum ex ea filium Iezrahel præcepit nominare, Deo pollicente post breue tempus sanguinē Iezrahel in domo Iehu vindicare. Cuius promissionis hæc causa est, Iehu per Eliſæum in regem inuncto ad defendendū sanguinē Naboth, cuius Iezrahel (quæ tunc t̄pis metropolis erat,) quæ Iezrahel Achab regis Israel vxor interemerat, sic ut regum historia exponit. Is cum grauius iuxta diuinū præceptū vindicandi sanguinis cā in oēm memorati domū deliquisset, hoc pacto dñm dereliquisse inuenitur: cui p̄nepote Ieroboam (quod lectio cōprehensū est) originis suæ facta imitāte, ac cōtra Dei præcepta & religionē cū nomine patris vocatæ sunt, duæ aliæ tribus nomine Iuda. In quibusdam Biblijs scribitur hæc notula quæ sequitur: Regule sunt hæc sub quibus significationibus nominum Tom. iij. bb 2 ad

secundum quod historicè accipitur planus est sensus, & debet impleri tantum: quia alter contrarium dicitur in glo. vbi dicit Hierony. Mirum v̄t secundum superficiem historiarū, cur hoc dñs iusserit, vel cur p̄pheta iussus accipere fornicariam paruerit. Sed neq; dominus rem turpem præcepit, neque propheta obediēdo peccauit, sed potius fornicariam ad pudicitiam reuocauit, & manens in sua bonitate de mala bonam fecit. Quod autem in eo sit carnaliter, in domino accipitur spiritualiter: qui accipit synagogam viri sui immemorem, & cum multis dijs gentiū fornicantem. Ezech. 16. & 33. per totum: quia ergo dicitur in glō. quod fornicariam ad pudicitiam reuocauit: propter hoc supplem̄ est tantum, quia simul fuit & Gentilis & fornicaria, id est non tantum fuit fornicaria, quæ locauit corpus suum, sed & Gentilis. q. Deo polli. post bre. tem. i. promittente, supple comminando. r. Sanguinem iē in do. Iehu vin. i. similem vindictam accepturum de Iehu qualem accepit de Iezrahel. id est sicut vltus fuit de interfectorebus Naboth, quod fuit cuius Iezrahel, sic vltiscetur de Iehu. vel sanguinē Iezrahel, id est sanguinem Iusum in agro Iezrahel, vel cuius Iezrahel. 3. Reg. 21. s. Iehu per Elisæum in regem inuncto. 4. Regum 9. hoc videtur falsum, quia ibi legitur quod Elisæus misit vnū de filijs prophetarum qui vnxit eum. Respondeo, ipse dicitur in unxisse, quia autoritate eius vnctus est. D. Ad defendendum sanguinem: id est vindicandum. Simile Iudith. j. d. i. rauit Nabuchodonosor, quod defenderet se de omnibus his. u. Metropolis erat. In regno Samaria, id est ciuitas ad cuius mensuram alie ciuitates disponebantur, à metris quod est mētura, & polis quod est ciuitas. x. Interemerat &c. id est interimi præcepit. 3. Reg. 21. y. Memorati. scilicet Achab. z. Deliquisset &c. Interficiendo. 4. Regum. 9. a. Dominum dereliquisset. 4. Regum de cimo. Non recessit à peccatis Ieroboam &c. b. Cuius prope Ieroboam. Iste non fuit filius Naboth, sed filius Ieas pronepos Iehu. Iehu enim genuit Ioachaz, Ioachaz genuit Ieas, Ieas autem genuit Ieroboam. quarto Regum. 14. c. Qui lectioe comprehensus est. id est in scriptura comprehensus est sequi facta patrum suorum, scilicet. 4. Regum 14. Regnauit Ieroboam filius Ieas regis Israel in Samaria quadraginta & vno anno, & fecit quod malum est coram domino, non recessit ab omnibus peccatis Ieroboam filij Naboth. Vel melius: Qui lectioe comprehensus, Hoseæ scilicet in titulo cum alijs regibus Iuda. d. Cum populo Israel agente. Jon. &c. Nota quod in libro isto nomine Israel decem tribus significantur, quia cum essent plures quam alię regibus Iuda. e. Non elocati. id est extra locati. f. Corporis meretricem. Quæ locat corpus suū ad turpes vsus, fecun. Tom. iij. bb 2 ad

lectioe

plurilater enumeratur Baal interpretatur superior, quia superiora dogmata putantur se habere, quam ecclesia vel deuoratio, quia in ipsa falsæ opinionis scientia deuoratur.

Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius. id est eorum idolis quibus seruiebat. Et scienibus Aegyptijs, quibus conseruata erat.

a Meiss vel arex, quia tunc minor erit dolor, cum quodam modo sapienter tenet eam in anibus.
m in tempore suo, & vinum meum
n in tempore suo, & liberabo lanam meam
o & linum meum, quæ operiebant ignominiam eius.
p Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius, & iur non eruet eam de manu mea: Et cessare faciam omnem gaudium eius, solennitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius, & omnia festa tempora eius. Et corruptam vineam eius & ficum eius. De quibus dixit: Merces hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei. Et ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum: & ornabatur in aure sua, & monili suo: & ibat post amatores suos, & mei obliuiscetur, dicit dominus. Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & dabo ei vinitores eius ex eodem.
Et liberabo lanam meam &c. De seruitute qua seruiebat idololatris eorum ignominiam operiendo.
Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius, & iur non eruet eam de manu mea: Et cessare faciam omnem gaudium eius, solennitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius, & omnia festa tempora eius. Et corruptam vineam eius & ficum eius. De quibus dixit: Merces hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei. Et ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum: & ornabatur in aure sua, & monili suo: & ibat post amatores suos, & mei obliuiscetur, dicit dominus. Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & dabo ei vinitores eius ex eodem.

Et cessare faciam omnem gaudium eius, ciuitatem eius, & populum destruidendo.
Solennitatem eius, & solennitatem, ponendo singulare pro plurali, sicut Exo. 8. f. v. Eni musca grauisima, &c. que sine illo solennitatem, explicat magis dicens: f. Neomeniam eius, que fiebat in principio cuiuslibet mensis.
Sabbatum eius, in fine cuiuslibet hebdomadae.
Et omnia festa tempora eius, festa temporalia quæ fiebat scilicet in anno, Pascha & pentecostes, & similia.
Et corruptam vineam eius & ficum eius, & alias arbores fructiferas, quas præfidebant Chaldei in terris circa Ierusalem existentibus.
De quibus dixit: merces hæ meæ sunt, &c. quia non solum bona mobilia attribuebatur beneficio idolorum, sed etiam bona immobilia.
Et ponam eam in saltum, Ierusalem enim destructa longo tempore fuit sine habitatoribus, & sic creuerunt ibi viscera & frumenta.
Et comedet eam, id est bona eius, bestia agri. Nabuchodonosor, qui verusus in amentiam, cecidit sicut ab hominibus & cum feris fuit habitatio eius, & habetur Dan. 4. e.
Et visitabo super eam dies Baalim, id est in quibus seruiebat Baalim, debet puniendi.
Et ornabatur in aure sua, &c. ad reuerentiam enim idolorum ornabant se habitatores Ierusalem, sicut catholici in festis sanctorum.
Propter hoc ecce ego lactabo eam. Partem istam exponit Re. Sa. de captiuitate Babylonica, & eius relaxatione, & que ad finem cap. & aliqui expositores catholici eum sequuntur in parte antecedentes de reductione captiuitatis Babylonicæ. Sed contra hoc obuiat littera pluribus locis, & potissimè in fine cap.
Et ducam eam in solitudinem, &c. quia a tempore apostolorum multi conuersi ad fidem transferebant se ad loca solitaria, & melius vacarent contemplationi, & rescirentur consolatione diuina, ideo subditur: Et loquar ad cor eius. Quod fit in secretorum reuelatione & spiritu sancti consolatione.
Et dabo ei vinitores eius ex eod. loco. Isti sunt apostoli qui vinum doctrinæ

M O R A L I T E R.
Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius &c. id est demonum, quos dicitur dilexisse eorum suggestionibus acquiescendo.
Et cessare faciam omnem gaudium eius, in tristitiam permutando.
Solennitatem eius. Per hoc significatur in epra festa, que priuata faciunt & clerici prebendati de bonis ecclesie, quæ deberent pauperibus dare, uel potius ut sua reddere.
Propter hoc ecce ego lac. Hoc non refertur ad litteram immediate precedentem, sed ad uocationem Gentium ante positam: per quam, sicut dictum est moraliter significatur reuocatio peccantium ad gratiam: qui sunt diuinis consolationibus nutriendi: ideo dicitur in persona domini:
Lactabo eam &c. Et quia dominus non solum per seipsum consolationem penitentibus, sed etiam per suos ministros, ideo subditur:
Et dabo eis vinitores &c. Quia tamen sic consolati debent de peccatis præteritis contritari, subditur.

primus Moyses & Aaron, postea Zorobabel, Iesus, Neemias, & Eldars, tandem apostoli.
Et vallem Achor, Cui filij Israel cepissent Hiericho, Achor furatus est de Anathemate, quo peccato Israel non potuit resistere hostibus suis, sed ipse Achor interfectus in valle que ex ipso nomine habet, meior Israelitarum in gaudium conuertitur, & desperatio in spem: & sicut punio illo Israelite habuerunt spem vincendi, sic destructa Ierusalẽ & tẽplo per Romanos & punitis his qui peccauerunt in Christo, quasi destructis figuris, iam apostoli habent gaudium & spem q totum mundũ Christo subiecerit. Achor, conturbatio, quia turbauit Israel, & ipse postea turbatus est.

cure dormiunt credentes sub vno pastore Christo.
Et sponsabo. Ter ponit sponsabo. Primo deponit eam sibi in Abrahã, vel cum eduxit eam de Aegypto, vt vxorẽ habeat sempiternam. Secundo, in monte sina, dãs eis pro spõsalibus legis iustitiã & iudiciũ & iustã legi misericordiã, vt si peccauerint, captiuẽ: & si peniteuerint, reuocet. Tertio i aduẽtu filij, q est in fide trinitatis: in qua fide creditẽs statim sciũt, qa ille est Deus que prius negauerunt. Hęc ergo meretrix qua ita fuerat conuicta in externos viros cõplexus, quia in Aegypto idola coluit, iterũ p legẽ assumit: quã quia pterit, pphetis quali spõsi sodalibus interfectis, tertio venit fili: quo crucifixõ & a mortuis resurgente despoũtã nõ iam in iustitia legis, sed in fide & gratia Euãgelij & cognitione veritatis. Hier. Nota misericordiã viri Dei: Meretrix diu fornicata ad virũ reuertitur, nec cõsiliari viro, sed spõsari dicitur: Et vide distantiam inter Dei & hominum coniugia: homines de virgine non virginem faciunt, Deus iunctõs meretricibus virgines reddit.

Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius, & iur non eruet eam de manu mea: Et cessare faciam omnem gaudium eius, solennitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius, & omnia festa tempora eius. Et corruptam vineam eius & ficum eius. De quibus dixit: Merces hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei. Et ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum: & ornabatur in aure sua, & monili suo: & ibat post amatores suos, & mei obliuiscetur, dicit dominus. Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & dabo ei vinitores eius ex eodem.
Et liberabo lanam meam &c. De seruitute qua seruiebat idololatris eorum ignominiam operiendo.
Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius, & iur non eruet eam de manu mea: Et cessare faciam omnem gaudium eius, solennitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius, & omnia festa tempora eius. Et corruptam vineam eius & ficum eius. De quibus dixit: Merces hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei. Et ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum: & ornabatur in aure sua, & monili suo: & ibat post amatores suos, & mei obliuiscetur, dicit dominus. Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & dabo ei vinitores eius ex eodem.

Et cessare faciam omnem gaudium eius, ciuitatem eius, & populum destruidendo.
Solennitatem eius, & solennitatem, ponendo singulare pro plurali, sicut Exo. 8. f. v. Eni musca grauisima, &c. que sine illo solennitatem, explicat magis dicens: f. Neomeniam eius, que fiebat in principio cuiuslibet mensis.
Sabbatum eius, in fine cuiuslibet hebdomadae.
Et omnia festa tempora eius, festa temporalia quæ fiebat scilicet in anno, Pascha & pentecostes, & similia.
Et corruptam vineam eius & ficum eius, & alias arbores fructiferas, quas præfidebant Chaldei in terris circa Ierusalem existentibus.
De quibus dixit: merces hæ meæ sunt, &c. quia non solum bona mobilia attribuebatur beneficio idolorum, sed etiam bona immobilia.
Et ponam eam in saltum, Ierusalem enim destructa longo tempore fuit sine habitatoribus, & sic creuerunt ibi viscera & frumenta.
Et comedet eam, id est bona eius, bestia agri. Nabuchodonosor, qui verusus in amentiam, cecidit sicut ab hominibus & cum feris fuit habitatio eius, & habetur Dan. 4. e.
Et visitabo super eam dies Baalim, id est in quibus seruiebat Baalim, debet puniendi.
Et ornabatur in aure sua, &c. ad reuerentiam enim idolorum ornabant se habitatores Ierusalem, sicut catholici in festis sanctorum.
Propter hoc ecce ego lactabo eam. Partem istam exponit Re. Sa. de captiuitate Babylonica, & eius relaxatione, & que ad finem cap. & aliqui expositores catholici eum sequuntur in parte antecedentes de reductione captiuitatis Babylonicæ. Sed contra hoc obuiat littera pluribus locis, & potissimè in fine cap.
Et ducam eam in solitudinem, &c. quia a tempore apostolorum multi conuersi ad fidem transferebant se ad loca solitaria, & melius vacarent contemplationi, & rescirentur consolatione diuina, ideo subditur: Et loquar ad cor eius. Quod fit in secretorum reuelatione & spiritu sancti consolatione.
Et dabo ei vinitores eius ex eod. loco. Isti sunt apostoli qui vinum doctrinæ

NICOLAVS DE LYRA.

doctrinæ Christi fidelibus propinauerunt: propter quod saluator dicit de seipso Ioh. 15. a. Ego sum vitis vera &c. Et istud vinum genuerunt virgines, Zach. 9. Et isti vinitores fuerunt ex eodem loco, quia nati in Iudæa, sicut & Christus.
Et vallem Achor, non est nomen loci, secundum quod dicit Re. Sa. quia Achor non est nomen proprium, sed appellatiuum: & turbationẽ significat, vt probatum fuit Iosue. 7. & ideo per vallem Achor intelligitur humilis contritio de peccatis, sicut dicit idem Re. Sa. propter quod Andreas & alij sequentes eum dicentes, quod vallis Achor est hic nomen loci iuxta Iericho: quem primo intrauerunt redeuntes de Babylone, magis Iudaizant quantum ad hoc, quam ipse Rabbi Sa.
Ad aperiendam spem. Humilis enim contritio de peccatis aperit spem salutis.
Et canet ibi, Deum laudando.
Iuxta dies iuuentutis sue. Et qui sunt illi dies, subditur: Et iuxta. & pro id est, id est iuxta dies ascensionis sue de terra Aegypti. Tunc enim ascendens de mari rubro cecinit: Cantemus domino, gloriosè &c. Exo. 15. a. Sic primitiua ecclesia valde fuit diuinis laudibus intentã, vt patet in actibus apostolorum in pluribus locis.
In die illa id est tempore noui testamenti.
Vocabit me vir meus, & non vocabit me ultra Baalim. Dicitur hic aliqui, q Baalim idem significat q vir meus, & tamen redeuntes de captiuitate vitabant hoc nomen, eo q erat simile nomini idoli, f. Baal. Rabbi Sa. hoc exponit magis catholice, quantum ad hoc, dicens q vir meus hic accipitur, s. sponsus meus, quia est nominatio amoris. Baalim vero seculum proprietatem Hebraica sermonis, idem est q dominus meus: que nominatio est timoris, secundum illud Malach. 1. b. Si ego dominus, vbi est timor meus? Et sic est sensus, q ex familiaritate cum Deo, populus eius vocabitur eum sub nomine amoris, & non timoris: & hoc proprie conuenit statui noui legis, quia est lex amoris, secundum quod dicit Au gust. Brensi differentia legis & Euangeliij timor & amor. Sic igitur timor successit amor.

Et liberabo lanam meam &c. De seruitute qua seruiebat idololatris eorum ignominiam operiendo.
Et nunc reuelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius, & iur non eruet eam de manu mea: Et cessare faciam omnem gaudium eius, solennitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius, & omnia festa tempora eius. Et corruptam vineam eius & ficum eius. De quibus dixit: Merces hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei. Et ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum: & ornabatur in aure sua, & monili suo: & ibat post amatores suos, & mei obliuiscetur, dicit dominus. Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & dabo ei vinitores eius ex eodem.

offi spci.

pl. a. r. a. Mas. 1. 5. c. Luc. 4. j.

Ma. 13. b. a Et hęc

Et non est miseri. Nec pupillo nec viduæ nec ipsi Christo mi...

In terra, in Iudæa. Maledictum. i. diractio proximi & vituperium...

Non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia domini in terra...

Et adu, in persona coniuncta, & per eum sequens in hereditibus falsis...

Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea...

Et in o. qui ha. in ea. non solum homines, sed etiam bestie...

Quisque non iudicet: & non arguatur. Populus enim tuus sicut hi qui...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

Quia tu scientiam reliquisti, repella te ne sacerdotio fungaris mihi...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

MORALITER.

Maledictum & menda. Hæc enim peccata multum abundant inter Christianos...

NICOLAVS DE LYRA.

Non est enim veritas ad proximum in verbis. Et non est misericordia...

Com. Hiero. Hæretici suo errore non saturantur, nec cessant a turpitudine...

Glo. eo. i. regiam dignitatem. In igne. con. regem cum populo captiuando...

Contra me, & idolum in quo gloriabantur. Caerunt mihi: gloriam eorum in igne...

Et ad ini. eo. suble. ani. eo. inducendo eos ad idololatriam...

Et in o. qui ha. in ea. non solum homines, sed etiam bestie...

Et in o. qui ha. in ea. non solum homines, sed etiam bestie...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

Et corruet etiam propheta tecum. Conticuit populus meus...

C

† = o. q. c. pastor. & s. q. i. c. nuli.

D

MORALITER.

Peccata populi mei comed. Quod faciunt palliantes peccata diuitum...

Facili sunt. Alleg. Ad principes ecclesie dicitur, quod non debent exultare, & de perditione haereticorum salutem aestimare, sed de scandalo eorum vti, qd super tales principes, qui de aliorum miseria gloriantur, & q transferunt terminos, i aliu dicitur qd ab aplis acceptum, effunder Deum iram sicut aqua.

haec verba ad filium proprie referantur, locus filii pater. Ait et go. Cum traditi fueritis hostibus, secure residete in mea maicestate, vel in patre, nec descendam ad uos, ut uobis irascat vel miseret. Vel qui bestis comparo, nullo humano affectu mouebor, sed quasi oblitus ueltri, quos protegebam, hostib. subiaceret permittam, donec decies tuis a malo, urgente seruitute quaeratis faciem meam poenitendo.

Allegor. b Calumnia. Tro haereticis sapa sophi matibus, & arte diabolica opprimunt ecclesiam, qui non munditiam uere fi dei, sed fordes sequuntur medacii, q traditi diabolo & angelis eius, uidetur sibi calumnia pati, & in se esse fractam iudicii ueritate Non id traditi sunt Chaldaeis, q ipsi fuerit meliores, sed quia Ieroboa incipiente, & populo secunde Isrl fecerunt sordes idoloru, iusto dei iudicio fracta. Ea Chaldaeis.

Facti sunt principes: el ostendi fidem. Facti sunt principes iuda, quasi affumentes terminum, su per eos effundam quasi aqua ira mea. Calumniam patiens est Ephraim fra etus iudicio, quoniam capere abire, post sordes. Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui iuda. Et uidet Ephraim languorem suum, & iudas inuinculum suum. Et abiit Ephraim ad Assur: & misit ad regem tertium ad Assur.

N I C. D E L Y R A

Facti sunt prin. Capiuatis n. dec tribub. per Salmanasar, fili de regno iuda cogitauerit dilatare terminum suum intra metas decem tribub. cum tamen sortis essent distincte scdm ordinatiõẽ dei. apper qd in pena huius cupiditatis subditur: b. Sa. e. f. i. abundanter.

Facti sunt prin. Capiuatis n. dec tribub. per Salmanasar, fili de regno iuda cogitauerit dilatare terminum suum intra metas decem tribub. cum tamen sortis essent distincte scdm ordinatiõẽ dei. apper qd in pena huius cupiditatis subditur: b. Sa. e. f. i. abundanter.

Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui iuda. Et uidet Ephraim languorem suum, & iudas inuinculum suum. Et abiit Ephraim ad Assur: & misit ad regem tertium ad Assur.

Et ego quasi tinea Ephraim: & quasi putredo domui iuda. Et uidet Ephraim languorem suum, & iudas inuinculum suum. Et abiit Ephraim ad Assur: & misit ad regem tertium ad Assur.

Vadens reuertat ad locum meum, donec deficiatis: & queratis faciem meam.

Vadens reuertat ad locum meum, donec deficiatis: & queratis faciem meam.

A D D I T I O

Haec est uirtute diuina principaliter. Va. re. subtrahendo ab utroque regno subsidium meum. Donec. de. capti ad aduersariis.

Haec est uirtute diuina principaliter. Va. re. subtrahendo ab utroque regno subsidium meum. Donec. de. capti ad aduersariis.

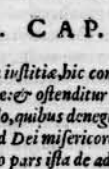
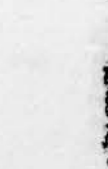
N I C. D E L Y R A. C A P. V I. Tri. Post declarationem diuinae iustitia, hic consequenter ponitur declaratio sua misericordiae: ostenditur primo quibus misericordia concedatur secundo, quibus denegetur ibi: Quid faciam ibi. Circa primum sciendum: quod Dei misericordia in aduentu Christi fuit de larata, propter quod merito pars ista de aduentu eius exponitur.

Tri. Post declarationem diuinae iustitia, hic consequenter ponitur declaratio sua misericordiae: ostenditur primo quibus misericordia concedatur secundo, quibus denegetur ibi: Quid faciam ibi. Circa primum sciendum: quod Dei misericordia in aduentu Christi fuit de larata, propter quod merito pars ista de aduentu eius exponitur.

M O R A L I T E R

In tribu. Ista cap. literaliter exposui de poenitentiam agentibus ad predicationem iohannis baptiste, & se disponenti ad baptismum & fidem Christi. Morali ter autem exponitur de cunctis vere poenitentibus, cum dicitur, In tri. tribulatio namque corporalis frequenter inducit ad poenitentiam peccatorum, quia uexatio dat intellectum reuertendi ad dominum. Et quoniam si reuertentes debent alios ad idem inducere, subditur.

In tribu. Ista cap. literaliter exposui de poenitentiam agentibus ad predicationem iohannis baptiste, & se disponenti ad baptismum & fidem Christi. Morali ter autem exponitur de cunctis vere poenitentibus, cum dicitur, In tri. tribulatio namque corporalis frequenter inducit ad poenitentiam peccatorum, quia uexatio dat intellectum reuertendi ad dominum. Et quoniam si reuertentes debent alios ad idem inducere, subditur.

Venite & reuertamur a quo recesseramus peccando, quia ipse cepit. In Hebraeo habetur. Diripuit. i. temporibus preteritis puniuit nos, quasi in peccatis captos.

Quia ipse cepit. In Hebraeo habetur. Diripuit. i. temporibus preteritis puniuit nos, quasi in peccatis captos. Saluabit nos, spiritualiter & temporaliter.

Mane consergent ad me. Veni te & reuertamur ad dominum: quia ipse cepit & saluabit nos: percuciet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius: sciamus sequemurque, ut cognoscamus dominum. Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Mane consergent ad me. Veni te & reuertamur ad dominum: quia ipse cepit & saluabit nos: percuciet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius: sciamus sequemurque, ut cognoscamus dominum. Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

Quasi diluculum praeparatus est egressus eius: & ueniet quasi imber nobis temporaneus & sero tinus terrae. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi iuda? Misericordia uestra quasi nubes matutina: & quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolui in prophetis, occidi eos in uerbis oris mei: & iudicia tua quasi lux egredient.

ardore circumdatus, ut non recedat ad Deum, sed in errore permaneat, cuius robur comedunt demones, qui sunt alieni & hostes...

panis, qui non reuertatur. Cor d Sed & cani &c. id est dediti illi peccato, ideo G subditur: Et humiliabitur super Israel, quod impletum fuit tempore Hosa...

rat, & sic est vitium latens: cum habet oportunitatem in publico hac rapit, & sic est patens uti: & de hoc dicit. Et fur ingressus est. latens. Et est spoliatus latrunculus foris: & sic patens. Consequenter quia inter eos erant aliqui, qui murmurantes de diuina iustitia dicebant...

GLOS. ORD. CAP. VIII.

In guttore tuo sit aquila, inde detrahatur. Per aquilam, quod dicitur, dicitur diabolus, qui cupit ponere nidum super astra celi...

Proiectus est vitulus. Hierony. Non in urbe, quae dicitur Samaria, positi sunt vituli, sed in Dan, & Bethel. Per Samariam ergo omnes urbes decem tribuum designatur...

NIC. DE LYRA. CAP. VIII.

In guttore tuo sit vitulus. Hierony. Non in urbe, quae dicitur Samaria, positi sunt vituli, sed in Dan, & Bethel. Per Samariam ergo omnes urbes decem tribuum designatur...

tis eorum principaliter commissis. unde subdit: Nunc circumdederunt eos adinventiones suae, coram facie mea factae sunt quod non praeteritis antiquorum vitium puniuntur, sed pro eis, quae per ipsos sunt principaliter perpetrata.

REPUBLICA. In ca. vii. ubi dicitur: Cum sanare vellem, id quod Pur. uult adde re super populum, videtur simpliciter falsum, quod deo medico sit aliquis morbus notus, & aliquis occultus, quia omnia nuda & aperta sunt oculis Dei...

CAP. VII.

In guttore tuo sit aquila, super domum domini: pro eo, quod transgressi sunt foedus meum, & legem meam praeuaricati sunt: Me in uocabunt Deus meus cognouimus te Israel. Proiectus est vitulus bonum, inimicus persequetur eum. Ipsi reprobauerunt, & non ex me principes extiterunt, & non cognoui regnum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent. Proiectus est vitulus tuus Samariae...

Vt interirent. Hec enim idololatria fuit interitus sui causa. Proiectus est vitulus, quia duo fuerunt accipiendo singulari pro plurali.

MORALITER.

In guttore tuo sit vitulus. Verbum est dñi ad Hoseam prophetam, ut fortiter & constanter denunciaret aduentum regis Babylonis ad destruendum domum dñi in Ierusalē. Moraliter per Hosaam significatur praedicator ueritatis, qui constanter praedicare debet infantiam demonis ad destruendum domum Dei, quae est ecclesia, quod notatur cum dicitur: Quasi aquila &c. Per aquilam, quae est avis rapax & acuti uisus, significatur ipse diabolus, qui uiget acumine intellectus, & ecclesiae filios nititur rapere, & sic ecclesiam dissipare. Et subditur duplex causa, quare sic permittitur agere mala. Prima ponitur cum dicitur: Pro eo quod transgressi sunt foedus. i. foedus per nomen meum firmatum. Secundum sensum literalem Sedecias rex Iudae per nomen domini iurauerat seruire fideliter Nabuchodonosor regi: illud tamen iuramentum rupit de consilio senum & sacerdotum, ut habetur. ij Para. vii. & haec fuit una causa destructionis templi & mortis Sedeciae & consilium filii dicitur in ruptionem. Et nunc in pluribus locis nimis facilius, ut videtur dispensatio fit in fractione iuramentum: propter quod timendum est ne contingat simile malum. Secunda causa quare diabolus permittitur ecclesiae filios molestare, est indebita promotio, quod notatur cum dicitur: Ipsi reges frequentes enim in ecclesia promouentur ad dignitates indigni. Et subditur unus modus cum dicitur: Argentum suum & aurum suum se. i. pastores Simoniaci promotos, unde dicitur Zach. x. d. O pastor & idolorum derelinque grege. &c.

NIC. DE LYRA. Qui non reuert per penitentiam. Comederunt alieni robur eius, quia propter peccata ista frequenter fuit ab hostibus de praedatus. Ecce ne quia hoc esset propter hanc idololatriam, & sic patet eius execratio, & non solum inueniuntur sed etiam feruntur iudeo subditur:

Sed

Quid facietis. Cum venerit dies captivitatis, quæ dies erit mihi solennis, & quasi placens hostia, quia in ea uindicabor de hostibus & ponam finem iniuriæ eorum, & flagellabo ingratos filios. O heretici quid facietis, cum uenerit dies iudicii, quando vitam uis mortem redditurus est inimicis?

Quid facietis in die solenni, in quo debetis apparere coram domino cum oblationibus et non vacui, & non habetis aliquid aptum ad offerendum, & secundum hunc sensum continuatur literæ præcedenti. R. Sa. aliter exponit dicens, & alloquitur duas tribus a Nabuchodonosor occidendas dicens: Quid facietis in die solenni, quando dominus de ca-

mum domini. Quid facietis in die solenni, in die festiuitatis domini?

Ecce enim profecti sunt a uasitate. Aegyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos.

Desiderabile argentum eorum uertica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum. Venerunt dies uisitationis, uenerunt dies retributionis.

Scito te Israel stultum prophetam, insanum uirum, spiritualem. Propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentia. Speculator Ephraim, cui Deo meo propheta, laqueus ruinae factus est super omnes uias eius.

Insaniã dõmo Dei eius. Profundi peccauerunt, sicut in diebus Gabaa. Recordabitur iniquitates eorum, & uisitabit peccata eorum.

Quasi uuas in deserto inueni Israel, quæ caritur, primum in apsis & in apostolicis uiris inuenit Deus Christianum populum merte Deu uident, & dulcissimis eorum fructibus saturati est, quasi uua & ficus in deserto inueniantur. Sed heretici uisurpantes sibi nomen Christi intrant ad Beelphegor. i. seruiunt libidini. Vix reperitur hereticus, qui diligat castitatem, & si ore laudet. Ideo alieni a Deo, consufioni id est idolo mancipantur. Sicut enim qui gula seruit, seruus est gula, & sic qui libidini seruit, Deum habet Beelphegor.

Ephraim. Gloriantur, decem tribus & præferant se fratri suo Iuda, & multos herent filios, & exerit, sed hi omnes uel captiuati uel interfecti sunt. Cito ergo recessit ab eis gloria eorum. Vel gloria eorum. i. auxilium Dei cito recessit ab eis, & auolauit, etiam a partu & ab utero & a conceptu: quia etiam filios & posteros eorum deseruit Dei auxilium, unde subditur, Quod si enu. Heretici instabiles & lasciuu ab ecclesia recedunt & gloria, si multos prauo dogmate generent, quos & si nutriti fuerint in fornicatione, dis minatur puniendos cum magistris eorum, & entis æterni uæ. Replicat etiam qualis fuerit Ephraim. Qñ inquit erat in ecclesia inter fluctus huius seculi, firma permanebat in Christo fundata, sed nunc filios suos ab ecclesia ad diabolum ducit ad mortem. Moraliter, per filios malæ cogitationes, uel praua dogmata intelliguntur. Quæ omnia interficiunt dominum spiritu oris sui. Et in illa die peribunt omnes cogitationes & dogmata eorum.

Gloria eorum a partu. In hoc enim gloriabantur, quod uxores eorum facilliter concipiebant & sine periculo pariebant, ex quibus sequebatur abundantia prolis. De mutatione huius gloriæ subditur, Quod si enutrierint filii. i. absque liberis eos faciam, interficiendo eos per Assyrios.

Quasi prima poma ficulneæ, in cacumine eius uidi patres eorum. Ipsi autem intrauerunt ad Beelphegor, & ab alienati sunt in confusione, & facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt.

Ephraim quasi auis auolauit. Gloria eorum a partu, & ab utero, & a conceptu.

Tyrus erat fundata in pulchritudine. Et Ephraim educit ad interfectorem filios suos.

Da eis Domine. Quid dabo eis? Da eis mortui fuerunt fame, pestilentia & gladio decies centum milia. Hanc autem ueritatem fidei nostræ consonam mittit R. Sa. repellere dicit, quod litera sin quãdo punctatur desuper in sinistra parte habet sonum & uirtutem literæ Samech, & sic Besuri significat hic recessum & non incarnationem, quia sic punctatur litera sin in hoc loco. Sed istud uidetur fuga ueritatis, primo quia hac litera in toto ueteri testamento non inuenitur alibi sic punctata, ut dicit prædictus frater Raymundus, & ego similiter non recolio me uidisse alibi sic punctatam, propter quod videtur hæc additio facta ad deprauandam sententiam: Secundo quia pua non sunt de substantia literæ, nec a principio scripturæ fuerunt, unde & rotuli, qui in synagogis eorum leguntur sunt sine punctis, sed per magnum tempus postea inuenta sunt huiusmodi puncta ad facilius legendum. Cum igitur subtraheretur puncto prædicto, ipsi concedant, quod Besuri per sin scripturam incarnationem meam signat, conuenienter concedere, quod hic Besuri incarnationem signat. Et quoniam translatio nostra secundum dictum Rab. Sal. sequitur, quæ sic habet, Sed & uas eis cum recessero ab eis, patet quod fuit facta post corruptionem dictam, potest tamen trahi nostra translatio ad prædictum intellectum. Sed uas eis & c. quia propter negationem incarnationis Dei Deus recessit ab eis dimittens eos in eitate eorum usque quo intrauerit plentitudinem gentium, secundum quod deducit Apostolus satis diffusè in epistola ad Romanos.

Sed & uas eis. Hæc est pars incidentalis, in qua propheta in persona Dei loquens denunciat futuram destructionem populi Iudaici per Romanos, habita occasione ex eius destructione per Assyrios, de qua ante immediate fuerat locutus. Circa quod sciendum, quod iste est uas de passibus scripturæ ueteris Testamenti corruptis a Iudæis, secundum quod dicit frater Raymundus in Hebraica lingua ualde peritus. Ad cuius intellectum sciendum, quod sic in Hebræo uocabitur, Quia etiam uas eis besuri de eis. Hebræi uero habent duplicem literam scilicet Samech & sin in sono & charactere differentes: Quando uero Besuri per literam Samech scribitur, significat in recessu meo, quando uero describitur per sin, significat incarnationem meam. Hic autem scribitur per sin, & ideo hæc est uera litera. Quia etiam uas eis, incarnatio mea de eis. Assumpsit enim Deus carnem de Iudæis, & ex hoc secutum est uas eis, quia pro maiori parte fuerunt increduli & persecutores Christi, & in uindictam mortis eius per Romanos trucidati & captiuati fuerunt, quod etiam designatur per hoc, quod in principio dicitur, Quia etiam uas eis, etiam in latino additamentum significat, & in Hebræo loco eius ponitur hæc dicitur Gam, per quam significatur additamentum consimilis, & diminutio populi Iudaici per Romanos fuit tanta, imo maior quam illa, quæ fuit facta per Assyrios & Chaldæos. A principio enim obsidionis per Romanos usque ad finem, mortui fuerunt fame, pestilentia & gladio decies centum milia. Hanc autem ueritatem fidei nostræ consonam mittit R. Sa. repellere dicit, quod litera sin quãdo punctatur desuper in sinistra parte habet sonum & uirtutem literæ Samech, & sic Besuri significat hic recessum & non incarnationem, quia sic punctatur litera sin in hoc loco. Sed istud uidetur fuga ueritatis, primo quia hac litera in toto ueteri testamento non inuenitur alibi sic punctata, ut dicit prædictus frater Raymundus, & ego similiter non recolio me uidisse alibi sic punctatam, propter quod videtur hæc additio facta ad deprauandam sententiam: Secundo quia pua non sunt de substantia literæ, nec a principio scripturæ fuerunt, unde & rotuli, qui in synagogis eorum leguntur sunt sine punctis, sed per magnum tempus postea inuenta sunt huiusmodi puncta ad facilius legendum. Cum igitur subtraheretur puncto prædicto, ipsi concedant, quod Besuri per sin scripturam incarnationem meam signat, conuenienter concedere, quod hic Besuri incarnationem signat. Et quoniam translatio nostra secundum dictum Rab. Sal. sequitur, quæ sic habet, Sed & uas eis cum recessero ab eis, patet quod fuit facta post corruptionem dictam, potest tamen trahi nostra translatio ad prædictum intellectum. Sed uas eis & c. quia propter negationem incarnationis Dei Deus recessit ab eis dimittens eos in eitate eorum usque quo intrauerit plentitudinem gentium, secundum quod deducit Apostolus satis diffusè in epistola ad Romanos.

Ephraim & c. hic scriptura reuertitur ad prædictam carentiam prolis in regno decem tribuum tempore ueteris testamenti, cum dicitur, Ephraim ut & c. i. similis tyro in filiorum multitudine, ideo subditur, Fundata in pulchritudine & c. pulchritudo enim ciuitatis principaliter in multitudine plebis consistit, & consequenter ostendit mutationem in oppositum.

Ephraim educet ad interfectorem. & c. i. ad regem Assyriorum, qui eos debellauit & captiuit.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

Da eis. id est dabis.

MORALITER.

Scito te Israel stultum. Hic ponitur tertia mutatio, quæ fuit a scientia in stultitiam: Et hæc mutatio reperitur in pluribus Theologis moderni temporis, qui sacram scripturam & sanctorum doctrinam studere negligunt, & uanis ac curiosis totaliter inhaerent. Quasi uuas in deserto. Hic ponitur quarta mutatio, quæ fuit in populo Israel, quæ fuit de bonitate in malitiam, nam primi patres ut Abraham & Iacob & similes fuerunt optimi, & posteriores fuerunt idololatæ pessimi, sicut patet. iij. Reg. & ij. Paralyp. Et sic est in ecclesia Christi: eorum primi rectores eius optimi fuerunt. i. apostoli & successores eorum multi, intantum quæ se in omnibus ecclesiis Deus miracula faciebat ex eorum meritis. Sed modo multi faciunt miracula.

MORALITER.

mirabilia, quia per modos inexcogitatos & mirabiles surripunt simplicium bona. Ephraim q. a. e. Hic ponitur quinta mutatio, quæ fuit in populo Israel, scilicet a fecunditate prolis in sterilitatem, ideo subditur: Absque li. e. fa. hoc autem mystice reperitur in multis ministris ecclesiæ, qui nec uerbo predicationis, nec exemplo bonæ & rationis faciunt liberos in ecclesia Dei, sed magis per suam malam uitam faciunt filios inferni.

Gloria

Expetibile repositorium argenti.

Memphis

Inter. q. i. d. Scitote uel scitote.

iv. e. uolam.

Hereticorum insania.

Inimici speculatorum rem ipse Ephraim potuit propheta, q. laqueus, ad quem pingent.

4. Reg. 9. c.

Ecce. 3. d.

Indic. 1. 9. g. 1. Reg. 10. d. 1. Reg. 12.

Rom. 11. c.

Mystica

In Galgal. Galgal, reuelatio vel voluntas. Dicit ergo oes malitias hareticorum reuelandas esse...

tunc ibi primo quicquid circa aliquo tempore, propter quod propheta sal...

Reg. 8. a Dei sunt eieci. Hec Deus ibi eos exofos, quia hominem regem eligentes...

vulvum sine liberis, & vetera arena. Omnes nequitia eorum in Galgal, quia ibi exofos habui eos...

Non addam ut diligam eos. Omnes principes eorum me recedentes.

Percussus est Ephraim, radix eorum excicata est. Frustrum nequam facient. Quod & si genuerint, interficiam amatissima vteri eorum...

NIC. DE LYRA.

Vulvum sibi id est uxores steriles. Et vbera arentia. quod iam nati non poterunt nutriri...

GLOS. ORD. CAP. X.

Itis frons. Alia traslatio. Vitis aquosa Israel: quod in malo accipitur, quia sicut aquosa vitis plura...

nea domini exer. do. Israel est. dicitur hic frondosa, quia in multitudine...

CAP. X.

Itis frondosa Israel. Multiplicavit al. ad idololatram exercitum...

reatus est ei secundum multitudinem fructus sui, multiplicavit altaria iuxta vbertate terrae...

MORALITER.

In hoc ca. & tribus aliis sequetibus arguit ingratitude populi Iudaici...

NIC. DE LYRA. CAP. X.

Itis fr. Po. increpatione populi de sua peioratione, hic consequenter interpretatur de ingratitude...

nono anni ipsius Hosee per Sennacherib est captivatus, & in Assyrios traductus, habitans in civitatibus Medorum iuxta...

teniam divinum opprimuntur & molestantur. Vaccas. Hic consequenter describitur exportatio idolis...

Deus omnipotens. Per Assyrios sicut per famulos.

nunc interibunt. Ipse confringet sibi...

mulacra eorum, depopulabitur a-

ras eorum. Quia tunc dicitur: non est rex nobis...

dum: Et rex quid faciet nobis?

Log mini verba visionis inutilis, & ferietis...

et germinabit quasi tamaritudo super sulcos agri...

Samarie. Quia luxit super eum populus eius...

et ipse in Assur delatus est munus regi ultori...

naben de contradicentibus sibi. Confusio Ephraim capie. Id est ex hoc confusionem reportabit...

Et con. Ista. in uo. sua. id est in voluntate sacerdotum...

Quia lux. Hiero. Mirum, quod lugente populo exultant sacerdotes...

Confusio. i. perditio Ephraim. & erubescit. Israel in uoluntate...

NICOLAVS DE LYRA.

Nunc interibunt. id est cito interficiuntur, & captivabuntur per regem Assyriorum...

Transire. Non. n. timemus do. Sic enim dicebant aliqui boni inter eos...

Loquimini verba ui. inutilis. verbum est propheta increpantis...

Et ferietis fructus. scilicet fallaciter cum proximis vestris...

Cum mendacio. sed non est in Hebraeo, subintelligitur tamen...

Et germinabit quasi amaritudo indicium super sulcos agri...

Es confunde. Ista. i. populus eius.

Tom. iij. dd ¶ In voluntate

Et vsque ad ortum solis. Hæretici sicut diluculum transfubunt, & rex eorum i diabolus, vel hæresiarcha, quos i infania, qn cre dederit, & erant paruli & Christiani dicebant, dilexit Deus, & per doctores ecclie uocauit de tenebris Aegypti. Sed uocati recesserunt a facie eorum, & adorauerunt Beelphegor. i. u-

qpto, vt frequenter supra dictum est, ideo sequitur, a Et ex Aegyp. uo. s. m. vnde Exod. iiii. edicit dominus, Filius meus primogenitus Israel, b Vocauit eos, s. Moyses & Aaron & alij prophetæ sequentes exhortando populum ad bonum. Sic abie. a fa. eo. i. retrocedentes a moniis eorum, ideo sequitur: Baalim immol. d Et ego quasi nu. sicut nutrix portat infantulum. e Et n. i. se nescire simulauerunt. f Quod cu. e. i. quod gererem curam de eis benesiccia exhibendo, & in hoc apparet ingratitudinem eorum. g In funicularum. id est in beneficijs exhibitis, que attrahunt cor hominis, & sunt quedam vincula dilectionis. h Et ero eis. id est subleuans laborem eorum, sicut auriga, quando uidet bonum onere depressum, subleuat iugum, ut alleuiatus uires resumat ad laborandum, sic dominus filios Israel afflictos in deserto recreauit beneficijs, educendo eis aquam de petra, & similia, ut melius laborem itineris tolerarent. i Et declinaui dando de celo manna. Exo. xvi. Non reuertetur in terram Aegypti. sc. n. fuit inimicum populo, vt non reuertetur amplius in Aegyptum querendo amicitias Aegyptiorum, sed quia transfressi fuerunt hoc, vt dictum est cap. præced. ideo sequitur. l Et Assur ipse rex eius. ipsum subiiciendo sibi & captiuando. m Quoniam no. conuer. ad bonum secundum monita prophetarum. n Ce. gla. scilicet deuorare habitatores ciuitatum eius. o Et consu. ele. i. bellatores robustos. p Et popu. me. pen. i. suspensa & confusa mente remedium expectabit. q Ad reditum me. scilicet per exhibitum beneficium, quod ab eis subtraxi: Et quia ibi sunt longus temporis tractus, ideo subditur. r Iugum autem. id est grauis seruitus ab Assyrijs. s Quod non aufere. quia captiuitas. x. tribuit non fuit reuocata de Assyrijs, sed captiuitas duarum fuit redacta de Babylone. t Quo. hic ponitur postuli consolatio ex diuina pietate. Ad quod ostendendum primo excluditur populū meritum, cum dicitur in persona Dei. Quo. da. te. Eph. in manibus aduersariorum sicut meruisti. u Protegam te. ab aduersarijs, quod non meruisti. x Quomo. da. te. & respondet. y Sicut Ada. po. i. secundum demerita tua debes in perpetuum deleri & subueri absque reparatione aliqua, sicut ista duo ciuitates Adama & Seboim fuerunt funditus subuersa cum Sodoma & Gomorra. z Conuer. est in me. i. non puniui te secundum totum rigorem iustitie mee. a Contur. est pæ. i. commota est super te misericordia mea. b Non faciam fu. i. rigorem iustitie mee. MORALITER. stea ad illius similitudinem Ierobaam rex Israel duos uirtulos aureos fecit, & ad adorandum eos populum iduxit, vt h. iij. Reg. xij. pp. qd rex & p. p. traslati fuerunt i Assyrijs. iij. Reg. xv. Et sic de hic, Si. m. p. Per hac autem ingratitudinem populi Israel significat ingratitudo religiosorum. q. de seculo, tenebris culpæ & ignorantie pleno, i. quæ Aegypto uocati sunt ad locum religionis sacrum, & ibi nutriti corporaliter, & frequenter magis laute quam in domibus patrum, & spiritaliter manna eucharisticæ, & spiritalibus documentis, & sanctorum uirtutum exemplis, & tamen aliqui beneficiorum isto uirtu i grati conuertitur ad idololatiam, cuiusmodi sunt carnales & gulosi, facientes de uentre suo Deū suū, sicut dicitur ad Phi. iij. d. Quotus Deus ueter est, & proprietarij, q. Deū suū faciūt de auro & argento abscondite sublatō, & sic dealis, propter quod captiui ducuntur ab inimicis ad terram tenebrosam & operam mortis caliginē, ideo minus

ideo minus puniendæ. Similiter & ecclesiastici, si eidem cri minib. qb. hrtici cōtinuant, nō Adama & Seboim q. mino res. sed Sodoma & Gomorra q. maiores sunt, cōparant. Ad hrticos at & ad populum deceptum dicit dñs, qa nō penitet pōnerit sicut Adama & Seboim, & nullam spem salutis hēbit. Sed iterū pius pater mutat sententiam & penitet, q. talia sit locutus. In quo ad conuersionem & penitentiā uocat a Non est dis. quatum in me est, Deus ego, subaudi, lapsis manū porrigo, errates reuoco. Et quia sanctus sum, iō nō ingrediar ciuitatem. i. cōciliabula hæreticorum, sed exeatens ab illis suscipiā. Vel, nō ingrediar ciuitatem, q. sanguine & scelere fabricata est, sicut Cain primus parricida, edificauit ciuitatem noie filij sui Enoch. Sed mane bo in ciuitate, quæ cepit ab Abel. b Quo. lea. Vnde Amos. Dñs ex Sion rugiet, minādo rugiit dñs cū dixit: Sicut Adama ponam te. & iterum, Ois arbor q. nō facit fructū bonū, excidebit, & in igne mittet. Rugiet q. dicit: Descendite a me operari in iniquitatis. Cū leo rugit, uolatilia & bestie terrore uocis, gradu fixo se mouere nō possunt. Ita domino commināte, filij maris. i. huius seculi tempore uos, pauet & uadunt ad nidos suos i ecclesijs i qb. uis eis habitat. Hoc Iudæi ad aduentum Christi, quem adhuc pstantur, referunt. Sed nos iam transacta uidemus, q. & de Aegypto, & ab Assyrijs. i. ab oriente & ab occidente, ab aquilone, & meridie ueniunt quotidie, qui recumbūt cum Abraham & Isaac & Iacob in eorum regno. Aliter. Cum uenit leo rugierit, falsus leo qui est aduersarius noster, tremet, & nō poterit os aperire ad prauū dogma, & qui ab eo fuerant capti rugiūt. i. comminatione ueri leonis soluti, sequenti Deū suū: & filij maris, qui in amaritudine & falsis aquis hæreticorum sunt procreati, formidabunt, & ab illis reuolubunt ad Deum: ut q. sub hæreticis laborauerunt, requiescant in ecclesijs, a quibus aberrauerant. Aegyptus, tribulatio vel angustia: Assyrius, dirigens vel arguens, ab his liberabuntur hæretici, cum habitauerint in domibus suis, & dixerint malis patribus. Reuertetur uobis domus uestra deserta. NICOLAVS DE LYRA. a Non conuer. ab intentione misericordie. b Ut dicitur. Eph. i. totaliter deleam absque reparatione. c Quo de. e. qui punishmentem ad correctionem facio. d Tu in ho. qui pmit ad interitum & ad uindictam. e In me. tui. san. i. te. sanctificans. f Et non in. ci. i. cultum meū nō ponā in uia ciuitate tantū, sed per totum mun-

non mundū, et est hoc impletū te gratia, in quo sacrificiū ecclesie offeritur ubiq. & nō in uia ciuitate tantum sicut febat te pe. te. extra. n. Ierusalē non erat locus sacrificij, & propter hoc dicit dominus Mal. i. c. A solis ortu usq. ad occasum magnū est nōm meū in gentibus, & in omni loco offeretur & sacrificatur nomini meo oblatio munda, propter quod dixit saluator Ioh. iij. a. Venit hora, in qua non in monte hoc neque Ieropolymis. f. tantum, adorabitis patrem, sed ubique. ideo subditur: Sed ueri adoratores erunt, qui adorabunt patrem in spiritu & ueritate. Spiritus enim est Deus, qui loco non circumscriptus, nec ad locum determinatur. g Post do. am. ei. obediendo. h Quo. leo. ru. & c. hoc exponit R. Sa. de messia futuro, & quantum ad hoc quod de Christo exponit, ber. e. dicit, sed quod dicit futurum, iam est impletum, quia Christus (qui dicitur leo de tribu Iuda: Apo. v. b.) rugiet clamore sue pditionis in se & apostolis. i Et for. si. ma. i. homines seculi huius, quod est quasi mare procellosum. k Eta. q. ius. ex Aeg. & quasi co. de. te. Assy. i. uelociter uenient ad fidem, quod impletum est a tempore apostolorum, a quo fides Christi publicata est per uniuersum orbem, sicut plenius declaratum fuit super illud Psal. xliij. a. In omnem terram exiit & c. & multi non solum de gentibus, sed etiā de Iudæis regni Iudæ & regni Israel, qui orbem dispersis conuersi sunt ad fidem. l Et co. e. in do. fu. id est in ecclesijs ubiq. per orbem terrarum edificatis, & postea in celi mansionibus: Io. iij. a. In domo patris mei mansiones multe sunt & c. In ca. xj. ubi dicitur in postil. Ideo subditur: Ex Aegypto & c. ADDITIO I. Glosa super hoc uerbum: Ex Aegypto uocauit filium meum, non est hic præter mittenda, quæ sic dicit: Hoc testimonio uirtus Matthæus, quando ex præcepto angeli ex Aegypto rediit Iesus cum matre ad terram Israel, quia hæc typice referuntur ad Christum, tū qa typū habuerunt saluatoris, non per oia opera sua eum figura uerunt, typus enim partē indicat, qd si totum præcedit in typo, iā non est typus sed historix ueritas appellanda. Hæc in glof. In eo. ca. ubi dicitur in postil. Et populus meus pendebit. ADDITIO II. Litera Hebræorum in hoc loco est aliquantulum obscura, tamen recte consideranti uidetur sic transferenda: Et populus meus susceptus est ad rebellionem meam, & ad altum uocatum eam, simul non exaltabitur: uis sententia talis esse uidetur, quod populus ille qui uocabatur a prophetis ad altū. f. ad emendationem uite, semper erat in hoc suspensus, id est non recte intendens, sed tendens ad rebellionem, unde nunquam simul tendebat in altum, ad quod uocabatur. iterponitur ubi: In uero, tertio scriptura ad primū uerenti, ubi: Chanaā. Tris adhuc in duas. qa primo ponitur. x. tribu culpa. si dō pena. ubi: Ephoraim patit. Circa primū dicitur i. persona Dei: Circa. me. i. me delistit. Ephraim. i. Ierobaam primus rex de tribu Ephraim. b In. p. David serui mei: dicit: Nō dō nobis ps in David, & c. ij. Reg. xij. g. Et in negatione notis mei, dicit: de uultis fabricatis. Isti sunt dy tui Israel, q. aduerſarī te de terra Aeg. Et qa Ierobaam induxit ad hanc negationē duplicē, p. tribum Ephraim & consequenter alias nouem. ideo subditur: d Et i. d. sed qa tribu. Iuda stetit in ueritate cultus diuini p. longa tempora. ideo subditur e. Iu. a. te. de. cum. d. In Hebr. Iudas autē adhuc potēs cū Deo, qa licet dimittā fuerit regnū suū: tamē adhuc habuit p. tē sup tres trib. f. Iuda Beniamin et Leui, qa sacerdotēs & leuitæ p. regnū Israel disp. i. ciuitatis, sibi assignatis a Iosue, dimiserunt eas nolētes uirtulos colere, & habitauerunt i regno Iudæ, ubi remāserat Dei cultus: ideo dicitur: Potēs cū Deo. i. qui est scētus & fidelis implendo p. missa, ideo subditur: Et cū scētis f. d. eli. g. exponit R. Sa. dicens. i. cū Deo scētō & benedictō: & hanc expōſitiō est multum consona fidei nostre, licet præter eius intentionem: Hic n. exprimitur articulus sancte trinitatis, p. hoc n. q. de Deo dicitur: Cū san. Elis. f. d. eli. p. nomē plurale qd cōiungunt singulari, immittit ueritē pluralitatis p. sonariū unitate essentie. Ad hanc expōſitiōē pōt trahi translatio nostra cū dicitur: Iu. a. te. f. ueritatis p. hoc q. reuinit cultum diuini. f. Descendit. per hoc quod eius regnum fuit diminutum, quia tamen cultum Dei retinuit. subditur: g Cum. Deo. Hanc autem literam aliqui expōſitores nostri Tom iij. dd 3 expōſunt

† Matt. i. d. † Mas. v. d. Typice † Allegor. † Ioan. 4. 6. † homin. † sicut qui aufere iugum a corb. † Re. 17. d. † apulum † furculos. † suspensus est propter auersionē. † tradam † De pe. di. stin. i. p. c. sed & con. ti. nu. † inualuit † Ia. i. c. † Ezech. 16. f.

† formidabunt. † tibi. † menda. cija. † adhuc do. minatur. † fidelis

CAP. XII.

NIC. DE LYRA. CA. XII.

Cuti vestigia Dei, sicut sancti patriarchae & alij fideles.
E a Ephraim pacis uentum. Refert historia Manahan regem I...

minum consuleret de isto confitit, respondit dominus: Duo populi ex
uentre tuo diuidentur, populusque populam superabit, & maior seruetur...

teorum,

+ tenit pl: nra fra- tris sui

Ezech. 16 f

Allegor.

NICOLAUS DE LYRA

Exponit de fidelitate tribus Iudea, qua prima post Moysen intravit
mare rubrum, & sic dicitur: Iu. autem te. f. uentis a Moysa dicitur...

tiuitatis tuae, Ge. xxxij. c. Nullo autem modo uisibile est, q angelus
bonus uellet executionem diuini mandati impedire, cum eius uoluntas...

MORALITER

a Ephraim pa. uen. Hic arguitur tertia ingratitude populi I-
rael de duobus beneficiis a Deo patriarcha Iacob collatis pro se...

quod immemor beneficiorum Dei non cessat addere pecca
tum peccato qm te nascendum ecclesia in fide parturiret, sup-
plantasti Iudaeum siue Gentilem fratrem tuum, & eius pri-

Et ego dominus Deus tuus ex terra Aegypti: Adhuc
sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis.
Et loquutus sum super prophetas, & in manu uisionem multiplicauim...

a Et inualuit ad angelum non secundum existentiam, sed secundum
apparentiam per angeli fictionem, qui sic se habebat quasi cum supra-

Et ego dominus Deus tuus ex terra Aegypti: Adhuc
sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festiuitatis.
Et loquutus sum super prophetas, & in manu uisionem multiplicauim...

C

talibus non habet deo-minum

+ Mercatoris in manu

+ Opprimere

+ Robur

+ Alias habet eduxi te

Malitia deorum tribu.

D

Si Galaad. Galaad ciuitas est trans Iordanem in tribu Gad...

Allegor. Positiu. Snp. 6. c. Snp. 9. d. Allegor. f. Ge. 28. Allegor. Snp. 3. b. Allegor. f. Ad ira. Alleg. Hæretici ad iracundiam prouocant Deum...

NICOLAUS DE LYRA.

Assimilatus sum. i. figuratus, ut in formatione Euse de costa...

GLOS. ORD. CAP. XIII.

Loquente Ephraim. i. principibus hæreticorum, horror inuasit infelicem populū, & deliquit in idolis...

NIC. DE LYRA. CAP. XIII.

Loquente. Hic increpatur populus de quarta ingratitude circa Dei beneficium...

habitatores pessimi erant, ut dicitur est supra, ca. vi. & ideo hic specialiter in cr. parit de idololatria...

Ergo frustra erant &c. Erat. n. Galaad ultra Iordanem, & Galgal circa. Et quoniam in Galaad essent idola...

Super eum venit. per debitam & duram punitionem. Et op. eius resti. &c. quia erit in uilitate magna...

CAP. XIII.

Loquente Ephraim. i. principibus hæreticorum, horror inuasit infelicem populū, & deliquit in idolis...

MORALITER.

Loquente Eph. & c. Hic arguitur ingratiudo populi Israel de duplici beneficio Dei...

penit. filios & filias uestras idola uobiscum colentes iisdem uitalis immolate. Hoc dixit Manafes & multi alij de quibus scriptum est...

molate homines uitulos adorantes. Idcirco erunt quasi uibres matutina, & sicut ros matutinus præteriens...

Dirumpam interiora iecoris eorum. Et consumam eos ibi quia leo prædam deuorat...

CAP. XIII.

Loquente Ephraim. i. principibus hæreticorum, horror inuasit infelicem populū, & deliquit in idolis...

Loquente Eph. & c. Hic arguitur ingratiudo populi Israel de duplici beneficio Dei...

iniquitas eius omnibus manifestabitur, tunc repentinus doloribus uelut parturientis cruciabitur. Hæreticus est iniquitas colligata, quam in excelso loquuti sunt...

molate homines uitulos adorantes. Idcirco erunt quasi uibres matutina, & sicut ros matutinus præteriens...

Dirumpam interiora iecoris eorum. Et consumam eos ibi quia leo prædam deuorat...

CAP. XIII.

Loquente Ephraim. i. principibus hæreticorum, horror inuasit infelicem populū, & deliquit in idolis...

Loquente Eph. & c. Hic arguitur ingratiudo populi Israel de duplici beneficio Dei...

NIC. DE LYRA.

Vitulos adorantes. sicut præcepit rex. Idcirco. id est propter istas malitias...

Dirumpam interiora iecoris eorum. Et consumam eos ibi quia leo prædam deuorat...

CAP. XIII.

Loquente Ephraim. i. principibus hæreticorum, horror inuasit infelicem populū, & deliquit in idolis...

Loquente Eph. & c. Hic arguitur ingratiudo populi Israel de duplici beneficio Dei...

De ma. mor. Eis loquitur dñs, quos sua gratia liberare digna...

vero sua liberavit patres sanctos de manu mortis in limbo detentos...

Convertere. Cum praedixisset propheta calamitates, quae de...

num in terra. Ex quo patet, quod residuum huius capituli loquitur de...

NICOLAUS DE LYRA.

De manu. Postquam ingratitudine populi descripsit beneficium...

De deserto ascendente. Quia tatum ascendit super terram, quam...

Sanabo contritiones eorum, diligit eos spontaneè, quia aversus est furor...

Quia aversus est furor. Per mortem n. Christi hominis placatus est...

GLOS. ORD. CAP. XIII.

Reat Sam. Bellatores Samariae interficiuntur, lactantes...

Quoniam ad amaritudinem. Per idolorum cultum. In gladio...

Convertere. Hic subditur promulgatio divinae misericordiae...

Convertere. Hic ad litteram propheta denunciat populo...

NIC. DE LYRA. CAP. XIII.

Reat Sama. Superius posita est promulgatio divinae iustitiae...

Quoniam. Quia aversus est furor. Per mortem n. Christi hominis...

Convertere. Hic subditur promulgatio divinae misericordiae...

Convertere. Hic ad litteram propheta denunciat populo...

a Et germinabunt. Q. Electi bonis operibus germinant, sicut Christus, qui est vera vinea. b Memoriale. Vinum Libani potest dici ditteris pigmentis...

h Memoriale eius. Prope enim montem istum crescebat vinum optimum memoria dignum. i Ephraim, supple dicit. k Quid mihi. Multi enim de decem tribubus reuerfi a regno Assyrio...

NICOLAVS DE LYRA.

a Ibut rami eius, sicut et virtute in virtutem. b Et erit quasi oliua, que semper est in virore. c Gloria eius, quia gloria Christi non marcescit.

ADDITIO I.

Quaedam glo. Hebraica super istud verbum: Reddemus vitulos, sic dicit: Solumus seu reddemus confessionem laborum nostrorum...

Incipit expositio primi prologi fratris Britonis in loelem prophetam.

Anctus lo. Iste prologus quatuor habet partes. In quarum prima ordo istius prophete ad alios ostenditur, cum dicitur: Sanctus loel & c.

Incipit prologus sancti Hieronymi in loelem prophetam.

Anctus loel apud Hebraeos post Hofee ponitur. Et sicut ibi sub nomine Ephraim ad decem tribus confertur vaticinium...

quae in Hofee legimus: in diebus Ozia loathan & Achaz & Ezechie regum Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas regis Israel...

per inspirationem in propheta. p Dns. f. i. dominus fecit in me salutem. q Au. Hic expositio cetera in exordio vbi dicitur: Audite hec senes auribus...

Item alius Prologus.

Oel de tribu Ruben natus in agro Bethoron, ubi etiam in pace mortuus est & sepultus.

Item alius Prologus.

Incipit expositio secundi Prologi in loelem prophetam per fratrem Britonem.

Oel filius Phatuel describit terram duodecim tribuum eruca, bruchus, locusta, rubigine vastante consumpta, & post euerfionem prioris populi effusum...

Quinde. f. in illis quindecim particulis, que graduales dicuntur. k Qui in pl. q. significat pfectum virtutis, de quo agit in illis quindecim psal. quas cui habent spiritum sanctum habere merentur...

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS.USAL.ES

lis eos regibus prophetaffe sub quibus...

rum malum, ut considerantes uenture cladis asperitatem...

GLOS. ORDIN. CAP. I.

Erbum. Hiero. Phatuel propheta pater Ioel prophete...

filio suo iuit ad peregrinandum extra terram duodecim tribuum...

Incipit Ioel propheta.

CAPVT I.

Erbum domini quod factum est ad Ioel filium Phatuel. Audite hac senes...

Filium. & fuit iste propheta sicut & filius, secundum regulam...

MORALITER.

Verbum domini. Sequitur. Res. c. Per ista quatuor corrodentia terrenascientia...

Ezechie, & duas cum tribu sacerdotali tpe Ioachim nepotis...

bi succendentia, que Iudam corrodentem & vastauerunt...

Hoc morbo laborat q nimia leticia dei est...

locusta, & residuum locustae comedit bruchus...

chi comedit rubigo. Expergimini ebrii...

omnes qui bibitis uinum in dulcedine, etiam perit ab ore uestro...

Gens enim ascendet super terram meam fortis, & inuenietur...

Suit terrae motus magnus in Ierusalem, cuius mentionem non facit...

Comedit locusta, residuum &c. Differunt autem locusta & bruchus...

Et residuum bruchi comedit rubigo. Est autem rubigo uitii...

Expergimini ebrii & considerate in imminens uobis malum.

Flete. Quia deficit uobis uinum, in quo delectabimini...

Gens enim ascendet &c. Hic consequenter ponitur res figurata...

Super terram meam, super Iudam, que specialiter dicitur terra domini...

Foris & innu. Talis n. fuit gens Assyriorum, Chaldaeorum, Graecorum...

MORALITER.

Expergimini ebrii. Quia sicut somnus tenet sensus ligatos...

Flete. Quia uinum, qui bi. in dulce. Per uini potationem...

Quoniam pe. ab ore ue. licet ad horam delectent, tamen in perpetuum cruciant.

Gens. i. multitudo spirituum malignorum, quae dicitur gens, eo quod...

Fortis. Iob. xij. d. Non est potestas super terram quam ei comparatur...

Innumerabi. quia multitudo demonum est ualde magna. d. n. Mar. v. a. quod in uno homine erat legio demonum.

Tom. iij. cc. 2. *Dentes eius

NICOLAVS DE LYRA

Natura, sed per ligna parabolice intelliguntur habitatores Sichem...

pleatur in nobis illud: Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet?
Luc. 13. 1. a Plange quasi uir. Sicut iuuenula ponsa, amittens sponsum...

ter uinea domini pro populo Israel, secundum illud Isai. 9. d. Vinea enim domini exercituum domus Israel est...
e Plange. Hic consequenter propheta inducit populum ad lamentationem...

NIC. DE LYRA.

Romanorum, ut patet ex gestis eorum.
Dentes in hoc designant crudelitas eorum.
Posuit uir. Ipsi enim exercitus in Iudea uineas excederunt...

hie ministri ad emendationem vite p opera penitentia, cu dicitur:
Accin. ut sitis alius exemplum boni, sicut fuisse occasio mali.
Quoniam interij. & c. id est eucharistia debita consecretio per in deuotionem uestram.

Congregate senes. Rectus ordo, primum sapientes, postea ter renis adhaerentes, unde supra: Audite haec senes, & au percipite &c.
Non multo post. & decem & duarum tribuum uenit captiuitas per Assyrios & p Chaldaeos...

NIC. DE LYRA.

Vocate caetum, ut ex precibus multo impetretur diuina clementia.
Et cl. ad. d. a. a. In Hebreo est una dictio, sonat sic, aba. & est interiectio dolentis.
Quia pro. i. dies sue vindictae inferenda, & ideo monebat propheta ad dominum clamare...

Quoniam exiccati sunt. &c. ex uehementia venti uentis siccitatem causant.

MORALITER.

hypocritae qui exterminat facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes, ut dicitur Mat. vj.
Vocate & c. i. congregate subditos uestris in charitate.
Et clamate ad dominum. per deuotam orationem.
Quia prope. est. i. dies mortis, in qua uenit dominus ad particulare iudicium morientis.

ADDITIO I.

Verbo Hiero. in hoc prologo posita sane intellecta non contrariatur uerbis suis in epistola ad Paulinum, prout Postillator aestimare uideret.
Pro quo sciendum, quod secundum quod ponit Hier. in hoc prologo tempora in quibus prophetauit Ioel eadem sunt temporibus in quibus Oseas prophetauit...

ADDITIO II.

Secundum dictum seu secunda expositio non uidetur rationaliter improbari a Postillatore: nam bruta animalia inueniuntur in sacra scriptura designari noib. hominum, praesertim sub noibus collectiuis, propter certas eorum actiones seu proprietates...

Super terram meam. Similiter populus fortis & hmoi, bene pot in telligi de locusta...

REPLICA

In primo ca. Ioel Postil. inquirens quibus Ioel prophetauerit, ostendit

GLOS. ORDIN. CAP. II.

Anite tu. Vox Dei ad prophetam, & ad alios qui legem obseruabant...

ostendit B. Hieron. varie loqui in prologo huius prophetie, & ad Paulinum de omnibus sacre scripture libris...

CAP. II.

Anite tuba in Sion, & iudicate

in monte sancto meo. Conurbentur omnes habitatores terre...

uenit dies domini, quia prope est dies tenebrarum & caliginis...

expansum super montes populus multus & turbidus. Similis ei non fuit...

a principio, & post eum non erit usque in annos generationis & generationis...

uorans, & post eum exurens flamma. Quasi horum & uoluptatis terra coram eo...

deserti, neque est qui effugiat eum. Quasi aspectus equorum aspectus eorum, & quasi equites sic currerunt...

MORALITER

Canite in Sion. Præcedens capitulum expositum est mystice de uasatione ecclesie...

orientem in occidentem, & sic erit aduentus exercitus Antichristi. Similis ei non fu...

Quasi

Sicut sonitus. Ita subaudis sonitus & terror vocis eorum cum ca populabitur...

per capita montium exilient, sicut sonitus flammæ ignis de uero

in ollam. Sicut fortis current, quasi uiri bellatores ascendent

dicuntur, & non declinabunt a semitis suis. Unusquisque fratrem suum non coartabit...

per fenestras cadent, & non demolientur. Urbem ingredientur, in muro current...

conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur. A facie eius contra eum uertetur terra...

sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum...

dies dñi, & terribilis ualde. Et quis sustinebit eum? Nunc ergo dicit dñs...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

Velut post id est munitus omni genere armorum. A facie eius solo aspectu. Omnes uultus redigentur in ollam...

Quasi uiri beati exercitati in arte bellandi. Ascendent muniti ad ciuitates occupandas...

Non nimis separabuntur ab inimicis, nec nimis coniungentur. Dicit n. V. egeus lib. de re militari...

Sed & per se. sic contingat eos per fenestras domorum intra cadere, non ledentur in de...

Per fenestras. i. ita latenter, & existentes intra, sibi de defensione non poterunt providere...

Moti sunt. id est angeli qui sunt cines celestes. Angeli enim ad custodiam diuersarum gentium deputati...

De bonis angelis. tamen hac pugna est inter eos sine discordia, ut ibidem plenius fuit dictum...

Ante faciem exercitus. eo quod erant exequutores diuine iustitie, licet hoc facerent iniqua uoluntate...

Quia multa sunt nimis. quilibet enim diuersorum exercituum fuit ualde magnus in multitudine & fortitudine...

Magnus enim di. di. sin. ostensione sua uindicta. ideo subditur. Et quis sustinebit eum? q. d. propheta: non poteris sustinere...

Hoc maxime apparuit in ciuitatis & templi destructione, primo per Chaldeos, & secundo per Romanos.

Nunc ergo dicit dominus. Postquam propheta prædixit desolatoria, hic incipit denunciare consolatoria. Et quia actus altiorum sunt in patiente & dispositio, ideo primo inducit populum ad debitam dispositionem...

secundo, denunciat diuinam consolationem. sibi: Zelatus est. Debita uero dispositio ad perceptionem diuinæ consolationis est ueritas penitentiae & contritio: Matth. v. 20. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: ideo dicitur in persona domini: Conuertimini ad me: id est ueraciter & integraliter.

In ieiunio. ut carnem affligendo, spiritus ad Deum eleuetur: Et scindite

MORALITER. Si so. quia sicut stipula non potest resistere flammæ, sic nec fideles Antichristi uolentur per corporalem defensionem, sed tantum per patientiam uirtutem.

Viri in uis su. gra. & c. quia satellites Antichristi in malis suis prosperabuntur. Sed quoniam pena comminata aliquando per penitentiam tollitur uel minuitur, ideo subditur: Nunc ergo in toto corde, Et quoniam dominus post tempestatem tranquillam facit, & post lachrymationem & fleum gaudium & exultationem infundit, ut dicit Tob. iij. ideo

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

omnis uobis, ut per terrorem supplicii adducam vos ad penitentiam peccati...

Vertical marginal notes on the right side of the page, including 'C', 'D', 'E', 'F', 'G', 'H', 'I', 'J', 'K', 'L', 'M', 'N', 'O', 'P', 'Q', 'R', 'S', 'T', 'U', 'V', 'W', 'X', 'Y', 'Z' and various references.

† tenebris

4. Reg. 17. h

Sicut so-

NIC. DE LYRA. CAP. II.

Anite tu. hic consequenter inducit propheta ad lamentum pro uasatione terre iudaica per quatuor regna supradicta...

Canite. nō canticū leuiticū sed trisūm, iō subditur: Vlula

Conturbentur omni. i. totius iudæe.

Quia ne. i. tempus sue uisionis.

Quia pro. est & c. i. ps. multarū miseriarū & calamitatum: Quod potissime habet locum in prima destructione templi per Chaldeos, & in secunda per Romanos, & in eius prophætatione per Graeco, quando Antiochus abominandum idolum posuit in templum Dei. i. Mach. 1.

Quasi

Velut

Tom. iij. cc 4

* Zelatus

UNIVERSIDAD DE SALAMANCA

GREDO.S.U.S.A.L.E.S

Super m.i. afflictione penitentium iuxta illud: Sufficit diei malitia sua. Et si est malitia in ciuitate, quam do minus non fecerit. Quia vero dixerat misericors Deus & patiens, ne magni tudo clementie negligentes faceret ad penitentiam agendam, subdit propheta: Quis scit. Q Hortor uos ad penitentiam, praedico Dei clementiam, sed tamen quia profundum sapientie & scientie Dei penetrare non possumus, tempero sententiam, opto potius quam presumo. b Canite. Predicatores & prophetas hortatur sermo diuinus, ut praedictent penitentiam, antequam ueniat hostilis gladius: Superius uos monui ad penitentiam, & per commemoracionem crudelitatis hostium & per commemorationem meae clementie, nunc autem iterum & iterum precipio: Canite, modo quate, iubentur adunari, ut saltem in extremo uitae termino peniteant. Senes moribus & scientia, ut aliis praebant exemplum & doctrinam. d Sugentes. Nulla graas sit quae non couertatur, q ia nullus est super terram nec infans uisus diei sine peccato est. Quasi non tenetur actuali, tenetur originali. e Inter ue. Duo erant altaria, unum in templo quod incensi dicitur, aliud in porticu ante fores templi, quod holo caustorum dicitur. vnde dicitur: Inter uestibulum & altare in spacio quod est inter altare incensi & holo caustorum altare. f Plora dicentes: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Aut quis scandalizatur, & ego non uro? g Eis natio demones, qui dum sumus impenitentes, dominantur & dicunt: Vbi est Deus eorum? h Zelatus. Quasi cum predicta imple sent populus & sacerdotes, amauit Deus terram suam, quam prius contempserat. Alleg. Omnis anima terra est domini in qua seminat. Sed si pepererit zizaniam, dominum offendit. Si uero penitet, & dicit. Parce domine, zelatur dominus terram suam, & dignatur suo alloquio dicens: Mittam uos. fru & ui. i Errespon. populo agente penitentiam intantum parcat Deus, ut eos sua responsione dignos faciat: Hoc quotidie videmus fieri in ecclesia. Ab hoc loco, vsq;, non confundetur populus meus in aeternum, promissio est bono rum eis qui penitentiam egerunt, & ecce qui peccatis, imisi uobis erucam, locusta br. ru. per quas omnes fruges uestre sunt vastatae. iam p penitentiam conuersus sum ad clementiam, & eruaui uos

N I C. D E L Y R A.

Et scindite corda. malas cogitationes rescindendo. b Et non uestimenta. Mos erat Iudaeis in tristitia positus sua scindere uestimenta, ut patet in pluribus locis ueteris testamenti: sed hoc parum ualeat aut nihil, nisi ad sit scisio cordis modo dicto. c Et c. eius misericordiam implorando. d Quia benignus in effectu. e Et misericors. in effectu. Dicitur enim misericors qui misericordiam alterius accipit ad uolendam. f Patiens. conuersionem peccatorum expectando. g Et mul. m. citra condignum puniendo. h Et praetabi. &c. peccata condonando.

Et uos omnibus bonis. i Quis scit si conuertatur. Spiritus sanctus enim tangit corda prophetarum secundum suum arbitrium sps & minus: & ideo aliquando per eos denunciat sic penam suam, quod licet tunc sint certi, quod talis uentio est a Deo, tamen adhuc ignorat aliquando utrum sit prophetia praedestinationis, que semper impletur: uel solum comminationis, que propter penitentiam impeditur, sicut Ionas dixit: Adhuc quadraginta dies est Ninine subuertetur. et tunc ignorauit quid hoc esset impediendum propter penitentiam Ninuitarum. Et sic iste propheta de plagis superpositis ignorabat: & ideo uerbum istud, Quis scit &c. Non dicitur in persona domini, qui certitudinaliter cognoscit omnia futura. sed in persona prophetae. k Et relin. post se bene. id est suam gratiam in beneficijs temporalibus & spiritualibus. l Sacrificium & libamen domino Deo nostro. subintelligitur fiat ad placandum eius iram. m Canite tuba in Sion. ad populi conuocationem. n Sanctificate ieiunium. per carnis mortificationem. o Vocati. e. i. omnes uiri & uirgines & aetas, ut ex communi afflictione & deprecatione citius placetur Deus. & hoc modo fecerunt Nininitae, Iona. iij. p Egre diatur. q. d. non est tempus uacandi amplius, sed lucubus. q Inter uestibulum s. templi. r Et altare. s. holo caustorum. s Plorabunt. cum lacrymis & denote deprecantes. t Parce domine parce populo tuo. a pena quam demeruit pro suo peccato. u Et ne des hereditatem tuam. i. Iudaeam que dicitur Dei hereditas ratione supra dicta, cap. i. x In opprobrium. f. seruitutis Gentibus alienis. ideo subditur: y Ut dominantur eis na. Ex hoc patet quod supra dictum est, scilicet quod Ioel non solum prophetauerat de uastatione terre per erucam, bruchum &c. ut dicit Ra. Sa. quae non habent dominium super homines, sed etiam de uastationibus futuris per quatuor regna supra dicta, quae successiue acceperunt dominium in Iudaea. z Quare di. in po. &c. Sic enim dixerunt Gentiles post uastationem Iudaeorum, derisorie insultantes. quod Deus eorum non poterat eos saluare. a Zelatus est do. Hic coequetur propheta praedicit diuinam consolationem: & primo quantum ad multiplicationem in bonis, secundum quantum ad uisionem de inimicis. scilicet. Perum quid mihi. Prima in duas: quia primo prae mittit bona temporalia, secundum spiritualia, ut ex sensibilibus ad intelligibilia deducatur. secunda ibi: Et erit. Circa primum pro uastatione terrae uastationem per erucam, bruchum &c. denunciat fertilitatem suam loquens in psona domini, dicens: c Ecce ego mit. dicit enim Ra. Sa. q. post illam famem, quae fuit tempore Ioram, sequuta est a Deo fertilitas magna, propter quod mulier quae cum filio peregrinata fuerat in terra Philistinorum de castro Elisaei, reuersa fuit in Iudaea fame transacta. iij. Reg. vii. d Et non dabo uos &c. Tempore enim

M O R A L I T E R.

a Zelatus est do. i. ecclesiam suam. b Et peperit. nam circa condignum est eius panis. c Et dixit: per quae significantur diuinae consolationes. quae dantur fidelibus post persequutiones. d Et non da. quod uerum est singulariter de persequutione Antichristi futura, quia post illam non erit alia.

Quis

Et cum

Quis scit si conuertatur. Spiritus sanctus enim tangit corda prophetarum secundum suum arbitrium sps & minus: & ideo aliquando per eos denunciat sic penam suam, quod licet tunc sint certi, quod talis uentio est a Deo, tamen adhuc ignorat aliquando utrum sit prophetia praedestinationis, que semper impletur: uel solum comminationis, que propter penitentiam impeditur, sicut Ionas dixit: Adhuc quadraginta dies est Ninine subuertetur. et tunc ignorauit quid hoc esset impediendum propter penitentiam Ninuitarum. Et sic iste propheta de plagis superpositis ignorabat: & ideo uerbum istud, Quis scit &c. Non dicitur in persona domini, qui certitudinaliter cognoscit omnia futura. sed in persona prophetae. k Et relin. post se bene. id est suam gratiam in beneficijs temporalibus & spiritualibus. l Sacrificium & libamen domino Deo nostro. subintelligitur fiat ad placandum eius iram. m Canite tuba in Sion. ad populi conuocationem. n Sanctificate ieiunium. per carnis mortificationem. o Vocati. e. i. omnes uiri & uirgines & aetas, ut ex communi afflictione & deprecatione citius placetur Deus. & hoc modo fecerunt Nininitae, Iona. iij. p Egre diatur. q. d. non est tempus uacandi amplius, sed lucubus. q Inter uestibulum s. templi. r Et altare. s. holo caustorum. s Plorabunt. cum lacrymis & denote deprecantes. t Parce domine parce populo tuo. a pena quam demeruit pro suo peccato. u Et ne des hereditatem tuam. i. Iudaeam que dicitur Dei hereditas ratione supra dicta, cap. i. x In opprobrium. f. seruitutis Gentibus alienis. ideo subditur: y Ut dominantur eis na. Ex hoc patet quod supra dictum est, scilicet quod Ioel non solum prophetauerat de uastatione terre per erucam, bruchum &c. ut dicit Ra. Sa. quae non habent dominium super homines, sed etiam de uastationibus futuris per quatuor regna supra dicta, quae successiue acceperunt dominium in Iudaea. z Quare di. in po. &c. Sic enim dixerunt Gentiles post uastationem Iudaeorum, derisorie insultantes. quod Deus eorum non poterat eos saluare. a Zelatus est do. Hic coequetur propheta praedicit diuinam consolationem: & primo quantum ad multiplicationem in bonis, secundum quantum ad uisionem de inimicis. scilicet. Perum quid mihi. Prima in duas: quia primo prae mittit bona temporalia, secundum spiritualia, ut ex sensibilibus ad intelligibilia deducatur. secunda ibi: Et erit. Circa primum pro uastatione terrae uastationem per erucam, bruchum &c. denunciat fertilitatem suam loquens in psona domini, dicens: c Ecce ego mit. dicit enim Ra. Sa. q. post illam famem, quae fuit tempore Ioram, sequuta est a Deo fertilitas magna, propter quod mulier quae cum filio peregrinata fuerat in terra Philistinorum de castro Elisaei, reuersa fuit in Iudaea fame transacta. iij. Reg. vii. d Et non dabo uos &c. Tempore enim

N I C O L A V S D E L Y R A.

enim illius famis multi cogebantur exire de illa terra, & sustinere opprobria in terra aliena. Sciendum tamen, q per li vlt. a. non intelligitur perpetuus: sed aliqua temporis longitudo, sicut diffusus fuit di-

Et eruaui uos. i Quis scit si conuertatur. Spiritus sanctus enim tangit corda prophetarum secundum suum arbitrium sps & minus: & ideo aliquando per eos denunciat sic penam suam, quod licet tunc sint certi, quod talis uentio est a Deo, tamen adhuc ignorat aliquando utrum sit prophetia praedestinationis, que semper impletur: uel solum comminationis, que propter penitentiam impeditur, sicut Ionas dixit: Adhuc quadraginta dies est Ninine subuertetur. et tunc ignorauit quid hoc esset impediendum propter penitentiam Ninuitarum. Et sic iste propheta de plagis superpositis ignorabat: & ideo uerbum istud, Quis scit &c. Non dicitur in persona domini, qui certitudinaliter cognoscit omnia futura. sed in persona prophetae. k Et relin. post se bene. id est suam gratiam in beneficijs temporalibus & spiritualibus. l Sacrificium & libamen domino Deo nostro. subintelligitur fiat ad placandum eius iram. m Canite tuba in Sion. ad populi conuocationem. n Sanctificate ieiunium. per carnis mortificationem. o Vocati. e. i. omnes uiri & uirgines & aetas, ut ex communi afflictione & deprecatione citius placetur Deus. & hoc modo fecerunt Nininitae, Iona. iij. p Egre diatur. q. d. non est tempus uacandi amplius, sed lucubus. q Inter uestibulum s. templi. r Et altare. s. holo caustorum. s Plorabunt. cum lacrymis & denote deprecantes. t Parce domine parce populo tuo. a pena quam demeruit pro suo peccato. u Et ne des hereditatem tuam. i. Iudaeam que dicitur Dei hereditas ratione supra dicta, cap. i. x In opprobrium. f. seruitutis Gentibus alienis. ideo subditur: y Ut dominantur eis na. Ex hoc patet quod supra dictum est, scilicet quod Ioel non solum prophetauerat de uastatione terre per erucam, bruchum &c. ut dicit Ra. Sa. quae non habent dominium super homines, sed etiam de uastationibus futuris per quatuor regna supra dicta, quae successiue acceperunt dominium in Iudaea. z Quare di. in po. &c. Sic enim dixerunt Gentiles post uastationem Iudaeorum, derisorie insultantes. quod Deus eorum non poterat eos saluare. a Zelatus est do. Hic coequetur propheta praedicit diuinam consolationem: & primo quantum ad multiplicationem in bonis, secundum quantum ad uisionem de inimicis. scilicet. Perum quid mihi. Prima in duas: quia primo prae mittit bona temporalia, secundum spiritualia, ut ex sensibilibus ad intelligibilia deducatur. secunda ibi: Et erit. Circa primum pro uastatione terrae uastationem per erucam, bruchum &c. denunciat fertilitatem suam loquens in psona domini, dicens: c Ecce ego mit. dicit enim Ra. Sa. q. post illam famem, quae fuit tempore Ioram, sequuta est a Deo fertilitas magna, propter quod mulier quae cum filio peregrinata fuerat in terra Philistinorum de castro Elisaei, reuersa fuit in Iudaea fame transacta. iij. Reg. vii. d Et non dabo uos &c. Tempore enim

M O R A L I T E R.

a Zelatus est do. i. diabolum. fm illud Ier. j. c. Ab aquilone pa. omne ma. Vel per hoc intel ligitur Antichristus in quo erit diabolus. b Procul fa. eos in infernum detrudendo. d Faciem. quod est mare mortuum propter quod significat infernum. f Et ascen. i. i. ipsius Antichristi & exercitus sui, qui pro magna parte cum ipso Antichristo fulminabitur, & corpora fulminata horribiliter sequent. i Exulta & latere. tu ecclesia. k Nolite time. id est uos simplices Christiani. l Quia germinauerunt. id est clerici. m Et filij. id est uos filij ecclesiae. n Quia dedit. scilicet Eliam & Enoch. o Et de. id est doctrinam salutiferam. p Sicut in. i. ecclesiae quo tempore uigebat praedicator Apollolus. q Et re. quia post mortem Antichristi dabitur tempus penitentiae deceptis ab iplo.

¶ Veruntamen &c. Hoc Iudex contra Tyrum & Sidonem & Palestinos dicit arbitratum, quod tempore captiuitatis Iudae...

¶ Et terram &c. f. terram promissionis, quam Saraceni diuiserunt sibi, Christianis inde partem eiecit, & partem occisis.

¶ Vbi ad modum Gentium alij Iouem colerent, alij Iunonem & huiusmodi.

¶ Quot ex eis acciperet rex in seruos & ancillas, & quot unquam principem.

¶ Veruntamen. Supra propheta denunciavit multiplicationem in bonis hic consequenter denunciavit vltionem de inimicis.

¶ Et si vlticimamini vos contra me, & si vlticimamini vos contra me, cito velociter reddam vlticimamini.

¶ Pulcherrima inuulistis in delubra uestra. Et filios Iuda & filios Ierusalem uendidistis filijs Græcorum, vt longe faceretis eos de finibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis. Et vendam filios uestrum & filias uestras in manibus suis.

¶ Conseruant. Alij dicunt Gentes damnas dānari, vt surgant ad iudicium suæ dānationis: Et ironice monetur, ut præparent se ad bellum, in quo sunt interficiendi, quia consummata est malitia eorum.

¶ Preparare uos ad bellum in iudicio. in Gentibus, ¶ sanctificate bellum, suscite robustos. Ascendant, accedant omnes uiri bellatores. Concidite ¶ aratra uestra in gladios, & ligones uestrum in lanceas. Infirmitas dicat: quia fortis ego sum. ¶ Erumpite & uenite omnes Gentes de circumitu, & congregamini: Ibi occumbere faciet dominus robustos uestrum. Conseruant & ascendant. Gentes in uallem Iosaphat, quia ibi sedebo, vt iudicem omnes Gentes in circumitu. ¶ Mittite falcem, quoniam maturauit messis. Venite & descendite, quia plenum est torcular. Exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum. Populi populi in ualle concisionis, quia iuxta est dies domini in ualle concisionis. ¶ Sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. ¶ Et dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit uocem suam. Et mouebuntur caeli & terra, & dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israel. Et scietis, quia ego dominus Deus uester habitans in Sion in monte sancto meo. Et erit Ierusalem sancta, & alieni non transibunt per eam amplius. Et erit in die illa, stillabunt montes ¶ dulcedinem, & colles fluent lacte. Et ¶ per omnes riuos Iuda ibunt aquæ, & fons de domo domini egredietur, & irrigabit torrentem in Sion in monte sancto meo. Et erit Ierusalem sancta, & alieni non transibunt per eam amplius. Et erit in die illa, stillabunt montes ¶ dulcedinem, & colles fluent lacte. Et ¶ per omnes riuos Iuda ibunt aquæ, & fons de domo domini egredietur, & irrigabit torrentem in Sion in monte sancto meo.

¶ Sed ad penas & præmia recipiendum: & ideo uidetur mihi, quod conuenienter potest exponi de persecutione Antichristi, qui uolentia armorum conabitur totaliter transfere Dei cultum ad se, ad Thesaurum. ut ostendens se tanquam sit Deus, & secundum hoc dicitur: Clam. hæc. i. clamabitis uos ministri Antichristi, et sic erit exponendum in sequentibus.

¶ Sanctificate bellum. i. confirmate contra colentes Deum. In Hebræo habetur: Preparare bellum: Verbum n. Hebraicum hic positum in equiuocum est ad preparare & sanctificare.

¶ Suscite rō. ut adherant Antichristo. c. Concidite arā. alias occupationes dimittite, & ei adherete.

¶ Infirmitas dicat. i. nullus se excuset quin ei obediat in Christianorum persecutione.

¶ Erumpite. i. uenite cum magno impetu. f. Et congregad. Antichristum, & potissime in Ierusalem, ubi ostendet se tanquam sit Deus, ad Thesaurum.

¶ Ibi occubere fa. interficiens Antichristum & maiorem partem sibi adseruentium.

¶ Conseruant. Hic consequenter describitur mundi consummatio, quæ sequetur dictam persecutionem. Et diuiditur in duas partes. Quia primo describitur finale iudicium, ut addantur aliqua quæ supra sunt ommissa. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ Mittite falcem. hoc dicitur angelis qui erunt exequutores diuine iustitiæ, secundum quod dicitur Mat. xij. Et secundo pena: & præmia, ibi: Et scietis. Circa primum dicitur: Conseruant & ascendant. f. de sepulchris suis per generalem resurrectionem.

¶ In uallem. Circa n. illud locum erit iudicium, ut prædictum est.

¶ de uobis ¶ retribuit onem ob mei causa fecit Den. 5. a

¶ optima.

flores virtutum, vbi prius oriebantur punctiones uitiorum. E. Aegyptus in desola. Hac et Iudaei referunt ad tps quo suum Messiam expectant, sed melius ad die iudicii vel resurrectionis referuntur.

fessio divina laudis. Psa. lxxxij. a. Beati qui habitant in domo tua. G. mine & c. In generatione & c. id est sine fine.

NICOLAUS DE LYRA.

ra sanctorum, que tunc erant incorruptibilia, sicut & ligna sethim sunt impurabilia: hoc erit, quia beatitudo anime redundabit ad cor pora.

Vbi nos habemus puerum in prostibulo: in Hebraeo habetur: Posuerunt puerum in metreticum. In eo. cap. vbi dicitur in Postil. Et Idumaea in deserto pditionis.

Incipit expositio primi prologi in Amos prophetam per venerabilem ac deo-urum fratrem Britonem.

Zias rex cum & c. Isti prologi tres prologi praeambulantur, quorum iste primus est, in quo Hiero. pcedit hoc mo. Primo n. ponit quoddam incidit, p quod accedit ad principale, cu dicitur: Ozias rex.

Incipit Prologus sancti Hieronymi in Amos prophetam.

Zias rex cu Dei religionem sollicitate emulari, nimio religionis amore prouocatus contra praeceptum legis Moyli, arrepto thurribulo vt historia libri secudi Paralipomenon ostendit, sacerdotale officiu presumere conatus est.

Ob eam rem terra in templo Dei fecit unde Hiero. super. i. Amos Ozias rex et Azarias, qui indebitum sacerdotium subiuerunt.

rare qui consuetudinarie finaliter iterat. peccatorum indulgentiam Deum dare posse signat.

impietatibus, & sup quatuor no conuertam eum: tertio peccatoru indulgentiam Deum dare posse significat: quem quarto eadem peccata admittentibus, nec penitentia nec indulgentiam daturum annunciat.

sica redacti persecutione illis immissa a domino propter peccata eorum. d. Praedixit ibidem. s. primo & secundo. e. Earundem. s. quas prius nominauit scilicet Gazam & Tyrum & c.

Incipit secundi prologi expositio eiusdem fratris Britonis.

Amos propheta pastor & rusticus, & ruborum moros distringens, paucis uerbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat, tria & quatuor scelera Damasci, Gazae, Tyri, Idumae, filiorum Ammon & Moab, & septimo octauoque gradu Iudae & Israel?

Item alius Prologus ex epistola sancti Hieronymi ad Paulinum.

Amos propheta pastor & rusticus, & ruborum moros distringens, paucis uerbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat, tria & quatuor scelera Damasci, Gazae, Tyri, Idumae, filiorum Ammon & Moab, & septimo octauoque gradu Iudae & Israel?

bus quarum multa peccata enumerat. k. Hic loquitur. infra. iij. l. Ad u. Hic tangitur materia. m. Dom. x. tribu p p maioru multitudinem.

Incipit tertij prologi expositio.

Incipit tertij prologi expositio. Hic Amos propheta & pastor non fuit pater Isai prophetae, quamquam & ille propheta extiterit.

Item alius Prologus.

Incipit tertij prologi expositio. Hic Amos propheta & pastor non fuit pater Isai prophetae, quamquam & ille propheta extiterit.

interpretationem, ibi: Et ille fortis uel robustus & c. Quarto p sua cognatione ibi: Fuit at cognatio eius & c. Quinto, p officij consuetudinem, s. sollicitudinem pastoralis, ibi: Cuius generis pecorum & c. Sexto, p consuetudinem p conuersionem, ibi: Ex hoc numero pastorum.

Elus auulſus, medie litera mem & nau... A cultu Dei. Regum. Dicitur a Beth. ad meridianam plagam...

quae per idololatriam a cultu Dei & a regno David erant auulſae. Fuit aut cognatio eius ex oppido Thecue, quod sex miliaribus distat a Bethleem...

quando non ponitur pro aduerbio, aduerbiu est sed in quid quia a seclate tenetur. Nomen aut simpliciter, unde posita in ingi adiectiua vel alia substantiua nota...

F GLOS. ORINA. CAP. I.

Erba Amos. Hic Amos no ad Ierlm, sed ad Israel in Samaria pphetat qd apparat ex eo qd scriptu est: Misit Amasias sacerdos Bethel ad Ieroboam regem Israel...

intrinsecam. s. rursus quod necessarium est ad culturam, ut inde homo alatur. humus. i. terra humida & graminosa, ut iumenta pascantur.

Incipit Amos propheta. CAPVT I.

Erba Amos, qui fuit in pastorebus Thecue, que uident super Israel in diebus Ozi regis Iuda, & in diebus Ieroboam filij Iuas regis Israel ante duos annos terreretur. Et dixit: Dns de Siog rugiet, & de Ierusalem...

Incipit Posti. uc. Nicolai de Ly. super Amos proph. CAP. I. Erba Amos. Hae prophetae qua tertio loco ponitur in duas partes diuiditur...

regna in generali. secundo magis in speciali, ibi: Hec dicit. Dominus deus Sion inquit dominus contra regna in sequentibus expressa designat metaphorice per rugitum leonis qui est terribilis.

Qui fuit in. Est autem Thecue territorium Iegibus ineptum, sunt tamen ibi pascua animalium secunda. secundo ostenditur quibus prophetauerit. cum dicitur. Quae uidit super Israel. id est super regnum decem tribuum...

vt oes qui uolunt rem ei comparare, ex eis rebus sumant comparationes quas sunt experti, & in quibus nutriti. Verbi gratia. Nante (uos inimicos uentis, damnum naufragio, tristitiam tempestati, latitiam uero & prosperitatem placidissimae aere, & aquora campis affluunt. Sic pastores rugitum leonis uisum...

Super trib. Damascus metropolis in Syria, quam condidit seruus Abraham Elyzer in campo ubi occisus est Abel. Galaad ciuitas & regio est trans Iordanem in sorte dimidia tribus Manasse. Tpe uero quo Amos cepit prophetare, Azahel rex Damasci illam regionem intantum ualuit, ut superaret Achaz regem Israel in Ramoth Galaad...

Et luxerunt spec. past. i. habitaciones & maneria populorum & conuenerunt infra scriptorum. Hae dicit dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum, eo quod tritura uerit in plaustris ferreis Galaad. Et mittam ignem in domum Azahel, & deuorabit domos Benadab. Et conteram uertem Damasci, & disperdam habitaculum eius...

uno modo quod uix potest fieri. Regnum uero Syria multoties afflixerat regnum decem tribuum & inuisit: propter quod dignum erat diuina punitione, & maxime quia uictoria sibi concessa abusum fuerat in magna crudelitate. ideo subditur. Et mittam ignem in domum Azahel, & deuorabit domos Benadab...

MORALITER.

Super tri. Per Damascum qui interpretatur bibens sanguinem, significatur oppressor innocentes, quia manducaret & bibit sanguinem eorum. Per tria & quatuor scelera, quae faciunt septem, significatur ueritas septem uiciorum, sicut dicit Greg. hom. xxv. Septem igitur demonia Maria habuit, quae uiciorum uicij plena fuit. Et sic oppressor innocentes dicitur plenus omnibus uicij, id est multis.

Disperdet patua. Dimisso. De pg. d. i. ca. i. super tubus. I parca ei, uel suscipi am cum. infra. De pg. d. i. ca. i. super tubus. I parca ei, uel suscipi am cum. infra. De pg. d. i. ca. i. super tubus. I parca ei, uel suscipi am cum. infra.

captium in Cyrenem, quae est in finibus ultimis Aegypti. a Super trib. Gaza metropolis ciuitas Philisthoru, qui nunc Palestina vocantur, & Azotus, & Acalon, & Acharon, & Geth qua hic non memoratur. b Captiuitatem per. In egeram dicit translatam ab eis in idumam, ga quoscunq; de decem tribus poterant comprehendere: vdebant Idumeis in seruos & ancillas. Ideo mihi natur est igne captiuitatis, qui oia deuoret. Quia legimus quinq; ciuitates Philisthorum, quae p arca iniuria percussa sunt plagis. Post Gaza trāsfrat ad Azotū & Acalonē. Acalon antiquitus vocabat Philisthijm, vñ & regio postea vocata est Philistha, & habitatores ei Philisthijm. vñ per Acalon totum regnum Philisthinorum pot intelligi. Hiero. Alleg. Gaza fortitudo vel imperiū Idumae, sanguinaria vel terrana, Azotus, ignis vberis, Acalon, ignis homicida, vel appcia, vel ponderata, Acharon sterilitas vel eradicatio. Accuatur aut Gaza, quae fortitudinem suae scie & imperium sibi p mittit, ga captiuos concludit in Idumaea. Hi sunt magistri Iudeorum, qui non spm sed literam sequuntur, & ad terrenitatem alia interpretantur. In muros ergo Gaza ignis immittitur, quo destruant oia argumenta gb. me dacia sua tuent. Qui et cōsumit edes. i. qdq; arte dialectica constructū vs. Et de Azoto auferat habitator, qui lire ram sequens, vbera hēt non lacte sed igne plena: Et tollit sceptrū de Acalone, vbi est ignis diaboli homicida, qui interficit quoscunq; afflauerit, sicut ignis Dei reficit quos penetrat. Transfert et manus sup Acharō, vbi est sterilitas: ga qui non recipit spūale intelligētīā, dat ei vultu sterilis, & vbera arena. Insup et oēs reliquiae Philisthijm destruantur: Vel Geth ciuitas, vbi est torcular diaboli, vel oēs qui ca dūt poculo. Cum n. inebriati fuerint, conuert, & in suo vomitu volutabunt. c Super tri. scē. Tyrus ciuitas est Phoenicum, & proxima Sydōnis, cuius ci ues negociatores erant, & quoscunq; deprauari poterant eis. Israel vendebant Idumeis & aliis Gethibus. Legitur in Ezechiele, q Nabuchodonosor fecit exercitum suum comportare aggerem in gyro Tyrī, vt de insula faceret continentem terrae: sed non potuit comprehendere illos, ga nauigio aufugerunt. Postea Alexander Macedo succidit arbores, & integras detulit, & proiecit in mare pariter cum terra & lapidibus, & aequauit eam terrae, & sic capta destruxit. Al. Tyrus tribulatio vel coangustans. Qui ueritate terrenis sensibus non concludere, & non recordatur fratrum quos de litera ad spiritum uocare, & de diuina scriptura tripliciter debet instruere: mittet dominus ignem destructionis in oēs munitiones & edificationes illius. Quatuor modis dnt fratres, natura, ut Esau & Iacob; & cognitione vt Abraham & Loth; & vt oēs Iudei fratres dnt: amicitia, vt Salomō & Hirā. Vñ Hirā qd recularet uiginti vrbes hē, quas Salomon de derat ei in Bethsames, dixit ad eum: Hęc sine sunt ciuitates quas dedisti mihi frater: erant enim plenae gramine. d Super tri. Edō ipse est g & Esau & Scir: Vñ & montes Scir noiant, & regio Idumae. Iste persecutus est Iacob, vt timore eius fugeret in Mesopotamiā, & nō seruauit in eo uiscera mie, vt uinculo fraternitatis colligatū sibi itelligeret: & odii qd fuit in pre seruauerunt Idumae geniti ab eo cōtra filios Iacob, vt egerent de Aegypto ne trāsium quide in terra sanctam concederent: in hoc uiolantes miam, vt fratres esse eos nescirent. Alle. Iudei terreni & sanguinei persequunt Christianum populum, diripientes substantiā eius, & nō seruant in eo iura naturae; & antiquum furore vsq; hodie tenēt in synagogis suis, volentes destrui Christianum nomen. Sed dñs mittit ignē in Thēam, qd interpretat aufer, i. Iudaea sicca & non irrigata imbribus pphetarum. Hoc igne destruantur munitiones eius, vt cadēt sē sū Iza, ecclesia Dei sup edificetur. Hiero. Bosre non sicut quidam purant alterius ciuitatis, sed Idumae

tatorem de campo idoli, & tenentem sceptrum de domo uoluptatis, & transferetur populus Syriæ Cyrenen, dicit dominus. Hęc dicit dominus: Super tribus sceleribus Gaza, & super quatuor non conuertam eum, eo quod transuerterint captiuitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumaea. Et mittam ignem in murum Gaza, & deuorabit ædes eius: & disperdat habitatorem de Azoto, & renentem sceptrum de Acalone: & conuertam manum meam super Acharon, & peribunt reliquie Philisthinorum, dicit dominus Deus. Hęc dicit dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non conuertam eum, eo quod concluderint captiuitatem perfectam in Idumaea, & non sint recordati fructus fratrum. Et mittam ignem in murum Tyri, & deuorabit ædes eius. Hęc dicit dominus: Super tribus sceleribus Edom, &

Idumae

a Et tenentem sceptrum. id est regem. b De domo iudi. de domo regia in qua vacabat delictus. c Et transferetur. Hoc fuit implatum tempore Acha, ut habetur in Reg. xvi. ubi dicitur quod Theglathphalatur rex Assyriarum interfecit Rajam regem Syriæ, & habitatores Damasci transfudit in Cyrenem. d Hęc di. do. Hęc est secunda pars, in qua prophetaizat contra Philisthos. e Super tr. Gaza nomen est ciuitatis regni. f Etia. Exponatur sicut prius de multiplici impugnatione Iudeorum iniustas, propter quod Philisthei erant digni Dei iudicis, et maximo, quia vsi sunt erga eos crudelitate nimia. Ideo subditur. g Et super tr. n. Samaria p. Assyrios, & postea Ierusalem p. Chaldaeos, qui uas demes fugerunt uersus terram Philisthinorum, quibus in tali casu erat compatiendi: & Philisthei econuerso eis insidias, capiebant eos. Et Idumaei uendebant in seruos: & sic transferebant captiuitatem Iudeorum perfectam. h Erit. Hęc postea fuit successa per Chaldaeos. Et consequenter facti mentionem de destructione aliarum ciuitatum: uoluerunt in terra Philisthinum. & pater laceram dicitur. Et disper. i. Hęc di. Hęc est tertia pars in qua prophetaizat contra Tyrum, que est in parte aquilonari iuxta Iudeam: & multis uicibus Tyri intulerunt Iudeis molestiam, propter quod erant digni a Deo puniri. Ideo subditur. k Super tri. & maxime: quia eadem crudelitate vsi sunt erga Iudeos fugitivos, quos & Philisthei ideo sequitur. l Et quod. & exponitur ut supra. m Et non a Salomoni, regis Israel, & Hiram regis Tyri, qui fuerunt ad inuicem confederati. Reg. v. Et intantum g. uocabatur se mutuo fratres: propter quod Hiram dixit Salomoni. Reg. x. Hęc dicit dominus: Tuas ciuitates quas dedisti mihi frater. n Et mittam per Chaldaeos. o Hęc di. Hęc est quarta pars, in qua prophetaizat contra Idumeam, que multoties ualde persecuta est Iudeam: propter quod meruerat sustinere iudicium, maxime cum Idumae & Iudei de duobus fratribus essent nati: Iacob & Esau: propter quod naturaliter eos diligere debebant, & ipsi contraario eos odio habebant. Ideo subditur. p Et quod

MORALITER

a Et tenentem id est dominum. b De do. i. domo opprobrii, in qua delictose uiuit de bonis alienis. Vnde cōiter dicitur de uino precioso, q est uinum prædonum. c Et tran. Per Syriā quæ sublimitas interpretatur, superbia signat. Cyrene uero interpretatur hereditas. De superbo uero dicitur. Ec. xix. a. Purodo & uermes hereditabūt illum. Igitur populus Syriæ transferetur ad Cyrenem, quando superbus moritur, & traditur uermibus corroendus. e Sup tril. Exponatur sicut in precedenti. Per ciuitates Philisthinorum hic explass ad Isam signantur earum habitatores: q Iudeos fugientes a facie Chaldaeorum ueniderunt Idumeis, cum tē debuerunt eis dare patrocinium. Moraliter autem p istos Philisthos signantur illi qui recipiunt ad religionem fugientes de seculo in centuria uitiorum, & tamen faciunt eos peiores q ante qd fir aliquid p nimium rigorem, q facit eos apostatate, & significat p Gazam, q interpretatur robusta. Aliqñ uero per nimiam relaxationem ad carnalia, & signatur per Acharon, quæ interpretatur pasqua. Aliqñ uero malis exemplis superiorum: & signatur per Acalonem, quæ interpretatur ignis infamis. Aliqñ uero inordinato zelo, & significatur per Azotum, quæ interpretatur ignis patris mei: propter quod dominus penam istis ciuitatibus comminatur. k Super tr. Hoc exponatur ut supra. Sciendum quodd Tyrj eandem crudelitatem fecerunt ad literam fugitiuis de Israel ad eos, propter quod eandem penam meruerunt cum Philisthis: Et eadem est moralitas quæ ponitur precedenti parte. Sed additur super malitiam Philisthinorum quod sequitur. m Et non sint recordati. Charitatis fraternæ in bene regendo, & auxiliando fugientes ad eos de seculo. p Super tribus sceleribus Edom. & c. Exponatur ut supra. Edom autem sanguineus interpretatur. propter quod detractorem signat, qui pa-

Idumae. Iuxta illud: Quis est iste qui uenit de Edom, iunctus a uelibus de Bosra. a Sup tril. scē. Am. Filij Ammō geniti de stirpe Loth habitāt in Arabia: Horū uero princeps Naas Ammonites tpi. Saul pugnauit cōtra Galaad, q est ciuitas duarū tribuū & Manasse, & in nō oppressit eā, vt et pgnates mulieres secaret. Hic. Hoc interest in ter crudelitate Damascenorū & filiorū Ammō ga illi cōterūt plaustris ferreis, isti dissecāt pgnates Galaad ad di. &c. Damasceni q bibūt sāguinē, significāt h̄ticos, q nup credēs nō solū ripūt ecclīā, sed et cōterūt & cōmōlāt pēnis. ferreis plebē Dei sicut ecclā dēnt. Ammō q interpretat ppls moeroris, vel ppls meus, signat schismaticos q separāt ab ecclēsia rudes aias, q nup cōcēperāt sermōnem Dei. Sed tñ nō ita trucidant crudeliter abscisōs sicut h̄eticis: sed in eadē regula fidei pmanētēs uolūt dilatare nomē glorię suę in posteris: iō minatur Deus munitiones eorū se incensurū, & autorē schismatis ire captiuum, & principes ecclēsię iugo colla submittere. b Et in tur. Sic uenit super eos Nabuchodonosor, & sic mouit eos a sedi-bus suis sicut tēpētās & turbo rapit si-pulā. Melchō idoli eorū i. rex eorum foret in Assyrios: & principes i. sacer-dotes eius cō ferent: uel rex ciuitatis & principes eius cū eo captiabuū.

& super quatuor non conuertam eum: eo qd persecutus sit in gladio fratrem suum, & uiolauerit misericordiam eius, & tenuerit ultra furore suum, & indignationem suam seruauerit usque in finem. Mittam ignem in Thēman, & deuorabit ædes Bosre. Hęc dicit dominus: Super tribus sceleribus filiorū Ammon, & super quatuor non conuertam eum, eo quod dissecauerit prægnantes Galaad ad dilātandum terminum suum. Et succendam ignem in muro Rabbe, & deuorabit ædes eius in ululatu in die belli, & in turbine & in die commotionis. Et ibit Melchō in captiuitatem, ipse & principes eius simul, dicit dominus.

NIC. DE LYRA.

a Et qd per. Es. s. n. querebat occidere Iacob fratrem suū, &c. xxv. et similiter Idumae ab Esau descendentes filij Israel petentes transiitum per terram eorum negauerunt. Nu. xx. c. dicentes populo Israel: Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi. Et similiter postea frequenter impugnerunt eos in terra sua, ideo subditur. b Et u. i. qd debuit habere erga populu Israel rōne dicte fraternitatis. c Et c. u. i. iram & odium ipsius Esau contra Iacob semper retinuit populus Idumæorum contra populum Iudæorum. d Mittam. Nomen est loci in Idumæa, & similiter Bosra: unde fuit Iob rex Edom Gen. xxxvi. sed alia est Bosra in Moab. e Hęc di. Hęc est quinta in qua prophetaizat contra filios Ammō, qui debuerūt diligere filios Israel, eō q descendērūt a Loth nepote Abraham primi patris Iudæorū: & ipsi contrario habuerunt eos odio, & eos multis uicibus persequuti sunt crudeliter, vt patet. i. Reg. xi. a. de Naas rege eorum, qui nolēbat facere fœdus cum eis, nisi erūcēt omnium oculos dextros. ideo subditur. Super

GLOS. ORDIN. CAP. II.

Accidit dñs. Tradūt Hiebrej q Idumæi fuerūt subieci Ioſaphat regi Iuda, & Moabitæ Iorā regi Israel. Sed post modicū cō recessisset rex Moabitarū a Iorā, petiuit ille auxilliū a Ioſaphat rege Iuda. Qui ueniēs cōduxit se cū regē Idumæorū ad oppugnandā ciuitatē, ubi rex Moab erat cōclusus. Et cū rex Moab uellet fugere de ciuitate p eā partē quā obſidebat rex Idumęo, nō est imolauit filiū suū Deo: p p immanitātē huius sceleris recesserūt filij Israel a ciuitate. Postea rege Idumęorū mortuo & sepulto, recordati Moabitę qd egerat cōtra eos in obſidione, extraxerūt eū de sepulchro, & cōbuserūt igni, & cinerē redegerūt: vt qd nō poterūt i uiuo, uicinerēt i mortuo. Et qd in offere. Vt oſtat De cūctas aias quas creauit ad suū ptinere impū, minā se uindicare cōtra Moabitas scelus q d cōmiserūt i rege Idumęorū, q sequitū suā nec i morte ei finierūt. Qd si de ita uicifici i eos, q nō cognouerūt eū, qd faciet de his g colūt eū: All. Oſta regis Idumęę & spūalis itelligētīa solidissima et firmissima, q uerſat in litera. Sed hęc cōuertūt Iudei carnes et redigūt i cinerēs, qd dimisit fauore spūali. solū lītē adherēt. Verbi grā. Nihil cogitātes in Hosee meretricē accipiete nisi turpidinē fabulę. sic & in ceteris

f Super tribus. id est multoties replicatis. g Non conuertam. dando sibi penitentiam ut consequatur ueniam. h Eo quod dissecuerit. ne pueros parerent, qui terram patrum possederent, sed ipsi Ammonitae eam habitarent ideo subditur: i Ad dilātā. i. terram suā habitatiōnis. k Et fug. ig. in mu. Rab. Hęc est ciuitas que Deuij. uocatur Rabath, & erat metropolis in regno Ammon. l In uul. i. in sono consilio uulneratorum et mortuorum in prelio. n Et ibit Mel. i. rex eorum. in captiuitate.

MORALITER.

* qui pascit animarū sanguine, quas gladio lingue necat. Pl. i. j. a. Lingua eorum gladius acutus. ideo subditur. a Eo quod perse. i. proximum. c Et tē. ul. Quia talium ira non quietatur quādiū uixerint: propter quod est ita de monis, & non hominis. f Sup tril. Exponatur ut supra. Per Ammō qui interpretatur populus meus, significatur clerici & religiosi, qui sunt unus populus, in quantum clericatus diuiditur contra laicum. h Eo. Per quas significantur pauperes religiosi parati fructificare in ecclēsia Dei: Sed clerici & diuites religiosi mali dissecant eos impediētes predicationes eorum & consilia confessionum. i Ad dilātā. i. famam suam. principatum uel quæstum. k Et succē. i. Gehennæ. l In mu. i. superbia eorum. Nam Rabba magna interpretatur. m In die. i. finalis iudicij, in quo dominus pugnabit contra superbos. n Et ibit Mel. Per Melchō qui rex eorū interpretatur, diabolus significatur, de quo dicitur Iob. xli. d. Ipse est rex super omnes filios superbie. o In capti. scilicet inferni. nam data sententia finalis iudicij, cum angelis suis & aliis damnatis in inferno retrudetur.

ADDITIO.

Vbi nos habemus pręgnantes, in Heb. habetur חרות Haroth, quæ dicitio uno modo significat pręgnantes, & alio modo significat montanas. Et isto secundo modo intelligendo sensus huius est, quod Ammonitæ dissipabant montanas, quæ diuidebant inter terram Ammon & Galaad, ut sic ampliarent terminos suos amotis inde limitibus. Et hoc uideatur magis consonum rationi.

GLOS. ORDIN. CAP. II.

Accidit dñs. Super tribus sceleribus Moab, & super quatuor non conuertam eum, eo quod incēderit ossa regis Idumæe usque ad cinerem. Tradūt Hiebrej q Idumæi fuerūt subieci Ioſaphat regi Iuda, & Moabitæ Iorā regi Israel. Sed post modicū cō recessisset rex Moabitarū a Iorā, petiuit ille auxilliū a Ioſaphat rege Iuda. Qui ueniēs cōduxit se cū regē Idumæorū ad oppugnandā ciuitatē, ubi rex Moab erat cōclusus. Et cū rex Moab uellet fugere de ciuitate p eā partē quā obſidebat rex Idumęo, nō est imolauit filiū suū Deo: p p immanitātē huius sceleris recesserūt filij Israel a ciuitate. Postea rege Idumęorū mortuo & sepulto, recordati Moabitę qd egerat cōtra eos in obſidione, extraxerūt eū de sepulchro, & cōbuserūt igni, & cinerē redegerūt: vt qd nō poterūt i uiuo, uicinerēt i mortuo. Et qd in offere. Vt oſtat De cūctas aias quas creauit ad suū ptinere impū, minā se uindicare cōtra Moabitas scelus q d cōmiserūt i rege Idumęorū, q sequitū suā nec i morte ei finierūt. Qd si de ita uicifici i eos, q nō cognouerūt eū, qd faciet de his g colūt eū: All. Oſta regis Idumęę & spūalis itelligētīa solidissima et firmissima, q uerſat in litera. Sed hęc cōuertūt Iudei carnes et redigūt i cinerēs, qd dimisit fauore spūali. solū lītē adherēt. Verbi grā. Nihil cogitātes in Hosee meretricē accipiete nisi turpidinē fabulę. sic & in ceteris

MORALITER.

a Hęc di. do. Exponatur sicut ca. p. q. tū ad tria & quatuor scelera. c Eo q incēde. ossa re. Per Moab qui ex parte interpretatur, quilibet blasphemus significatur. Vnde blasphemus dicitur Iohan. viij. e. Vos ex patre diabolo estis. Per regem Idumæe potest intelligi Christus, qui est rex omnis terrę. Per ossa uero intelligitur sortitudo diuinitatis suę: quam impugnant blasphemii, & maxime Iudei Saraceni & heretici multi. ff 2 * Et mit.

VNIVERSIDAD DE SALAMANCA GREDOS USAL

Et pe. Myſtice. Perijt fuga a me. quia ſicut ait Apoſtolus, nō omnes qui currunt in ſtadio apprehendunt brauium: quia peccata curſum eius prepediunt, & fortis opinione ſua, qui in ſe confidit non in Dei mīa, & robuſtus, non armatura Dei quam enumerat Apoſtolus, ſed mundi virtute conſiſus, & te...

tota eorum proſapia captiuanda intelligitur. Poſſumus dicere q̄ venientibus Aſſyrijs, nemo robuſtus, nemo fortis, nemo veloc ſua virtute poterit ſaluari. c Robuſtus cor. Hoſeę qui vltimus Regum decem tribuū fuit, qui in hoc fortis, q̄ populum ad Dei cultum reuocare voluit, ſed quia in hoc perſeuerare noluit, poſtea de incendio nudus egreſſus eſt. Quod nudus, quia vbi ipſo decem tribus captę ſunt.

NIC. DE LYRA.

MORALITER.

Et peri. quia nullus Dei punitionem pot̄ effugere per velocitatem vel fortitudinē ſeu per armorum deſenſionē, vel eq̄ fortitudinem, ſeu per animoſitatem, vel quęcunq; alium modum ſuę vię.

GLOS. ORDIN. CAP. III.

Vdite uer. Su. om. Ne ad ſolas decem tribus fermo dirigi videatur, determinat, q̄ ad omnes dirigitur q̄ ex Aegypto ſunt egreſſi. i. ad duodecim tribus. b Tam. Cum ſim creator oīm, tm̄ vos ſolos elegi...

CAP. III.

Vdite uerbum quod loquitur eſt dominus ſuper uos filij Iſrael, ſuper omnem cognationem quam eduxi de terra Aegypti, dicens: Tantum modo uos cognoui ex omnibus cognationibus terrę. Idcirco uiſitabo ſuper uos omnes iniquitates ueſtras.

Nunquid ambulabunt duo pariter, niſi conuenerit eis? Nunquid rugiet leo in ſaltu, niſi habuerit prædam? Nunquid dabit catulus leonis uocem de cubili ſuo, niſi aliquid apprehenderit? Nunquid cauet auis in laqueum terrę abſq; aucupe? Nunquid auferetur laqueus de terra, antequā quid ceperit? Si clanget tuba in ciuitate, & populus non ex-paueſcet? Si erit malū in ciuitate, quod dominus non fecerit? Quia non faciet...

MORALITER.

Audite uerbum &c. In fine præcedentis capitoli oſtenſum eſt, q̄ puniō clericorum malorum eſt inuitabilis: hic oſtenditur q̄ eſt rationabilis: & hoc propter maiorem ingratitudinem eorum de beneficijs diuinis, cum dicitur in perſona domini. c Tantum uos cognoui. c. i. ad mihi miniſtrandum uos elegi. d Idcirco uiſitabo ſuper uos ita q̄ nihil remanebit impunitum. e Num. am. pa. duo & c. q. d. Sic clericus malus non poteſt cum Deo ambulare, quia non conformatur uoluntati diuinę. g Nunquid rugiet leo in ſaltu & c. Totum illud ponitur propter illud q̄ quod...

NIC. DE LYRA. CAP. III.

Vdite uer. Poſtquā puniō regni Iſrael oſtenſa eſt inuitabilis, hic conſequenter oſtenditur rōnabilis. Et diuiditur in duas partes, quia primo hæc rōnabilis declaratur. ſeōdo, puniō iterum...

Nō reuelat Deus prophetis omnia quę facit in cælo, uel quę ante fecit, ſed quę facturus eſt in terris. Reuelat Noe diluuium, Abrahę ſubuerſionem Sodomę, Ioseph famem ſeptē annorum. Sic Amos reuelauit nunc quid facturus eſſet decē tribus, ut ad penitentiam conuerſę liberarentur a periculo. In quo clementia Dei oſtenditur. Qui enim prædicat pœnam, non uult punire peccantes. a Leo rug. Hic Paſtor iſte ſolitus timere leonem, timore omnipotentis comparat rugitum leonis. Quidam per leonem rugientem diabolum, per dominum loquentem interpretantur Saluatorem, ut ſicut ille in malum a perituris, ita iſte in bonum audiatur a ſaluandis. b Auditum ſa. & c. Amos ſpecialiter miſſus prophetare decem tribus, nunc etiam iubetur annuñciare Azoto & Aegypto. c Congregamini. Quia vnuiquique ſingit ſibi & adorat quod uult. Sic heretici varios errores ſibi conſcribunt, qui ſe cuſtodes mandatorū Dei mentiuntur, & ſunt in monte ſuperbie: ad quorum inſaniam cōſiderandam Gentes procuocātur, quę non habent Dei notitiam. Ipſi enim calumniātur ſimplices credentes, dum ſub nomine ueritatis colunt mendaciū, & quia ſunt extra limitem ueritatis rectum facere neſciunt, & theſaurizant ſibi dogmata iniquitatis, & deceptos in edibus ſuis concludunt. d Theſaurizantes. Congregantes de idololatria & miſerorum calumnia iniquitatem. peccatum in cordibus ſuis, & rapinas pauperum congregantes per uolentiam in domibus ſuis, quia enim cultum Dei deſeruerūt, dati ſunt in reprobum ſenſum, ut faciant quod non oportet. e Quomodo ſi. Adhuc ſumit prophetę comparatione ex paſtorali officio. Sicut parua reliquia relinquuntur a leone ex oue uel arietē, ſic de habitatoribus Samarię pauci remanebunt, qui non capti uerūt ab Aſſyrijs. Myſtice: Cū diabolus oues eccleſię lanat, ſepe de ore eius duo crura aut extremum auriculę eripitur, quando & ſecuro pede & uis auribus Deum tequi poſſunt. Per tres enim uia doctrinarum, Per aures ſacramenta dictorum ſignificantur: unde Apoſtoli ſine calciamentis & aliqua pelle mortui animalis incedunt: Et credentibus dicitur: Qui habet au. au. a. hoc iter hereticus & diabolus impedit, ut in uia quę Chriſtus eſt, corruamus. Sed ſi uenerit uir eccleſiaſticus & homo Dei, & Samſon leonem interfecerit, ſecuro pede, & uis auribus ad Deum poſſumus incedere. Legitur in hiſtoria & in Iſaia quod Phacea filius Romelię conduxit Raſim regem Damafci, ut pugnaret ſecum contra Iudam, & in eo totam ſpem ſuam poſuit. Sicut ergo homo ſeſſus labore queſcit in lecto, ſic decem tribus in auxilio Syriorum quieſcebāt, & in ſecuritate habitantium Damafcum ſpem uictorię habebant, & ſua uires fractas uicinę Gentis auxilio rōborabant: ſed fracta, quia ab Aſſyrijs uirque captiui.

NICOLAYS DE LYRA.

Niſi re. quia ſicut natura nō deſicit in neceſſarijs, ita amor nature nō deſicit nunciando per prophetas ea quę ſunt neceſſaria cognoſci, & non poſſunt uia humana ſciri. Omnia iſta exempla ad hoc poſita ſunt, ut uis diuina per prophetas proclamata rōnabilis oſtendatur, iō ſubditur. b Leo rug. i. dominus per prophetas comminatur. c Quis non. q. d. nullus eſt qui non debeat timere, et de malis penitere. d Domi. Deus. prophetas inſpirando. e Quis. no. inſpirationem a Deo acceptam populo nunciando. q. d. nullus debet tacere pro quacunque perſecutione.

Auditum. Hic conſequenter oſtenditur ratiōnabilis punitionis teſtimonio humano, cum dicitur: Au. ſa. in. i. inter Gentiles legem Dei non habentes. b Congregamini. ſu. & c. i. idololatrias contra Deum. k Et calumniam patient. in quo notatur peccatum contra proximum, quaſi dicat ſi Gentiles talia uiderent ſo la ratiōne naturali ducti iuſte punienda dicerent. l Propterea. oſtenſa ratiōnabilitate punitionis ſupradictę, hic ipſa iterum proclamatur, cum dicitur: m Tribulabitur & circumietur terra quod nihil remaneat abſconditum. n Et detrahetur ex te fortitudo tua. id eſt rex, principes, & bellatores. o Et diripientur aedes tuę. quia bona inde auferentur, & poſtea incenduntur: & hoc ſuit impletum tempore Hoſeę, quarto Regum decimoſexto. Verum tamen quia aliqui pauci euaserunt, ideo ſubditur: p Quomodo ſi eruat paſtor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculę, & c. ſic eruat filij Iſrael, id eſt ualde pauci ex eis. q In plaga lectuli: id eſt in regione regni Iude, que dicitur lectulus ratiōne templi quod erat ibi, de quo dicitur Cant. 1. d. Lectulus noſter floridus, eo quod ibi habitabat Deus per ſpecialem inhabitatiōnem. Illi enim qui prædicto modo euaserunt, tempore Ezechie uenerunt in regnum Iude, redemptes ad diuinum cultum. r Et in Damafci grabato. quia etiam aliqui ex dictis euadentibus, in Damafcum reſugerunt, & ibi fuerunt occultati ad tempus. Sciendam tamen, quod aliqui Hebręi dicunt, quod Damafci eſt hic nomen appellatiuum, & non eſt nomen loci: & ſignificat uictum: quia Ezechias Dei cultor, prædictis ad regnum ſuum reſurgentibus prouidit modum conuenientem de uictu: & quia non ſolum ſuit populus Iſrael punitus, ſed etiam cultus idololatrię ibidem diſſipatus, ideo ſubditur.

MORALITER.

quod poſtea ſubditur. b Leo rugiet & c. Per leonem Chriſtus ſignificatur de quo dicitur Apo. v. b. Vicit leo de tribu Iuda. Ipſe uero terribiliter rugiet in finali iudicio. Et iſte rugitus eſt ualde timendus, & terribilis clericis peccatoribus, q̄ b. p. ſcripturas pphetaū eſt nūcia: iō ſubdit, & c. Prophetę enim fuerunt organa diuina: & ideo ſpiritu ſancto inſpirati, non poterāt non loqui, ſicut nec organa materialia poſſunt retinere ſonum cum fuerint inſufflata. f Auditum facite. Hic oſtenditur puniō malorum clericorum ratiōnabilis in reſpectu culpę laicalis, cum dicitur: Auditum facite in edibus Azoti. quę interpretatur incendium. g Et in edibus terrę Aegy. quę interpretatur tenebra: ppter quod per iſtas aedes ſignatur conuerſatio laicorum, qui carent luce ſcitię, & communiter incenſi ſunt igne cupiditatis & luxurię, ſed multo plus incenſi ſunt mali clericis: ideo ſequitur. h Congregamini ſuper montes Samarię. Per quos ſignificantur eccleſię prælati, eo quod Samaria interpretatur cuſtodia domini. i Et uidete inſanias multas. quās faciunt mali prælati & eorum clerici. Et ſubditur pœna, cum dicitur. m Tribulabitur & cir. i. eorum cupiditas terrena tribulabit inferni pœna, quia tamen aliqui ſunt boni, ſubditur. p Quomodo ſi eruat pa. i. diabolus, ſicut dicitur. j. Pet. v. b. Aduerſarius ueſter diabolus, tanquam leo rugiens circumit quærens quē deuoret. De cuius ore eruntur boni prælati & clerici: Qualiter autem eruantur, oſtenditur cum ſubditur. q In plaga lectuli. i. in regione lectuli, per quam ſignificatur quietes contemplatiōnis. r Et in Da. gra. per qd̄ intelligit Eucharitię deuota ſumptio, eo q̄ Damafcus interpretatur uictus: Illi nāq; eruntur de dæmonis ore, qui uacant contemplatiōni & Eucharitię ſumptiōni deuote.

